

5. Et tribuunt mihi malum pro bono,
et odium pro dilectione mea.
6. Super illum constitue improbum (qui eum vexet),
et adversarius stet ad dexteram ejus.
7. Quum judicatur, exeat reus,
et precatio ejus sit in peccatum.
8. Sint dies ejus paucitates (pauci),
munus ejus accipiat alius.
9. Sint filii ejus orphani,
et uxor ejus vidua.
10. Vagentur liberi ejus et mendicent,
et stipem (vel *victum*) quaerant *procul* a rudibus suis (domus suæ).
11. Illaqueet fœnerator omnia quæ *sunt* illi,
et diripiant alieni laborem ejus.
12. Ne sit illi qui protrahat benevolentiam,
neve sit qui misereatur orphanorum ejus.
13. Sit posteritas ejus in excisionem,
in altera ætate deleatur nomen eorum.
14. In memoriam revocetur culpa patrum ejus apud Jovam
et peccatum matris ejus ne deleatur.
15. Sicut (parentum delicta) coram Jova perpetuo,
et abscidat e terra memoriam eorum :
16. Eo quod non cogitavit facere misericordiam,
et persecutus est hominem afflictum et pauperem,
et fractum animo, ad interficiendum *eum*.
17. Et amavit execrationem (in miseros loqui), et venit ei
et noluit benedictionem, et *procul* abest ab illo.
18. Et induat execrationem ut vestimentum suum,
et intret *illa* aquarum instar in intima ejus,
et olei instar in ossa ejus.
19. Sit illi ut vestis, *qua* tegit se,
atque cingulum, quo perpetuo se cingit.
20. Hæc sit (vel *est*) merces adversariorum meorum a Jova,
et eorum, qui loquuntur malum contra me.
21. Tu vero, Jova, Domine,
fac mecum secundum nomen tuum;
nam bona (eximia) *est* gratia tua : eripe me.
22. Nam afflictus et pauper ego *sum*,
et cor meum vulneratum est in me.
23. Ut umbra, cum declinat, abeo;
excitior, ut locusta (ventis exagitata).
24. Genua mea labant præ jejunio,
et caro mea deficit pinguedine.
25. Et sum ego contumelia iis;
vident me, motitant caput suum.

26. Adjuva me, Jova, Deus mi,
salva me secundum gratiam tuam.
27. Et cognoscant, hoc esse manum tuam (manus tuæ opus),
te, Jova, fecisse illud.
28. Exsecrentur illi, tu vero benedicis;
insurgant, pudore afficiuntur,
et servus tuus lætatur.
29. Induant adversarii mei ignominiam,
et tegant se, ut tunica, contumelia sua.
30. Celebrabo Jovam valde ore meo,
et in medio multorum laudabo eum,
31. Quod stat ad dexteram egeni,
ut salvet eum a condemnantibus animam ejus.

NOTÆ.

Vers. 3. Alius, *res odii*, i. e. odia. — Vers. 4. Ego vero nil nisi preces fundo : cf. *ego sum pax*, i. e. quietus, Ps. cxx, 7. Alius, *ego vero vir precum*. — Vers. 6. *Illum*, collect. capiendum. *Ad dexteram* : accusatorem reo a dextra stetisse apud Hebræos, colligitur ex *Zach.* iii, 4. — Vers. 8. *Munus* : Maurer, *opes*. — Vers. 10. Alexandr. legit *vegorshou, expellantur*. — Vers. 11. *Illaqueet*, artibus feneraticis ad se rapiat. — Vers. 12. Cf. Ovidii illud : « Sis miser et nulli miserabilis. » — Vers. 13. *Deleatur* : Maurer, *extinguatur*. — Vers. 17. Maurer, *veniat, absit*, quanquam futura *vav* convers. instructa nunquam optative accipiuntur. — Vers. 24. *Jejunio*, ex ægritudine, ait Maurer; ex pœnitentia, ait Hengstenberg. *Deficit pinguedine* sua pristina, emaciatur, *mem* privativo : ita Maurer; vel, *ut non sit pinguedo*, eod. sensu; Hengstenberg, *caro mea mentitur, negatur* (gr. ἀπαγορεύω : cf. *Matth.* vi, 16), *quia non est oleum*, quo ungitur.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Non desunt ex recentioribus, qui hunc Psalmum exponant ad litteram de persecutoribus David, qualis fuit Doeg Idumæus, Achitophel et alii : sed cum nulla fiat in titulo mentio persecutorum David, et veteres expositores, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Theodoretus et Euthymius simpliciter de Juda proditore et Judæis exponant, et S. Petrus in *Actis Apostol.*, cap. 1, de Juda proditore Psalmum hunc scriptum esse confirmet, nos quoque de Juda et Judæis Psalmum totum simpliciter exponemus. Igitur argumentum Psalmi est prophetia per modum imprecationis adversus Judam et Judæos Christi persecutores.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. **1. DEUS, LAUDEM MEAM NE TACUERIS, QUIA OS PECCATORIS, ET OS DOLOSI SUPER ME APERTUM EST.**

Verba Christi sunt similia illis, quæ habentur in Evangelio *Joan.* xvii : « Clarifica me, tu Pater. » Rogat igitur Christus homo Deum Patrem, ut laudem ejus, id est, innocentiam, charitatem aliasque virtutes non taceat, quod impletum est per Apostolos Spiritu Sancto plenos, qui omnibus linguis toti mundo Christi laudes prædicaverunt; impletum quoque est per sequentes martyres, et confessores, et doctores, qui vel sanguine, vel mo-

ribus, vel litteris, vel miraculis, vel præconio vocis Christi encomia omnibus sæculis et omnibus gentibus nuntiaverunt. Reddit deinde causam, cur gloriam istam a Deo petat : quoniam non desunt, qui eam falsis criminationibus obscurare conentur. « Quia, inquit, os peccatoris et dolosi, » Caiphæ videlicet et Judæ, vel generatim populi judaici, « super me apertum est. » Dicit autem *peccatoris et dolosi*, quoniam persecutores Christi odio et invidia pleni erant, et tamen dolo simulabant amicitiam, cum dicerent : « Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate do-

ces,» etc., *Matth. xxi.* Itaque peccatores erant, quia oderant, quem diligere debuissent; et dolosi erant, quia fingentes amicitiam eum capere volebant in sermone: vel, alii peccatores erant manifesti, qui aperte blasphemabant « eum seductorem esse, et in Beelzebub ejicere dæmonia; » alii dolosi erant, ac per et hoc peccatores occulti, qui sub specie interrogationum, quasi discere cupientes, insidiabantur famæ et vitæ ejus. Ex hebræo nonnulli vertunt, *Deus laudis meæ*, quia legunt in hebræo אלהי, non אלהים, sed falluntur; nam vox *elohe*, non semper est in regimine, sed est unum ex nominibus Dei, ut S. Hieronymus docet in epist. ad *Marcellam*. Adde quod nec Septuaginta Interpretes, nec S. Hieronymus agnoverunt istud regimen in nomine Dei, ut patet ex versionibus ipsorum. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *Deus laudabilis mihi, ne taceas*; sed vox hebræa תהלהתי significat, *laus mea, vel laudem meam*; non enim Hebræi declinant nomina per casus. Septuaginta Interpretes intellexerunt ea voce significari *laudem meam*. S. Hieronymus autem significari credidit, *laus mea*, et ideo reddidit, *laudabilis mihi*; idem enim est: *Deus est laus mea, et Deus est laudabilis mihi*. Latinus Interpres græcam lectionem secutus est, quæ reprehendi non potest, cum hebræicæ lectioni conveniat. Illud, *ne tacueris*, opponitur illis, *os peccatoris apertum est*; æquum enim est ut veritas non taceat, quando falsitas clamat.

Vers. 2. 2. LOCUTI SUNT ADVERSUM ME LINGUA DOLOSA, ET SERMONIBUS ODII CIRCUMDEDERUNT ME, ET EXPUGNAVERUNT ME GRATIS.

Declarat quod dixit: « Os peccatoris, et os dolosi apertum est super me. » « Apertum est, inquit, os dolosi, » quia locuti sunt adversum me lingua dolosa, laudantes, ut magistrum bonum, et interim insidiantes mihi, ut caperent in sermone. Apertum quoque est os peccatoris, quia « sermonibus odii circumdederunt me, » manifestantes verbis apertis odium quod gerebant in corde, et dicentes: « Non est hic homo a Deo; ecce homo vorax, et potator vini: Tolle, tolle, crucifige eum. » Sed sive dolosa lingua, sive sermonibus odii me oppugnarent, « gratis me oppugnabant, » quia sine ulla justa causa, cum redderent mala pro bonis. Illud, *expugnaverunt*, positum est pro *oppugnaverunt*. Verbum enim hebraicum et græcum *bellare* et *pugnare* significat. In eadem significatione ponitur hoc verbum in *Psalm. cxviii*: « Sepe expugnaverunt me a juventute mea; etenim non potuerunt mihi, » ubi illud, *non potuerunt mihi*, demonstrat, *expugnaverunt* positum esse pro *pugnauerunt*.

Vers. 3. 3. PRO EO UT ME DILIGERENT, DETRAHEBANT MIHI: EGO AUTEM ORABAM.

Explicat ultimam illam particulam, *gratis*, nam cum rependere deberent amorem amori, illi vice

dilectionis detrahebant mihi; ego tamen non reddidi mala pro malis, sed orabam Deum pro illis. Id aperte fecit Dominus in cruce, cum ait: « Pater, ignosce illis; » sed credibile est id eum occulte fecisse quotiescumque detractiones audiebat. Ex hebræo S. Hieronymus vertit, *pro eo quod eos diligebam*, ubi nos habemus, *pro eo ut me diligerent*. Sed vox hebraica ambigua est: potest enim esse nomen, ut est in sequenti versiculo, et significare, *dilectio mea*, et potest esse verbum, et significare *dilexi*, vel *diligebam*; nam a verbo אהב, quod est *diligere*, fit אהבתי, quod *dilexi* et *dilectio mea* significare potest. Græca vox, ἀγαπή με, quæ significat, *diligere me*, est etiam ambigua, et potest accipi tam active, quam passive: pro *diligere me*, id est, pro *dilectione*, quam eis impendebam; et pro *diligere me*, id est, pro *dilectione*, quam mihi debebant; sed latinus Interpres sustulit istam ambiguitatem, et vertit, *pro eo ut me diligerent*, et hanc intelligentiam secuti sunt expositores veteres, tum græci, ut Chrysostomus et Theodoretus; tum latini, ut Hieronymus et Augustinus. Itaque veteres expositores Vulgatam latinam versionem suis expositionibus probaverunt.

4. ET POSUERUNT ADVERSUM ME MALA PRO Vers. 4.
BONIS, ET ODIUM PRO DILECTIONE MEA.

Idipsum clarius repetit, quasi dicat: Rependerunt mihi maledictionem pro benedictione, odium pro amore, vulnera multa pro curationibus multis, mortem corporalem pro vita spiritali.

5. CONSTITUE SUPER EUM PECCATOREM, ET DIA- Vers. 5.
BOLES STET A DEXTRIS EJUS.

Transitum facit Propheta ad Judam, quem prævidebat « ducem futurum eorum qui comprehenderunt Jesum, » ut loquitur S. Petrus *Actor. i*, et per modum imprecantis prædicit, quæ illi eventura prospiciebat. Ac primum, inquit, « constitue super eum peccatorem, » id est, noluit Judas super se Christum, Dominum utique justissimum et mitissimum; ideo constitues super eum spiritum avaritiæ, cui serviet infelicitè usque ad mortem. Judas enim servire voluit mammonæ, ac per hoc servire non potuit Christo, « quia nemo potest duobus dominis servire, » *Matth. vii*. Porro spiritus avaritiæ iniquissimus est, cum honorem Deo debitum idolo tribuat, dicente Apostolo ad *Ephes. v*, de avaritia, « quod est idolorum servitus. » « Et diabolus stet a dextris ejus, » id est, et diabolus erit dux ejus in operibus malis, et illi perpetuo assistet, vel potius tanquam canem alligatum vinculo cupiditatis illum trahet, et ad nocendum proprio etiam magistro incitabit. S. Augustinus, per peccatorem præpositum Judæ, intelligit eundem diabolum, qui tanquam ejus dominus stabat a dextris ejus. Idem S. Augustinus recte monet Judam gessisse personam totius Synagogæ, quemadmodum S. Petrus gerebat personam to-

tius Ecclesiae; et ideo, quæ hic dicuntur de Juda, illi quidem convenire, sed convenire etiam et illustrius toti Synagogæ, quæ recusans habere Christum regem, habuit diabolum et Cæsarem, et ejus loco Pilatum.

Vers. 6. 6. CUM JUDICATUR EXEAT CONDEMNATUS, ET ORATIO EJUS FIAT IN PECCATUM.

Prædicit nunc Propheta infelicissimum exitum Judæ, ad quam prophetiam respexisse videtur Dominus *Joan. xvii*, cum ait: « Quos dedisti mihi custodiri, et nemo ex iis periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur. » Ergo, inquit, « cum judicatur » a Deo in exitu de hac vita, « exeat, » id est, exhibet condemnatus, et si forte oraverit Deum, oratio ejus non solum impetrabit remissionem peccati, sed ipsa oratio fiet illi in peccatum. Cur oratio Judæ facta sit illi in peccatum, rationem reddit S. Hieronymus, quia oravit sine spe indulgentiæ, et desperans laqueo se suspendit. S. Augustinus dicit factam esse in peccatum, quia non est facta per Christum mediatorem. Euthymius addit factam esse in peccatum, quia Judas, ut etiam cæteri persecutores Christi, orabant Deum pro exterminatione nominis christiani. Posset etiam addi Judæ orationem factam esse in peccatum, quia Judas non a Deo, sed a diabolo auxilium petiit. Diabolus autem suspendium illi suasit. Quo loco admonendi sunt lectores, orationem peccatoris non semper esse peccatum, sed sæpe multum valere ad remissionem peccatorum, ut intelligi potest ex oratione Publicani, *Luc. xviii*; tunc autem fieri in peccatum, et vere esse peccatum, cum is qui orat, vel non orat quem debet orare, id est, Deum verum, sed idola, vel diabolum; vel non orat pro re bona, quam æquum est a Deo peti, sed pro re mala, quæ Deo displicet, ut pro ruina inimicorum; vel non orat per unicum mediatorem, qui est Christus, sed per merita sua, quæ superbe se habere præsumit; vel denique non orat cum spe, aut fide, aut aliis necessariis bonæ orationis comitibus. Eadem quæ hic dicuntur de Juda conveniunt Judæis, quorum ille typum gerebat. Judæi enim qui credere nolunt in Christum, exeunt de hac vita condemnati ad mortem sempiternam; et oratio eorum, quam assidue fundunt in synagogis suis, fit illis in peccatum: quia non orant Patrem per Filium, cum nec Filium, nec Patrem norint, et quia postulant quæ Deo non placent, excidium videlicet christianorum, et celerem adventum Antichristi; hunc enim illi pro Christo recipient, ut dicitur *Joan. v.*

Vers. 7. 7. FIANT DIES EJUS PAUCI, ET EPISCOPATUM EJUS ACCIPIAT ALTER.

Hic est locus quem S. Petrus allegavit *Actor. i*, ut ostenderet necessarium fuisse ut in locum Judæ aliquis substitueretur; et cum omnes Apostoli et discipuli judicio S. Petri acquieverint, ac per hoc unanimi consensu locum istum Psalmi de Juda

intellegerint, nemini licet aliter exponere. « Oportet, » inquit apostolus Petrus *Actor. i*, « impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Jesum. » Videmus autem impletum fuisse hoc vaticinium in Juda perfectissime: nam facti sunt dies ejus pauci, sive cum S. Augustino intelligamus dies apostolatus, sive cum S. Hieronymo dies vitæ, sive cum Euthymio dies ejus post peccatum commissum. « Et episcopatum, » id est, apostolatum « ejus accipiat alter, » Matthias videlicet, qui omnibus modis erat alter, id est, non consanguineus, non familiaris, non amicus, non similis vitæ ac morum. Nomen *episcopatus* in hebræo est פקדון, quod ab *inspiciendo* et *visitando* deducitur; debet enim episcopus assidue inspicere et visitare oves suas, de quibus rationem Domino redditurus est: id quod, qui longe absunt ab episcopatu suo, certe præstare non possunt. Hoc idem impletum est in Judæis: nam post Judæ peccatum pauci fuerunt dies Judæorum in episcopatu, id est, in sacerdotio, sive pontificatu; et episcopatum eorum accepit alter, quia translatum est sacerdotium Aaronicum ad sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, et nulli sunt hodie pontifices Judæorum, et multi sunt pontifices christianorum.

Episcopi officium est sum gregem visitare.

8. FIANT FILII EJUS ORPHANI, ET UXOR EJUS VI- Vers. 8. DUA.

Ne quis forte existimaret Judam condemnandum ad pœnam aliquam, vita durante, et ut fierent dies ejus pauci in episcopatu, non in corpore, Propheta declarat dies ejus futuros etiam paucos, ob imminentem veram mortem, per quam filii ejus orphani, et uxor vidua remaneret. Quod impletum est, quia eadem die laqueo se suspendit, et non diu postea in excidio Hierosolymæ omnes fere viri interierunt: et relictis sunt plurimi orphani et plurimæ viduæ.

9. NUTANTES TRANSFERANTUR FILII EJUS, ET Vers. 9. MENDICENT; ET EJCIANTUR DE HABITATIONIBUS SUIS.

Explicat ærumnas filiorum Judæ, ac dicit eos instabiles vagaturos et mendicatos in aliena regione, quoniam ab habitatione sua ejicientur. In hebræo paulo aliter leguntur ultima verba hujus versiculi. Sic enim vertit S. Hieronymus, *et quærantur in parietinis suis*. Sed Septuaginta Interpretes, quos latinus sequitur, non legerunt in hebræo נָרְסוּ, quod significat *quærere*, sed נָרְסוּ; quod significat *ejicere*. Et, ut sæpe diximus, lectio quam habuerunt in suis codicibus Septuaginta seniores, omnino præferenda est lectioni Rabbinorum. Illud, *in parietinis suis*, optime translatum est a Septuaginta Interpretibus ἐκ τῶν ἀνοικτῶν αὐτῶν, id est, *ex ruinosis habitationibus suis*. Nam idem significat parietina, id est, domus dirutæ, ubi soli remanent parietes. Particula *ex*, quam habent Sep-

Oratio peccatoris non semper est peccatum.

tuaginta Interpretes, habetur satis aperte in hebræo, quamvis S. Hieronymus verterit in : quoniam particula כִּי utrumque significare potest, sed frequentius accipitur pro *ex*, vel *ab*. Itaque sensus nostræ lectionis est, quod Judæ filii, et cæteri Judæi non solum non permittentur habere integras domos, quia Hierusalem evertenda erat, sed ejicientur etiam de habitationibus dirutis, ut ne ruinas quidem domorum suarum possidere eis liceat, quod impletum esse res ipsa testatur.

Vers. 10. 10. SCRUTETUR FŒNERATOR OMNEM SUBSTANTIAM EJUS; ET DIRIPIANT ALIENI LABORES EJUS.

Aurum in visceribus Judæorum a militibus Titi quasi-tum. Redditur hoc loco ratio cur filii Judæ et Judæi cæteri sint futuri pauperrimi, ac plane mendici : quia videlicet creditores eorum, quibus solvendo non erunt, diligentissime quærent, et accipient substantiam eorum; et si quid superfuerit ex labore eorum quæsitum, diripient alieni, milites scilicet Titi imperatoris, qui (ut scribit Josephus lib. VI *De Bello Judaico*, cap. xv) scrutabantur aurum etiam in visceribus hominum, ad hunc finem illos dissecantes. Et hæc quidem olim passi sunt Judæi, sed nunc fœneratores effecti ex bonis pauperum christianorum ditescunt. Illud, *scrutetur*, nunc est in codice hebraico, יִבְחַשׁ , quod *illaqueare*, vel *irretire*, significat. Sed Septuaginta et S. Hieronymus, qui verterunt *scrutetur*, videntur legisse יִבְחַשׁ , quod est *diligenter quærere*; proinde post tempora S. Hieronymi, locus hic vitio librarium corruptus videtur.

Vers. 11. 11. NON SIT ILLI ADJUTOR, NEC SIT QUI MISEREATUR PUPILLIS EJUS.

Et hoc manifeste impletum est in Juda et in Judæis; Judas enim ad principes sacerdotum accessit et pecunias retulit, ac se peccasse confessus, nihil auxilii vel consolationis accepit; responderunt enim : « Quid ad nos? tu videris! » *Matth.* xxvii. Quare rejectus a sacerdotibus, et a Christo veniam non sperans, abiens laqueo se suspendit. Porro Judæi a Romanis obsessi neminem habuerunt, qui eos juvare auderet.

Vers. 12. 12. FIANI NATI EJUS IN INTERITUM, IN GENERATIONE UNA DELEATUR NOMEN EJUS.

Prædicat Propheta, filiis Judæ mortuis, delendum omnino nomen ejus in generatione una, quia videlicet non remanebunt filii filiorum, id est, secunda vel tertia generatio. Et hoc quidem de filiis carnis Judæ impletum esse credimus : sed scimus etiam adimpletum in filiis spiritualibus. Nam aliorum Apostolorum multi numerati sunt filii filiorum, quos illi per Evangelii prædicationem in Christo genuerunt : et posteritas eorum in æternum manebit. Judæ vero spiritualis posteritas nulla est; Judæi vero quamvis non omnino extincti sint, periit tamen in generatione una regnum, sive respublica eorum : nam post eversam Hierosolimam, dispersi fuerunt in gen-

tes, et nunc impletur in eis quod prædixit Osee propheta cap. iii : « Quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, et sine principe, et sine sacrificio, et sine ephod, et sine theraphim. » Itaque illud, *interitum*, significat interitum populi, sive regni, ut non sint amplius unus populus, sive regnum, sed homines dispersi per omnes populos et regna. Ex hebræo S. Hieronymus vertit : *Fiat novissimum ejus interitus, in generatione altera deleatur nomen ejus*. Sed Septuaginta non male verterunt : « Fiant nati ejus in interitum, in generatione una deleatur nomen ejus. » Nam vox hebræa $\text{דִּלְחִי$ significat ad litteram *reliquiæ ejus*, sive, quod post eum remanet. Et quamvis possit hoc significare, *novissimum ejus*, ut vertit S. Hieronymus, quia novissimum postea erit, tamen rectissime verterunt Septuaginta Interpretes, *nati ejus*, id est, reliquiæ ejus, sive posteritas ejus. Illud quoque, *in generatione una*, recte interpretatum est : quoniam Septuaginta non legerunt אֶחָד , id est *altera*, ut legit S. Hieronymus, sed אֶחָד , id est *una*; litteræ enim simillimæ sunt, et facile fuit librariis unam litteram pro alia ponere.

Vers. 13. 13. IN MEMORIAM REDEAT INIQUITAS PATRUM EJUS IN CONSPECTU DOMINI : ET PECCATUM MATRIS EJUS NON DELEATUR.

Addit Propheta ad calamitates Judæ et Judæorum, ut peccata parentum in eis puniantur. Vocat autem patres, non solum patrem ejus naturalem, sed omnes eos Hebræos qui peccaverunt in deserto, et postea in terra promissionis; vocat vero matrem, non tantum matrem propriam, sed integram Synagogam, sive ipsam civitatem Hierusalem, de qua dicitur *Thren.* i : « Peccatum peccavit Hierusalem. » Quod autem hic dicit Propheta, significavit etiam Dominus *Matth.* xxiii, cum ait : « Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram a sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachia, quem occidistis inter templum et altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. » Et hoc ipsum imprecati sunt impii Judæi filiis suis, *Matth.* xxvii, 23 : « Sanguis ejus super nos et super filios nostros. » Neque repugnat hæc sententia verbis *Ezech.* cap. xviii : « Filius non portabit iniquitatem patris. » Ezechiel enim loquitur de filiis qui non imitantur peccata parentum; Psalmus autem loquitur de filiis qui peccata parentum imitantur. Deus enim, irritatus peccatis parentum, exspectat quidem filios ad pœnitentiam; sed si illi pergant parentum iniquitates imitari, et sic implere mensuram patrum suorum, tandem omnes exterminat, non solum considerans peccata presentium, sed etiam præteritorum. Atque hoc est quod *Exod.* xx, Deus dixit, cum legem populo daret : « Ego sum Deus tuus fortis, zelotes, visitans peccata parentum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me. » Vide de concordia harum

Quomodo peccata parentum puniuntur in filiis?

Scripturarum S. Thomam in I II, *Quæst. LXXXVII*, art. 8, et theologos cæteros apud Magistrum Sententiarum, lib. II, dist. 33.

Vers. 14. 14. FIANT CONTRA DOMINUM SEMPER, ET DISPEREAT DE TERRA MEMORIA EORUM, PRO EO QUOD NON EST RECORDATUS FACERE MISERICORDIAM.

Repetit quod dixit de peccatis parentum, et eleganter opponit memoriæ peccatorum memoriam gloriæ Judæ et Judæorum, quasi dicat: Vivet coram Deo memoria peccatorum patris et matris ipsorum, ut pœna semper maneat, et contra dispareat de terra memoria gloriæ et felicitatis ipsorum. Illud enim, *contra Dominum*, significat, *coram Domino*, sive ex opposito oculorum Domini, ut semper videantur a Domino peccata illa: hæc enim est vis vocis hebraicæ נֶחֶד *neghed*, et græcæ ἐναντίον. Illud autem, *memoria illorum*, non significat simplicem memoriam personarum, sed faustam commemorationem. Viget enim commemoratio aliorum Apostolorum, quæ quotannis renovatur cum honore et laudibus ipsorum; Judæ commemoratio nulla fit, et si quando nomen ejus pronuntiandum est, cum execratione et horrore pronuntiat: sic etiam gentis Judæorum nulla fit commemoratio, nisi cum contemptu, ut gentis vilissimæ, quæ ubique servit. Addit Propheta causam tot calamitatum Judæ et Judæorum: « Quoniam, inquit, non est recordatus facere misericordiam; » nam, ut scribit B. Jacobus cap. II: « Judicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam; » Hoc enim fuit peccatum Judæ, quod cum videret principes Judæorum furere adversus Christum, ipse nulla misericordia motus erga innocentem magistrum et Dominum suum, crudelissime illum tradidit capiendum et occidendum.

Vers. 15. 15. ET PERSECUTUS EST HOMINEM INOPEM ET MENDICUM, ET COMPUNCTUM CORDE MORTIFICARE.

Explicat Propheta in quo sita fuerit crudelitas Judæ et populi Judæorum, quia videlicet persecutus est Christum, « hominem inopem et mendicum, et compunctum corde mortificare, » id est, ad eum morti tradendum. S. Augustinus non audeat hæc de Christo exponere, quia Christus non potest dici *compunctus corde*, cum compunctio sit propria eorum, quorum est pœnitentia. Ideo per hominem *compunctum corde*, intelligit Apostolos et alios fideles, quos Judæi usque ad mortem persecuti sunt. Sed quia S. Hieronymus, Theodoretus, Euthymius et alii de Christo hæc omnia intelligunt, et textus ipse quadammodo nos cogit, ut hunc versiculum de Christo potissimum exponamus, dicendum est Christum dici *hominem inopem*, quia cum esset dives, « propter nos egenus factus est, » ut nos inopia sua locupletaret, ut dicit Apostolus II *Corinth. VIII*. Dicit etiam *mendicum*, quia ex aliena misericordia in hoc mundo vivere voluit, ut verbo Dei prædi-

cando, et orationi pro nobis faciendæ totus incumberet; dici denique *compunctum corde*, non compunctione culpæ, sed compunctione pœnæ et anxietatis, ac sollicitudinis, quam pro salute generis humani assidue in corde gerebat. Notatur autem in his verbis summa crudelitas: nam qui hominem occidere quærunt, vel moveri solent ab iracundia ob injuriam acceptam, vel a cupiditate spoliandi divitem, vel ab invidia alienæ felicitatis. Christus autem, mitis et humilis corde, nemini faciebat injuriam; et cum esset adeo contemptor honorum hujus mundi, ut voluntarie mendicus factus esset, non habebat unde oculos cupidorum provocaret. Denique cum assidue hominum peccata defleret, et ad pœnitentiam agendam, ad felicitatem mundi spernendam, ab bona cœlestia desideranda hortaretur, nulla erat causa cur eum ad mortem ullus quæreret.

16. ET DILEXIT MALEDICTIONEM, ET VENIET EI; ET NOLUIT BENEDICTIONEM, ET ELONGABITUR AB EO.

Nemo est qui diligere possit maledictionem, vel odio habere benedictionem, si sub ratione maledictionis et benedictionis voluntati proponantur; sed dicitur homo diligere maledictionem et nolle benedictionem, quando ipse sibi causa est, malis suis operibus, cur maledicatur et non benedicatur. Sic Judas, tradendo Christum Judæis ob cupiditatem modicæ pecuniæ, dilexit maledictionem, quia ipse sibi causa fuit cur malediceretur a Deo; et ipse idem deserendo Christum, in quo benedicendæ erant omnes generationes, noluit benedictionem, quia ipse sibi causa fuit cur non benediceretur a Deo. Quod idem de populo Judæorum dici potest. Venit enim Filius Dei de cœlo, ut benediceret populum suum; sed illi, Christum occidendo, sibi ipsi in causa fuerunt, cur pro benedictione maledictionem acciperent, et benedictio ad gentes transferretur. Porro benedictio Dei cumulum bonorum omnium significat, quemadmodum et maledictio cumulum omnium malorum. Videmus autem hæc impleta fuisse primum in Juda, qui continuo et pecunias, quas acceperat, et vitam temporalem et sempiternam amisit; deinde in populo Judæorum, qui regnum et sacerdotium perdidit, et excecatus atque obstinatus in incredulitate vivit, donec ad tenebras exteriores, quæ sunt in gehenna, descendat.

17. ET INDUIT MALEDICTIONEM SICUT VESTIMENTUM, ET INTRAVIT SICUT AQUA IN INTERIORA EJUS, ET SICUT OLEUM IN OSSIBUS EJUS.

Declarat Propheta pulcherrimis similitudinibus maledictionem divinam esse cumulum omnium malorum tum externorum, tum internorum, ita ut homo maledictus a Deo cunctis malis ita repleatur, ut nulli bono relinquatur locus. Primum comparat maledictionem divinam vestimento,

Quomodo
Christus
corde
compunctus
dicit
possit?

Commemoratio
Apostolorum
viget, Judæ
minime.

Judas
quomodo
maledictionem
dilexerit
benedictio
em
noluerit.

Christus
cur mendicus
et inops
dicatur?

quod totum corpus undique tegit, et quia vestimentum non intrat ad viscera, comparat etiam aquæ, quæ hominem demersum in mari, non solum exterius abluit, sed etiam intrat ad stomachum, ad ventrem, ad pectus, ad omnia interna corporis humani: et quoniam aqua non penetrat ossa, imo neque carnes, venas, nervos, addit comparisonem olei, quod subtilissimum est; et non solum carnes et venas, et nervos, sed ipsa etiam ossa pervadit. Sic igitur divina maledictio, non solum Judæ et Judæorum, sed omnium illorum quibus dicitur: « Ite, maledicti, » replebit malis corpus et omnia ejus membra; replebit animam et omnes ejus sensus; replebit et mentem, et usque ad intima intelligentiæ et voluntatis penetrabit. Quæ certe si homines mortales serio cogitarent, non sine magno horrore viverent.

Vers. 18. 18. FIAT EI SICUT VESTIMENTUM QUO OPERITUR, ET SICUT ZONA QUÆ SEMPER PRÆCINGITUR.

Addit Propheta maledictionem illam non solum ubique penetraturam, sed etiam sempiternam futuram. « Fiat, inquit, ei, » Judæ videlicet et populo Judæorum, « ea maledictio sicut vestimentum quo operitur, » id est, semper illi adhæreat, quemadmodum vestis semper adhæret homini, ne turpitudine ejus appareat. « Et sicut zona qua semper præcingitur, » id est, non solum maledictio illi adhæreat, sed etiam firmis, sine adhæreat, quo modo cingulum firmissimis et multiplicibus nodis adstringi solet. Quis digne cogitare valeat qualis sit nodus, quam firmus, quam insolubilis, decretum immutabile omnipotentis voluntatis Dei?

Vers. 19. 19. HOC OPUS EORUM, QUI DETRAHUNT MIHI APUD DOMINUM, ET QUI LOQUUNTUR MALA ADVERSUS ANIMAM MEAM.

Concludit Propheta prædictionem miseriarum Judæ, dicens: « Hoc opus eorum, » id est, hæc erit merces operis eorum. Accipitur enim in Scriptura opus pro mercede operis, ut *Levit. xix*: « Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane. » « Qui detrahunt mihi, » id est, qui me seductorem vocant, qui Filium Dei esse negant, etc., « apud Dominum, » id est, hæc erit merces eorum apud Dominum, sive a Domino, ut clarius habetur in textu hebraico, quem S. Hieronymus sic reddidit: *Hæc est retributio a Domino his qui mihi adversantur, et qui loquuntur mala adversus animam meam*, id est, qui obloquuntur de me mala. Est enim hæc pars posterior versiculi, repetitio et explicatio prioris.

Vers. 20. 20. ET TU, DOMINE, DOMINE, FAC MECUM PROPTER NOMEN TUUM, QUIA SUAVIS EST MISERICORDIA TUA.

In ultima parte Psalmi precatur Christus pro se, et pro corpore suo, quod est Ecclesia; et pre-

cando prædicit multa bona, quemadmodum in superioribus partibus per modum imprecationis prædixit multa mala Judæ et Judæis. Primum igitur orat Dominum, ut sibi semper adsit, sequet et corpus suum adjuvet propter gloriam nominis sui. « Et tu, inquit, יהוה אדני, Domine, Domine. » Prima vox continet nomen quatuor litterarum, quod est proprium *Dei*, et deducitur ab *esse*, quia Deus est fons essendi; secunda continet aliud nomen, quod proprie *Dominum* significat. Ita sensus est: Tu *fons essendi*, qui es *Dominus* omnium rerum, « fac mecum, » id est, mecum operare, mihi te adjuve, « propter nomen tuum, » id est, ad gloriam tuam. « Quia suavis est misericordia tua, » id est, quia misericordia tua benigna est, et facile inclinatur ad succurrendum miseris. Ubi loquitur tum pro se, tum pro corpore suo, quod est Ecclesia, et poscit auxilium Dei adversus persecutores ex tribus capitibus: primo, quia Deus est Dominus omnium rerum, ac per hoc potest, si velit, hostes reprimere; secundo, quia hoc postulatur propter nomen Dei extollendum; tertio, quia Dei misericordia benigna est, ac per hoc Deus non solum potest, sed etiam vult misereri. Et quoniam, ut dixi, hæc est prædictio per modum precationis, vel simul precatio et prædictio: ideo certi sumus Ecclesiam Christi semper a Deo protegendam et juvandam esse, « ut portæ inferi non prævaleant adversus eam, » juxta id quod dictum est *Matth. xvi*.

Vers. 21. 21. LIBERA ME, QUIA EGENUS ET PAUPER EGO SUM, ET COR MEUM CONTURBATUM EST INTRA ME.

Pergit in oratione Propheta in persona Christi et videtur respicere tempus illud, quot Christus dixit *Joan. xii*: « Nunc anima mea turbata est, et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora; » vel cum in horto precatus est Patrem, et Apostolus dixit: « Tristis est anima mea usque ad mortem. » « Libera, inquit, me ab imminente morte, quoniam egenus et pauper ego sum, » id est, omni humano auxilio destitutus, non habeo, qui pugnet pro me; et anima mea turbata est intra me, id est, tristitia et horror ex consideratione mortis futuræ turbavit me. Hæc autem Christus dicebat, ut ostenderet se vere esse hominem, qui mortem absolute consideratam, ut naturæ contrariam exhorrebat: cum tamen eandem mortem, ut pretium redemptionis a Patre decretum et ordinatum maxime desideraret. Quare *Joan. xii*, cum dixisset: « Salvifica me ex hac hora, » subjunxit: « Sed propterea veni in hanc horam; » et *Matth. xxvi*, cum dixisset: « Transeat a me calix iste, » continuo addidit: « Sed non sicut ego volo, sed sicut tu. » Porro quod attinet ad corpus Christi, quod est Ecclesia, petitur liberatio a persecutionibus et tentationibus, quia cæcus Ecclesiæ egenus et pauper est, id est, non nititur viribus suis, aut meritis suis, sed tanquam vere mendicus, in solo Deo confidit.

Christus indicat se vere esse hominem.

Vers. 22. 22. SICUT UMBRA CUM DECLINAT, ABLATUS SUM
ET EXCUSsus SUM SICUT LOCUSTÆ.

Hæc pertinent ad comprehensionem Domini, quæ facta est post orationem in horto. Comparat vero Propheta comprehensionem umbræ deficienti, quoniam umbra sine ullo strepitu deficit, et maximo cum silentio. Sic enim et Dominus avulsus est a discipulis, et captivus ductus, imo etiam ad varia tribunalia, et ad ipsam Crucem adductus sine murmure, sine resistentia, sine defensione. « Sicut umbra, inquit, cum declinat, ablatum sum, » id est, ablatum sum a comitatu discipulorum ad tribunal Caiphæ, Pilati et Herodis eo silentio, quo declinans umbra deficere solet. « Et excussus sum, » id est, jactatus ab uno tribunali ad aliud, « sicut locustæ, » vilissima scilicet animalia, a vento jactari solent ab uno loco ad alium. S. Augustinus priorem partem versiculi refert ad Christum in persona propria, posteriorem ad Christum in persona discipulorum. Ille enim ablatum est, sicut umbra, illi excussi velut locustæ.

Vers. 23. 23. GENUA MEA INFIRMATA SUNT A JEJUNIO, ET
CARO MEA IMMUTATA EST PROPTER OLEUM.

Hic videtur describi debilitas Christi ex jejuniis, adjuncta vigilia, et labore illius noctis et sequentis diei, quo passio peracta est: quamvis etiam toto vitæ tempore Dominum frequentissime jejunasse credendum sit. « Genua mea, inquit, infirmata, » id est debilitata « sunt a jejuniis, et caro mea immutata, » id est, macie et pallore confecta apparuit « propter oleum, » id est, propter pinguedinem suam amissam. In hebræo clarius habetur, *caro mea immutata est* כֶּסֶף, id est, a pinguedine, id est, ex pingui macilentia reddita est. Varie hic locus ab aliis explicatur; sed hæc nobis explicatio litteralis maxime visa est.

Vers. 24. 24. ET EGO FACTUS SUM OPPROBRIUM ILLIS, VIDERUNT ME ET MOVERUNT CAPITA SUA.

Hic concludit passionem: nam post illam summam debilitatem, factus est Dominus opprobrium Judæis, cum eum in medio latronum crucifixum viderunt, et viso eo moverunt capita sua, stantes ante crucem et dicentes: « Vah! qui destruis templum Dei, » etc. *Matth. xxvii.*

Vers. 25. 25. ADJUVÂ ME, DOMINE DEUS MEUS, SALVUM
ME FAC SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM.

Precatur Dominus de corpore exiens auxilium Patris ad celerem resurrectionem, ut diximus in explicatione *Psalm. xxi* et *lxviii*, et simul precatur corpori suo mystico, id est, Ecclesiæ, veram salutem corporis et animæ.

Vers. 26. 26. ET SCIANt, QUIA MANUS TUA HÆC, ET TU,
DOMINE, FECISTI EAM.

Ne putarent homines Christum ad passionem et

mortem ignominie plenam invitum pervenisse, et ne jactarent Judæi se potentia sua in Christum prævaluisse, admonet Propheta in persona Christi, hoc totum a Deo factum esse, juxta illud *S. Petri Act. iii*: « Deus, qui prænuñtiavit per os omnium Prophetarum, implevit sic. » Ait igitur: « Et sciant » homines omnes, ac præsertim Judæi, « quia manus tua hæc, » id est, quia hæc res, hæc passio, hæc mors mea, a manu tua, hoc est, voluntate et potestate tua processit. « Et tu, Domine, fecisti eam. » Neque enim potuissent Judæi aut Gentes Christo prævalere, eumque affligere et occidere, nisi Deus voluisset. Neque tamen excusantur a gravissima culpa, qui Christum occiderunt, quasi voluntatem Dei adimpleverint; ipsi enim non voluntatem Dei, sed odium cordis sui implere voluerunt: Deus autem mala eorum voluntate, quam ipse non fecerat, usus est ad mundum redimendum per obedientiam et charitatem, patientiam et humilitatem unici sui. S. Augustinus per *manum Dei*, hoc loco intelligit Christum, quem Deus fecisse dicitur, quia humanitatem ejus fecit. Alii per *manum Dei* intelligunt potentiam Dei, sed per particulas illas, *hæc* et *eam*, intelligunt salutem. Sed nos Theodoretum secuti sumus, cujus expositio maxime litteralis nobis visa est.

27. MALEDICENT ILLI, ET TU BENEDICES; QUI
INSURGUNT IN ME, CONFUNDANTUR, SERVUS AUTEM
TUUS LETABITUR.

Persecutores, ignorantes hæc quæ dicta sunt, « maledicent mihi » et Ecclesiæ meæ: ut revera usque ad hanc diem Judæi blasphemare et maledicere pergunt; sed « tu benedices, » non solum mihi, me glorificando et exaltando ad dexteram tuam, sed etiam propter me benedices omnes gentes, eas per fidem et baptismum in filios adoptando. Ex quo fiet ut illi, qui me persequuntur et mihi maledicunt, tandem « confundantur: servus autem tuus, » ego et fratres mei lætitia sempiterna fruamur.

28. INDUANTUR, QUI BETRAHUNT MIHI PUDORE,
ET OPERIANTUR SICUT DIPLOIDE CONFUSIONE SUA.

Confirmat quod dixit, et per modum imprecationis prædicat omnes Christi et Ecclesiæ adversarios tandem cooperiendos confusione et pudore, instar vestimenti duplicis undique hominem operientis. Quod quidem in die judicii omnino implebitur. Vox hebraica כֶּסֶף significat vestem amplam et honorificam, qualis erat tunica sacerdotalis, quæ describitur *Exod. xxviii*. Sed Septuaginta Interpretes verterunt *δρακίδα*, vel quia vestis erat tam ampla et longa, ut duplicari posset; vel quia revera ea vox significat vestem suffultam alia veste, ac per hoc duplicem, ut sunt apud nos vestes permultæ. Sensus autem est confusionem damnatorum in novissimo die fore maximam, ita ut pleni sint futuri erubescencia et pu-

Judæi
cur gr
viter
peccave
rint
Christo
occidea
do?

Vers. 27

Vers. 28

dore. Et certe, quæ major confusio cogitari potest quam ingratitude, insipientiam aliaque vitia damnatorum in theatro mundi totius, coram angelis et hominibus, qui ab initio sæculi fuerunt, apertissime detegi?

Vers. 29. 29. CONFITEBOR DOMINO NIMIS IN ORE MEO, ET IN MEDIO MULTORUM LAUDABO EUM.

Hoc opponitur confusio impiorum. Illi enim præ confusione obmutescunt: Christus autem et electi ejus « confitebuntur laudes Deo, nimis in ore suo, » id est, magno clamore magnoque jubilationis affectu, idque in medio multorum, in theatro orbis terrarum in die judicii, et postea in theatro cælestis Jerusalem in æternum.

Vers. 30. 30. QUIA ASTITIT A DEXTRIS PAUPERIS, UT SALVAM FACERET A PERSEQUENTIBUS ANIMAM MEAM.

Hæc est ratio tantæ confessionis et laudis, quoniam Deus auxilio suo « astitit a dextris pauperis Christi, » et populi ejus, « ut salvaret a persecutibus Judæis, » vitam temporalem Christi, quod factum est per celerem resurrectionem, et a persecutibus tum hominibus, tum dæmonibus, vitam æternam electorum ejus. In hebræo est מִיְּמֵינוּ *missophete*, id est, a *judicibus*, pro eo

quod nos habemus, a *persequentibus*, et quidem quod attinet ad Christum, præcipui persecutores Christi fuerunt Caiphas et Pilatus, qui Christum morti adjudicaverunt. Sed sapientia Dei astitit Christo, tanquam optimus patronus, et sententiam iniquam revocari fecit a divina potentia, quæ Christum ad vitam revocavit. Quod vero attinet ad Ecclesiam, judices qui persequebantur Ecclesiam, erant tum imperatores et reges, ac magistratus paganorum, qui multa millia sanctorum martyrum morti adjudicaverunt; tum præcipue dæmones, qui sententiam Dei in genus humanum latam proferebant, et ex illa genus humanum morti æternæ adjudicabant: sed astitit advocatus potentissimus Christus, « qui tulit de medio chirographum, quod erat contrarium nobis, illudque delevit et affixit cruci, » et pauperum animas salvas fecit, ut scribit Apostolus *ad Coloss. II.* Hic illud annotandum est, Deum *assistere a dextris pauperum*, id est, eorum qui agnoscunt paupertatem suam, debilitatem videlicet virium suarum, et ideo assidue pulsant ad ostium Dei, qui dives est in misericordia. Item *a dextris pauperis*, id est, eorum qui exuerunt affectum rerum omnium creatarum, et spiritu pauperes effecti in solo Deo divitias suas posuerunt.

PSALMUS CX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Psalmus David.*

Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis:

Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.

2. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

3. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.

4. Juravit Dominus, et non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

5. Dominus a dextris tuis: confregit in die iræ suæ reges.

6. Judicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

7. De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

V. s. h. — *David Canticum [h. Psalmus]:*

Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Virgam [*h. baculum*] fortitudinis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

Populi tui spontanei erunt in die fortitudinis tuæ in montibus [*h. splendoribus*] sanctis:

Quasi de vulva oriatur tibi ros adolescentiæ tuæ.

Juravit Dominus, et non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

Dominus ad dexteram tuam [*al. a dextera tua*], percussit in die furoris sui reges.

Judicabit in gentibus, implevit [*h. cadaveribus*] valles, percutiet caput in terra multa.

De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

Argumentum. — Regis Messiae celebrantur majestas, potentia et victoria bellorum. Expugnato a Davidicis copiis Hierosolymorum castello factum esse carmen videtur. Strophæ duæ: vers. 1-4, Dei Filio narrat vates, quæ ejus

causa facturus sit Pater; vers. 5-7, Patri narrat Filii præclare facta. De Messia cani Psalmum arguunt, 1º tum loca Novi Test. *Matth.* xii, 41-46; *Marc.* xii, 35-37; *Luc.* xx, 41-44; *Act.* ii, 34; vii, 55-56; *I Petr.* iii, 22; *Rom.* viii, 34; *I Corinth.* xv, 24 seqq.; *Ephes.* i, 20-22; *Philipp.* ii, 9-11; *Hebr.* i, 3, 13, 14; viii, 1, x, 12-13; tum SS. PP. omnes; 2. tum rationes intrinsicæ: a) quod regem, de quo agitur, *Dominum suum* ipse Davides vocat; b) quod eum Jovæ a dextris suis sedere jubet; c) quod populus ejus ornamentis *sanctis* indutus sistitur; d) quod dicitur *sacerdos*; e) et quidem *in æternum*. Argumentis intrinsicis rationalistæ respondent, primo quidem, vel non a Davide scriptum esse carmen, sed in Davidem ab alio eo tempore factum, vel Davidem ut poetam de se ut rege ita potuisse loqui; secundo, locutionem *sedere ad dexteram Jovæ*, i. e. uti ejus auctoritate et potentia: sic etiam vicarii veterum Arabum regum in consessu ad dexteram regis locum tenebant; tertio, *ornamentis sanctis*, i. e. ornatu festo, eos decenti, qui Jovæ duce proficiscuntur ad bellum; quarto, coll. *II Sam.* vi (Cf. *Zach.* vi, 13), tum *I Reg.* viii; *II Reg.* xii, 4 seqq.; xviii, 4 seqq.; xxiii, 1 seqq.; *Ps.* cv, 15; quinto, τὸ *in æternum* sæpe de *vita tempore*, sæpius etiam de minoris ambitu spatio, quam de æternitate metaphysica in Script. accipi. Maurer: « Duarum stropharum est Psalmus (1-3, 4-7), quarum utraque incipit a dicto quodam Jovæ, utraque regem Jovæ auspiciis hostes omnes prostratum esse dicit. »

1. Davidis carmen.

Effatum Jovæ ad Dominum meum :

« Sede ad dexteram meam,
usque dum posuero hostes tuos scabellum pedibus tuis. »

2. Baculum potentiae tuæ emittet (protendet) Jovæ ex Sione :
impera in medio hostium tuorum.
3. Populus tuus spontaneæ oblationes die militiae tuæ in ornatu sancto,
ex utero auroræ tibi ros juventutis tuæ.
4. Juravit Jovæ, nec pœnitebit eum :
« Tu es sacerdos in perpetuum,
secundum rationem Melchisedeci. »
5. O Jovæ, Dominus (Messias) ad dexteram tuam *adest*,
inde confringit in die iræ suæ reges (hostiles).
6. Judicium exercet inter gentes (afferenda illis clade),
plena est *terra* cadaveribus,
confringit capita in terra ampla (late patenti).
7. E rivo in via bibit,
hinc tollit caput.

NOTE.

Vers. 1. *Usquedum* tempus, quod excurrit, in præsentī non spectat, minime vero excludit. — *Baculum*, sceptrum, non gubernantis, sed dominantis. *Impera*, imperativus fidenter promittentis. — Vers. 3. Ita Hengstenberg, ut sensus sit : *Populus tuus*, o Messias, est *spontaneæ* Deo *oblationes*, *vestibus sanctis* indutus (cf. *Apoc.* xix, 14; *I Petr.* iii, 4; *Col.* iii, 9, 10) *in die triumphī tui* (ascensionis in cœlum); *juventus tua* (id. ac *populus tuus*) pulchra est ut *ros*, qui *ex utero auroræ* oritur. Alius, legendo *imka* : *Tecum* (tuæ) sunt omnes *excellentiæ in die virtutis tuæ* (triumphī, puta ascensionis) *in splendoribus sanctitatis* (cœlis); *ex utero auroræ* (ex utero auroræ) *tibi* oritur *ros nativitatis tuæ*, i. e. ex sinu Dei trahis nativitatē pulchram vigentemque, ut rorem. Rationalistæ, *populus tuus*, o Davides, *promptus* (propr. *promptitudines*, abstr. pro concreto) est *die militiae tuæ in ornatu sancto* (festo); *Ex utero auroræ* prodit *tibi ros juventutis tuæ*, i. e. rori ex auroræ gremio prodeunti par multitudine et vigore tibi sese offert pubes tua bellica. τὸ *in ornatu sancto* alii priori hemistichio, posteriori alii jungunt. Pro *behaderei*, S. Hieronymus cum paucis legit *beharerei*, *in montibus sanctis*. — Vers. 4. *Sacerdos*, in sensu latissimo. *Cohen* est præcipuus minister, quem Turcæ *Vizirum* vocant, cujus ministerio Rex sui regni res omnes administrat, qui regis est mediator, et illius vices gerit : cf. *II Reg.* viii, 8; *I Paral.* xviii, 17. rex Messias igitur a Patre hic constituitur solus mediator Deum inter et creaturas (cf. *I Tim.* ii, 5; *Col.* i, 20; *Ephes.* ii, 18). *Rationem*, *iod.* parag. *Melchisedecus* rex erat et pontifex : cf. *Gen.* xiv, 18; *Matth.* xxvi, 26; *Hebr.* passim. — Vers. 5. Ita factum est; en jam rex Messias, etc. Juxta Rationalistas jam describitur Davidis

pugna et victoria, Jovæ auxiliante. — Vers. 6. *Plena est terra*, propr. *plenum est*, impers. Alius, *complet cadavera*, numerum cadaverum; alii, *implet terram cadaveribus*. — Vers. 7. Hengstenberg: Ad Gedeonis factum alluditur. Alius: Rex Messias, antequam a dextris Jovæ sedeat, bibit e torrente (tribulationis) in via hujus vitæ; propterea exaltabitur in cœlis. Schunerrerus et hodiernorum plerique: Cum fatigatus fuerit cæde hostium, tamen haud remittet, sed potu aquæ ex rivo obvio refectus novas vires exseret in hostibus profligandis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David.

Hic Psalmus celeberrimus est, tum magnitudine mysteriorum, tum obscuritate sententiarum. Sed quamvis excæcati Judæi multa fabulentur, tamen apud Christianos nulla dubitatio est, quin hic Psalmus de Christi regno et sacerdotio intelligatur, ita explicante Spiritu Sancto in multis locis sanctarum Scripturarum, *Matth. xxii; Act. ii; I Corinth. xv; ad Hebr. i, 5, 7 et 10.*

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DIXIT DOMINUS DOMINO MEO: SEDE A DEXTRIS MEIS.

Vidit in spiritu David Messiam, post mortem et resurrectionem, ascendentem in cœlum, et refert ad nos verba Dei Patris ad Filium, quibus eum invitatur ad consedendum et corregeandum. «Dixit,» in hebræo est דָּבַר *neum*, quod proprie significat dictum, et conjunctum cum nomine sequenti, verti potuisset, *dictum Domini ad Dominum meum*. Sed sensus est idem, et gratia claritatis verterunt Septuaginta: «Dixit Dominus.» Quamvis autem *dixit* sit temporis præteriti, et tempore Davidis id tempus nondum advenisset, tamen recte utitur David verbo temporis præteriti, quia vidit rem futuram, tanquam præteritam. *Dominus* in hebræo est nomen quatuor litterarum, quod proprie soli Deo vero convenit; quod quamvis a modernis pronuntietur *Iehova*, tamen ab antiquis non solebat pronuntiarum; sed loco ejus pronuntiabatur aliud nomen, quod *Dominum* significat. Ita Septuaginta Interpretes ubicumque hoc nomen proprium Dei invenerunt, verterunt *Kéques*, id est *Dominus*, de qua re scripsimus in exercitatione grammatica ad primum vers. *Psalm. xxxiii.* «Domino meo,» in hebræo est, לֹדֹנִי *ladoni*, quod proprie *Domino meo* significat; quamvis autem Rabini per *Dominum* hoc loco intelligant Abraham, ut S. Hieronymus refert in *Commentario* ad cap. *xxii Matth.*; vel Ezechiam, ut refert Justinus in *Dialogo contra Thyryphonem*, et Tertullianus lib. V in *Marcionem*: tamen certum est non alium hoc loco *Dominum* vocari, nisi Messiam, qui fuit filius David secundum carnem, et Dominus David secundum divinitatem: totus enim Psalmus id clamat, cum neque Abraham, neque Ezechias sederint ad dexteram Dei, neque geniti sint ante luciferum, neque sa-

cerdotes fuerint secundum ordinem Melchisedech. Quare Judæi, interrogati a Christo, *Matth. xxii*, quomodo David in spiritu vocet Messiam Dominum suum, non sunt ausi negare Psalmum intelligendum esse de Messia. Cur autem non repetatur hoc loco nomen proprium Dei, non est ratio, quia Filius non sit verus Deus, ut est Pater, ut Ariani docebant, sed quia hic non agitur de Filio Dei simpliciter, sed de Filio Dei incarnato. Filius autem Dei incarnatus in Scripturis passim Dominus appellatur, et Pater Deus, cum simul nominantur; ejus rei ratio est, quia nomen *Domini* convenit Filio secundum utramque naturam, nomen autem *Dei* non convenit ei, nisi ratione naturæ divinæ. Itaque si hoc loco idem nomen tributum fuisset Patri et Filio, suspicari possemus hæc dici Filio tantum, ut Deus est. Quod autem Filius Dei incarnatus, qui etiam Christus dicitur, in Scripturis passim appelletur Dominus et Pater Deus dicatur, perspicuum est ex illo *I Cor. viii*: «Unus Deus Pater, et unus Dominus Jesus Christus;» et *II Cor. i*: «Gratia vobis, et pax a Deo Patre, et Domino Jesu Christo;» et *ad Ephes. vi*: «Pax fratribus, et charitas cum fide a Deo Patre, et Domino Jesu Christo;» et in ipsis Evangeliiis, atque Actis Apostolorum, et Epistolis eorumdem Apostolorum, cum ubique Christus dicatur *Dominus*, vix in uno aut altero loco dicitur *Deus*, quia videlicet, ut diximus, nomen Dei convenit Christo solum ratione divinæ naturæ, nomen Domini convenit secundum utramque naturam; unde etiam in Symbolo dicimus: «Credo in Deum, Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum.» «Sede a dextris meis.» Sessio quietem et auctoritatem præcipue regiam denotat; hæc autem Christi sessio est ineffabilis quies, et summa regia potestas. Illud autem, a

Cur non dicitur hic de Filio nomen ineffabile?

Hic Psalmus de nullo potest intelligi præterquam de Christo.

Christum
sedere
ad dex-
teram
Patris
quid sit?

dextris meis, significat æqualitatem et consortium regni Dei Patris super omnes creaturas. Quam æqualitatem semper habuit Filius Dei ratione divinæ naturæ, sed ad eam elevatus est ratione naturæ humanæ, post humiliationem usque ad mortem, mortem autem crucis. Sic enim loquitur Apostolus *Philip. II*: « Propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. » Idem enim est esse in dextera Dei, et in gloria Dei, hoc est in majestate Dei; hæc autem gloria est, quod habeat nomen super omne nomen, et illi omne genu flectatur; sic etiam *I Cor. xv*, ait idem Apostolus: « Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus, » ubi explicat Apostolus illud, *sede a dextris meis*; ut idem sit, quod regna mecum, donec ponam, etc. Idem quoque Apostolus *ad Hebr. I*: « Cui dixit angelorum: Sede a dextris meis? nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi? » etc. Ubi per *sedere a dextris Dei* significatur differentia inter Christum et angelos, quod isti sint ministri et servi, et ideo non sedeant, sed mittantur in ministerium: Christus autem, ut Rex et Dominus, sedeat cum Patre, creaturis omnibus superior. Denique *S. Petrus Act. II*: « Dextera, inquit, Dei exaltatus effudit hoc donum, quod vos videtis et auditis; non enim David ascendit in cœlum: dicit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia et Dominum et Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos crucifixistis. » Ubi *S. Petrus docet, sedere a dextris Dei esse ascendisse in cœlum, dominari et regnare ubique, ut dominatur et regnat Deus.*

Vers. 2.

2. DONEC PONAM INIMICOS TUOS SCABELLUM PEDUM TUORUM.

Hic versiculus continuatur cum primo apud Hebræos, juxta Rabbiorum distinctiones; sed Septuaginta Interpretes, qui Rabbinos omnes præcesserunt, novum versiculum esse debere judicaverunt. Significat autem his verbis Propheta, regnum Christi nunquam finiendum, neque periculum esse, ut ab inimicis evertatur, cum Deus stauerit paulatim omnes omnino inimicos illi subjicere, ut pacifice postea daret in æternum. Itaque illud, *donec*, non significat Christum non amplius sessurum, ubi fuerint omnes hostes debellati, sed significat Christi regnum semper propagandum magis et magis, donec nullus omnino supersit inimicus, qui illi genua non flectat, quasi dicat: Perge regnare mecum, nec desistas propagare regnum, donec omnes hostes debellantur. Porro ista propagatio quotidie impletur, dum alii convertuntur ad fidem et obedientiam, et sponte sub-

Christi
regnum
semper
propa-
gandum.

jiciuntur pedibus Christi, ut in eis, tanquam in scabello quiescat, et tandem finito exilio pergunt ad patriam, ubi feliciter sub Deo requiescunt; alii vel pervertuntur, vel in perversitate perdurant, et tandem per mortem ad judicium rapiuntur, et damnati ad inferos detruduntur, ubi Christi pedibus perpetuo comprimuntur. In novissimo die propagatio complebitur, et tum Christo flectetur omne genu, cœlestium, terrestrium et infernorum. At cur dicit Pater, « donec ponam? » nonne etiam Filius ponit inimicos suos scabellum pedum suorum? Omnino quod Pater operatur, etiam Filius operatur, ut ipsemet asserit; sed tribuitur hæc actio Patri, quia per eam redditur merces obedientiæ Filii, ut paulo ante Apostolum dicentem audivimus: « Propter quod et Deus exaltavit illum. » Præterea omnis actio, quæ ad potentiam pertinet, Patri solet tribui, quamvis etiam Filio sit communis, quoniam a Patre Filio communicatur, non Patri a Filio, et Filio quidem, ut Deus est, communicatur per generationem; eidem Filio, ut homo est, communicatur per gratiam hypostaticæ unionis. Quod autem Filius Patri cooperetur in hac actione subjiciendi communes hostes, dicitur in sequenti versiculo.

3. VIRGAM VIRTUTIS TUE EMITTET DOMINUS EX SION: DOMINARE IN MEDIO INIMICORUM TUORUM.

Propheta David cum in spiritu audivisset Patrem loquentem ad Filium, ac dicentem: « Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, » convertit se ad Filium, et eodem spiritu revelante demonstrat unde incipienda esset propagatio regni Christi in terris. « Virgam, inquit, virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, » id est, Dominus Pater, ut ponat inimicos tuos scabellum pedum tuorum, sceptrum regalis potentiae tuæ ex civitate Jerusalem, et ex ipso monte Sion extendere incipiet, et propagabit usque ad ultimum terræ. Concordat cum hac propheta verbum Domini, *Luc. XXIV*: « Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine ejus poenitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma; » et *Act. I*: « Eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judæa et Samaria, et usque ad ultimum terræ. » Virga hoc loco sceptrum significat, et per sceptrum intelligitur regalis potestas; per virtutem autem significatur robor et fortitudo, ut clarius habetur in textu originali. Itaque virga virtutis est sceptrum potentiae; dicitur autem hæc virga emittenda ex Sion, quasi ex monte illo germinaverit, quoniam in Jerusalem cœpit regnum Christi spirituale; ibi enim fuerunt primi credentes, et ibi cœpit propagatio fidei per Apostolos. « Dominare in medio inimicorum tuorum, » est quasi fausta acclamatio et exhortatio ad propagandum imperium per omnes gentes, quasi dicat: Tu igitur perge feliciter, infer vexillum crucis tuæ in medium paganorum et Judæorum, ubi sunt

Regni
Christi
spiritu
le cœ-
pit in
Jero-
salem

confertissimi hostes tui, ibique in medio eorum dominare, id est, illis invitis et repugnantibus regnum tuum constitue. Quod certe brevi factum videmus : nam intra paucos annos, frustra Judæi et pagani reluctantibus, Ecclesiæ Christi in toto orbeterrarum constitutæ fuerunt. Scribit enim Apostolus *ad Coloss. I* : « Evangelium in universo mundo est, et crescit, et fructificat; » et S. Irenæus vicinus Apostolicis temporibus, lib. I, cap. II : Ecclesia, inquit, per universum orbem usque ad fines terræ seminata est; et cap. III, meminit Ecclesiarum Germaniæ, Iberorum, Libyæ, Ægypti, Galliarum, Orientis, et earum quæ in medio mundi erant, per quas intelligit Ecclesias Græciæ et Italiæ. Recte autem dicit Psalmus, « in medio inimicorum, tuorum, » quia quantumlibet Ecclesia propagetur et crescat, semper erit in medio inimicorum, id est, Judæorum, paganorum, hæreticorum, et falsorum christianorum, dum in terris peregrinatur. Sed in consummatione sæculi fiet separatio honorum a malis, et non erit amplius regnum Christi in medio inimicorum suorum, sed eminebit et exaltabitur super omnes inimicos suos.

Vers. 4.

4. TECUM PRINCIPIUM IN DIE VIRTUTIS TUÆ, IN SPLENDORIBUS SANCTORUM, EX UTERO ANTE LUCIFERUM GENUI TE.

Dixerat : « Dominare in medio inimicorum tuorum, » quod intelligitur in hoc tempore, dum regnum Christi ab inimicis oppugnatur : declarat nunc quid erit in novissimo die, quando omnes inimici subjecti erunt, ut scabellum pedibus ejus. « Tecum, inquit, principium in die virtutis tuæ, » id est, tecum erit principatus manifestus, tunc apparebit omnibus tuum esse regnum, et apud te solum esse verum principatum. « In die virtutis tuæ, » in die videlicet novissimo, quando potentia tua cælum movebit, solem obscurabit, terram concutiet, mortuos excitabit, et omnes ad tribunal tuum adducet. « In splendoribus sanctorum, » id est, quando circumdatus eris sanctis tuis, qui omnes fulgebunt sicut sol. « Ex utero ante luciferum genui te, » id est, ideo tecum erit tantus principatus, quia ego Deus Pater omnipotens « genui te » non ex nihilo, ut res creatas, sed « ex utero » meo, ut filium verum, naturalem et consubstantialem, idque « ante luciferum, » id est, antequam stellas crearem, ante omnem creaturam, ante omnia sæcula. Hæc est communis expositio Patrum, Hieronymi, Chrysostomi, Augustini, Theodoretii et Euthymii. Sed consideremus singula verba. *Tecum* : ex hebræo S. Hieronymus vertit, *populus tuus*. Sed verbum hebraicum potest legi *hhammecha*, et significat, *populus tuus*; potest etiam legi *hhimmecha*, et significat *tecum*, et sic legerunt Septuaginta Interpretes, et recte verterunt, *principium* : in hebræo est *נְבוֹרָה*, quod proprie significat *principes*; sed Septuaginta videntur legisse *נְבוֹרָה*, *principatus*, et sic exponit

S. Chrysostomus hoc loco vocem græcam ἀρχή, quæ et *principium*, et *principatum* significare potest. Quod si placeat non accipere principium pro principatu, sed simpliciter pro principio, exponere poterimus : *Tecum principium*, id est, tecum est principium primum omnium rerum, quia tu es in Patre, et Pater in te. Sed prior expositio videtur præferenda, ut magis consentanea textui hebraico. *In die virtutis tuæ* : in his verbis nulla est discrepantia inter codices, nisi quod in hebraico per *virtutem* significatur proprie fortitudo et potentia. *In splendoribus sanctorum*; in hebraico legitur, *in montibus sanctitatis*. Sed videntur Septuaginta Interpretes non legisse *הַרְרִי*, per *ה*, quod significat *montes*, sed *הַרְרִי*, per *ר*, quod significat *splendores*. Idem autem est, *in splendoribus sanctitatis*, et *in splendoribus sanctorum*, dici siquidem possunt sancti homines *splendores sanctitatis*, quia sanctitas in eis resplendet. *Ex utero*; ex hoc verbo probant Sancti Patres efficacissime Christi divinitatem; nam si Christus creatura esset, non posset dici genitus ex utero : nemo enim dicit se genuisse ex utero domum, vel scamnum, vel aliud quidpiam ex arte factum : neque Deus unquam dixit se genuisse ex utero cælum, aut terram. Porro per uterum intelligitur essentia Dei secreta et intima; et quamvis uterus proprie ad matrem, non ad patrem pertineat, recte tamen Deus Pater dicitur ex utero genuisse, tum ut clarius ostendatur Filius consubstantialis Genitori : clarius enim filius est ex substantia matris, quam ex substantia patris; tum quia Deus non opus habuit uxore ad filium gignendum et pariendum. Ipse enim genuit, ipse peperit, unde dicit Isaias cap. ult. : « Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? » *Ante luciferum*; hinc significatur æternitas Filii, qui genitus fuit ante luciferi creationem, ac per hoc ante omnes creaturas. Sed posuit nomen luciferi, quoniam ipse etiam filius Dei, est quidam lucifer increatus. Est enim lux vera, quæ illuminat omnem hominem et omnem angelum. In hebræo habetur *מְסֻחָר*, quod S. Hieronymus vertit, *ex aurora*. Sed potest etiam verti, *pro aurora*, id est ante auroram. Septuaginta Interpretes posuerunt *luciferum* pro *aurora*, sive quia cum aurora solet oriri lucifer, sive quia ipsa aurora etiam est lucifer; quare S. Hieronymus *Job. XI, 12*, vertit, *orientis ut lucifer*, cum tamen in hebræo sit *mane*; itaque *luciferum* accipit pro *mane*, sive pro *aurora*. *Genui te* : in hebræo nunc legitur, *tibi ros natiuitatis tuæ*. Sed Septuaginta non habuerunt illa duo vocabula, *tibi ros*; et pro *natiuitatis tuæ*, legerunt, *genui te*, quia verba hebraica mutatis punctis utroque modo legi possunt, *לִירוֹתֶיךָ*, id est *natiuitatis tuæ*, *לִירוֹתֶיךָ*, id est *genui te*. Potest etiam fieri ut Septuaginta Interpretes legerint, *tibi ros natiuitatis tuæ*, sed verba obscura declarare voluerint per suam versionem; et ideo dixerint, *genui te*. Id enim obscure significant illa verba, *ex utero ante luciferum tibi ros natiuitatis tuæ*, id est, ex utero ante luciferum fuit

Christi
divinitas
unde
proba-
tur?

255

255

tibi nativitas ex me, ut est rori ex cœlo. S. Augustinus addit aliam expositionem minus principalem, quod videlicet David Christo filio suo secundum carnem dicat: Ego genui te ex utero Virginis Mariæ, filiæ meæ, antequam lucifer oriretur, id est, media nocte. Tertullianus quoque, lib. V in *Marcionem* exponit de partu Virginis, sed tribuit Deo illud, *genui te*, hoc modo: Ego, Deus Pater, genui te ex utero Virginis, nocturno tempore antequam lucifer oriretur.

Vers. 5. 5. JURAVIT DOMINUS, ET NON PŒNITEBIT EUM: TU ES SACERDOS IN ÆTERNUM SECUNDUM ORDINEM MELCHISEDECH.

Transit nunc a dignitate regia ad sacerdotalem, atque ostendit Christum esse sacerdotem æternum, non succedentem Aaroni, sed immediate a Deo institutum, cujus figura fuerat sacerdotium Melchisedech. *Juravit Dominus, et non pœnitebit eum*: Juramentum Dei promissionis stabilimentum est, id quod declaravit addens: « Et non pœnitebit eum, » id est, firmissime statuit, nunquam mutaturus: significat enim David his verbis, sacerdotium Aaronicum fuisse mutandum, sed sacerdotium Christi nunquam esse mutandum. Pœnitentia enim Dei dicitur per metaphoram, cum Deus facit id quod faciunt homines, cum eos pœnitet facti; mutant enim quod eos fecisse pœnitet, sic

Juramentum Dei est diviniæ promissionis stabilimentum.

Christus quomodo sacerdos in æternum?

Gen. vi, dicit Deus: « Delebo hominem, quem creavi, a facie terræ, ab homine usque ad animantia; pœnitet enim me fecisse eos; » etc. *I Reg. xv*: « Pœnitet me (ait Deus) quod constituerim regem Saul. » *Tu es sacerdos in æternum*: dicuntur hæc a Deo, non a Davide: Apostolus enim *ad Hebr. v*, non semel repetit hæc esse verba Patris ad Filium; dicitur autem Christus sacerdos in æternum, tum quia effectus unici sacrificii, quo corpus suum obtulit in cruce, manet in æternum, juxta illud Apostoli *ad Hebr. x*: « Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos; » tum quia vivens ipse in æternum, sacrificium quotidie offert per manus ministrorum sibi invicem in Ecclesia succedentium, quod idem Apostolus *ad Hebr. vii*, confirmat, dicens: « Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere; hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. » *Secundum ordinem Melchisedech*; per *ordinem* intelligitur ritus, lex, traditio, consuetudo: hæc enim significat vox hebraica דְּבָרָתִי; opponitur autem ordo Melchisedech ordini Aaron secundum Apostolum *ad Hebr. vii*. Distinguitur vero ordo Melchisedech ab ordine Aaron in multis: *primo*, Melchisedech non legitur successisse alteri, neque ei successisse alter legitur; nam ideo dicitur « sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, » ut dicitur *ad Hebr. vii*. In sacerdotio autem Aaronis unus alteri succedebat, quia singuli moriendo sacerdotium filiis relinquebant. *Secundo*, Melchisedech

erat sacerdos et rex; Aaron, simplex sacerdos. *Tertio*, Melchisedech obtulit panem et vinum; Aaron, oves et boves. *Quarto*, Melchisedech erat sacerdos universalis, non unius gentis tantum; Aaron erat sacerdos duntaxat Hebræorum. *Quinto*, Melchisedech non egebat tabernaculo, vel templo ad sacrificandum; Aaron egebat, et ideo nunc apud Hebræos cessavit sacrificium, quia eversum est templum. Christus igitur sacerdos est secundum ordinem Melchisedech, quia revera nulli successit, neque alius ei successit in amplissima dignitate sempiterni sacerdotii; et ipse vere ac proprie non habet patrem, ut homo, neque matrem, ut Deus; idem Christus rex est et sacerdos, et obtulit panem et vinum in cœna, id est, corpus suum sub specie panis, et sanguinem suum in specie vini, et non est sacerdos Hebræorum tantum, sed Hebræorum et gentium; neque alligatur sacerdotium ejus uni templo, vel tabernaculo, sed, ut prædixit Malachias cap. i, « a solis ortu usque ad occasum in omni loco sacrificatur et offertur oblatio munda. » Ex his locis aperte convincitur hæresis Lutheræorum, qui negant sacrificium verum proprieque dictum exstare in Ecclesia Dei; vel ostendant Lutherani, si possunt, quomodo prædictio sit adimpleta de sacerdotio secundum ordinem Melchisedech instituendo, et nunquam mutando.

Christi sacerdos secundum dicitur Melchisedech

Hæresis ex loco confutatur

6. DOMINUS A DEXTRIS TUIS, CONFREGIT IN DIE IRÆ SUÆ REGES. Vers. 1

S. Joannes Chrysostomus, quem Græci sequuntur, per *Dominum* hoc loco intelligit Patrem; S. Augustinus intelligit Filium, S. Hieronymus dicit quidem *Dominum* hoc loco nominatum esse Patrem; tamen statim addit illum, qui « confregit reges, judicabit in nationibus, implebit ruinas, et hibet de torrente, » esse Filium. Videtur autem nobis sententia S. Augustini esse aptior et facilior; non enim debet rationem reddere, quomodo Pater sit a dextris Filii, cum paulo ante dictum sit Filium sedere a dextris Patris, neque quomodo Pater de torrente biberit, et caput exaltaverit. Denique melius continuatur contextus verborum Prophetæ, si expositionem S. Augustini sequamur. Igitur Prophetæ, posteaquam dixerat Filium a Patre sacerdotem æternum appellatum fuisse, convertit sermonem ad Patrem, ac dicit Christum vere fore sacerdotem æternum, quoniam etiam si multi reges terræ conspirabunt, ut sacerdotium totamque ejus religionem evertant: ipse tamen sedens a dextris Patris confringet reges adversarios, et illis omnibus in vitis sacerdotium et sacra sua perpetuabit. « Dominus a dextris tuis, » id est, Christus a dextris tuis sedens, sicut illi dixisti: Sede a dextris meis, « confregit in die iræ suæ reges, » id est, in die qua irascetur inimicis suis, regibus terræ, Ecclesiam suam persequentibus, confringet eos, et jam in prænotione mea confregit; jam enim prævideo, per spiritum prophetiæ

Inimici
Christi
omnes
male pe-
rierunt.

Herodem ab Angelo percussum, Neronem destitutum, sibi manus iniecisse; Domitianum, Maximinum, Decium, et cæteros interfectos; Valerianum captivum in manus Barbarorum devenisse; Diocletianum et Maximianum præ desperatione imperium deposuisse; Julianum, Valentem, Hunericum, et omnes denique inimicos reges misere periisse, atque in gehennam detrusos meritas penas dare.

Vers. 7. 7. JUDICABIT IN NATIONIBUS, IMPLEBIT RUINAS, CONQUASSABIT CAPITA IN TERRA MULTORUM.

Dixit quid faciet Christus in præsentem tempore adversus hostes suos, reges et principes terræ: nunc addit quid faciet in die novissimo adversus omnes inimicos suos: «Judicabit, inquit, in nationibus,» id est, is qui hoc tempore confregit impetum regum, et conservavit Ecclesiam suam tempore persecutionum, postea in fine sæculi «judicabit omnes nationes,» sive judicium exercebit in nationibus omnibus; et condemnatis omnibus impiis, «implebit ruinas,» id est, consummabit ultimum exterminium, complementum ruinæ impiorum perficiet. Ex hebræo S. Hieronymus legit, *implebit foveas*, quod etiam est verum, quia tunc implebuntur foveæ inferorum, omnibus malis hominibus et dæmonibus eo detrusis et conclusis: et hoc modo «conquassabit capita in terra multorum,» id est, humiliabit et conteret omnes superbos, qui nunc erecto capite adversus eum incedunt, tunc enim conculcabit superbiam eorum, cum coram toto mundo ostendet infirmitatem eorum, et contemptibiles atque confusos efficiet: et hoc erit conquassare et conterere capita eorum. Dicit autem, «in terra multorum,» quia in terra paucissimi inveniuntur veri humiles et pii, respectu superbiorum et impiorum, qui prope infiniti sunt. In hebræo habetur, *in terra multa*, id est, in magna parte terræ; sed idem est sensus, sive quis dicat superbos multos inveniri in terra, sive superbos occupare multum terræ. S. Augustinus exponit hæc omnia de præsentem tempore, et in bonam partem, ut *implere ruinas*, sit instaurare quod cecidit, et *conquassare capita* sit humiliare ad salutem per contritionem, quæ pia est et utilis expositio, sed mystica: nam ad litteram exponunt de ultimo judicio Theodoretus, Euthymius, et alii communiter.

8. DE TORRENTE IN VIA BIBET, PROPTEREA Vers. 8. EXALTABIT CAPUT.

Hunc ultimum versiculum exponunt magno consensu omnes veteres de Christi humilitate in carne mortali, et exaltatione in gloria cœlesti, tum illi qui verba superiora exponunt de ipso Christo, tum qui exponunt de Patre. Quare mirum est aliquos recentiores aliter sensisse. Reddit igitur David rationem cur tanta sit Christi potentia, ut reges confringere, nationes judicare, implere ruinas, et conquassare capita possit; et dicit: «De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput,» ac si diceret cum Apostolo: «Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen.» Torrentem appellat cursum rerum humanarum: quomodo enim torrens magno impetu et sonitu fluit, et turbidus, ac turbatus incedit, et paulo post cessat, et ne vestigium quidem sui relinquit: sic sunt res humanæ tempore hujus mortalitatis; transeunt enim omnia, et ut plurimum turbida, et turbata: audiuntur sæpe maxima prælia, et turbationes gentium et populorum, ut tempore Alexandri Magni, et postea Cæsaris, et aliorum similibus. Sed paulo post finem accipiunt tum ipsi, tum posterius eorum, et vix inveniuntur vestigia potentiae ipsorum. Ad hunc torrentem descendit Filius Dei per incarnationem suam, «et in via,» id est, in spatio vitæ suæ mortalis et transeuntis, «bibit aquam» turbidam hujus «torrentis,» pertulit ærumnas nostræ mortalitatis, imo etiam in profundum torrentis descendit per passionem, ita ut non biberit aquam ad refrigerium et delectationem, sed biberit molestissimam aquam, ut illi faciunt, qui demerguntur in aquis, juxta illud *Psalm. LXXVIII*: «Intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia: veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me.» Merito igitur hujus tantæ humiliationis sponte susceptæ pro gloria Patris, et salute generis humani, *exaltavit postea caput* suum, ascendens cœlum, et sedens ad dexteram Patris, constitutus iudex vivorum et mortuorum. Aliqui legunt in præterito, *bibit*; sed textus hebraicus et græcus habent in futuro, *bibet*: proinde nostra communis lectio cum textibus originalibus concordat.

Christus
propter
humili-
tatem
suam
exalta-
tus.

PSALMUS CXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Alleluia.

1. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, in consilio justorum, et congregatione.

II.

V. s. H.

Aleph. Confitebor tibi Domino in toto corde: *Beth.* In consilio justorum [*h. rectorum*] et congregatione.

17

2. Magna opera Domini : exquisita in omnes voluntates ejus.

3. Confessio et magnificentia opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et miserator Dominus :

5. Escam dedit timentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui.

6. Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo.

7. Ut det illis hæreditatem gentium : opera manuum ejus, veritas et judicium.

8. Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitate.

9. Redemptionem misit populo suo : mandavit in æternum testamentum suum.

Sanctum et terribile nomen ejus.

10. Initium sapientiæ timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum : laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

Gimel. Magna opera Domini :

Daleth. Exquirenda cunctis volentibus eum.

He. Gloria et decor opus ejus :

Vau. Et justitia ejus perseverans semper.

Zain. Memoriam fecit mirabilium suorum :

Heth. Clemens et misericors Dominus [*al. Deus*].

Teth. Escam dedit timentibus se.

Jod. Memor erit in sempiternum [*h. sæculum*] pacti sui.

Chaph. Fortitudinem operum suorum annuntiabit populo suo,

Lamed. Ut det eis hæreditatem gentium.

Mem. Opus manuum ejus veritas et judicium.

Nun. Fidelia omnia præcepta ejus,

Samech. Firmata in sempiternum [*h. sæculum*] jugiter :

Ain. Facta in veritate et æquitate.

Phe. Redemptionem misit populo suo.

Sade. Mandavit in æternum [*h. sæculum*] pactum suum :

Coph. Sanctum et terribile nomen ejus.

Res. Principium sapientiæ timor Domini.

Sin. Doctrina [*h. eruditio*] bona cunctis facientibus ea.

Thav. Laus ejus perseverat jugiter.

Argumentum. — Celebrantur beneficia in majores potissimum collata a Jova. Ordine alphabetico hic Psalmus scriptus est, sed ita, ut in singulis versibus binæ reperiantur litteræ, in duobus postremis ternæ. Strophæ vix comparent, vel tot sunt, quot versiculi.

« Est hic Psalmus ex eorum numero, qui ab *Hallelu-Iah* incipiunt, quorum *decem* sunt numero (*Ps. cvi, cxi-cxii, cxv-cxviii*), quemadmodum *quinque* ita finiunt (*civ seq. cxv-cxvii*). Ex quibus utrisque sex, *Ps. cxii-cxviii*, *magnum Hallel* Hebræis dicti fuerunt. Horum usus in omnibus quidem festis, præcipue tamen in solemnibus Paschæ et Tabernaculorum fuit, ita ut *Ps. cxii* et *cxiv* ante Paschalem cœnam, sequentes vero Psalmi, *cxv-cxviii*, post eandem cantati fuerint. Hisce vero hymnis processii loco nonnunquam præmissi putantur Psalmus noster et *cxii*. » Rosenmullerus.

1. Laudate Jovam.

Celebrem Jovam toto animo,
in consessu proborum (Israelitarum) atque cœtu.

2. Magna sunt opera Jovæ,
exquisita secundum omnia desideria eorum (rectorum).

3. Splendor et gloria (splendidum et gloriosum) est opus ejus,
et justitia ejus stat in æternum.

4. Memoriam fecit mirabilibus suis,
misericors et benignus est Jova.

5. Escam (manna) dedit cultoribus suis (in deserto),
memor est in sæculum fœderis sui.

6. Potentiam operum suorum notam fecit populo suo,
dando illis hæreditatem (peculium) gentium (Canaanæarum).

7. Opera manuum ejus sunt integritas et jus,
firma omnia mandata ejus,

8. Suffulta (immota) in æternum, in sæculum, facta in vero et recto.
9. Redemptionem (a servitute Ægyptiaca) misit populo suo, sancivit in æternum fœdus suum, sanctum et terribile *est* nomen ejus.
10. Initium (et summa) sapientiæ *est* timor (pietas) Jovæ, *adeoque* intelligentia bona (recta) *est* omnibus facientibus ea (Jovæ mandata). Laus ejus (Jovæ) manet in æternum.

NOTÆ.

Vers. 1 Aben-Esra observat, *cætum* oppositum esse *consessui*, qui conventus est secretior, ut sensus sit: clam et palam. Quam distinctionem Maurer silet, Hengstenberg rejicit. — Vers. 2. Maurer, *exoptata quoad*, etc. i. e. ejusmodi sunt, qualia optare Jovæ cultores possunt. — Vers. 4. *Memoriam*, etc. i. e. res fecit memoratu dignas, quarum fama nunquam intereat. — Vers. 10. Alius, *maneant*, ut doxologia sit, *Hallelu-Iah* exordii respondens.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hic Psalmus, ut etiam multi sequentes, nihil habet in titulo, nisi *alleluia*, quod significat: *Laudate Dominum*; ex quo intelligimus argumentum Psalmi esse laudationem Dei. Notat S. Hieronymus hunc esse primum Psalmum perfecte alphabeticum; nam Psalmus xxiv, xxxiii et xxxiv, alphabetici sunt, sed non perfecte, quia in eis aliqua littera deest, et ejus loco altera ponitur. Psalmus etiam xxxviii alphabeticus est, sed non ita perfecte, ut hic qui nunc est in manibus: nam in illo sub una littera modo ponitur unus versiculus, modo duo, modo tres: in hoc autem Psalmo tot sunt parvi versiculi, quot sunt litteræ alphabeti. Itaque Psalmus continet viginti duos versiculos, quales sunt apud Latinos versiculi iambici, et apud Italos versiculi septem syllabarum. Sed Septuaginta Interpretes magis ad sententias, et ad similitudinem aliorum Psalmorum, quam ad litteras respicientes, partiti sunt Psalmum in decem versus.

EXPLICATIO PSALMI.

Aleph. CONFITEBOR TIBI, DOMINE, IN TOTO CORDE MEO,

Beth. IN CONSILIO JUSTORUM, ET CONGREGATIONE.

David sanctus incipit hymnum ab invocatione, et simul explicat modum, quo utiliter laudari debet Deus. « Confitebor tibi, Domine, » id est, laudabo, sive confessionem laudis offeram tibi. « In toto corde meo, » hæc est conditio bonæ laudationis, ut non fiat solum voce, sed etiam corde: et non solum corde, sed toto corde, id est, toto affectu, nihil magis vel æque diligendo et laudando. Est etiam, « toto corde, » summa attentione, nihil aliud cogitando: indignum est enim versantem in laude omnipotentis Dei, quem Cherubim et Seraphim cum tremore adorant, mentem ad inferiora deflectere. « In consilio justorum, et congregatione, » id est, laudabo te toto corde, tum inter paucos justos, tum in cœtu multorum, et eorum promiscua multitudine: nam

per consilium justorum videtur intelligendus locus secretus, ubi soli conveniunt sapientes ad consilium. Vox enim hebraica *סוד* *secretum* significat, sive *consilium*, quod secretum requirat. Vox autem *סוד* *synagogam* significat, sive *congregationem*, ad quam totus populus venire solebat.

Ghimel. MAGNA OPERA DOMINI.

Dalet. EXQUISITA IN OMNES VOLUNTATES EJUS.

Laudat primum ab operibus in communi, quod videlicet Deus laude dignus sit, quod omnia opera ejus magna sint, et quod sint ita perfecta, ut ad omnem usum Deo serviant. Magna laus, quod artifex non faciat alia opera magna, alia parva, alia pretiosa, alia vilia, sed quod omnia omnino, quæ ab ejus ingenio, vel manu prodeunt, magna sint. Talia esse opera Dei certe cognosceret, qui cogitabit in omnibus, etiamsi nobis præ multitudine viluerint, infinitam Dei potentiam et sapientiam elucere, et nullum a nobis perfecte comprehendere. Vere enim scripsit Ecclesiastes cap. i: « Cunctæ

Magna
Dei laus
ex suis
operibus.

res difficiles, non valet homo eas explicare sermone; » et cap. VIII : « Intellexi, quod omnium operum Dei, nullam possit homo invenire rationem. » Neque solum magna sunt opera, sed « exquisita in omnes voluntates ejus, » id est, quæ sita et parata in omnem usum Deo placitum, ut Deus de illis faciat quidquid voluerit, juxta illud *Psal. CXVIII* : « Quoniam omnia serviunt tibi; » nam, ut S. Augustinus recte disputat, nihil est quod magis Dei voluntati repugnare videatur, quam liberum arbitrium; quo fiunt peccata, quæ Deus prohibet : et tamen de ipso libero arbitrio Deus facit, quod vult; vel enim reformat illud per gratiam, vel punit per justitiam, et nisi ipse permitteret, liberum arbitrium non peccaret. Præclarissima laus, et soli Deo propria, facere opera, qui in omnem usum quæri, aptari et accommodari possint, et de quibus Deus quidquid velit, possit efficere. Vide *Commentarium* S. Joannis Chrysostomi, qui hæc omnia mira eloquentia tractat, descendens ad singula opera Dei. In hebræo habetur in numero multitudinis, *exquisita in omnes voluntates eorum*; sed fortasse Septuaginta aliter legerunt, vel certe ad insinuandam Trinitatem divinarum personarum in una essentia divinitatis, positum est pronomen in numero multitudinis, cum nomine Domini numeri singularis.

He. CONFESSIO, ET MAGNIFICENTIA OPUS EJUS :

Vau. ET JUSTITIA EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCULI.

Transit nunc Propheta ab opere creationis ad opus gubernationis, et ostendit hoc etiam opus omni laude esse dignissimum. « Confessio, inquit, et magnificentia opus ejus, » id est, operatio ejus, qua regit et gubernat mundum a se creatum, est confessio, id est, materia confessionis, laudis et gratiarum actionis, et etiam materia magnificentiae suæ omnibus declaranda. Simili modo loquitur Sapiens, cum ait : « Gloria filiorum patres eorum, » *Prov. cap. XVII*. Et : « Dedecus filii pater sine honore, » *Eccli. III*. Hic enim accipitur *gloria*, vel *dedecus* pro materia gloriæ, vel dedecoris. « Et justitia ejus manet in sæculum sæculi, » id est, non solum Deus magnifice gubernando operatur, quia prospicit omnibus abundanter, sed etiam justissime, ut nunquam magnificentia ejus a justitia disjuncta inveniat; semper enim Deus servat promissa, et nulli facit injuriam. Id quod videtur præcipue additum propter vulgarem illam querimoniam, cur Deus sinit impios exaltari, et pios ærumnis et calamitatibus premi? Judicia enim Dei occulta esse possunt, injusta esse non possunt. Quantumvis igitur nobis aliter videatur, semper tamen opera Dei justa sunt et omni laude digna.

Zain. MEMORIAM FECIT MIRABILIMUM SCORUM,

Cheth. MISERICORS ET MISERATOR DOMINUS.

Descendit ad particulare quoddam opus provi-

dentiae divinæ, quando videlicet pluit manna de cælo, quod fuit opus magnæ misericordiæ, non solum præsentibus, quos aluit in deserto, sed etiam posteris, quibus reliquit urnam manna plenam in memoriam miraculorum quæ patraverat in deserto. Sic enim habetur *Exod. XVI*, et *ad Hebr. IX*. Manna vero illud figura fuit Sacramenti Eucharistiæ, quod datum est populo christiano in cibum spiritalem, et in memoriam mirabilium quæ operatus est Christus in terris, quorum præstantissimum est gloriosa passio, quæ mortem nostram moriendo destruxit, et de principe hujus mundi triumphavit. Ait igitur : « Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus. » Misericors et miserator distingui videntur apud Latinos, quod misericors ad habitum, miserator ad actum pertineat; sed in hebraico textu differunt in eo quod *חַנּוּן* significat simpliciter *misericordem*, *רַחוּם* addit affectum paternum ac tenerum, qualis est patris in filium. Itaque *misericos* et *miserator*, hoc loco significant, *misericos* et *paterne misericors*.

Teth. ESCAM DEDIT TIMENTIBUS SE.

Iod. MEMOR ERIT IN SÆCULUM TESTAMENTI SUI.

Hæc esca est manna, « quod Deus pluit de cælo, et dedit timentibus se, » id est, cultoribus suis Hebræis : quamvis enim plurimi in eo populo peccatores essent, tamen Deum verum colebant; nam *timere Deum* in Scripturis colere significat. Et sicut volebat ut populus memor esset mirabilium suorum, quæ fecit quando eduxit populum de Ægypto, et per desertum in terram promissionis introduxit : ita vicissim promittebat se memorem futurum pacti sui, quod cum illis inierat : ideo addit : « Memor erit in sæculum testamenti sui, » id est, ostendet continua providentia et protectione se memorem esse fœderis et promissorum suorum.

Caph. VIRTUTEM OPERUM SUORUM ANNUNTIABIT POPULO SUO.

Lamed. UT DET ILLIS HÆREDITATEM GENTIUM.

Præcipuum caput fœderis, quod cum Abraham pepigit Deus, fuit ut daret posteris ejus Hebræis terram Chananæorum, quæ ideo postea dicta est terra promissionis. Explicat igitur quomodo « memor erit testamenti sui, » dicens : « Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, » id est, memor pacti sui notam faciet populo suo virtutem, hoc est, potentiam et fortitudinem operum suorum, convertendo Jordanem retrorsum, clangore tubarum evertendo muros Hiericho, sistendo solem et lunam ad imperium Josue, lapides de cælo super hostes Hebræorum pluendo, et similia multa mirabilia operando. « Ut det illis hæreditatem gentium, » id est, ut daret illis fidelibus suis terram Palæstinæ, quam gentiles Chananæi tanquam propriam hæreditatem et possessionem obtinebant.

Trinitas
divina-
rum per-
sonarum
in una
essentia
hic insi-
nuatur.

Judicia
Dei oc-
cultæ esse
possunt,
injusta
nun-
quam.

Manna
Eucha-
ristiæ fi-
gura.

Mem. OPERA MANUUM EJUS VERITAS ET JUDICIUM.

Nun. FIDELIA OMNIA MANDATA EJUS:

Samech. CONFIRMATA IN SÆCULUM SÆCULI:

Hain. FACTA IN VERITATE ET ÆQUITATE.

Ac ne quis injustitiam suspicaretur in eo quod Deus terram Palæstinæ abstulit Chananæis, et donavit Judæis, addit: « Opera manuum ejus veritas et iudicium, » id est, omnia opera Domini, et in iis hoc particulare opus expulsionis Chananæorum, et introductionis Judæorum, facta sunt cum magna fidelitate et justitia. Veritas enim hoc loco, ut etiam alibi passim fidelitatem significat servandi promissa. Quoniam igitur promiserat Deus Abrahæ terram illam se daturum posteris ejus, hoc opus Dei factum est « in veritate; » et quoniam idem Deus non ante expulit Chananæos; quam « impleta esset mensura peccatorum, » ob quæ expelli mererentur; ideo hoc idem opus factum est « cum justitia, » quæ hoc loco dicitur iudicium, quod est justitiæ actus. « Opera ergo manuum ejus veritas et iudicium, » id est, fideliter et juste fiunt. Quod autem mererentur puniri Chananæi, et in pœnam privari terra Palæstinæ, probat Propheta: quia non servaverunt præcepta Dei naturalia, quæ sunt omnibus communia et immutabilia, quia continent prima principia justitiæ: nam *Levit. xviii*, prohibet Deus incestum, adulterium, vitium contra naturam, idolatriam, et similia, et addit: « Omnes execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, » et polluerunt eam; cavete ergo « ne et vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem quæ fuit ante vos. » Ait igitur: « Fidelia omnia mandata ejus, » id est, omnia præcepta Dei, præsertim naturalia, fidelia sunt, quia neminem decipiunt, cum sint rectissima et justissima, et per hoc pœnam adferant prævaricatoribus, et præmia observatoribus. Nec solum fidelia sunt, sed etiam immutabilia et indispensable, cum in nullo casu inveniri possint injusta; ideo addit: « Confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitate, » id est, stabilita sunt æterna firmitate, quia condita sunt « in veritate, » id est, in rectitudine, « et æquitate, » id est, justitia: nam, ut diximus, rectitudinem et justitiam absolutam continent. Vide S. Thomam in I II, *Quæst. C*, art. 8.

Phe. REDEMPTIONEM MISIT POPULO SVO.

Tsade. MANDAVIT IN ÆTERNUM TESTAMENTUM SUUM.

Non desunt etiam ex veteribus, qui hæc referant ad litteram ad liberationem populi de Ægypto: sed videtur omnino Propheta altiorem redemptionem intelligere, ut exponunt S. Augustinus et Euthymius; nam de Judæis jam dixerat, datum illis fuisse manna de cœlo, et hæreditatem gentium; neque ulla erat ratio, cur reverteretur

ad antiquiora. Igitur post decantata beneficia Dei erga Patres Testamenti veteris, transit ad beneficium longe excellentius Testamenti novi, quo vera atque æterna redemptio continetur. « Redemptionem, inquit, misit populo suo, » quasi dicat: Post hæc misit redemptorem tam sæpe promissum, et tamdiu expectatum, de quo prophetavit etiam Zacharias, cum ait *Luc. i*: « Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ. » Redemit autem Christus populum suum de captivitate et servitute peccati, et potestate tenebrarum, pretio sanguinis sui. Et hoc modo vere et proprie « mandavit in æternum testamentum suum, » id est, jussit (hoc enim significat vox hebræa *וְיָצַד*) et statuit ut testamentum, sive pactum esset æternum, de vera et æterna salute, et possessione cœlestis patriæ; nam Testamentum vetus, quo promittebatur terra Palæstinæ, non fuisse æternum, experientia docet. Quare et Hieremias cap. *xxxii*, ait: « Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et feriam domui Israel et domui Judæ fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus: sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam, et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. »

Coph. SANGTUM ET TERRIBILE NOMEN EJUS.

Resch. INITIUM SAPIENTIE TIMOR DOMINI.

Docet consequenter modum permanendi in testamento Domini, ut assequamur promissiones ejus, ac dicit: « Sanctum et terribile nomen ejus, » id est, is qui mandavit in æternum testamentum suum, sanctus et terribilis est, et ideo odit pollutionem et immunditiam peccati, quia sanctus est, et dicit, *Levit. xi*: « Sancti estote, quia sanctus sum Dominus Deus vester; » et simul punit pollutos et immundos, quia terribilis est, « et horrendum est incidere in manus Dei viventis, » *Hebr. x*; et propterea « initium sapientiæ timor Domini, » id est, illi vere incipiunt sapere, qui timent Dominum, et ex timore illo cavent a peccatis, observant legem, operantur bona, ut paulatim ex timore ad amorem perveniant, et incipiant odisse malum, non timore pœnæ, sed amore justitiæ. Potest etiam hic locus intelligi de timore sancto, quo timemus offensionem Dei, quia diligimus Deum; qui timor dicitur initium sapientiæ, quia pertinet ad primam, et magis necessariam partem sapientiæ. Sapientia enim perfecta duo requirit, cognitionem et amorem Dei: sed in hac vita priores partes tribuuntur amori, sive timori sancto filiali. Unde Ecclesiasticus cap. *i*, ubi dixit: « Initium sapientiæ timor Domini, » addit, « plenitudo sapientiæ est timere Deum: » ut intelligamus timorem Domini sanc-

Præcepta Dei naturalia sunt indispensable.

Sapientia perfecta duo requirit.

tum dici initium, quia est quasi caput, id est, pars prima et potissima, ut dici possit etiam tota sapientia.

Scin. INTELLECTUS BONUS OMNIBUS FACIENTIBUS EUM.

Tau. LAUDATIO EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCULI.

Declarat quod dixit, initium sapientiæ esse timorem Domini. Est enim, ac si dicat: « Intelligentia quidem, » quæ pars est sapientiæ, « bona est, » sed facientibus eam, id est, ex timore sancto facientibus, quod scientia docet esse faciendum: alioqui intelligentia sine timore inutilis vel perniciosa est: nam « scienti bonum facere, et non facienti, peccatum est illi, » *Jacob. iv.* Nominem *intellectus*, significatur hoc loco ipsa intelligentia, sive scientia, aut doctrina, ut voces hebraica et græca clarius sonant: pronomen *eum*, cum dicitur, *facientibus eum*, refertur ad *intellectum*, ut referunt Chrysostomus et Augustinus.

In hebræo habetur *facientibus ea*, nimirum quæ intelliguntur esse facienda. Itaque sensus in idem recidit. Quod autem sequitur: « Laudatio ejus manet in sæculum sæculi, » aliqui referunt ad Deum, ut sensus sit: Laudatio ejus, cujus nomen est sanctum et terribile, semper manebit, ita S. Chrysostomus. Sed videtur melius continuare textum expositio S. Augustini, qui hunc versiculum refert ad illum qui timet Dominum, et qui facit quod intelligit esse faciendum: illius enim præmium erit, ut inhabitet in domo Domini omnibus diebus vitæ suæ, et sit unus ex illis, qui laudabunt Deum in sæculum sæculi. Quare *laudatio ejus* est laudatio qua ipse homo, timens Deum, perpetuo laudabit Dominum. Potest etiam satis commode intelligi versiculus de laude, qua ipse timens Deum, et faciens quod intelligit esse faciendum, laudabitur a Deo, ut servus bonus et fidelis, et consequenter laudabitur ab angelis et aliis sanctis, et ejusmodi laus erit æterna, quia, ut dicitur in *Psal. cxl*: « In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit. »

PSALMUS CXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia, reversionis Aggæi et Zachariæ.*

1. Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.
2. Potens in terra erit semen ejus: generatio rectorum benedicetur.
3. Gloria et divitiæ in domo ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi.
4. Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors, et miserator, et justus.
5. Jucundus homo qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in judicio:
6. Quia in æternum non commovebitur.
7. In memoria æterna erit justus: ab auditione mala non timebit.
Paratum cor ejus sperare in Domino.
8. Confirmatum est cor ejus: non commovebitur, donec despiciat inimicos suos.
9. Dispertit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.
10. Peccator videbit, et irascetur; dentibus

V. s. h. — *Alleluia.*

- Aleph.* Beatus vir qui timet Dominum,
Beth. In mandatis ejus volet nimis.
Gimel. Potens in terra erit semen ejus:
Daleth. Generatio justorum [*h. rectorum*] benedicetur.
He. Substantia et divitiæ in domo ejus,
Vau. Et justitia ejus perseverans semper.
Zain. Ortum est in tenebris lumen justis [*h. rectis*]:
Heth. Clemens et misericors et justus [*h. pius*].
Teth. Bonus vir clemens et fœnerans:
Jod. Dispensabit verba sua in judicio.
Chaph. Quia in æternum [*h. sæculum*] non commovebitur.
Lamed. In memoria sempiterna erit justus.
Mem. Ab auditu malo non timebit:
Nun. Paratum cor ejus confidens in Domino.
Samech. Firmum cor ejus non timebit:
Ain. Donec aspiciat in hostibus suis.
Phe. Dispertit, dedit pauperibus,
Sade. Justitia ejus permanet in æternum.
Coph. Cornu ejus exaltabitur in gloria.
Res. Impius videbit, et irascetur;

suis fremet et tabescet : desiderium peccatorum peribit.

Sin. Dentibus suis frendet, et tabescet :

Thav. Desiderium impiorum peribit.

Argumentum. — Commemorat præmia pietatis, sicut Psalmus I et alii. Ordine alphabetico scriptus hic quoque, et quidem ad exemplum proxime prægressi.

1. Laudate Jovam.
Beatus vir, qui timet Jovam,
præceptis ejus delectatur valde!
2. Potens in terra erit semen ejus,
genus rectorum benedicitur.
3. Opes et divitiæ *sunt* in domo ejus,
et justitia ejus stat in æternum.
4. Oritur in tenebris lux probis,
misericors et benignus et justus *est probus*.
5. Beatus vir, qui gratificatur et mutuum dat,
res suas juste (et sapienter) dispensat (regit) :
6. Nam in æternum non dimovebitur,
memoriæ æternæ *erit* justus.
7. A nuntio malo non timet,
firmus *est* animus ejus, confisus Jovæ.
8. Suffultus (firmatus) corde non timet,
dum oculos pascet adversariis suis (devictis).
9. Dispergit (largiter distribuit), dat pauperibus,
justitia ejus manet in perpetuum,
ideo cornu ejus effert se cum honore.
10. Improbis videt *id* et mæret,
dentibus suis frendit et tabescit :
desiderium improborum evanescit.

NOTE.

Vers. 3. *Justitia*, etc., i. e. nec opibus corrumpitur. Alii *justitiam* dictam volunt pro justitiæ *præmio* : sine ratione sufficienti. — Vers. 4. Sensus : Res proborum adversæ in secundas convertuntur. — Vers. 7. *Malo*, tristi, puta periculorum. Alius de *fama* intelligit, hoc sensu : Non curat obtrectationes aut calumnias ulla. — Vers. 10. Aut *videbit, mærebit*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM

Alleluia, reversionis Aggæi et Zachariæ.

Hic Psalmus recte conjungitur superiori, quia laudat virum justum, ut ille laudabat Deum, et est alphabeticus, continens viginti duos versiculos incipientes a litteris alphabeti ordine positis. Eundem quoque habet titulum, *alleluia*, apud Hebræos et Græcos; sed apud Latinos, teste Augustino, adduntur hæc verba, *Alleluia, reversionis Aggæi et Zachariæ*. Videtur enim David in spiritu prævidisse Aggæum et Zachariam, post expletum tempus captivitatis, rediisse ad populum, eumque admonuisse quanta sit felicitas viri justis et timentis Deum, ut hoc exemplo exhortetur alios ad probitatem, ut non incidant in similem captivitatem.

EXPLICATIO PSALMI.

Aleph. BEATUS VIR, QUI TIMET DOMINUM.*Beth.* IN MANDATIS EJUS VOLET NIMIS.

Hæc est propositio quam per totum Psalmum variis argumentis probat, ut suadeat omnibus pietatem: « Beatus, inquit est, quicumque timet Dominum. » Sed quia non quicumque timor facit beatum, addit declarans: « In mandatis ejus volet nimis. » Ubi repetendum est *qui*, ut hic sit sensus: Beatus est vir ille, qui timet Dominum, qui ex eo timore in mandatis ejus libentissime implendis versabitur: nam in mandatis velle nimis, nihil est aliud, nisi mandata valde diligere, et ad mandata multum esse affectum, sive in adimplendis mandatis magnam habere voluntatem. In summa ille dicitur felix, qui et interius timet Deum timore sancto, et exterius promptus est ad implenda mandata, ac per hoc justus et pius est.

Ghimel. POTENS IN TERRA ERIT SEMEN EJUS.*Daleth.* GENERATIO RECTORUM BENEDICETUR.

Hæc est prima felicitas hominis timentis Deum, quod multam prolem consequetur. « Potens, inquit, in terra erit semen ejus, » id est, robusta erit ejus posteritas ob multitudinem filiorum; et rationem reddit, cum addit: « Generatio rectorum benedicetur, » quia videlicet generatio justorum ex divina benedictione fecundissima erit. Benedictio enim in Testamento veteri, ut plurimum ad fecunditatem pertinet. Hæc prima felicitas non erat in viris justis perpetua, sed frequens. Scimus enim Abrahamum longo tempore in matrimonio sine liberis vixisse, ut etiam filium ejus Isaac, et postea non paucos alios. Sed si exponatur Psalmus de fructu bonorum operum, ex semine gratiæ cælestis prodeunte, felicitas erit omnino perpetua: nemo enim est vere pius et justus, qui non assidue serat opera bona, ex quibus magnam omnino messem tempore suo collecturus sit.

He. GLORIA ET DIVITIÆ IN DOMO EJUS,*Vau.* ET JUSTITIA EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCELLI.

Secunda felicitas est honorum et opum abundantia, quæ tamen non inducant ad peccatum, neque justitiam corrumpant. Sæpe enim accidit ut honores et divitiæ superbiam gignant, vel carnalibus voluptatibus deserviant, et tum non felicitati, sed calamitati potius deputandæ sunt. Ait igitur: « Gloria et divitiæ in domo ejus, » id est, non solum multitudine filiorum, sed etiam honoribus et divitiis abundabit justus, et tamen (quod est omnium felicissimum) non corrumpetur animus ejus istis fortunæ bonis, sed « justitia, » et probitas ejus, « perseverabit usque ad

finem. » Hæc etiam felicitas non est perpetua, si agatur de gloria et divitiis temporalibus; sed si de gloria interna, de bonæ conscientie testimonio, et de divitiis fidei, ac de illo quæstu magno intelligatur, de quo Apostolus I *Timoth.* vi: « Quæstus magnus est pietas cum sufficientia, » id est, pietas sine sollicitudine temporalium, ita ut animus sit contentus iis quæ habet, perpetua felicitas erit: nam, ut ille dixit, animus dives debet esse, non arca; tunc autem animus dives est, quando alimentis et tegumentis contentus, nihil optat amplius, sed sibi ipse sufficit; quod Apostolus dixit, « pietas cum sufficientia, » et græce significantius ἀνάρπυξ; quod declaravit idem Apostolus *Philip.* iv, cum ait: « Didici, in quibus sum, sufficiens esse; scio et abundare, et penuriam pati. »

Zain. EXORTUM EST IN TENEBRIS LUMEN RECTIS.*Cheth.* MISERICORS, ET MISERATOR, ET JUSTUS.

Tertia felicitas timentium Deum, est lumen prudentiæ et consilii, divinitus affulgens in tenebris dubitationum, quæ passim occurrunt in rebus gerendis, item in discernendis fraudibus falsorum fratrum; denique lumen consolationis in omnibus calamitatibus et ærumnis hujus vitæ. « Exortum est in tenebris lumen rectis, » id est, affulsit rectis hominibus, quales sunt timentes Deum, lumen consilii et consolationis in tenebris dubitationum et tribulationum; quod lumen est ipse Deus, « misericors, et miserator, et justus, » qui misericordiam facit viris misericordibus, quia justum est ut misericordes misericordiam consequantur.

Theth. JUCUNDUS HOMO QUI MISERETUR, ET COMMODAT:*Iod.* DISPONET SERMONES SUOS IN JUDICIO:*Caph.* QUIA IN ÆTERNUM NON COMMOVEBITUR.

Quarta felicitas est lætitia spiritualis, quæ residet in corde timentium Deum. Qui enim Deum timent, facile indulgent offensiones miserando fragilitates humanas, facile etiam commodant egentibus, et sic implent Dominicum præceptum, *Luc.* vi: « Dimittite, et dimittimini; date, et dabitur vobis. » Hæc autem bona opera maximam lætitiâ pariunt; sicut e contrario, qui retinent offensiones, vel negant proximo beneficium, semper amaro sunt animo, tum quia conscientia pungit, tum quia cogitant se odio haberi. Illud, *miseretur*, a nonnullis refertur ad eleemosynas quæ dantur egentibus; sed quia de eleemosyna paulo post fit specialis mentio, cum dicitur: « Dispersit, dedit pauperibus, » ideo maluimus cum S. Augustino referre ad indulgentiam offensionum, quod est genus eleemosynæ spiritualis. Quinta felicitas est prudentia in loquendo, prop-

Animus
dives
esse de-
bet, non
arca.

Beatus
quis di-
cendus?

Sobolis
benedic-
tio non
erat per-
petua in
veteri
Testa-
mento.

ler quam evitantur incommoda maxima, inimicitia, rixae, detractiones, et similia. Qui enim timet Deum, « disponit sermones suos in iudicio, » id est, dispensabit verba sua cum maturitate iudicii, ut neminem laedat, et inde plurima bona lucrabitur. Alii per sermones intelligunt rationes et negotia. Sed quamvis vox hebraea et graeca id patiantur, tamen vox latina non patitur, et verisimile est Prophetam varia bona timentium Deum enumerare, non eadem saepius repetere. De prudentia in negotiis supra jam dixerat; de prudentia in loquendo nihil hactenus dixit. Reddit autem rationem, cur disponet sermones suos in iudicio, cum addit: « Quia in aeternum non commovebitur, » id est, quia vir est constans in propositis suis, et stabilis, et praevidet prudenter omnia, ut quicquid accadat, eum commovere non possit.

Lamed. IN MEMORIA AETERNA ERIT JUSTUS.

Mem. AB AUDITIONE MALA NON TIMEBIT.

Sexta felicitas timentis Deum est, quod vivet semper in hominum memoria, et vivet non per memoriam insignis alicujus flagitii, quomodo vivunt Judas et Cain, Herodes et Pilatus, Annas et Caiphas, sed vivet per memoriam gloriosam; nam laudes ejus enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum; neque solum « in memoria aeterna » erit apud mortales, sed etiam nomen ejus scriptum erit in libro vitae, quod nunquam delebitur, et eo modo vere ac proprie in memoria aeterna erit apud angelos in caelo. Et « ab auditione mala non timebit, » id est, non timebit a detractionibus et reprehensionibus hominum impiorum; neque etiam timebit a sententia illa formidolosa iudicis aeterni, videlicet: « Ite, maledicti, in ignem aeternum, » etc., *Matth.* xxv.

Nun. PARATUM COR EJUS SPERARE IN DOMINO.

Samech. CONFIRMATUM EST COR EJUS, NON COMMOVEBITUR.

Huin. DONEC DESPICIAT INIMICOS SUOS.

Septima felicitas timentis Deum, est firma atque stabilis divina protectio, qua fretus nihil unquam malorum timebit. « Paratum cor ejus sperare in Domino, » id est, in omni adversitate, sive periculo imminente cor ejus paratum habet refugium ad Deum, quia semper est promptum et paratum sperare in Domino, nunquam obliviscitur adjutorium Dei, nunquam diffidit, nunquam haesitat. « Confirmatum est cor ejus in hac fiducia, » ut nullum ei sit periculum, ne ab illa forte deficiat. « Non commovebitur donec despiciat inimicos suos, » id est, nunquam timebit, dum periculum ab inimicis durabit. Multo autem minus timebit, cum eos ut prostratos et devictos despiciet. In hebraeo pro *non commovebitur*, habetur, *non timebit*; sed idem est sensus; pro *despiciat*, habetur *videat*, ex quo sequitur ut despiciere hoc loco non sit proprie contemnere, sed

videre ex altiore loco, ut sit despiciere quasi deorsum inspicere, juxta illud Virgilii: « Despicens mare velivolunt. » Sed quia respicere inimicos ex alto, contingit illis qui vident inimicos dejectos et prostratos, ac per hoc illos contemnunt, recte potest exponi: « Donec despiciat, » id est, donec contemnat, ut jam devictos et profligatos; quamvis vox illa immediate non contemnere, sed inspicere significet, si cum voce hebraica convenire debeat. Et quoniam, durante hac vita mortali, nunquam cessabunt pericula ab hostibus pietatis, nec videbimus eos omnino prostratos, nisi cum in caelesti sede positi longissime abjectos despiciemus; ideo illud, *donec*, tamdiu durabit quamdiu praesens vita durabit.

Phe. DISPERSIT, DEDIT PAUPERIBUS.

Tsade. JUSTITIA EJUS MANET IN SAECULUM SAECULI.

Coph. CORNU EJUS EXALTABITUR IN GLORIA.

Octava felicitas est gratia bene utendi divitiis; nam ex dono Dei habent amici Dei, ut intelligant quanta sapientia sit per eleemosynas transferre thesauros suos in caelum, *Matth.* vi, « ubi nec tineae demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur. » « Dispersit, inquit, dedit pauperibus, » id est, iste homo timens Deum, opes suas non abscondit, neque augere studuit, sed sparsit in pauperes, id est, abundanter effudit, sed ea prudentia, ut dederit potius multis parum quam paucis multum, ut multis provideret necessaria, nullis daret superflua. Simile est quod habetur *Isai.* lviii: « Frange esurienti panem tuum; » et *I Cor.* xiii: « Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas. » Nec tamen negamus quin aliquando melius sit multum uni dare, quam multis parum, ut cum virgo pauper tradenda est viro, vel ecclesia exaedificanda, vel captivus redimendus. Vide S. Thomam in II II, *Quaest.* XXXII, art. 10, et S. Gregorium *De Cura Pastoralis*, part. III, admonit. 21. Ex hac liberalitate duo bona lucratus est, unde vere beatus dici potest: primum, si pecunias diminuit, justitiam auxit, « et justitia ejus, » id est, bonum opus ejus « manet in saeculum saeculi, » conservandum apud Deum, ut suo tempore mercedem plenam accipiat; nam « qui miseretur pauperis, faeneratur Deo, » inquit Sapiens *Prov.* xix. Deinde « cornu ejus exaltabitur in gloria, » id est, non solum mercedem habebit in vita futura, sed etiam in hoc saeculo potentia et gloria augebuntur; cornu in Scripturis potentiam et robur significat. Dicitur autem exaltari cornu alicujus, quando ille fit potentior et fortior. « Exaltari autem cornu in gloria, » est hominem fieri non solum potentem, sed etiam gloriosum, quales sunt viri celebres et honorati, quibus alii deferunt et cedunt. Significat igitur hic versiculus per eleemosynas non fieri homines tenuiores et despectos, sed augeri divitiis potentia et gloria, cujus rei multa sunt exempla in divinis litteris, praer-

sertim in libro *Job* et in libro *Tobiæ*; et non pauca legi possunt in *Vitis Sanctorum*, ac præcipue in *Vita S. Joannis Eleemosynarii*, et in *Prato Spirituali Sophronii*.

Resch. PECCATOR VIDEBIT, ET IRASCETUR.

Scin. DENTIBUS SUIS FREMET ET TABESCET.

Tau. DESIDERIUM PECCATORUM PERIBIT.

Postrema felicitas est, quod timens Deum om-

nem invidiam superabit. « Peccator videbit, » id est, considerabit bona opera timentis Deum, et ejus felicitate, et invidia torquebitur, « et irascetur » sorti ejus. Et instar rabidi canis « fremet » adversus illum, « et » præ dolore « tabescet; » sed interim « desiderium impii, » quo cupit perditionem justis, non adimplebitur, sed una cum ipso impio brevi « peribit. » Ergo beatus et felix est qui timet Dominum; miser et infelix, qui non timet.

Beatus
qui timet
Domi-
num,
miser qui
non ti-
met.

PSALMUS CXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — *Alleluia.*

1. Laudate, pueri, Dominum; laudate nomen Domini.

2. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc et usque in sæculum.

3. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.

4. Excelsus super omnes gentes Dominus, et super cælos gloria ejus.

5. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat,

6. Et humilia respicit in cælo et in terra?

7. Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens pauperem:

8. Ut collocaet eum cum principibus, cum principibus populi sui.

9. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

Argumentum. — In Jovam augustissimum eundemque benignissimum trium stropharum hymnus: vers. 1-3, Jova celebrandus ab omnibus, omni tempore ac loco; vers. 4-6, Jova Deus altissimus; vers. 7-9, qui idem demittit se ad curam rerum humanarum. Paulo post reditum e captivitate scriptus.

1. Laudate Jovam.

Laudate, servi Jovæ,
laudate nomen Jovæ.

2. Sit nomen Jovæ benedictum,
ex nunc et usque in æternum.

3. Ab ortu solis usque ad occasum ejus
sit laudatum nomen Jovæ.

4. Altus est super omnes gentes Jova,
super cælos gloria ejus.

5. Quis similis est Jovæ, Deo nostro,
qui excelse sedet,

6. Qui alte despicit
in cælos et in terram?

V. S. H. — *Alleluia.*

Laudate, servi, Dominum: laudate nomen Domini.

Sit nomen Domini benedictum: amodo et usque in æternum [*h. sæculum*].

Ab ortu solis usque ad occasum ejus laudabile nomen Domini.

Excelsus super omnes gentes Dominus: super cælos gloria ejus.

Quis ut Dominus Deus noster: qui in excelsis habitans,

Humilia respicit in cælo et in terra?

Suscitans de terra [*h. pulvere*] inopem, et de stercore elevat pauperem,

Ut eum sedere faciat cum principibus, cum principibus populi sui.

Qui collocaet sterilem in domo, matrem filiorum lætantem. *Alleluia.*

7. Erigit ex pulvere tenuem (vel *afflictum*),
e fimeto elevat pauperem,
8. Ut collocet *eum* cum principibus,
cum principibus populi sui.
9. Habitare facit sterilem domus (heram)
matrem filiorum lætantem.
Laudate Jovam.

NOTÆ.

Vers. 3. *Sit laudatum*; vel, *est laudandum*. — Vers. 4. Hengstenberg, *in cælis gloria ejus*, puta ab angelis et sanctis celebratur. — Vers. 5. Propr. *se elevans ad sedendum, se deprimens ad videndum, vel qui altum facit sedendo, profundum aut humile facit videndo*. Iod parag.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hic Psalmus brevis et facilis hortatur cultores Dei ad ipsum Deum laudandum ob id potissimum, quod cum sit Altissimus, tamen non dedignatur ad nos oculos inclinare, et multis nos beneficiis afficere.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. **1. LAUDATE, PUERI, DOMINUM; LAUDATE NOMEN DOMINI.**

Nomine puerorum intelliguntur servi Dei, qui eum pure colunt; quamvis enim vox græca παιδῆς, et latina *pueri*, sint communes ad servos et ad pueros significandos, tamen vox hebraica יְבָרְכֶם nihil significat, nisi *servum*; et clarius etiam id apparet ex eo quod in hebræo vox *Domini* est in casu gignendi: *Laudate, servi, Domini: laudate nomen Domini*. Magna tamen est affinitas servus cum parvulis, ut non immerito servi dicantur pueri, et pueri servi, quoniam servi sinere debent se regi a dominis, quomodo parvuli reguntur a majoribus; unde etiam B. Paulus ait *ad Gal. iv*: « Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a servo. » Admonemur igitur voce *puerorum*, servos Dei simplices et puros esse debere, et ad nutum Domini sine tergiversatione procedere. « *Laudate, pueri, Dominum; laudate nomen Domini,* » id est, o vos omnes, qui servi estis Dei, in hoc præcipue illi servite, ut puramente cogitatis magnitudinem Domini vestri, et toto cordis affectu laudatis nomen ejus, potentiam videlicet, et gloriam ejus infinitam. Similis exhortatio habetur in *Psal. cxxxiii*: « *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini;* » et in *Psal. cxxxiv*: « *Laudate nomen Domini; laudate, servi, Dominum.* »

Interservos et pueros magna est affinitas.

2. SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.

Declarat modum quo servi Dei laudare debent nomen Domini, ac dicit affectu saltem et desiderio laudandum esse, quandoquidem reipsa nos humi repentes laudare, ut oportet, nescimus. Dicite ergo, ait, intimo cordis affectu: « *Sit nomen Domini benedictum, et nunc* » a presentibus, « *et usque in æternum* » a futuris, ut ab ejus laudibus nunquam cessetur, vel potius, « *ex hoc nunc,* » incipite laudare, « *et usque in sæculum* » laudate, id est, semper laudate, sive prospera, sive adversa contingant, sive in hac vita, sive in futura, semper laus ejus sit in ore vestro, et cum S. Job semper dicite: « *Sit nomen Domini benedictum.* »

3. A SOLIS ORTU USQUE AD OCCASUM, LAUDABILE NOMEN DOMINI.

Declarat hoc versu et sequentibus materiam laudis Dei, ac dicit ubique inveniri materiam laudis Dei, cum omnia sint plena operibus ejus magnis et mirabilibus, quæ diligenter considerata laudabilem reddunt artificem. « *A solis ortu usque ad occasum,* » id est, per totam mundi amplitudinem, a principio usque ad finem, « *laudabile est nomen Domini,* » propter opera ejus, quibus ab omni parte plenus est mundus.

Vers. 4. 4. EXCELSUS SUPER OMNES GENTES DOMINUS, ET SUPER CÆLOS GLORIA EJUS.

Non solum per amplitudinem mundi, sed etiam per altitudinem ubique invenitur materia laudis Dei; nam etiamsi multi sint in terra magni principes et potentissimi reges, tamen super omnes longe eminent Deus; neque solum « super omnes gentes terræ, » sed etiam super omnes angelos cœli excelsus est Deus, et gloria ejus cœlos omnes, et qui habitant in eo, transcendit. S. Joannes Chrysostomus in his duobus versiculis vult contineri prædictionem Ecclesiæ christianæ, per quam factum est, ut « nomen Domini, » quod in sola fere Judæa notum erat, « a solis ortu usque ad occasum, » laudetur, et omnes gentes illi subjiciantur, et eo modo sit « excelsus Dominus super omnes gentes. »

Vers. 5. 5. QUIS SICUT DOMINUS DEUS NOSTER, QUI IN ALTIS HABITAT, ET HUMILIA RESPICIT IN CÆLO ET IN TERRA?

Laudat nunc Deum ab admirabili benignitate, quæ conjuncta cum tanta sublimitate mirabilior apparet. « Quis, inquit, est sicut Deus noster, qui in altis habitat, » videlicet in summo cœlo, et tamen « humilia respicit, » homines videlicet, qui jacent in terra. Nam sic explicandus videtur ad litteram hic versiculus juxta distinctionem hebraicam, et modum loquendi Scripturæ; ut illud, *in cœlo*, referatur ad illa verba, *in altis habitat*, et illud, *in terra*, referatur ad illa, *humilia respicit*; præsertim cum in hebræo sint duo participia contraria: *Quis sicut Dominus Deus noster exaltans se ad sedendum, et humilians se ad respiciendum in cœlo et in terra*, id est, ad sedendum in cœlo, et ad respiciendum in terra. Similis est sententia illa in cap. I *Cantic.*: « Nigra sum, sed formosa, filiæ Sion, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis, » ubi *sicut tabernacula Cedar* conjungitur cum *nigra sum*, et *sicut pelles Salomonis* conjungitur cum *sed formosa*. Significatur autem hac phrasi Deum per excellentiam naturæ omnia sub se habere; et tamen per clementiam rebus omnibus, quamvis humillimis, adesse, ac præcipue hominibus mitibus, et corde humilibus se inclinare. Quod si non placeat hæc distinctio, potest etiam recte exponi, quod Deus, quamvis naturæ sit excellentissimæ et sublimissimæ, tamen a superbis et tumidis oculis avertere, ad humiles et mites libenter aspicere soleat; idque tam in cœlo quam in terra: nam et in cœlo superbos angelos detestatus, humiles respexit, et ad gloriæ suæ participationem evexit; et in terra superbis Pharaonibus, Saulibus, aliisque similibus contemptis, ad Mosem, Davidem, aliosque mites et humiles respexit. Sed altiore et prophetico sensu significatur his verbis, Deum in cœlo sedentem non neglexisse genus humanum in terra humiliter abjectum.

6. SUSCITANS A TERRA INOPEM, ET DE STERCORE Vers. 6. ERIGENS PAUPEREM.

7. UT COLLOGET EUM CUM PRINCIPIBUS, CUM Vers. 7. PRINCIPIBUS POPULI SUI.

Declarat cur Deus respiciat humiles; ac dicit id eum facere, ut eos exaltet. Quamvis autem hæc applicari possint singulis hominibus, quos ex infimo gradu Deus evexit ad summum, quales fuerunt Joseph patriarcha, Moses, David, et similes, tamen aptissime conveniunt hi duo versiculi humano generi, id est, toti gregi pusillo electorum, quibus Salvator ait *Luc. XII*: « Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum, » nam genus humanum jacebat in terra, et in stercore peccati originalis et consequentium miseriarum; et tamen Deus sedens in cœlo respexit in terram, et inde suscitavit inopem, hominem videlicet spoliatum a latronibus, et relictum semivivum, et jacentem in stercore miseriarum, ut collocaret eum « cum principibus: » non quibuscumque, sed « cum principibus populi sui, » possessoribus cœlestis Jerusalem, et participibus regni cœlorum. Nam exaltatio a paupertate temporali ad opes regni temporalis, etiamsi nobis magna esse videatur; vere tamen exigua ac pene nulla exaltatio est, cum opes regni caducæ sint, et ad dispensandum traditæ, et cum obligatione reddendæ rationis in die judicii, et conjunctæ cum magna afflictione spiritus, et periculo æternæ salutis amittendæ. At exaltatio a statu peccati et mortis, ad statum gloriæ et beatæ immortalitatis, ad æqualitatem angelorum, ad consortium boni illius, quod ipsum Deum beatum facit, hæc vera, et vere magna, et appetenda maxime exaltatio est.

Exaltatio a statu peccati ad statum gloriæ quantitas sit.

8. QUI HABITARE FACIT STERILEM IN DOMO MATREM FILIORUM LETANTEM. Vers. 8.

Quemadmodum infelicitas virorum est status humilis et despectus, ita infelicitas mulierum est sterilitas. Sed quomodo Deus respicit viros humiles, ut de statu infimo erigat ad regnum, ita respicit humiles feminas, ut de sterilitate perducat ad fecunditatem. Potest autem hoc totum referri ad singulas feminas, ut Saram, Rebeccam, Rachel, Annam, et similes. Sed altiore sensu pertinet ad Ecclesiam ex gentibus congregatam, quæ longo tempore mansit sterilis, sed in senectute peperit plurimos, juxta illud Apostoli *ad Gal. IV*, ex cap. *LIV Isai.*: « Lætare, sterilis, quæ non paris, erumpe, et clama, quæ non parturis, quia multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum. » Quod autem ad verba attinet, cum dicitur: « Qui habitare facit sterilem in domo, » per *domum* intelligitur familia sive abundantia filiorum, ut sensus sit: Qui facit ut sterilis, quæ manebat solitaria, jam habitet inter multas proles, in magna familia. Id quod explicatur per verba sequentia: « Matrem filiorum lætantem; »

id enim est, *habitare in domo*, esse matrem filiorum, ac per hoc esse lætantem ob filiorum multitudinem, quæ erat mœsta ob sterilitatem et solitudinem.

PSALMUS CXIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia.*

1. In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro :
2. Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.
3. Mare vidit, et fugit : Jordanis conversus est retrorsum :
4. Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium.
5. Quid est tibi, mare, quod fugisti, et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum?
6. Montes exultastis sicut arietes, et colles, sicut agni ovium?
7. A facie Domini mota est terra, a facie Dei Jacob :
8. Qui convertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum.

V. s. h.

- Cum egrederetur Israel de Ægypto : domus Jacob de populo barbaro :
- Factus est Judas in sanctificationem ejus : Israel potestas illius.
- Mare vidit, et fugit : Jordanis conversus est retrorsum.
- Montes subsilierunt quasi arietes : colles quasi filii gregis [*h. ovium*].
- Quid tibi est, mare, quod fugisti? Jordanis, conversus es retrorsum.
- Montes, subsultastis quasi arietes : colles, quasi filii gregis [*h. ovium*].
- A facie Domini contremiscit terra : a facie Dei Jacob.
- Qui convertit petram in paludes aquarum : silicem in fontes aquarum.

PSALMUS CXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

9. Non nobis, Domine, non nobis : sed nomini tuo da gloriam.
10. Super misericordia tua, et veritate tua, nequando dicant gentes : Ubi est Deus eorum?
11. Deus autem noster in cælo : omnia quæcumque voluit, fecit.
12. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.
13. Os habent, et non loquentur : oculos habent, et non videbunt.
14. Aures habent, et non audient, nares habent, et non odorabunt.
15. Manus habent, et non palpabunt : pedes habent, et non ambulabunt : non clamabunt in gutture suo.
16. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.
17. Domus Israel speravit in Domino : adjutor eorum et protector eorum est.
18. Domus Aaron speravit in Domino : adjutor eorum et protector eorum est.
19. Qui timent Dominum, speraverunt in Domino : adjutor eorum et protector eorum est.

- Non nobis, Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam : propter misericordiam tuam, et veritatem tuam.
- Ne [*h. Quare*] dicant gentes : Ubi est Deus eorum?
- Deus autem noster in cælo : universa quæ voluit, fecit.
- Idola gentium [*h. eorum*] argentum et aurum : opus manuum hominum.
- Os habent, et non loquentur : oculos habent, et non videbunt.
- Aures habent, et non audient : nares habent, et non odorabunt.
- Manus habent, et non palpabunt ; pedes habent, et non ambulabunt : non [*al. nec*] sonabunt in gutture suo.
- Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.
- Israel confidit in Domino : auxiliator et protector eorum est.
- Domus Aaron confidit in Domino : auxiliator et protector eorum est.
- Timentes Dominum confidunt in Domino : auxiliator et protector eorum est.

20. Dominus memor fuit nostri, et benedixit nobis.

Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron.

21. Benedixit omnibus qui timent Dominum, pusillis cum majoribus.

22. Adjiciat Dominus super vos, super vos, et super filios vestros.

23. Benedicti vos a Domino, qui fecit cælum et terram.

24. Cælum cæli Domino : terram autem dedit filiis hominum.

25. Non mortui laudabunt te, Domine : neque omnes qui descendunt in infernum.

26. Sed nos qui vivimus benedicimus Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum.

Dominus recordatus nostri, benedicet, benedicet domui Israel, benedicet domui Aaron.

Benedicet timentibus Dominum : parvis et magnis.

Addat Dominus super vos : super vos et super filios vestros,

Benedicti vos a Domino : qui fecit cælum et terram.

Cælum cælorum Domino : terram autem dedit filiis hominum.

Non mortui laudabunt Dominum : nec omnes qui descenderunt in silentium.

Sed nos benedicimus Domino : amodo et usque in æternum. Alleluia.

Argumentum. — Breviter enarrantur res miræ præcipuæ, quas Deus edidit, quum Hebræos ex Ægypto in terras Cananæorum traduceret. Carmen in quatuor, si lubet, strophas divide, duobus versiculis constantes.

1. Cum exiret Israel ex Ægypto, domus Jacobi e populo barbare loquenti (peregrino),
2. Facta est Juda sacrum ejus (Jovæ), Israel imperium ejus.
3. Mare vidit (Deum populo suo præsentem) et fugit, Jordanes vertit se retrorsum.
4. Montes (Sinai et Horeb) subsilierunt ut arietes, colles ut filii ovis (agnelli).
5. Quid est tibi, mare, quod fugis; Jordanes, quod vertis te retrorsum?
6. Montes, quod subsilitis ut arietes; colles, ut filii ovis?
7. Præ conspectu Domini contreme, terra, præ conspectu Dei Jacobi,
8. Qui convertit petram in stagnum (lacum) aquarum, saxum (vel *silicem*) in fontem aquarum.

NOTE.

Vers. 2. *Facta est Juda*, non *Judæa*. Tribus illa per synecdochen pro toto populo. *Facta est femin.* quia terra significatur. *Sacrum*, populus ex omnibus selectus et Deo consecratus. *Ejus*. Non sine vi est, quod Jova, cujus plenus est vates, solo suffixo significatur.

PSALMUS CXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

Argumentum. — In Syriaca atque Græca Alexandrina interpretatione, ad quam Vulgata Latina, Arabica et Æthiopica expressa sunt, hic Psalmus cum præcedente conjunctus est; et Kimchi monet, hunc Psalmum in quibusdam

libris partem esse præcedentis, quod ipsum et in codd. 18 a Kennicotto, atque in codd. 53 a de Rossio enumeratis observatum est. Nec obstat, imo favet argumentum, nam brevem enarrationem Psalmi præced. congrue excipiunt sententiæ tales, quales in Ps. cxy continentur. Qui carmen novum hic incipere volunt, in quinque has strophas partiuntur : vers. 1-4, adjuva nos, Jova, ut intelligant qui te rident barbari, te esse Deum verum; 5-8, ipsorum dii sunt falsissimi; 9-11, confidite, Israëlita, Jovæ; 12-15, res nostras aucturo; 16-18, celebrate Jovam. Nonnulli plures per omnem Psalmum choros sibi respondere putant : ita Ewaldus, qui vers. 1-11 populum loqui opinatur, 12-15 pontificem, 16-18 denuo populum.

1. Non nobis, Jova, non nobis,
sed nomini tuo da gloriam,
propter gratiam tuam, propter fidem tuam.
2. Cur dicant gentes :
« Ubi tandem Deus eorum? »
3. Et Deus noster *est* in cælis;
quæcumque voluerit, facit.
4. Simulacra illorum (barbarorum) argentum et aurum *sunt*,
opus manuum hominis.
5. Os iis *est*, et non loquuntur;
oculi iis, nec vident.
6. Aures iis, neque audiunt;
nasus iis, neque odorantur.
7. Manus eorum (nominat. abs. pro *iis*), et non palpant;
pedes eorum, et non incedunt,
non edunt sonum gutture suo.
8. Similes illis (simulacris) sunt qui faciunt ea,
quicumque fiduciam collocant in eis.
9. Israel, fiduciam colloca in Jova;
auxilium eorum et clypeus eorum *is est*.
10. Domus Aaronis (sacerdotes), fiduciam collocate in Jova;
auxilium eorum et clypeus eorum *is est*.
11. Cultores Jovæ, fiduciam collocate in Jova;
auxilium eorum et clypeus eorum *is est*.
12. Jova memor fuit nostri, benedicat,
benedicat domum Israelis,
benedicat domum Aaronis.
13. Benedicat cultores Jovæ,
parvos cum magnis.
14. Angeat Jova vos,
vos et liberos vestros.
15. Benedicti *estote* vos Jovæ (a Jova),
creatore cæli et terræ.
16. Cæli *sunt* cæli Jovæ,
et terram dedit hominibus.
17. Non mortui laudant Jovam,
nec quicumque descenderunt in loca silentia (orcum).

18. Sed nos benedicamus Jovam,
ex nunc et usque in sæculum.
Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 1. *Gloriam* tibi debitam propter gratiam et fidem, qua nos liberasti. Maurer quæ tertio membro continentur seorsum capit a prægressis, et post *fidem tuam* intelligit *defende nos*. — Vers. 9. *Eorum* qui confidunt in eo. Pro imperativis in hoc et duobus seqq. vers. interpretes veteres omnes expresserunt præterita, forsitan quia offenderunt in tertiæ pers. suffixo in vocibus *auxilium* et *clypeus*. — Vers. 14. Cf. *Gen.* xxx, 24; *Joan.* x, 16. — Vers. 16. Cælum solum sibi Jova retinuit. — Vers. 18. Hensgstenberg, *benedicimus*, ut nexus inter vers. 16 et 17 sit: si permittis nos, gentem tuam, ab inimicis deleri, quis tuas laudes in terris cultu publico et solemnè prædicabit?

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Decantat in hoc Psalmo mirabilia opera Dei, dum educeret filios Israel de Ægypto in terram promissionis; idque ad eum finem, ut hortetur populum ad permanendum in confessione unius veri Dei, et sperandum continuo in ejus protectione.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN EXITU ISRAEL DE ÆGYPTO, DOMUS JACOB
DE POPULO BARBARO :

Vers. 2. 2. FACTA EST JUDÆA SANCTIFICATIO EJUS, ISRAEL
POTESTAS EJUS.

Narrat, initio Psalmi, quemadmodum populus Hebræorum in egressu de Ægypto cœperit habere formam populi peculiariter Deo subjecti, et a Deo singulari providentiã gubernati, ac si Deus esset proprius eorum rex. Nam antequam ingrederetur Ægyptum, erant una familia, non unus populus; dum autem manserunt in Ægypto, multiplicati sunt valde, sed admixti erant Ægyptiis, et regi Pharaoni serviebant; sed egressi de Ægypto, formam proprie reipublicæ habere cœperunt, Mose, tanquam Dei vicario et interprete, summum magistratum apud eos gerente. Hoc igitur est quod dicit, cum ait: « In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro, » ubi cum dicitur, *domus Jacob*, repetendum est, *in exitu*, hoc modo: *In exitu Israel de Ægypto, in exitu*, inquam, *domus Jacob de populo barbaro*; quæ pars secunda versiculi est explicatio primæ: declarat enim per nomen *Israel*, se non intellexisse hominem illum, qui proprio nomine dicebatur *Israel*, sed totam familiam Jacob, id est, totam illam gentem, quæ a Jacob patriarcha, qui etiam *Israel* vocabatur, per carnalem generationem originem ducebat. Per *populum barbarum* intelligitur Ægyptus. Significat autem vox hebraica יִשְׂרָאֵל loquen-

tem lingua ignota; et *barbarus* dicitur, cujus lingua non intelligitur, juxta illud Apostoli I *Cor.* xiv: « Si nesciero virtutem vocis, ero cui loquor barbarus, et qui loquitur mihi barbarus. » Dicitur igitur *populus barbarus*, populus Ægypti, quia alia lingua utebatur ab ea qua utebantur Hebræi. « Facta est Judæa sanctificatio ejus, » hoc est, tunc primum, cum egressi sunt filii Israel de Ægypto, Deus sanctificavit, sive dedicavit sibi in populum peculiarem, populum judaicum. « Israel potestas ejus; » idem repetit aliis verbis, id est, tunc assumpsit peculiarem potestatem ac dominium super filios Israel. Quod attinet ad verba, per *Judæam*, intelligi debet hoc loco non terra quæ dicitur Judæa, sed gens Judaica; nam in hebræo est *Judas*, sicut paulo post, *Israel*. Solet autem Scriptura populum hebræum, nunc vocare *Judam*, de nomine principalis filii Israel; nunc *Israel*, de nomine patris: unde etiam vocantur Judæi, vel Israelitæ. Sed illud, *sanctificatio* et *potestas* intelligitur quasi materia sanctificationis et potestatis, ut sensus sit: Facta est gens judaica, sive israelitica, gens sanctificata Deo, et peculiariter subjecta potestati ejus. Pronomen relativum *ejus* refertur ad Deum, sive Dominum, qui nominatus est in titulo: « Alleluia, Laudate Dominum; » quasi dicat: Laudate Dominum, quia cum egréderentur filii Israel de Ægypto, tunc factus est populus Israel, populus sanctificatus ei, et subjectus peculiariter potestati ejus.

Populus
Judæo-
rum cœ-
pit habere
formam rei-
publicæ
quando
de Ægypto
est
egressus.

Vers. 3. **3. MARE VIDIT ET FUGIT; JORDANIS CONVERSUS EST RETRORSUM.**

Vers. 4. **4. MONTES EXULTAVERUNT UT ARIETES, ET COLLES SICUT AGNI OVIUM.**

Hebraeorum
Deus,
verus est
Deus.

Narrat mirabilia quæ acciderunt in egressu filiorum Israel de Ægypto, et commoratione in deserto, et ingressu in terram promissionis, ut hinc ostendat Deum Hebræorum esse verum Deum omnipotentem, quem jure ipsi colere et timere debeant; ac primum narrat miraculum, quo mare jubente Deo divisum est, ut populus transiret, ut habetur *Exod. xiv*; sed narrat poetica venustate, tribuens ipsi mari sensum, quasi videns majestatem Domini ex timore et reverentia se subduxerit. Conjungit deinde aliud miraculum circa Jordanem, quoniam ad idem elementum pertinet, quamvis multo posterius, id est, post annos quadraginta contigerit. Jordanis enim fluvius divisus quoque est tempore Josue, ut populus per siccum alveum transiret, ut habetur *Josue iv*. Deinde commemorat miracula, quæ acciderunt in terra, quando acceperunt legem, descendente Deo in montem Sinai; tunc enim terra mota est, et tremore concussa a majestate Domini, quasi trepidare et saltitare videbatur. Quod enim legimus *Exod. ix*: «Erat totus mons terribilis,» significat montem tremore suo terrorem aliis incussisse, ut ex textu hebraico et græco clarius colligitur. Postremo addit aliud miraculum de aquis in magna copia ex petraeductis: «Qui convertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum.» Stagna veniamus ad verba. «Mare vidit, et fugit,» id est, ita recessit de loco suo pars illa maris Rubri, ac si a conspectu Domini territa fugisset. «Jordanis conversus est retrorsum.» In libro *Josue* legitur, quod steterit flumen, et in altum instar montis excreverit; sed ex interpretatione Davidis intelligimus, non solum in altum crevisse, sed etiam ex parte refluxisse, et refluxus iste confirmari potest ex eo quod longissimo spatio temporis cessaverit fluere, donec videlicet totus populus commode transiret, qui multa centena millia hominum complectebatur. Itaque si solum in altum crevisset, et non etiam simul ex parte refluxisset, non solum ad instar montis, sed in altitudinem multo majorem excrevisset. Simul igitur refluebat, ut David canit, et simul erigebatur et stabat, ne flueret in partem illam, per quam Israelitæ transibant. «Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium,» id est, montes Sinai, partes videlicet majores illius montis, et colles, partes minores ejusdem montis, contremiscere et subsillire visæ sunt instar arietum, vel agnorum repentino terrore saltantium; quamvis enim vox *exultare* significare solet gestire præ lætitia, tamen hoc loco videtur omnino referendum ad tremorem, tum quia eadem est causa mari ut fugiat, et monti ut saliat: fugere autem timoris est, non lætitiæ; tum quia paulo infra

dicitur: «A facie Domini mota est terra,» quæ verba terrorem indicant, et hunc locum exponunt.

Vers. 5. **5. QUID EST TIBI, MARE, QUOD FUGISTI? ET TU, JORDANIS, QUIA CONVERSUS ES RETRORSUM?**

Vers. 6. **6. MONTES, EXULTASTIS SICUT ARIETES, ET COLLES SICUT AGNI OVIUM.**

Vers. 7. **7. A FACIE DOMINI MOTA EST TERRA, A FACIE DEI JACOB.**

Vers. 8. **8. QUI CONVERTIT PETRAM IN STAGNA AQUARUM, ET RUPEM IN FONTES AQUARUM.**

More poetico interrogat mare quare fugerit, et Jordanem quare conversus sit retrorsum, et montes et colles quare tremuerint; et respondet id fecisse præsentiam virtutis Dei, qui non solum hoc fecit, ut mare fugeret et terra tremere, sed etiam, quod est mirabilius, unum elementum in alterum transmutavit; convertit enim terream rupem stantem atque durissimam in aquas mollissimas et velocissime discurrentes. «Quid est, inquit, tibi, mare, quod fugisti? et tu, Jordanis,» quid habes, «quod conversus es retrorsum?» et vos, «montes, quare exultastis ut arietes?» et vos, «colles, quasi agni ovium?» «A facie Domini mota est terra.» Hæc nimirum est causa, quia Dominus apparuit, et vim suam et potentiam manifestavit; et ideo terra, conspectum ejus non sustinens, tota contremuit. «Qui» Dominus «convertit petram in stagna aquarum,» quando Mose percutiente petram, *Num. xx*, egressæ sunt aquæ largissimæ; quod factum est, quia petra, jubente Domino, «conversa est in fontem aquarum.» Quod repetitur et declaratur, cum additur, «et rupem in fontes aquarum.» Significatur enim his verbis, non parvam aliquam et mollem petram, sed rupem saxeam duramque instar silicis conversam fuisse in fontem aquarum.

Vers. 9. **9. NON NOBIS, DOMINE, NON NOBIS; SED NOMINI TUO DA GLORIAM.**

Hic incipit secundum Hebræos alius Psalmus; sed nos sequimur distinctionem antiquam Septuaginta Seniorum, quam etiam sequitur S. Hieronymus in sua versione ex hebræo: quod est argumentum, non in omnibus hebraicis codicibus divisi hunc Psalmum in duos. Igitur explicatis mirabilibus Dei, quæ facta sunt in exitu Israel de Ægypto, precatur Propheta Deum nomine totius populi, ut non respiciat demerita populi, sed gloriam suam, et pergat protegere cultores suos. «Non nobis, inquit, non nobis,» id est, non meritis nostris quæ nulla sunt, gloriam, sive laudem petimus, «sed nomini tuo da gloriam,» id est, propter gloriam nominis tui protege nos, non propter merita nostra.

Vers. 10. **10. SUPER MISERICORDIA TUA ET VERITATE TUA, NE QUANDO DICANT GENTES: UBI EST DEUS EORUM?**

Indicat brevissime tres rationes cur Deus de-

beat nominis sui gloriam querere in conservando populo suo : *prima* est, quia ipse misericors est ; *secunda*, quia verax est et fidelis in promissione servanda ; *tertia*, ne detur occasio gentibus blasphemandi, si cultores Dei destitutos videant. Ait igitur, « super misericordia tua et veritate tua, » nimirum funda gloriam tuam, sive da gloriam nomini tuo ; inde enim gloria tua demonstrabitur, si ostendes misericordiam erga populum tuum ; et rursus, si implebis veritatem promissorum tuorum, quæ fecisti patribus nostris. « Ne forte dicant gentes : Ubi est Deus eorum ? » id est, ne detur occasio gentibus incredulis detrahendi de potentia, vel etiam de existentia tua.

Vers. 11. 11. DEUS AUTEM NOSTER IN CŒLO ; OMNIA QUÆCUMQUE VOLUIT, FECIT.

Vers. 12. 12. SIMULACRA GENTIUM ARGENTUM ET AURUM, OPERA MANUUM HOMINUM.

Vers. 13. 13. OS HABENT, ET NON LOQUENTUR ; OCULOS HABENT, ET NON VIDEBUNT.

Vers. 14. 14. AURES HABENT, ET NON AUDIENT ; NARES HABENT, ET NON ODORABUNT.

Vers. 15. 15. MANUS HABENT, ET NON PALPABUNT ; PEDES HABENT, ET NON AMBULABUNT : NON CLAMABUNT IN GUTTURE SUO.

Propter id quod dixerat : « Ne forte dicant gentes : Ubi est Deus eorum ? » adjungit pulcherrimam antithesim Dei veri et falsorum deorum. Quasi dicat : Non est danda occasio gentibus blasphemandi ; sed tamen si forte dixerint : « Ubi est Deus eorum ? » nos respondebimus, « Deum nostrum esse in cœlo, » idque testari mirabilia ejus, quia fecit quidquid voluit ; sed contra dii eorum jacent in terra, et usque adeo nihil possunt facere, ut ne possint quidem exercere actiones membrorum quæ habere videntur ; nam cum habeant figuram humanam, et videantur habere membra omnia et sensus omnes ; tamen nec vident, nec audiunt, nec olfaciunt, nec palpant, nec ambulant, nec loquuntur, ac ne vocem quidem ullam ex gutture emittunt, si non ut homines, saltem ut jumenta.

Vers. 16. 16. SIMILES ILLIS FIANT QUI FACIUNT EA, ET OMNES QUI CONFIDUNT IN EIS.

Hæc prædictio est per modum imprecationis pronuntiata, ut moris est Prophetarum. Vere enim qui faciunt idola, et qui confidunt in eis, similes illis fient in vita futura post resurrectionem ; nam etiamsi habebunt sensus et membra, tamen sic habebunt quasi non haberent ; imo etiam cupient non habere : nihil enim videbunt, nihil audient, nihil olfacient, nihil palpabunt, nisi quod nollent ; ligatis enim manibus et pedibus, projecti in tenebras exteriores se commovere non poterunt. In hac etiam vita similes sunt idolis, quia videntur potius videre et audire,

Idololatra
similes

quam revera videant et audiant, cum non videant, neque audiant, quæ ad salutem pertinent, et quæ vera bona sunt, ut magis somnare quam videre, vel audire dicendi sint, juxta illud *Marc. viii* : « Oculos habentes non videtis, et aures habentes non auditis. » Quod si etiam placeat hæc exponere per modum imprecationis, non poterunt pagani conqueri, quia non fit illis injuria, si eos fieri cupiamus similes diis ipsorum. Monet autem S. Augustinus hæc quæ supra dicta sunt, pertinere ad eos paganos, qui credunt ipsa idola esse deos ; quia vero nonnulli dicebant, non ipsa idola, sed numen in illis habitans esse colendum, ideo in alio Psalmo, videlicet *xv*, dicit : « Dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit ; » et apud Apostolum *I Corinth. x* : « Quæ immolant gentes, dæmonibus immolant, et non Deo. » Ex his autem colligimus imagines Sanctorum non esse idola, neque earum venerationem esse idololatriam, quoniam neque ipsas imagines deos esse credimus, neque sanctos viros, quos representant, pro diis habemus.

Imagin
Sancto
rum nu
sunt
idola.

17. DOMUS ISRAEL SPERAVIT IN DOMINO ; ADJUTOR EORUM ET PROTECTOR EORUM EST. Vers. 1

18. DOMUS AARON SPERAVIT IN DOMINO ; ADJUTOR EORUM ET PROTECTOR EORUM EST. Vers. 1

19. QUI TIMENT DOMINUM, SPERAYERUNT IN DOMINO ; ADJUTOR EORUM ET PROTECTOR EORUM EST. Vers. 1

Quia dixerat : « Similes illis fiant qui confidunt in eis, » adjungit per antithesim, filios Israel confidisse in Domino, et ideo habuisse Deum protectorem ; nominat autem primo domum Israelis, id est, totam gentem hebraicam ; deinde domum Aaronis, id est, tribum sacerdotalem, quia sacerdotes cum levitis cæteris peculiaris portio Domini erant, et specialiter in Deo confidere debebant ; addit postremo omnes timentes Deum, quoniam non deerant aliqui extra filios Israel, qui Deum colerent et timerent, quamvis ii pauci essent : in his numerari solent Job et amici ejus, et postea Naaman Syrus, et alii.

20. DOMINUS MEMOR FUIT NOSTRI, ET BENEDIXIT NOBIS. Vers. 2

21. BENEDIXIT DOMUI ISRAEL, BENEDIXIT DOMUI AARON. Vers. 2

22. BENEDIXIT OMNIBUS QUI TIMENT DOMINUM, PUSILLIS CUM MAJORIBUS. Vers. 2

Confirmat quod dixerat, Deum adjutorem et protectorem esse sperantium in se. Ac se ipse constituit in numero confidentium in Deo, quippe qui præter cæteros auxilium Dei et protectionem expertus fuerat. Deinde eodem ordine confirmat Deum benedixisse domui Israel, domui Aaron et omnibus timentibus Deum, sive magnis, sive parvis, quod intelligi potest de omni magnitudine et parvitate, sive ætatis, sive potestatis, sive sapien-

Memoria hęc, sive divitiarum. Memoria Dei significat hoc loco singularem providentiam erga cultores suos.

Dei quid sit?

« Memor, inquit, fuit nostri, » id est, singulari providentia demonstravit se memorem esse nostri; « et benedixit nobis, » id est, benefecit nobis adjuvando et protegendo. Explicat autem quid sit illud, *nobis*, cum addit *domui Israel, domui Aaron, et omnibus timentibus eum*.

Vers. 23. 23. ADJICIAT DOMINUS SUPER VOS, SUPER VOS ET SUPER FILIOS VESTROS.

Vers. 24. 24. BENEDICTI VOS A DOMINO, QUI FECIT CÆLUM ET TERRAM.

« Ex abundantia cordis os loquitur, » ut ait D. Lucas cap. vi; quia pectus sancti Prophete ardebat desiderio glorię Dei et salutis proximorum, ideo multiplicat verba, nunc prædicando, nunc exhortando, nunc bene precando, ut hæc ratione accendat homines ad Deum timendum timore sancto, et ad spem omnem in eo collocandam. Igitur conversus ad timentes Deum, quibus dixit Deum benedixisse, ait: « Adjiciat Dominus super vos, » nimirum benedictionem suam, id est, omnium bonorum copiam; nec solum, inquit, « super vos, sed etiam super filios vestros. » Et hoc modo sitis vos benedicti, plena atque perfecta benedictione a Domino, « qui fecit cælum et terram, » id est, ab eo, in cujus manu est ros cæli et pinguedo terrę. Solebant enim sancti Testamenti veteris precari suis a Domino rorem cæli et pinguedinem terrę, quia omnes fructus terrę nascuntur ex fecunditate terrę et ex pluvia cæli. Sed altiore sensu Deus benedicit de rore cæli et de pinguedine terrę, quos bonis cœlestibus et terrenis cumulat, quod fecit erga Abrahamum, Isaacum, Josephum, Davidem, et similes.

Vers. 25. 25. CÆLUM CÆLI DOMINO; TERRAM AUTEM DEDIT FILIIS HOMINUM.

Vers. 26. 26. NON MORTUI LAUDABUNT TE, DOMINE; NEQUE OMNES QUI DESCENDUNT IN INFERNUM.

Vers. 27. 27. SED NOS QUI VIVIMUS, BENEDICIMUS DOMINO, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.

Hi tres versiculi duplicem sensum habent: unum accommodatum Hebręis secundum vetus Testamentum; alterum accommodatum Christianis secundum Testamentum novum. Igitur priore sensu posteaquam dixerat: « Benedicti vos a Domino, qui fecit cælum et terram, » docet æquum esse ut ii, qui benedicti sunt a Domino, benedicant ipsi quoque Dominum, dum vivunt super

terram, quam a Deo incolendam acceperunt, relinquentes angelis officium benedicendi in cælo, ubi est domicilium Dei, et ministrorum ejus, qui illi coram assistunt. « Cælum, inquit, cæli Domino, » id est, summum cælum, quod est super cælum aereum, Domino proprie dicatum est, et familiaribus ministris ejus angelis sanctis; « terram autem » cum elementis, quę illi conjuncta sunt, « dedit filiis hominum habitandam; » ac pro tam insigni parte mundi debent filii hominum Deo assidue gratias agere, dum vivunt et bonis terrę fruuntur. Nam « non mortui laudabunt te, Domine; » mortui enim, cum sensibus corporis careant, neque fruuntur amplius terrenis bonis, imo nec vivant secundum corpus, non laudant Dominum ore corporali, neque pro rebus terrenis gratias agunt. « Neque omnes qui descendunt in infernum, » id est, non solum mortui, qui jacent in sepulchris non laudant Dominum, sed neque illi « qui descendunt in infernum, » id est, spiritus mortuorum, qui descendunt in varias inferni regiones, Dominum benedicent pro terrenis bonis, quę ad illos jam pertinent; « sed nos qui vivimus » in terris, et fruimur terrenis bonis, « benedicimus Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum, » per generationes sibi invicem succedentes. At sensu christianis accommodato secundum promissiones Testamenti novi, dicendum est, per *cælum cæli*, intelligi supremam partem cæli, ubi est domus filiorum Dei, de qua dicit Apostolus II Cor. v: « Scimus, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, ædificationem ex Deo habebimus domum non manufactam, æternam in cœlis; » vel cum S. Augustino, per *cælum cæli* intelligere possumus mentes justorum angelorum et hominum, in quibus Deus habitat per cognitionem et amorem: hanc domum sibi Deus elegit; « terram autem, » id est, mundum hunc visibilem dedit « filiis hominum, » prout distinguuntur a filiis Dei; et ideo subjungitur: « Non mortui laudabunt te, Domine, » id est, qui mortui sunt morte peccati, etiamsi vivant vita naturę, non laudabunt te, Domine, « neque omnes qui descendunt in infernum, » qui in morte peccati confirmati sunt, et ad pœnas æternas descenderunt; « sed nos qui vivimus » vita gratię, qui per fidem et charitatem tibi inhæremus, et jam cœlestis patrię cives sumus, quamvis interim ad tempus habitemus in terra, nos, inquam, « benedicimus tibi, » et benedicemus « usque in æternum. » Vide Chrysostomum hanc expositionem eleganter persequentem.

PSALMUS CXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia.*

1. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2. Quia inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo.

3. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni invenerunt me.

Tribulationem et dolorem inveni : 4. et nomen Domini invocavi.

O Domine, libera animam meam. 5. Misericors Dominus, et justus, et Deus noster miseretur :

6. Custodiens parvulos Dominus. Humiliatus sum, et liberavit me.

7. Convertere, anima mea, in requiem tuam : quia Dominus benefecit tibi :

8. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu.

9. Placebo Domino in regione vivorum.

V. s. h.

Dilexi quoniam exaudiet [al. *audiet*] Dominus vocem deprecationis meæ.

Quoniam inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo.

Circumdederunt me funes mortis, et munitiones inferni invenerunt me.

Angustiam et dolorem reperi, et nomen Domini invocabo.

Obsecro, Domine, salva [*h. eripe*] animam meam : clemens Dominus, et justus : et Deus noster misericors [*h. pius*].

Custodit parvulos Dominus : attenuatus sum, et salvavit me.

Revertere, anima mea, in requiem tuam : quia Dominus reddet tibi.

Quia eruet animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos ab offensa.

Deambulabo coram Domino, in terris viventium.

PSALMUS CXV.

Vulg. — *Alleluia.*

1. Credidi, propter quod locutus sum : ego autem humiliatus sum nimis.

2. Ego dixi in excessu meo : Omnis homo mendax.

3. Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?

4. Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo.

5. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.

6. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.

7. O Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ.

8. Dirupisti vincula mea : tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini invocabo.

9. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus,

10. In atriis domus Domini, in medio tui, Jerusalem.

Credidi propter quod [*h. quia*] locutus sum : ego afflictus sum nimis.

Ego dixi in stupore meo : Omnis homo mendacium [*h. mentitur*].

Quid reddam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?

Calicem salutaris [al. *salutis*] accipiam, et nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.

Gloriosa in conspectu Domini [*h. pretiosa in oculis Domini*] mors sanctorum [*h. misericordium*] ejus.

Obsecro, Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus, filius ancillæ tuæ.

Dissolvisti vincula mea : tibi immolabo hostiam laudis [*h. confessionis*], et in nomine Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus,

In atriis domus Domini, in medio tui, Jerusalem. *Alleluia.*

Argumentum. — E recentioribus esse hoc carmen, præter formam chaldaicam vers. 12, aliasque recentioris ætatis formas (vers. 7, 19) loci suadent aliunde sumpti: vers. 3 (cf. Ps. xviii, 5), 8, 9 (cf. lvi, 14), 11 (cf. xxxi, 23), 15 (lxxii, 14). Strophæ duæ: vers. 1-11, liberavit me Jova ex summa miseria; vers. 12-19, pro tanto in me collato beneficio illi ego ante omnium oculos maximas exsolvam gratias.

1. *Eo delector, quod audit Jova*
vocem meam, preces meas.
2. Nam inclinavit aurem suam ad me,
ideo per dies meas invocabo eum.
3. Cingebant me funes mortis,
et angustiae orci (vitæ discrimina) invenerant me,
calamitatem et æumnas inveneram.
4. Et nomen Jovæ invocavi:
« o Jova, eripe animam meam! »
5. Benignus est Jova et justus,
et Deus noster misericors est.
6. Tuetur simplices Jova:
debilis (exhaustus) eram, et me adjuvit.
7. Redi, anima mea, ad quietes tuas,
nam Jova benefecit tibi.
8. Nam liberasti, o Jova, animam meam a morte,
oculum meum a lacrymis,
pedem meum ab impulsione *ad lapsum*.
9. Ambulabo coram Jova (ei serviam)
in terris viventium.
10. Fidem habui (in Deo), quamvis dicerem:
« Ego afflictus sum valde. »
11. Dixi ego in trepidatione mea:
« Omnis homo mentiens est (fallit). »
12. Quomodo rependam Jovæ
omnia beneficia ejus in me *collata*?
13. Calicem salutis accipiam,
et nomen Jovæ invocabo.
14. Vota mea Jovæ persolvam;
coram universo populo ejus.
15. Pretiosa est in oculis Jovæ
mors cultorum ejus.
16. O Jova! sane (gall. *oui*) ego servus tuus,
ego servus tuus, filius servæ tuæ;
solvisti vincula mea.
17. Tibi sacrificabo sacrificium laudis (gratiarum actionis),
et nomen Jovæ invocabo.
18. Vota mea Jovæ persolvam
coram universo populo ejus,
19. In atriis domus Jovæ,
in medio tui, Hierosolyma.
Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 1. Hengstenb. *Diligo* Deum, nam Deus; alius, *diligo* Deum, *ideo exaudit*. Alii, *vocem* (iud parag.) *precorum mearum*. — Vers. 6. *Simplices* vocat qui rerum imperiti, aut saltem sibi parum confidentes, totos se Dei tutelæ committunt. — Vers. 7. *Quietes tuas* (cum iud parag.), i. e. quiesce jam, depone dolorem; vel *quietes tuas*, i. e. Deum; alii: i. e. *Hierosolymam*. — Vers. 10. Vel, *fidem habebam, quando*, etc. Alii, *ita ut dicerem*; alius, *ideo fiducialiter loquar*, quamvis *afflictus sim valde*. — Vers. 11. Alius, *ego loquar*, inquam, vel *dixi*. *Omnis homo*, etc., idem ac: vana salus hominis. — Vers. 13. Pro salute accepta cœnam sacrificalem instituam, in qua calicem convivis propinabo: cf. *Matth.* xxvi, 27; *Luc.* xiii, 17, 18. — Vers. 15. *Pretiosa*, i. e. non facile Deus concedit, ut cultores sui pereant, me servavit. — Vers. 16. *Sane*. Maurer particulam *hi* vult esse precantis, non affirmantis, veritque, *ah, Jova!* clementer excipe grati animi significationem! *nam ego*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Psalmum hunc exponunt aliqui cum Hebræis de temporali aliqua pressura, vel morbo, a quo liberari cupiebat Propheta. Sed nos cum SS. Patribus, Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, existimamus intelligendum Psalmum esse de homine spirituali sitiēte salutem æternam, et gemente propter tentationes et pericula.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DILEXI, QUONIAM EXAUDIET DOMINUS VOCEM ORATIONIS MEÆ.

Anima ardens desiderio Domini absolute dicit: « Dilexi, » et non explicat quem, quoniam existimat omnes alios similiter amare rem undecumque amabilem, ac proinde scire quem dicere velit. Sic B. Maria Magdalena, *Joan.* xx, interroganti: « Quem quæris? » respondit: « Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, » et non declarat quem quærat, et quem sublatum doleat, quia putabat omnes amare quem ipsa amabat, et sollicitos de illo esse, de quo ipsa sollicita erat. Et vere cum omnia bonum appetant, ut dicitur initio *Ethicorum*, et in solo Deo sit omnis ratio boni, et absit ab eo omnis ratio mali, quod significavit B. Joannes, cum ait in prima *Epist.* cap. 1: « Deus lux est, et in eo tenebræ non sunt ullæ, » debent homines solum Deum absolute amare: et cum audiunt: « Dilexi, » intelligere deberent dilectionem summi boni significari. Sed tamen David, ex ratione quam reddidit, satis indicat se de dilectione Dei esse locutum; ait enim: « Dilexi, quoniam exaudit Dominus vocem orationis meæ, » id est, dilexi Dominum, quoniam benignus et misericors est, et ex naturali sua benignitate exaudit vocem orationis meæ. Magna causa diligendi, quod altissimus Dominus, et qui rerum nostrarum non indiget, tam facilis sit ad audiendas preces vilissimorum servorum, ut se-

cure promittere nobis possimus audientiam, quod in *Psalm.* lxxxv clarius exprimitur, cum dicitur: « Quoniam tu, Domine, suavis et mitis, et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te. » Sensus igitur est: Dilexi Dominum, quoniam certus sum quod exaudit vocem orationis meæ.

2. QUIA INCLINAVIT AUREM SUAM MIHI, ET IN DIEBUS MEIS INVOCABO.

Declarat unde didicerit Deum exauditurum preces suas, dicens: Inde scio, quia ipse prævenit me, ipse invitavit, dum « inclinavit ad me aures suas; » quorsum enim inclinaret ad os meum aurem suam, nisi me audire paratus esset? Porro Deus inclinatur aures ad nos, quando inspirat nobis orationem; neque enim nos oraremus, nisi Deus per gratiam prævenientem inspiraret desiderium orandi. Igitur David assuetus internis vocationibus, ex desiderio orandi sibi cœlitus inspirato intellexit aurem Domini ad se inclinatam; et ideo etiam adjungit: « Et in diebus meis invocabo, » id est, dum affulgent mihi dies gratiæ Dei, et in hac luce video aurem Domini ad me inclinatam, non omitto occasionem, sed invocabo Dominum. Vocat enim dies suos, dies illos, quibus luce prævenientis gratiæ fruebatur: absente enim luce gratiæ nox succedit diei, de qua dicitur: « Venit nox, in qua nemo potest operari, » *Joan.* ix. S. Joannes Chrysostomus, per illud, *in diebus meis*, intelligit omnibus diebus vitæ meæ.

S. Augustinus per *dies meos* intelligit dies hujus mortalitatis, qui nostri dies dicuntur, quia nos ipsi peccando nobis illos fecimus.

Vers. 3. 3. CIRCUMDEDERUNT ME DOLORES MORTIS, ET PERICULA INFERNI INVENERUNT ME.

Explicat nunc materiam suæ orationis, quæ sunt tentationes et pericula salutis æternæ, quas solas tribulationes magni pendit anima vere Deum diligens. In *Psalm. XVII*, similia verba exposuimus de periculis mortis corporalis, quoniam titulus Psalmi ad id cogebat; sed hic Psalmus, qui nihil habet in titulo, nisi *alleluia*, ad sublimiorem intelligentiam nos invitat. Ait igitur: «Circumdederunt me dolores mortis,» id est, undique tentationes mortiferæ me circumstant, ut compellar clamare cum Apostolo *ad Rom. VII*: «Quis me liberabit de corpore mortis hujus?» In hebræo est vox ambigua, quæ et *funes*, sive *laqueos*, et *dolores*, significare potest; et vere tentationes mortiferæ funes sunt, sive laquei mortis, et etiam dolores mortis, quia ex illis viri pii dolorem concipiunt, qualis est in illis qui mortem sibi vident imminere. Declarat paulo apertius, cum addit, «pericula inferni invenerunt me;» nam ex hoc periculo omnium periculorum maximo concipiunt dolores mortis, qui in illo adhuc se versari cogitant. Vox hebraica proprie *angustias inferni* significat, qua voce designatur locus angustus, per quem qui gradiuntur, in periculo præcipitii versantur, nisi singulos gressus vigilantissime observent, et talis est via salutis, arcta atque angusta; unde nullo negotio in præcipitium inferni ruunt, qui non caute ambulant. Unde monet Apostolus: «Videte quomodo caute ambuletis,» *ad Ephes. V*.

Vers. 4. 4. TRIBULATIONEM ET DOLOREM INVENI, ET NOMEN DOMINI INVOCAVI.

Multi sunt, qui circumdati sunt laqueis mortis et periculis inferni, et non advertunt, occupati fortasse prosperitatibus sæculi, et quo magis circumdati sunt ejusmodi periculis, eo minus ea considerant, et ideo neque timent, neque dolent; David autem ea considerabat, et considerando invenerat ubi esset, et ideo tremens ac dolens dicebat: «Tribulationem et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi,» id est, tribulationem et dolorem inveni, quia blandiente licet sæculi prosperitate et felicitate, tamen adverti me circumdatum esse funibus et doloribus mortis, et periculis inferni expositum esse; ideo gemens nomen Domini invocavi, et dixi: «O Domine! libera animam meam.» S. Basilius paulo aliter exponit, ut sensus sit: «Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni invenerunt me,» id est, peccatum mortale commissi, unde in mortem animæ incidi, et inferno propinquavi; sed ego tribulationem et dolorem penitentiae salutaris inveni, et hoc modo corde contrito et animo

contribulato nomen Domini invocavi, dicens: «O Domine! libera animam meam.»

5. O DOMINE! LIBERA ANIMAM MEAM: MISERICORS DOMINUS ET JUSTUS, ET DEUS NOSTER MISERETUR.

Dixerat: «Nomen Domini invocavi;» nunc subjicit ipsa verba invocationis: «O Domine! libera animam meam,» nimirum de doloribus mortis et periculis inferni. In hebræo est particula non solum vocantis, sed etiam obsecrantis, nimirum *אנא*. Itaque potuisset verti: *Obsecro, Domine, libera animam meam*; sed idem est sensus. Deinde, ut ostendat se bona spe invocasse Dominum, addit quasi rationem, dicens: «Misericors Dominus et justus,» supple est, «et Deus noster miseretur:» Misericors Dominus est, quia prævenit peccatorem gratia sua, dum ei penitentiam et orationem inspirat; ipse enim prior dilexit nos, ut dicit Apostolus *Joan. IV*. Justus etiam est, quia non sine flagello dimittit: «flagellat enim omnem filium quem recipit,» ut ait Paulus *ad Hebr. IX*; et iis ignoscit, qui sibi ipsi non ignoscunt; et tandem «Deus noster miseretur,» quia recipit quem flagellavit, et non solum peccata indulget, sed hæredem facit. S. Joannes Chrysostomus scribit, Deum dici misericordem et justum, quia semper admiscet misericordiam justitiæ, et justitiam misericordiæ, et addit: «Deus noster miseretur,» quia Deus magis pronus est ad miserandum, quam ad puniendum.

Deus cur dicatur misericors, et justus?

6. CUSTODIENS PARVULOS DOMINUS; HUMILIATUS SUM, ET LIBERAVIT ME.

Miseretur Dominus, ut paulo ante dictum est, sed præcipue parvulis timentibus eum; id enim in *Psalm. CII* clarius habetur, cum dicitur: «Secundum altitudinem cœli a terra corroboravit Dominus misericordiam suam super timentes se.» Item: «Sicut miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.» Quod idem legimus in cantico Virginis Deiparæ, *Luc. I*: «Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum.» Quoniam igitur verba illa ultima versiculi superioris: «Et Deus noster miseretur,» intelliguntur de miseratione paterna, ut sonat vox hebraica *מרחם* *merachem*, ideo nunc declarat quos respiciat ista paterna misratio, ac dicit respicere parvulos, id est, mites et humiles, ac timentes Deum filiali timore. «Custodiens parvulos Dominus,» id est, Dominus ex paterna miseratione custodiens est parvulos suos, quasi teneros filios, quibus æternam hæreditatem paravit. Et quoniam David non ignorabat testimonium reddente Spiritu Sancto spiritui ejus, se unum ex illis esse, addidit, «humiliatus sum,» id est, ex parvulis esse studui; et tandem concludit, «liberavit me,» quod de liberatione in spe intelligi debet, præsertim cum in hebræo sit in futuro, et *liberabit me*.

Vers. 7. 7. CONVERTERE, ANIMA MEA, IN REQUIEM TUAM,
QUIA DOMINUS BENEFECIT TIBI.

Liberatus homo justus in spe, gratulatur sibi ipsi tantum bonum, dicens: « Convertere, anima mea, in requiem tuam, » id est, festina passibus desiderii ad locum veræ ac sempiternæ quietis, ad cœlestem Jerusalem, ad sinum veri Abraham, « quoniam Dominus benefecit tibi. » In hebræo habetur, *quoniam Dominus retribuit super te*; quo verbo significatur vita æterna esse corona justitiæ, et merces operum honorum, ut hoc loco notavit S. Basilius. Itaque textum Vulgati interpretis ex hebraica proprietate explicare licebit.

Vita
æterna
est coro-
na justi-
tiæ, et
merces
honorum
operum.
Vers. 8.

8. QUIA ERIPUIT ANIMAM MEAM DE MORTE, OCULOS MEOS A LACRYMIS, PEDES MEOS A LAPSU.

Declarat quid sit bonum illud magnum, sive magna illa retributio, de qua dictum est: « Benefecit tibi, » sive « retribuit tibi, » ac dicit esse vitam beatam et sempiternam. « Qui eripuit animam de morte, » id est, eripuit a morte, et donavit vitam; « oculos meos a lacrymis, » id est, dedit vitam non subjectam ulli malo, sed cumulatam omni bono; « absterget enim Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, » ut dicitur *Apoc. XXI*. Et pedes meos a lapsu, » id est, dabit vitam non solum felicem, sed etiam securam ac sempiter-

nam, ut ab ea excidere nunquam possim. Ita liberabit a doloribus mortis et a periculis inferni, et in vitæ felicissimæ æternitate et securitate constituet.

9. PLACEBO DOMINO IN REGIONE VIVORUM.

Vers. 9.

Concludit Psalmum, dicens quod, quemadmodum ipse secure possidebit vitam optimam et dulcissimam, quæ vehementer ipsi placebit: ita etiam placebit ipse Domino vehementer et secure « in regione vivorum. » Dicit, *regio vivorum*, ubi omnes ab omni parte vivunt, et ideo placent omnibus modis Deo viventi; nam in hac peregrinatione multi mortui sunt, « et qui vivunt, secundum spiritum vivunt, non secundum corpus, quod propter peccatum mortuum est, » *Rom. VIII*; unde clamat Apostolus *Rom. VII*: « Quis me liberabit de corpore mortis hujus? » In hebræo habetur: *Ambulo coram Deo in terris viventium*. Sed idem est sensus: nam *ambulare coram Deo* est placere oculis Dei, recte et juste vivendo. Sic legimus *Gen. V*: « Ambulavit Henoc cum Deo; » et *Gen. VI*: « Noe fuit vir justus, atque perfectus, cum Deo ambulavit; » et *Gen. XVII*: « Ambula coram me, et esto perfectus; » et *Luc. I*: « Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris. »

Regio
vivorum
quæ sit?

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hunc Psalmum Hebræi partem esse volunt Psalmi superioris: sed nos distinctionem Septuaginta Seniorum sequimur: nec tamen negamus hunc Psalmum immediate subjungendum esse superiori, ut S. Basilius monet. Agit enim Propheta gratias Deo, et vota se persolutorum pollicetur pro salute æterna, quam bona spe jam possidere cepit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. CREDIDI, PROPTER QUOD LOCUTUS SUM: EGO
AUTEM HUMILIATUS SUM NIMIS.

Respicit ad verba illa: « Placebo Domino in regione vivorum; » et quasi aliquis interrogasset: Unde nosti regionem vivorum? respondet se novisse per spiritum fidei. « Credidi, inquit, esse regionem vivorum » quamdam, licet oculis ea non videatur, et propter hanc fidem dixi: « Placebo Domino in regione vivorum. » Citavit hunc locum Apostolus *II Cor. IV*: « Habentes, inquit, eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum; et nos credimus, propter quod et loquimur, scientes quoniam, qui suscitavit Jesum, et nos cum Jesu sus-

citabit, et constituet vobiscum. » Ubi B. Paulus docet, ex spiritu fidei, non ex ulla humana demonstratione, cognosci resurrectionem corporum et veram viventium regionem, in qua cum Domino Jesu constituendi sumus. Et quoniam hæc fides requirit animam vere humilem, quæ se Spiritui Sancto plene subjiciat ad obedientiam fidei, subjungit: « Ego autem humiliatus sum nimis, » id est, ego vero ideo credidi, quia non ingenio meo nitor, sed valde humilem ac docilem me Spiritui Sancto præstiti. Sic enim et Dominus ait *Matth. XI*: « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis; » et in alio loco: « Quomodo vos potestis credere,

qui gloriam ab invicem accipitis ? » *Joan.* cap. v.

Vers. 2. 2. EGO DIXI IN EXCESSU MEO : OMNIS HOMO MENDAX.

Varie admodum hunc versiculum exponunt auctores, ut alii referant ad quamdam quasi desperationem regni obtinendi, quod Samuel Davidi promiserat, et in excessu quodam turbatus dixerit : « Omnis homo mendax, » videlicet, ut etiam Samuel mentitus videatur; alii referant ad populum in captivitate Babylonica constitutum, et desperantem de promissis Prophetarum; alii aliter exponant. Sed non video quomodo ista, et alia id genus, cohæreant cum reliquis partibus hujus Psalmi. Ideo magis probo sententiam Euthymii, qui hæc refert ad excessum mentis, per quem Propheta ascenderit ad notitiam regionis vivorum, et dixerit in comparatione ejus regionis mendacium esse quidquid homines loquuntur de felicitate humana. « Ego, » inquit, qui humiliavi me valde, exaltatus a Domino ad mentis excessum, « in eo excessu, » videns quam falsa et fallacia sint, quæ videntur hominibus vera et solida bona, « dixi : Omnis homo mendax, » id est, omnis homo, qui humano affectu loquitur de felicitate, et magni æstimat bona mortalia et caduca, mendax est : vera enim et stabilia bona non inveniuntur nisi in regione vivorum. Ex hac expositione cessat objectio, quam nomine sophistarum sibi ipse proposuit magnus Basilius : Si omnis homo mendax, igitur et David, qui est homo, mendax est; ergo mentitur cum dicit : « Omnis homo mendax, » ac per hoc sibi ipse contradicit, et dictum suum ipse destruit; hoc, inquam, sophisma cessat, quia per hominem intelligitur hoc loco homo humano affectu loquens, non autem homo loquens spiritu divino afflatus. Posset etiam dici aliud esse hominem semper mentiri, aliud esse mendacem : potest enim homo mendax aliquando vera loqui, præsertim si non ex se, sed spiritu Dei loquatur : mendax enim dicitur homo, quoniam ex natura sua obnoxius est errori et falsitati. Quomodo intelligitur, quod scribit Apostolus *ad Rom.* III : « Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, » id est, solus Deus mentiri nequit, homines autem omnes mendacio sunt obnoxii; sed non continuo sequitur ut perpetuo mentiantur.

Vers. 3. 3. QUID RETRIBUAM DOMINO, PRO OMNIBUS QUÆ RETRIBUIT MIHI?

Animadvertens tantis se bonis cumulatum, cum et regionem vivorum Dei beneficio agnoverit, et in eam se ingressurum sperare cœperit, imo ac si jam ingressus esset, præ lætitia exultaverit, querit quid Domino retribuere possit. « Quid, inquit, retribuam Domino pro his quæ retribuit mihi? » Ille me de nihilo fecit, ille de iniquitate redemit, ille regionem viventium demonstravit, ille mihi etiam se daturum promisit; quid igitur

illi retribuam? Quod autem dicit, *retribuit mihi*, potest simpliciter accipi pro *tribuit*, ut exponit Euthymius; vel cum S. Augustino, notari liberalitas et misericordia Dei, qui tanta bona tribuit pro tantis malis.

4. CALICEM SALUTARIS ACCIPIAM, ET NOMEN DOMINI INVOCABO.

Non desunt, qui hunc calicem exponant de sacrificio legis veteris, quod liquoribus et libaminibus continebatur; vel de calice conviviali, quo in memoriam acceptæ salutis utebantur; sed ista levia sunt, et SS. Patres Basilius, Chrysostomus, in 2 *expositione*, Hieronymus, Augustinus, et cum iis Theodoretus et Euthymius magno consensu de calice patientiæ et passionis hunc locum intelligunt, de quo calice Dominus, *Matth.* XX, dixit : « Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? » et *Matth.* XXVI : « Transeat a me calix iste; » et *Joan.* XVIII : « Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? » Nec solum in Testamento novo, sed etiam apud Prophetas passim accipitur calix pro amara potione tribulationis, ut *Psal.* LXXIV : « Quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto; » et *Isai.* LI : « Elevare, Hierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus; » et *Hierem.* XXV : « Sume calicem vini furoris hujus de manu mea; » et *Ezech.* XXIII : « Hæc dicit Dominus Deus : Calicem sororis tuæ bibes profundum et latum : eris in derisum et in subsannationem, et bibes illum, et epotabis usque ad fæces; » et *Habac.* II : « Repletus es ignominia pro gloria; bibe tu quoque, et consopire, circumdabit te calix dexteræ Domini, et vomitus ignominie super gloriam tuam. » Dicit igitur vir justus et amator Dei : Cum nihil habeam præstantius, quod offeram Deo meo, pro tam multis bonis, quæ retribuit mihi, « calicem salutaris accipiam, » id est, bibam libenti animo calicem Domini quantumvis amarum, sive tribulationes, sive pericula, sive mortem ipsam pro suo honore sustinere me velit : scio enim calicem hunc amarum quidem, sed salutarem futurum. Et quia de meis viribus non confido, sed in Domini adjutorio omnia possum ideo, « nomen Domini invocabo, » ut det mihi calicem suum intrepide haurire. Vocat autem Propheta, *calicem salutaris*, calicem salutis, id est, calicem salutiferum. Confirmat hanc expositionem consuetudo Ecclesiæ, quæ hunc Psalmum in Martyrum solemnitatibus cantare solita est.

5. VOTA MEA DOMINO REDDAM CORAM OMNI POPULO EJUS : PRETIOSA IN CONSPECTU DOMINI MORS SANCTORUM EJUS.

Paratus ad calicem passionis bibendum securus dicit : Sacrificium laudis et confessionis Domini, non in angulis solum, et in cubiculis, sed palam et publice coram omni populo ejus, inimicis etiam præsentibus, immolabo, etiamsi mortem

In quo sensu omnis homo sit mendax?

Calix pro amara potione sæpe sumitur.

inde mihi imminere intelligam. « Pretiosa enim in conspectu Domini mors sanctorum ejus, » id est, magni aestimat Dominus mortem Sanctorum pro suo honore et confessione susceptam : quomodo apud homines magni fiunt gemmæ pretiosæ, quibus regum diademata ornari solent, et quibus nihil clarius apud homines invenitur. Expendit hoc loco S. Basilius gloriam martyrum, quorum non solum animæ mox coronantur in cœlis, sed etiam reliquiæ corporum in maximo pretio habentur in terris, antea siquidem qui tangebant cadaver hominis immundus erat : nunc autem, qui ossa martyrum contingit, sanctificationem acquirit.

Sacra-
rum re-
liquia-
rum cul-
tus hic
proba-
tur.

Vers. 6. 6. O DOMINE! QUIA EGO SERVUS TUUS, EGO SERVUS TUUS ET FILIUS ANCILLÆ TUÆ.

Non superbit vir sanctus, qui se totum Deo in sacrificium offert, sed agnoscit debitum servitutis, et juxta mandatum Domini dicit : Servus inutilis sum; quod debui facere feci. « O Domine ! » inquit, quid magnum feci, quod vota mea publice reddidi, neque ob timorem mortis confessionem tuam omisi? quod debui facere feci, « quia ego servus tuus sum, » redemptus de captivitate diaboli pretioso sanguine filii tui; « ego, inquam, servus tuus sum, » non solum redemptionis gratia, sed etiam dono creationis, « sed et filius sum ancillæ tuæ, » id est, non emptitius tantum, sed et vernaculus, quia et mater mea ancilla tua est, duplici illo nomine, et creationis et redemptionis. Dicit autem, filius ancillæ tuæ, non filius servi tui, quia servitus sequitur ventrem : nam si liber ex ancilla gignat filium, ille filius servus nascitur. Unde Sara Abrahamo dixit : « Ejice ancillam et filium ejus; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac, » Gen. XXI. Itaque Ismael servus erat, quia matrem habuit ancillam, quamvis patrem habuerit liberum, videlicet Abrahamum. S. Augustinus per ancillam intelligit Ecclesiam, quæ est mater nostra, ancilla ex naturæ debito, et libera ex gratiæ munere.

Servitus
sequitur
ventrem.

Vers. 7. 7. DIRUPISTI VINCULA MEA : TIBI SACRIFICABO HOSTIAM LAUDIS, ET NOMEN DOMINI INVOCABO.

Docet servum se Domini esse, sed servitute bona, erutum autem a servitute mala. Quomodo Dominus in Evangelio hortatur eos qui laborant, et onerati sunt, ut tollant jugum suum, « quia jugum ipsius suave est, et onus ejus leve, » Matth.

cap. XI; non liberat omnino a jugo et onere, sed tollit jugum asperum, ut imponat jugum suum suave, et aufert onus grave, ut imponat onus leve; ita omnino dirupit Deus vincula, quibus a Satana alligabamur, vincula peccatorum et onera cupiditatum, quibus ad inferos deprimebamur : et alligat jugo suavi legis divinæ, et onere levissimo charitatis, quo in altum evehimur et exaltamur ad cœlum. « Dirupisti, inquit, vincula mea, » id est, liberasti a servitute durissima, et servum tuum esse voluisti, cui servire, regnare est. Ideo tibi « sacrificabo hostiam perpetuæ laudis, » et non amplius invocabo falsos deos, mammonam videlicet et ventrem, opes et honores, quibus antea serviebam; « sed nomen Domini, » qui solus verus est Deus, assidue « invocabo. »

Deus nos
liberat a ju-
go, sed
tollit
grave,
ut imponat
leves

8. VOTA MEA DOMINO REDDAM IN CONSPPECTU OMNIS POPULI EJUS, IN ATRIIS DOMUS DOMINI, IN MEDIO TUI HIERUSALEM. Vers. 8.

Hæc repetitio est quinti versiculi : « Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus; » additur enim, « in atriis domus Domini, in medio tui, Hierusalem, » ad significandum, ut S. Augustinus monet, debere servum Dei offerre vota sua, confessionem suam, et seipsum Deo, intra Ecclesiam, quæ per Hierusalem significatur : qui enim extra Ecclesiam id faciunt, nihil faciunt; nam, ut scribit S. Cyprianus in lib. *De Unitate Ecclesiæ*, hæretici occidi possunt, coronari non possunt; et eorum mors non est fidei corona, sed pœna perfidiæ. Posset fortasse hic versiculus referri ad cœlestem Hierusalem, ut sicut supra dictum est : « Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus, » de confessione in terris : ita nunc in fine Psalmi tale aliquid dicatur de confessione laudis et votis gratiarum actionis, quæ reddetur in cœlis; ut hic sit sensus : « Vota mea Domino reddam, » id est, et tandem diruptis vinculis omnibus, et ad perfectam libertatem filiorum Dei vocatus, sacrificium laudis et gratiarum actionis « immolabo in conspectu omnis populi ejus, » jam glorificati in cœlis, « in atriis domus Domini, » id est, in ingressu domus Dei, de qua dicitur in *Psalm. LXXXIII*: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te, » nec solum in atriis, sed etiam in domo, quæ domus in medio tui est, o superna gloriosa Jerusalem, quæ patria nostra es, ad quam ex peregrinatione quotidie suspiramus.

Hæretici
occidi
possunt,
coronari
non pos-
sunt.

PSALMUS CXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia.*

1. Laudate Dominum, omnes gentes; laudate eum, omnes populi.

V. s. h.

Laudate Dominum, omnes gentes; collaudate eum, universi populi [*h. plebes*].

2. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum. Alleluia.

Argumentum. — Excitantur omnes populi ad celebrandum Jovam. « Brevitas Psalmi probabilem facit conjecturam, adhibitum illud fuisse vel ut ἐπιπέτυον, quo populus finitis sacris dimitteretur, vel sub sacrorum initium, ante solemnium canticum, populi excitandi causa, fuisse decantatum. » Rosenmull. Posset etiam cantus fuisse interjectus inter strophas singulas longiorum carminum. In pluribus libris scriptis et editis junctus est Psalmo sequenti.

1. Laudate Jovam, omnes gentes;
celebrate eum, omnes populi.
2. Nam magnificata est (propr. *invaluit*) super nos gratia ejus,
et fides Jovæ *manet* in æternum.
Laudate Jovam.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hunc Psalmum omnium brevissimum declarat Apostolus *ad Rom. v, 1*, ubi dicit, « Christum fuisse ministrum circumcisionis ad confirmandas promissiones patrum; gentes autem super misericordia honorare Deum, » et allegat hæc verba: « Laudate Dominum, omnes gentes, et magnificate eum, omnes populi. » Ex quo intelligimus Prophetam hoc loco alloqui totam Ecclesiam ex gentibus et Judæis congregatam, eamque hortari ad laudandum Deum, quod misericordiam et veritatem erga eum ostenderit. Sed observandum est cum Apostolus dicit, « gentes super misericordia debere honorare Deum, » ad Judæos autem pertinere veritatem, quam Deus ostendit confirmando promissiones patrum, non esse sensum, ad Judæos non pertinere misericordiam, sed ad gentes pertinere solam misericordiam, ad Judæos autem misericordiam et veritatem; quia licet miserit Deus ad Judæos Messiam, ut impleret promissiones patrum, tamen promissiones non ex meritis eorum, sed ex mera misericordia processerunt. Sic enim cecinit Zacharias *Luc. 1*: « Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti sui sancti; » et hoc tractat, ac demonstrat Apostolus *ad Rom. 11*: « Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei; » et persequitur hoc argumentum usque ad finem capitis undecimi, ubi dicit: « Conclisit Deus omnia in incredulitate, ut omnium miseretur; » et idem docet in tota epistola *ad Galat.*, et *ad Ephes. 2*: « Eramus et nos natura filii iræ, sicut et cæteri. »

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. LAUDATE DOMINUM, OMNES GENTES; LAUDATE EUM, OMNES POPULI.

Ecclesiam, ut dixi, totam alloquitur et ad laudandum Dominum cohortatur: intelligit autem per gentes, ut Apostolus monuit, gentilitatem conversam ad fidem, quam primo loco posuit, quia videbat multo majorem partem Ecclesiæ ex gentibus, quam ex Judæis congregandam. Per *populos* autem intelligere videtur populos, sive tribus Judæorum, similiter ad fidem conversorum, ut hoc loco notavit in *Commentario* S. Hieronymus; et similia verba *Psalm. 11*: « Quare fremuerunt Gentes, et populi meditati sunt inania? » expo-

suerunt Apostoli *Act. 14*, per *gentes* gentiles, et per *populos* Judæos intelligentes.

2. QUONIAM CONFIRMATA EST SUPER NOS MISERICORDIA EJUS: ET VERITAS DOMINI MANET IN ÆTERNUM. Vers. 2.

Ratio laudandi Deum est, « quoniam misericordia Domini stabilita est » per adventum Messiae super gentes et super Judæos. Fundata enim est Ecclesia, « adversus quam portæ inferi non prævalebunt, » et constitutum est regnum, cujus non erit finis. Nec solum misericordia confirmata est, sed etiam « veritas promissionum adimpleta, » *Matth. 16*, in æternum amplius non mutabitur.

PSALMUS CXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia.*

V. s. h.

1. Confitemini Domino quoniam bonus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Confitemini Domino quoniam bonus : quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

2. Dicat nunc Israel quoniam bonus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Dicat nunc [*h. obsecro*] Israel : quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

3. Dicat nunc domus Aaron, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Dicat nunc [*h. obsecro*] domus Aaron :

Quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

4. Dicant nunc qui timent Dominum, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Dicant nunc [*h. obsecro*] qui timent Dominum : quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

5. De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus.

Cum tribularer, invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus.

6. Dominus mihi adjutor : non timebo quid faciat mihi homo.

Dominus meus [*al. add. est*], non timebo quid faciat mihi homo.

7. Dominus mihi adjutor : et ego despiciam inimicos meos.

Dominus mihi auxiliator [*h. inter auxilia-tores*], et ego despiciam [*h. aspiciam*] edientes me.

8. Bonum est confidere in Domino; quam confidere in homine.

Melius est sperare [*h. confidere*] in Domino, quam sperare in homine.

9. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

Melius est sperare [*h. confidere*] in Domino, quam sperare in principibus.

10. Omnes gentes circumierunt me, et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

Omnes gentes circumdederunt me; in nomine Domini quia ultus sum in eas [*h. contrivi eas*].

11. Circumdantes circumdederunt me, et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

Circumdederunt me, et obsederunt me : sed in nomine Domini, quia ultus sum in eas [*h. contrivi eas*].

12. Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis : et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

Circumdederunt me quasi apes : extinctæ sunt quasi ignis spinarum in nomine Domini, quia ultus sum in eas [*h. contrivi eas*].

13. Impulsus eversus sum, ut caderem; et Dominus suscepit me.

Impulsus pellebar ut caderem, et Dominus sustentavit me [*h. et Dominus auxiliatus est mihi*].

14. Fortitudo mea, et laus mea Dominus; et factus est mihi in salutem.

Fortitudo mea, et laus mea Dominus : et factus est mihi in salutem.

15. Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum.

Vox laudis et salutis in tabernaculis justorum.

16. Dexterâ Domini fecit virtutem : dexterâ Domini exaltavit me, dexterâ Domini fecit virtutem.

Dexterâ Domini fecit fortitudinem [*h. virtutem*] : dexterâ Domini excelsa, dexterâ Domini fecit fortitudinem [*h. virtutem*].

17. Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.

Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.

18. Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me.

Corripiens arguit [*h. castigans castigavit*] me Dominus, et morti non tradidit me.

19. Aperite mihi portas justitiæ; ingressus in eas confitebor Domino. Aperite mihi portas justitiæ : ingressus in eas confitebor Domino.
20. Hæc porta Domini; justi intrabunt in eam. Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam.
21. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem. Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem.
22. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Lapidem [al. *lapis*] quem reprobaverunt ædificantes : factus est in caput anguli.
23. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. A Domino factum est istud, et hoc est [al. *est*] mirabile in oculis nostris.
24. Hæc est dies, quam fecit Dominus : exultemus, et lætemur in ea. Hæc est dies quam fecit Dominus : exultemus et lætemur in ea.
25. O Domine, salvum me fac; o Domine, bene prosperare. Obsecro, Domine, salva, obsecro : obsecro, Domine, prosperare, obsecro.
26. Benedictus qui venit in nomine Domini. Benediximus vobis de domo Domini. Benedictus qui venit in nomine Domini : benediximus vobis de domo Domini.
27. Deus Dominus, et illuxit nobis. Deus Dominus, et apparuit [*h. illuxit*] nobis : frequentate [*h. obligate*] solemnitatem in frondosis, usque ad cornua altaris.
28. Deus meus es tu, et confitebor tibi : Deus meus es tu, et exaltabo te. Deus meus es tu, et confitebor tibi : Deus meus es tu, et exaltabo te.
29. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Confitebor Domino, quoniam bonus : quoniam in æternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Argumentum. — Compositus videtur recentioribus post reditum de exsilio Babylonico temporibus. In ea enim quæ vers. 5 et seqq. leguntur de hostibus, a quibus Jova Israelitas partim liberaverit, partim liberaturus sit, omnia optime conveniunt. Cantatum putat Maurer certis quibusdam diebus solemnibus, iisque Tabernaculorum (vers. 15-25); Hengstenberg vero illud refert ad diem, quo secundi templi primarius lapis solemniter positus est (vers. 23), confertque I *Esd.* III, 10, 11. Dramaticus est hic Psalmus, sed varie ab interpretibus distribuitur. Juxta Maurer, populus loquitur vers. 1-21, sacerdotum chorus vers. 22-27, totus denuo populus vers. 28 seq. Ewaldus: Populi chorus, vers. 1-4, chori dux 5-23, populi chorus 24, 25, Pontifex 26, 27, chori dux 28, populi chorus 29. Alius: Populus 1-18, rex seu dux populi 19, pontifex 20, dux 21-22, pontifex 23, dux 24, populus et pontifex 25, pontifex duci 26, populo 27, dux 28, omnes simul 29. Hengstenberg carmen dividit in duas strophas, versibus 1-4 constantes, utraque suum versibus 4 constans habente exordium. Ewaldum sequemur.

CHORUS.

1. Gratias agite Jovæ, nam benignus *est*,
nam in sempiternum *est* clementia ejus.
2. Dicat Israel :
In sempiternum clementia ejus.
3. Dicant domus Aaronis :
In sempiternum clementia ejus.
4. Dicant cultores Jovæ :
In sempiternum clementia ejus.

CHORI DUX.

5. Ex angustiis invocavi Jovam;
exaudivit me (educens) in spatium amplum Jova.
6. Jova mihi (mecum) *stat*, non timeo,
quid faciat mihi homo.

COMMENTARIA IN PSALMOS.

7. Jova mihi *est* inter adjutores meos,
atque ego oculos pascam osoribus meis.
8. Melius *est* confugere ad Jovam,
quam fiduciam collocare in hominibus.
9. Melius confugere ad Jovam,
quam fiduciam collocare in principibus.
10. Omnes gentes circumdederunt me;
in nomine Jovæ næ *ego* excindam eas!
11. Circumdederunt me et circumdederunt me (iterum);
in nomine Jovæ næ *ego* excindam eas!
12. Circumdederunt me velut apes,
extincti sunt velut ignis spinarum,
in nomine Jovæ næ *ego* excidi eos.

13. Impulisti me, *o hostis*, ut caderem,
sed Jova adjuvit me.
14. Gloria mea et cautio *est* Jova,
nam factus est mihi in salutem.
15. Vox jubili et salutis (triumphi) *sit* in tentoriis justorum (Israelitarum):
dextera Jovæ facit potentiam.
16. Dextera Jovæ elata est,
dextera Jovæ facit potentiam.
17. Non moriar, sed vivam,
et narrabo opera Jovæ.
18. Castigavit me Jova,
sed morti non tradidit me.

19. Aperite mihi portas justitiæ,
ingrediar per eas, celebrabo Jovam.
20. Hæc porta Jovæ est;
justi ingrediuntur per eam.
21. Celebrabo te, quia exaudisti me,
et factus es mihi in auxilium.
22. Lapis, *quem* rejecerant ædificantes,
factus est in caput anguli.
23. A Jova factum est hoc,
id admirabile est in oculis nostris.

CHORUS.

24. Hic *est* dies, quem fecit Jova,
exsulemus et lætemur in eo.
25. Eia, Jova, salutem affer!
eia, Jova, prospera!

PONTIFEX.

26. Bene sit illi (omni) qui venit (huc intrat) in nomine Jovæ,
bona precamur vobis, *qui estis* e domo (populo) Jovæ.

27. Deus est Jova, et lucem (prospera omnia) dedit nobis :
ligate festum (victimam festi) funibus
ad cornua altare *adducentes eam*.

DUX CHORI.

28. Deus meus es tu, et celebrabo te,
Deus mi, efferam te *laudibus*.

CHORUS.

29. Gratias agite Jovæ, nam *benignus est*,
nam in sempiternum *manet clementia ejus*.

NOTÆ.

Vers. 2. Ewaldus, *sic dicat Israel, quia in, etc.*, et ita deinceps. — Vers. 5. *In spatium, etc.* constr. prægnans; respicitur liberatio ab exsiliî miseria. — Vers. 6. Hengstenberg ita jungit, *non timeo quid, etc.* — Vers. 7. *Jova mihi, etc.* i. e. me adjuvat. Aliter Aben-Esra et Kimchi : Jova adjuvat mea causa etiam adjutores meos, ut \aleph pro \aleph dictum sit. — Vers. 13. Jam perventum est ad portas templi, quas sibi nunc aperiri jubet. — Vers. 22. « Est vero in hac proverbiali locutione neque *ædificantes* quinam sint, neque *ædificium* quodnam sit, quærendum, sed tertium comparationis ponendum in sola *evectioe ab ima ad summam dignitatem*. » Maurer. Sunt, qui non lapidem in angulo inferiore collocatum intelligendum putent, sed *epistylum*, lapidem puta longum et crassum columnarum capitibus impositum. Ac potest sane utraque significatio defendi, nam *rosh* translate tam *summum* vel *supremum*, quam *initium* et *principium* significat. Magis tamen apta videtur prior notio : cf. *Job. xxxviii, 6*. Alius : Lapis quidam, prius ab architectis repudiatus, pro angulari tamen deinde receptus fuit, ob moras vitandas. — Vers. 24. Vel, ob makkeph, *hunc diem fecit Jova*. — Vers. 27. *Chag, festum*, pro sacrificio festo : cf. *Exod. xxii, 18* ; *Malach. ii, 3*. Alius, *densate agmen vestrum, vos qui estis in frondibus densis ad cornua, etc.* : solis enim sacerdotibus ultra progredi licebat.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia

Psalmus hic de Davide exponi potest ad litteram, ut facit S. Joannes Chrysostomus ; tamen convenit etiam toti populo christiano, cujus figuram David gerebat, et hanc expositionem persequitur S. Augustinus : canit autem tum David, tum populus Dei multa beneficia Dei ; sed illud potissimum, quo Christum, lapidem angularem extulit in summum ædificium, ut duos parietes connecteret et contineret, quod factum est in die resurrectionis, et ideo Ecclesia canit hunc Psalmum in Dominica die ad Primam ; et verba illa ex hoc Psalmo : « Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, et lætemur in ea, » resurrectioni applicat, et per octavam Paschæ frequentissime cum júbilo canit.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. CONFITEMINI DOMINO, QUONIAM BONUS, QUONIAM IN SÆCULUM MISERICORDIA EJUS.

Invitat David omnes ad laudandum Deum, et rationem reddit, « quoniam bonus. » Nihil brevius, nihil grandius dici potuit ; nam solus Deus proprie et simpliciter bonus est, et nihil jure laudari potest, nisi bonum. Addit : « Quoniam in

sæculum misericordia ejus, » ut ostendat ab effectu Deum esse bonum, ac per hoc etiam laudabilem. Nam bonitas Dei nulla in re magis cognosci potest a miseris, quam in misericordia. Misericordia enim nos creavit, misericordia redemit, misericordia protegit, misericordia coronabit, ita usque in sæculum misericordia ejus.

Solus
Deus bo-
nus pro-
prie.

Vers. 2. 2. DICAT NUNC ISRAEL : QUONIAM BONUS ; QUONIAM IN SÆCULUM MISERICORDIA EJUS.

Vers. 3. 3. DICAT NUNC DOMUS AARON , QUONIAM IN SÆCULUM MISERICORDIA EJUS.

Vers. 4. 4. DICANT NUNC QUI TIMENT DOMINUM , QUONIAM IN SÆCULUM MISERICORDIA EJUS.

Explicat qui sint, quos invitaverat ad laudandum Deum, et nominat primo loco Israellem, id est, populum Israeliticum, quoniam inde fuerunt omnes Apostoli, qui primi crediderunt, et Ecclesiam inchoarant. Secundo, nominat domum Aaron, quia post Apostolos, « magna turba sacerdotum; obedire cepit fidei, » ut dicitur *Act. vi.* Denique addit : « Omnes qui timent Dominum, » quales fuerunt omnes gentiles, qui crediderunt, et Ecclesiae jam inchoatae se adjunxerunt. Itaque totam Ecclesiam ex Judæis et gentibus collectam invitat ad laudandum Deum.

Vers. 5. 5. DE TRIBULATIONE INVOCAVI DOMINUM , ET EXAUDIVIT ME IN LATITUDINE DOMINUS.

Incipit declarare materiam laudis divinae, quod in angustia positus cum esset, invocavit Dominum, et Dominus, continuo exaudiens, posuit illum in latitudinem; opponit enim pulcherrime angustias latitudini: « Ego, inquit, de tribulatione invocavi Dominum, » id est, cum essem « in tribulatione, » sive « in angustia, » ut sonat vox hebraica *צרת*, « invocavi Dominum, » id est, non merita mea jactavi, non conquestus sum, quod injuste paterer persecutionem, sed ad misericordiam Dei confugi, « et exaudivit me in latitudine Dominus, » id est, exaudivit me, et de angustiis in latitudinem transtulit. Sicut autem per angustias significatur tribulatio, ita per latitudinem significatur liberatio a tribulatione. Quod autem id possit David de persona sua merito dicere, notissimum est ex *Psalm. xvii* et *xxxiii*, et aliis multis. Quod idem etiam conveniat Ecclesiae, non minus est notum. Certè initio nascentis Ecclesiae, cum Herodes S. Petrum Ecclesiae totius pastorem et principem inclusisset in carcerem, « oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione » ad Deum pro eo, *Act. xii*; et continuo exaudita est, et maximo miraculo de summis angustiis tribulationum in latitudinem magnae consolationiseducta est; et quoties de angustiis variarum persecutionum Neronis, Decii, Diocletiani, et similium tyrannorum, ad latitudinem pacis et quietis Deo miserante transivit, toties dicere potuit: « De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus. »

Vers. 6. 6. DOMINUS MIHI ADJUTOR , NON TIMEBO QUID FACIAT MIHI HOMO.

Vers. 7. 7. DOMINUS MIHI ADJUTOR , ET EGO DESPICIAM INIMICOS MEOS.

Experimento proprio doctus David, sive po-

pulus Dei, magna fiducia exultat, et non dicit: « Dominus mihi adjutor » est, nihil deinceps patiar, scit enim se adhuc peregrinum inter hostes multa passurum; sed dicit: « Dominus mihi adjutor, » supple *est*, « non timebo quid faciat mihi homo, » id est, non turbabor propter mala, quae mihi infert homo, quia Dominus omnia convertet in bonum. Sic enim Dominus monuit: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, et post hæc non habent amplius quid faciant, » *Matth. x.* « Nam capillus de capite vestro non peribit, » *Luc. xxi*; et Apostolus: « Momentaneum et leve tribulationis nostrae æternum gloriae pondus operatur in nobis, » *II Cor. iv.* Quare merito addit: « Et ego despiciam inimicos meos, » quippe qui sæviendo in corpus gloriae meae deserviunt.

8. BONUM EST CONFIDERE IN DOMINO , QUAM CONFIDERE IN HOMINE. Vers.

9. BONUM EST SPERARE IN DOMINO , QUAM SPERARE IN PRINCIPIBUS. Vers.

Deducit ex dictis utilem admonitionem de spe collocanda in Deo, non in hominibus quantumvis potentibus. Deus enim et potest et vult confidentes in se juvare, homines autem sæpe non possunt, sæpe etiam variis passionibus acti nolunt. Quod expertus fuerat David, qui aliquando speravit in Saule rege suo, alias in Achis rege Gethæo, alias in Achitophel consiliario prudentissimo, alias in aliis, et in nullo fidem invenit: in Deo autem nunquam sine prospero eventu speravit. Ait igitur monens omnes: « Bonum est credere in Domino, quam credere in homine, » id est, magis quam credere in homine. « Bonum est sperare in Domino, » magis « quam sperare in principibus, » terrenis videlicet. Hæc comparatio accommodata est infirmitati humanae, cui nota est potentia hominum, et maxime principum; Dei autem potestas occulta est plurimis, qui neque vident, neque considerant: fortasse etiam non credunt magnitudinem Dei, alioqui dicendum fuisset: Bonum est sperare in Domino, malum autem sperare in homine. Sic enim ait Hieremias cap. *xvii*: « Maledictus homo, qui confidit in homine. » Neque tamen malum est spem aliquam collocare in adiutorio angelorum, vel hominum bonorum, quia hæc spes ad Deum refertur, qui non solum per se, sed etiam per suos adjuvat confidentes in se.

10. OMNES GENTES CIRCUIERUNT ME , ET IN NOMINE DOMINI , QUIA ULTUS SUM IN EOS. Vers.

11. CIRCUMDANTES CIRCUMDEDERUNT ME , ET IN NOMINE DOMINI , QUIA ULTUS SUM IN EOS. Vers.

12. CIRCUMDEDERUNT ME SICUT APES , ET EXARSERUNT SICUT IGNIS IN SPINIS , ET IN NOMINE DOMINI , QUIA ULTUS SUM IN EOS. Vers.

Ostendit exemplo suo quam sit bonum credere in Domino, cum ipse non semel, sed sæpius

Tribulationes Ecclesiae, cum Herodes S. Petrum Ecclesiae totius pastorem et principem inclusisset in carcerem, « oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione » ad Deum pro eo, *Act. xii*; et continuo exaudita est, et maximo miraculo de summis angustiis tribulationum in latitudinem magnae consolationiseducta est; et quoties de angustiis variarum persecutionum Neronis, Decii, Diocletiani, et similium tyrannorum, ad latitudinem pacis et quietis Deo miserante transivit, toties dicere potuit: « De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus. »

Non malum est spem aliquam collocare in adiutorio angelorum, vel hominum bonorum, quia hæc spes ad Deum refertur, qui non solum per se, sed etiam per suos adjuvat confidentes in se.

obsessus a magna multitudine hostium, Dei adiutorio ita liberatus fuerit, ut hostes suos prostratos viderit. Notum est, si de persona Davidis agatur, quam sæpe a Saule cum magna manu obsessus fuerit, et mirabiliter liberatus; sed notius est quam sæpe populus Dei a regibus potentissimis, et a populis innumerabilibus persecutiones gravissimas perpeussus divinam ultionem viderit. Verba sunt paulo obscuriora, quoniam Vulgatus interpres voluit omnes voces hebraicas exprimere, et phrasis hebraica phrasi latinæ non respondet. Clarius reddidisset, ut Græci fecerunt, si omisisset illud, *quia*, et illud, *in*, ac dixisset, *omnes gentes circumierunt me, et in nomine Domini ultus sum*. Illud enim, *quia*, et illud, *in*, redundant, et illud, *eos*, est masculini generis, quia vocabulum hebraicum, גוים, quod *gentes* significat, est etiam generis masculini. Itaque Interpres fideliter vertit, et quod in græco deerat, addidit ex hebræo. Sensus autem hic est: *Omnes gentes*, id est, tota fere multitudo gentium, *circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum eas*, id est, in virtute Dei vidi ultionem, quia Deus ultus est innocentiam meam, dum hostes prostravit ac delevit; addit autem: « *Circumdantes circumdederunt me,* » ut ostendat non quomodoque se fuisse circumdatum, sed ita acerte obsesum, ut nullum pateret effugium; addit etiam: « *Circumdederunt me sicut apes, et sicut ignis in spinis,* » ut ostendat multitudinem et vehementiam hostium: nam apes in tanta copia circumdant favum, ut numerari non possint; et ignis tanto impetu corripit spinas aridas, ut in puncto temporis eas consumat. In hebræo habetur דַּעֲכָר, *extinctæ*, vel *consumptæ sunt gentes*, videlicet *sicut ignis in spinis*. Sed non est verisimile Septuaginta Interpretes, vel auctorem Vulgatæ editionis latinæ reddidisse contrarium sensum; neque satisfaciunt, qui dicunt non esse contrarium sensum, exardescere ignem in spinis, et consumi ignem in spinis, quia utraque lectione significatur celeritas actionis ignis in spinas, qui mox, ut exarserit, exstinguitur. Qui hoc dicunt, ideo non satisfaciunt, quoniam David subjungit: « *Et in nomine Domini ultus sum in eos,* » quod non diceret, si inimici ejus antea fuissent extincti, sive consumpti. Existimo igitur Septuaginta Interpretes vocem illam, דַּעֲכָר, accepisse in significatione activa, qualem habet in conjugatione *piel* et *poal*, non in passiva; et ideo non vertisse, *extinctæ*, vel *consumptæ sunt*, sed *consumere cupierunt*, sive exarserunt ad consumendum, sicut ignis in spinis.

Vers. 13. 13. IMPULSUS EVERSUS SUM UT CADEREM, ET DOMINUS SUSCEPIT ME.

Vers. 14. 14. FORTITUDO MEA, ET LAUS MEA DOMINUS; ET FACTUS EST MIHI IN SALUTEM.

Amplificavit hactenus multitudinem et atrocitatem inimicorum; nunc confitetur infirmitatem

suam, quæ tanto robori par esse non poterat, ut hinc magis agnoscat gloria Domini. Ego, inquit, tantæ violentiæ resistere non poteram; ideo ab hostibus impulsus in ruinam jam eversus ruere cæperam, « *sed Dominus* » in tempore « *occurrens sustentavit me.* » Referritur potest hoc ad pericula amittendæ vitæ corporalis, in quæ sæpe incidit David; referritur etiam potest ad pericula spiritualia gravissimarum tentationum, in quæ incidebat populus christianus tempore persecutionum, qui propterea agnoscens et confidens non suis viribus, sed ex gratia Dei vicisse, dicit: « *Fortitudo mea, et laus mea Dominus,* » id est, Dominus est fortitudo mea, quia viribus ejus vinco; « *et ipse idem est laus mea,* » quia semper eum laudare debeo; « *et ipse factus est mihi in salutem,* » ipse Salvator meus fuit.

15. VOX EXULTATIONIS ET SALUTIS IN TABERNACULIS JUSTORUM. Vers. 15.

Ex liberatione Davidis gavisus sunt justus, qui eam liberationem scire potuerunt: sed multo magis ex liberatione populi christiani de ingenti persecutione orta est « *vox exultationis, et vox salutis,* » id est, salutem annuntians « *in tabernaculis justorum;* » ubique enim resonat vox lætitiæ, et nuntius salutis. Notat S. Chrysostomus justos hic in terris non habere domos stabiles, sed tabernacula peregrinorum, vel militantium.

16. DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM, DEXTERA DOMINI EXALTAVIT ME: DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM. Vers. 16.

Hæc est vox exultationis et salutis, quæ resonat in tabernaculis justorum, quod « *dextera Domini,* » id est, virtus et potentia Filii Dei « *fecit virtutem,* » id est, operata est fortiter ac potenter: nam Filius Dei dicitur in Scripturis brachium Domini, sive manus ejus dextera, quia Pater per Filium omnia fecit et facit: « *Omnia per ipsum facta sunt,* » Joan. I; « *per quem fecit et sæcula,* » ad Hebr. I; et Isai. LIH: « *Quis credidit auditibus nostris, et brachium Domini cui revelatum est?* » Luc. I: « *Fecit potentiam in brachio suo.* » « *Dextera Domini exaltavit me,* » id est, in hoc dextera Domini fecit virtutem, quod depressit inimicos meos, et me exaltavit: sive id de Davide, sive de populo Dei intelligatur. « *Dextera Domini fecit virtutem;* » id repetitur lætitiæ causa. In hebræo non habetur, *dextera Domini exaltavit me*, sed *dextera Domini excelsa*, ut vertit S. Hieronymus; vel *dextera Domini exaltans*; utrumque enim significat vox דַּעֲכָר. Hanc secundam significationem secuti sunt Septuaginta Interpretes, et addiderunt *me*, ut sensus sit: *Dextera Domini exaltans me fuit*, quod est idem cum illo: *Exaltavit me.*

17. NON MORIAR, SED VIVAM, ET NARRABO OPERA DOMINI. Vers. 17.

Vers. 18. 18. CASTIGANS CASTIGAVIT ME DOMINUS, ET MORTI NON TRADIDIT ME.

Pergit idem, sive David, sive populus Domini, commemorare beneficium Domini, qui persecutiones permittit, ut Pater, non ut hostis, ad purificationem, non ad mortem, quasi diceret, quantumvis magnas persecutiones passus sim, et forte iterum patiar: tamen non moriar, sed vivam, id est, non exterminabor, non deficiam omnino, ut adversarii vellent; sed permanebo et narrabo opera Domini, qui « castigans castigavit me » paterno flagello, sed « morti non tradidit me. »

Vers. 19. 19. APERITE MIHI PORTAS JUSTITIE, INGRESSUS IN EAS CONFITEBOR DOMINO. HÆC PORTA DOMINI, JUSTI INTRABUNT IN EAM.

Porta
gloria
justitia
est.

Ex acceptis beneficiis sumit animum aspirandi ad majora, ac petit introduci tandem in cœlestem Hierusalem, in qua nulli injusti habitant. « Aperite, inquit, mihi portas justitiæ, » id est, portas regni cœlorum, quæ ex justitia constant; porta enim gloriæ justitia est. « Quærite, » inquit Dominus, *Matth. vi*, « primum regnum Dei, et justitiam ejus. » « Ingressus in eas confitebor Domino, » quoniam qui habitant in domo Domini, in sæcula sæculorum laudabunt te, » *Psal. LXXXIII*. « Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam. » Hæc porta justitiæ est vera porta, et unica, quæ ducit ad Dominum: et ideo justi soli intrabunt in eam. Alii aliter exponunt, videlicet de portis templi, vel civitatis Jerusalem. Sed nos secuti sumus Augustinum, Chrysostomum et Hieronymum; neque verum est quod per portas templi, vel civitatis terrenæ Jerusalem, soli justi intrarent.

Vers. 20. 20. CONFITEBOR TIBI, QUONIAM EXAUDISTI ME, ET FACTUS ES MIHI IN SALUTEM.

Declarat quod dixit: « Ingressus in eas confitebor Domino. » Dicit enim: « Confitebor tibi, » quando videlicet ingressus ero in cœlestem Jerusalem per portas justitiæ, « quoniam exaudisti me; » nam etiamsi multa et varia justi petant in hoc mundo, tamen omnia tendunt ad unam petitionem, de qua dicitur in *Psal. XXVI*: « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. » De hac igitur petitione dicit: « Confitebor tibi, quoniam exaudisti me; » et clarius adhuc exponit, dicens: « Et factus es mihi in salutem, » id est, qui eras spes mea, factus es salus mea: qui eras viaticum, factus es præmium.

Vers. 21. 21. LAPIDEM, QUEM REPROBAVERUNT ÆDIFICANTES, HIC FACTUS EST IN CAPUT ANGULI.

Vers. 22. 22. A DOMINO FACTUM EST ISTUD, ET EST MIRABILE IN OCULIS NOSTRIS.

Hos versiculos aliqui recentiores de Davide exponunt ad litteram, quem dicunt *factum fuisse in*

caput anguli, quando factus est rex super Israellem et Judam; sed Davidem figuram gessisse Christi, qui factus est in caput anguli, cum factus est caput Ecclesiæ, ex Judæis et Gentibus congregatæ. Cæterum SS. Patres absolute exponunt de Christo, nulla mentione facta Davidis. Imo S. Joannes Chrysostomus, qui priores partes de Davide exponit ad litteram, hoc loco scribit Prophetam de improvviso mutavisse argumentum, et de Christo prophetasse. Adde quod Christus ipse publice hunc locum tanquam ad se proprie spectantem allegavit, *Matth. XXI, Marc. XII, et Luc. XXI*; neque ullus respondit de Davide hæc verba esse intelligenda. Sanctus etiam Petrus, *Act. IV*, iterum coram omni populo hunc locum allegavit tanquam proprie de Christo scriptum, neque ullus contradixit. Sanctus etiam Paulus *ad Rom. IX*, et S. Petrus I *Epist. cap. II*, allegant Isaiam *cap. XXVIII*, de hoc lapide angulari, summo, electo, probato, etc. Denique idem apostolus Paulus *ad Ephes. II*, vocat Christum « angularem lapidem summum. » Certe non auderem Scripturam ita celebrem et decantatam, a Christo et Apostolis explicatam, ullo modo cum Davidis persona communicare. Accedit quod David non fuit primus, neque solus rex super Israellem et Judam, ut ideo meruerit dici lapis angularis; nam ante ipsum fuit Saul rex super utrumque populum, et post eum Salomon; neque Israel et Judas erant proprie duo populi, sive duæ gentes diversæ, ut sunt Hebræi et Gentiles. Igitur ommissa illa expositione, dicendum est quod cum David in persona sua et populi Dei decantasset liberationem a temporalibus malis, et petiisset introitum in æternam salutem, declarat nunc quomodo Deus aperuerit viam ad hanc æternam salutem, et sine dubio actus majore lumine prophetico hos versiculos scripsit: « Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, » id est, misit Deus lapidem vivum, pretiosum, electum in terras; sed Judæi, ad quos tunc pertinebat officium ædificandæ Ecclesiæ, hunc lapidem reprobarunt, dicentes de Christo: « Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit; » et: « Non habemus regem nisi Cæsarem; » et: « Seducator ille dixit: Post tres dies resurgam, » et similia. Sed hic idem lapis ab ædificantibus reprobatus, quasi inutilis ad ædificium spirituale, a Deo principali architecto « factus est in caput anguli, » id est, constitutus est super duos parietes, ut eos conjungeret et contineret, id est, factus est caput totius Ecclesiæ ex Hebræis et Gentibus congregatæ, et tale caput, ut qui sub eo non ædificatur, salvus esse non possit; et omnis, qui sub ipso tanquam lapis vivus ædificatur, omnino salvandus sit. Atque hoc a Domino factum est, id est, electione et potestate divina, non consilio, vel ope humana, et ideo « mirabile est in oculis nostris. » Quis enim non miretur hominem crucifixum et mortuum, ac sepul-

Locus
prop
de Chi
to int
ligitu

lum, post tres dies resurgere immortalem cum amplissima potestate; et caput ac principem declarari omnium hominum et angelorum; et per eum aditum patefieri hominibus mortalibus ad regnum cœlorum, et ad societatem angelorum ad beatam immortalitatem?

Vers. 23. 23. HÆC EST DIES, QUAM FECIT DOMINUS; EXULTEMUS, ET LETEMUR IN EA.

« Hæc dies, » qua id factum est, est proprie dies, « quam fecit Dominus, » et ideo ob tantum beneficium « exultemus et lætemur in ea. » Hæc sine dubio est dies resurrectionis Dominicæ: quamvis enim ab ipsa conceptione propter unionem hypostaticam Dominus Jesus fuerit Christus, et caput Ecclesiæ; unde pastoribus ab angelo dictum legimus: « Annuntio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David; » tamen debuit prius reprobari ab hominibus, et humiliari usque ad mortem crucis, et postea exaltari per resurrectionem, et tunc declarari summus angularis lapis, et prædicari per omnes gentes, « quod non esset in alio aliquo salus, » ut dicitur Act. IV.

Unde ipse etiam dixit *Matth. XXVIII*: « Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. » Dicitur autem dies resurrectionis, dies quam fecit Dominus, vel quia Christus resurgens, ut sol iustitiæ, novo modo fecit eum diem; vel quia peculiariter Deus eam diem sibi consecravit; vel « hæc est dies, quam fecit Deus » ad hunc finem, « ut exultemus et lætemur in ea. »

Vers. 24. 24. O DOMINE! SALVUM ME FAC; O DOMINE! BENE PROSPERARE; BENEDICTUS QUI VENIT IN NOMINE DOMINI.

Has laudes Christo dixerunt turbæ in die Palmarum, ut S. Hieronymus annotavit in *Commentario* ad cap. *XXIII Matth.* Quod enim illi dixerunt, *הוֹשַׁעְנָה נָא* *Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini*, in hoc versiculo nos habemus: sed in Evangelio relinquuntur vox hebraica *hosanna*; hic explicatur per illa verba, *o Domine! salvum me fac*. Itaque Dominus in die Palmarum voluit visibiliter exhibere, et quasi præoccupare triumphum quem acturus erat invisibiliter in die Resurrectionis. Non enim poterat illi juste obijci, quod triumphum ageret ante victoriam, quoniam de victoria certissimus erat. Propheta autem, sicut prævidit et prædixit Christum ut lapidem reprobandum tempore passionis, et postea a Deo exaltandum in caput anguli tempore resurrectionis:

ita prævidit et prædixit ipsa verba, quæ turbæ dicturæ erant in die triumphus Christi in die Palmarum, quo significaretur triumphus resurrectionis; et optime accidit quod utraque dies, et Palmarum et Resurrectionis, esset dies Dominica. Ait igitur: « Exultemus et lætemur in hac die, » dicentes: « O Domine! salvum me fac; » in hebræo non est illud, *me*, sed simpliciter, *hosanna*, id est, *salva obsecro*. Græci tamen addiderunt explicandi gratia: *O Domine, bene prosperare*, nimirum inchoato isto regno tuo; « benedictus qui venit in nomine Domini, » id est, benedictus qui venit in nomine Domini; « factus in caput anguli, qui venit in nomine Domini; » id est, non a seipso venit, non sibi regnum usurpavit, ut faciet Antichristus; sed venit missus a Patre suo, Domino cœli et terræ; sic enim explicavit Christus ipse *Joan. V*.

25. BENEDIXIMUS VOBIS DE DOMO DOMINI: DEUS DOMINUS, ET ILLUXIT NOBIS.

26. CONSTITUITE DIEM SOLEMNEM IN CONDENSIS, USQUE AD CORNU ALTARIS.

Explicata tota prophetia adventus Christi, et triumphus ejus, convertitur Propheta ad populum, atque illum exhortatur ad celebrandum diem festum solemnem in gratiarum actionem. « Benediximus, inquit, vobis de domo Domini, » id est, nos Propheta benediximus vobis populis fidelibus annuntiantes mysteria divina in salutem vestram. « Benediximus autem de domo Domini; » id est vobis, qui estis de domo Domini, vel nos ex domo Domini, unde hæc ex revelatione didicimus, « benediximus vobis. » Summa autem est: « Deus Dominus, et illuxit nobis, » id est, Dominus noster ipse est verus Deus, et ipse illuxit nobis, ostendens nobis lucem miserationum suarum. Propterea « constituite diem solemnem, » id est, agite « diem solemnem in condensis, » id est, densos virides ramos adherentes, et ornantes templum « usque ad cornu altaris. » Ista varie exponuntur secundum ritus Judæorum, qui ad nos nihil pertinent.

27. DEUS MEUS ES TU, ET CONFITEBOR TIBI; DEUS MEUS ES TU, ET EXALTABO TE.

28. CONFITEBOR TIBI, QUONIAM EXAUDISTI ME, ET FACTUS ES MIHI IN SALUTEM.

29. CONFITEMINI DOMINO, QUONIAM BONUS, QUONIAM IN SECULUM MISERICORDIA EJUS.

Hæc est repetitio dictorum, affectum Prophetæ demonstrans.

Dies resurrectionis enunciat dicatur dies Domini?

PSALMUS CXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia.*

V. s. h.

1. *Aleph.* Beati immaculati in via, qui ambulat in lege Domini.
2. Beati qui scrutantur testimonia ejus; in toto corde exquirunt eum.
3. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.
4. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5. Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas justificationes tuas.
6. Tunc non confundar, cum respexero in omnibus mandatis tuis.
7. Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici judicia justitiæ tuæ.
8. Justificationes tuas custodiam : non me derelinquas usquequaque.
9. *Beth.* In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.
10. In toto corde meo exquisivi te : ne repelas me a mandatis tuis.
11. In corde meo abscondi eloquia tua : ut non peccem tibi.
12. Benedictus es, Domine : doce me justificationes tuas.
13. In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui.
14. In viâ testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis.
15. In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas.
16. In justificationibus tuis meditabor : non obliviscar sermones tuos.
17. *Gimel.* Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam sermones tuos.
18. Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua.
19. Incola ego sum in terra : non abscondas a me mandata tua.
20. Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas, in omni tempore.
21. Increpasti superbos : maledicti qui declinant a mandatis tuis.
22. Aufer a me opprobrium et contemptum, quia testimonia tua exquisivi.

- Aleph.* Beati immaculati in via : qui ambulat in lege Domini.
- Beati qui custodiunt testimonia ejus : in toto corde requirunt [al. *requirent*] eum.
- Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.
- Tu mandasti præcepta tua custodiri nimis.
- Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodienda præcepta tua.
- Tunc non confundar, cum respexero ad omnia mandata tua.
- Confitebor tibi in directione cordis : cum didicero judicia justitiæ tuæ.
- Præcepta tua custodiam : ne derelinquas me nimis.
- Beth.* In quo corrigit juvenis [*h. mundabit puer*] semitam suam, cum custodierit [*h. ut custodiat*] verba tua.
- In toto corde meo exquisivi te : ne errare me facias a mandatis tuis.
- In corde meo abscondi eloquium tuum, ut non peccem tibi.
- Benedictus tu [al. *es*], Domine : doce me præcepta tua.
- In labiis meis narraui omnes justitias [*h. omnia judicia*] oris tui.
- In viâ testimoniorum tuorum lætatus [*h. gavisus*] sum, quasi in omnibus divitiis.
- In præceptis tuis meditabor, et contemplantor semitas tuas.
- In justitiis [*h. præceptis*] tuis delectabor, non obliviscar verba tua.
- Gimel.* Tribue servo tuo : vivam, et custodiam verba tua.
- Revela oculos meos, et videbo [*h. aspiciam*] mirabilia de [al. *in*] lege tua.
- Advena ego sum in terra : ne abscondas a me mandata [*h. præcepta*] tua.
- Desideravit anima mea desiderare [*h. meditari anima mea desideravit*] judicia tua in omni tempore.
- Increpasti superbos : maledicti qui recedunt a mandatis tuis.
- Aufer a me opprobrium et contemptum, quoniam testimonia tua custodivi.

23. Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur : servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis.

24. Nam et testimonia tua meditatio mea est, et consilium meum justificationes tuæ.

Daleth. 25. Adhæsit pavimento anima mea : vivifica me secundum verbum tuum.

26. Vias meas enuntiavi, et exaudisti me : doce me justificationes tuas.

27. Viam justificationum tuarum instrue me, et exercebor in mirabilibus tuis.

28. Dormitavit anima mea præ tædio; confirma me in verbis tuis.

29. Viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei.

30. Viam veritatis elegi, judicia tua non sum oblitus.

31. Adhæsi testimoniis tuis, Domine : noli me confundere.

32. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

He. 33. Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper.

34. Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam; et custodiam illam in toto corde meo.

35. Deduc me in semita mandatorum tuorum : quia ipsam volui.

36. Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam.

37. Averte oculos meos, ne videant vanitatem : in via tua vivifica me.

38. Statue servo tuo eloquium tuum, in timore tuo.

39. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum, quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua : in æquitate tua vivifica me.

Vau. 41. Et veniat super me misericordia tua, Domine : salutare tuum secundum eloquium tuum.

42. Et respondebo exprobrantibus mihi verbum : quia speravi in sermonibus tuis.

43. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque : quia in judiciis tuis speravi.

44. Et custodiam legem tuam semper : in sæculum et in sæculum sæculi.

45. Et ambulabam in latitudine : quia mandata tua exquisivi.

Etenim sederunt principes, adversum me loquebantur : servus autem tuus meditabatur præcepta tua.

Sed et testimonia tua voluntas [*h. delectatio*] mea, quasi viri [*h. consilii*] amicissimi mei.

Daleth. Adhæsit pulveri anima mea : vivifica me juxta verbum tuum.

Vias meas exposui [*h. narravi*], et exaudisti me [al. tac. *me*] : doce me justitiam tuam [*h. præcepta tua*].

Viam præceptorum tuorum [*h. mandatorum*] fac me intelligere, et loquar in mirabilibus tuis.

Distillavit anima mea præ stultitia : serva [*h. confirma*] me juxta eloquium tuum.

Viam mendacii aufer a me, et legem tuam dona mihi [*h. miserere mei*].

Viam fidei elegi : judicia tua proponebam.

Adhæsi testimoniis tuis : Domine, ne confundas me.

Viam mandatorum tuorum curram : quoniam dilatasti cor meum.

He. Ostende [*h. illumina*] mihi, Domine, viam præceptorum tuorum, et custodiam eam per vestigium.

Doce me, et observabo legem tuam : et custodiam eam in toto corde.

Deduc me in semita mandatorum [*h. præceptorum*] tuorum : quia ipsam volui.

Inclina cor meum ad testimonia tua, et non ad avaritiam.

Averte oculos meos, ne videant vanitatem : in via tua vivifica me.

Suscita servo tuo eloquium tuum, in timorem tuum.

Averte opprobrium meum quod reveritus sum : quia [al. tac. *quia*] judicia tua bona.

Ecce desideravi præcepta [*h. mandata*] tua : in justitia tua vivifica me.

Vau. Et veniant mihi misericordiae tuæ, Domine, et salus tua juxta eloquium tuum.

Et respondebo exprobrantibus mihi sermonem : quia speravi in sermone tuo.

Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usque nimis, quoniam judicia tua exspectavi.

Et custodiam legem tuam jugiter : in sempiternum, et ultra.

Et ambulabo in spatioso : quia præcepta tua quæsi.

46. Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum : et non confundebam.

47. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi : et exercebar in justificationibus tuis.

Zain. 49. Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50. Hæc me consolata est in humilitate mea : quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi inique agebant usquequaque : a lege autem tua non declinavi.

52. Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum.

53. Defectio tenuit me, pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55. Memor fui nocte nominis tui, Domine : et custodivi legem tuam.

56. Hæc facta est mihi : quia justificationes tuas exquisivi.

Heth. 57. Portio mea, Domine, dixi, custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo : miserere mei secundum eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas : et converti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, et non sum turbatus : ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me : et legem tuam non sum oblitus.

62. Medio noctis surgam ad confitendum tibi, super iudicia justitiæ [al. *justificationis*] tuæ.

63. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium mandata tua.

64. Misericordia tua, Domine, plena est terra : justificationes tuas doce me.

Teth. 65. Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, secundum verbum tuum.

66. Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me : quia mandatis tuis credidi.

67. Priusquam humiliarer ego deliqui : propterea eloquium tuum custodivi.

68. Bonus es tu, et in bonitate tua doce me justificationes tuas.

69. Multiplicata est super me iniquitas superborum : ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum : ego vero legem tuam meditatus sum.

Et loquar in testimoniis tuis coram regibus, et non confundar.

Et delectabor in mandatis tuis, quæ dilexi.

Et levabo manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, et loquar in præceptis tuis.

Zain. Memento sermonis servo tuo : quem me sperare fecisti.

Hæc est consolatio mea in afflictione mea : quia eloquium tuum vivificavit me.

Superbi deridebant me nimis : a lege tua non declinavi.

Recordatus sum iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum.

Horror obtinuit me ab impiis, qui dereliquerunt legem tuam.

Carmina erant mihi præcepta tua, in domo peregrinationis meæ.

Recordatus sum in nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam.

Hoc factum est mihi : quia præcepta tua custodivi.

Heth. Pars mea, Domine : dixi, ut custodiam verbum tuum.

Deprecatus sum vultum tuum in toto corde : miserere mei secundum eloquium tuum.

Recogitavi vias meas, et converti pedes meos ad testimonia tua.

Festinavi, et non neglexi, custodire mandata tua.

Funes impiorum implicaverunt me : legem tuam non sum oblitus.

Medio noctis surgam ad confitendum tibi, super iudicia justitiæ [al. *justificationis*] tuæ.

Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium præcepta tua.

Misericordia tua, Domine, completa est terra, præcepta tua doce me.

Teth. Benefecisti cum servo tuo, Domine : secundum verbum tuum.

Bonum sermonem, et scientiam doce me : quia mandatis tuis credidi.

Antequam audirem, ego ignoravi : nunc autem eloquium tuum custodivi.

Bonus es tu, et beneficus : doce me præcepta tua.

Applicabant mihi mendacium superbi, ego autem in toto corde servabam præcepta tua.

Incrassatum est velut adeps cor eorum, et ego in lege tua delectabar.

71. Bonum mihi quia humiliasti me : ut discam justificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.

Jod. 73. Manus tuæ fecerunt me, et plasmarunt me : da mihi intellectum, et discam mandata tua.

74. Qui timent te, videbunt me, et lætabuntur : quia in verba tua supersperavi.

75. Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua : et in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum servo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam : quia lex tua meditatio mea est.

78. Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me : ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te, et qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

Capht. 81. Defecit in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes : Quando consolaberis me ?

83. Quia factus sum sicut uter in pruina : justificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies servi tui ? quando facies in persequentibus me judicium ?

85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes : sed non ut lex tua.

86. Omnia mandata tua veritas ; inique persecuti sunt me, adjuva me.

87. Paulo minus consummaverunt me in terra : ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundum misericordiam tuam vivifica me : et custodiam testimonia oris tui.

Lamed. 89. In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo.

90. In generationem et generationem veritas tua : fundasti terram, et permanet.

91. Ordinatione tua perseverat dies : quoniam omnia serviunt tibi.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est ; tunc forte periissem in humilitate mea.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas : quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, salvum me fac : quoniam justificationes tuas exquisivi.

95. Me exspectaverunt peccatores ut perderent me : testimonia tua intellexi.

Bonum [al. add. *est*] mihi quia afflictus sum, ut discerem præcepta tua.

Melior est mihi lex oris tui : super millia auri et argenti.

Jod. Manus tuæ fecerunt me, et firmaverunt me [al. tac. *me*] : doce me, et discam mandata tua.

Qui timent te, videbunt me, et lætabuntur : quia sermonem tuum exspectavi.

Scio, Domine, quia justum judicium tuum, et vere afflixisti me.

Sit, obsecro, misericordia tua in consolatione mea : sicut locutus es servo tuo.

Veniant mihi misericordiæ tuæ, et vivam : quia lex tua delectatio mea.

Confundantur superbi, quoniam inique contriverunt me : ego autem loquar in præceptis tuis.

Revertantur ad me qui timent te, et qui sciunt testimonium tuum.

Fiat cor meum perfectum in præceptis tuis, ut non confundar.

Chaph. Defecit in salutare tuum anima mea : in verbum tuum exspectavi.

Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum : dicentes, quando consolaberis me :

Et cum essem quasi uter in pruina : præcepta tua non sum oblitus.

Quot sunt dies servi tui ? quando facies in persequentibus me judicium ?

Foderunt mihi superbi foveas, quæ non erant juxta legem tuam.

Omnia mandata tua vera : falso persecuti sunt me, auxiliare mihi.

Paulo minus consumpserunt me in terra : ego autem non dimisi præcepta tua.

Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui.

Lamed. In æternum [al. *saeculum*], Domine, verbum tuum permanet in cælo.

In generatione, et generatione fides tua : fundasti terram, et stat.

Judicio tuo stant usque hodie : quia omnia serviunt tibi.

Nisi quod lex tua delectatio mea : forte perissem in pressura mea.

In sempiternum non obliviscar præceptorum tuorum : quia per ipsa vivificasti me.

Tuus ego sum, salva me : quoniam præcepta tua quasivi.

Me exspectaverunt impii, ut perderent me : testimonium tuum considerabo.

96. Omnis consummationis vidi finem : latum mandatum tuum nimis.

Mem. 97. Quomodo dilexi legem tuam, Domine! tota die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo : quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi : quia testimonia tua meditatio mea est.

100. Super senes intellexi : quia mandata tua quæsivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos : ut custodiam verba tua.

102. A judiciis tuis non declinavi : quia tu legem posuisti mihi.

103. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.

104. A mandatis tuis intellexi : propterea odivi omnem viam iniquitatis.

Nun. 105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.

106. Juravi et statui custodire judicia justitiæ tuæ.

107. Humiliatus sum usquequaque, Domine; vivifica me secundum verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et judicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi : et de mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum : quia exultatio cordis mei sunt.

112. Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.

Samech. 113. Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi.

114. Adjutor et susceptor meus es tu : et in verbum tuum supersperavi.

115. Declinate a me, maligni, et scrutabor mandata Dei mei.

116. Suscipe me secundum eloquium tuum, et vivam : et non confundas me ab expectatione mea.

117. Adjuva me, et salvus ero, et meditabor in justificationibus tuis semper.

118. Sprevistis omnes discedentes a judiciis tuis : quia injusta cogitatio eorum.

119. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ : ideo dilexi testimonia tua.

120. Confige timore tuo carnes meas : a judiciis enim tuis timui.

Omnis consummationis vidi finem : latum mandatum [*h. præceptum*] tuum nimis.

Mem. Quam dilexi legem tuam! tota die hæc meditatio mea.

Super inimicos meos instruxisti me mandato tuo : quia in sempiternum hoc est mihi.

Super omnes qui docebant me, eruditus sum : quia testimonia tua meditatio mea.

Super senes intellexi : quia præcepta tua servavi.

Ab omni semita mala prohibui pedes meos, ut custodirem [*al. custodiam*] verba tua.

A judiciis tuis non recessi : quia tu illuminasti me.

Quam dulce gutturi meo eloquium tuum, super mel ori meo.

Præcepta tua considerabam : propterea odivi omnem semitam mendacii.

Nun. Lucerna pedi meo verbum tuum, et lux semitæ meæ.

Juravi, et perseverabo : ut custodiam judicia justitiæ tuæ.

Afflictus sum usque nimis : Domine, vivifica me juxta verbum tuum.

Voluntaria oris mei complacent tibi, Domine, et secundum judicia tua doce me.

Anima mea in manu mea semper, et legis tuæ non sum oblitus.

Posuerunt impii laqueum mihi, et a præceptis tuis non aberravi.

Hæreditas mea testimonia tua in sempiternum : quia gaudium cordis mei sunt.

Inclinavi cor meum ut facerem justitias tuas, propter æternam retributionem.

Samech. Tumultuosos odivi, et legem tuam dilexi.

Protectio mea et scutum meum tu es : verbum tuum exspectavi.

Recedite a me, maligni, et custodiam mandata Dei mei.

Confirma me secundum verbum tuum, et vivam : et noli me confundere ab expectatione mea.

Auxiliare mihi, et salvus ero : et delectabor in præceptis tuis jugiter.

Abjecisti omnes qui aversantur præcepta tua : quia mendax cogitatio eorum.

Quasi scoriam computasti omnes impios terræ : propterea dilexi testimonia tua.

Horripilavit a timore tuo caro mea, et judicia tua timui.

Ain. 121. Feci iudicium et iustitiam : non tradas me calumniantibus me.

122. Suscipe servum tuum in bonum : non calumnientur me superbi.

123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium iustitiæ tuæ.

124. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, et justificationes tuas doce me.

125. Servus tuus sum ego : da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.

126. Tempus faciendi, Domine : dissipaverunt legem tuam.

127. Ideo dilexi mandata tua super aurum et topazion.

128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebat : omnem viam iniquam odio habui.

Phe. 129. Mirabilia testimonia tua : ideo scrutata est ea anima mea.

130. Declaratio sermonum tuorum illuminat : et intellectum dat parvulis.

131. Os meum aperui, et attraxi spiritum : quia mandata tua desiderabam.

132. Aspice in me, et miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum.

133. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum : et non dominetur mei omnis injustitia.

134. Redime me a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.

135. Faciem tuam illumina super servum tuum, et doce me justificationes tuas.

136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei : quia non custodierunt legem tuam.

Sade. 137. Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum.

138. Mandasti iustitiam testimonia tua, et veritatem tuam nimis.

139. Tabescere me fecit zelus meus : quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140. Ignitum eloquium tuum vehementer : et servus tuus dilexit illud.

141. Adolescentulus sum ego, et contemptus : justificationes tuas non sum oblitus.

142. Iustitia tua, iustitia in æternum; et lex tua veritas.

143. Tribulatio et angustia invenerunt me : mandata tua meditatio mea est.

144. Equitas testimonia tua in æternum : intellectum da mihi, et vivam.

Coph. 145. Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine : justificationes tuas requiram.

Ain. Feci iudicium et iustitiam : ne derelinquas me his qui calumniantur me.

Sponde pro servo tuo in bonum : ne calumnientur me superbi.

Oculi mei defecerunt in salutare tuum et in eloquium iustitiæ tuæ.

Fac cum servo tuo juxta misericordiam tuam, et præcepta tua doce me.

Servus tuus sum ego, instrue me : et cognoscam testimonia tua.

Tempus est ut facias, Domine : prævaricati sunt legem tuam.

Propterea dilexi mandata tua super aurum et topazion.

Propterea in [al. *ad*] universa præcepta tua direxi : omnem semitam mendacii odio habui.

Phe. Mirabilia testimonia tua; idcirco custodivit ea anima mea.

Ostium sermonum tuorum lucidum, docens [al. *docet*] parvulos.

Os meum aperui et respiravi : quia mandata [h. *præcepta*] tua desiderabam.

Respice ad me, et miserere mei : juxta iudicium diligentium nomen tuum.

Gressus meos firma [al. *confirma*] in sermone [h. *eloquio*] tuo, et non des potestatem in me universæ iniquitati.

Redime me a calumnia hominis, et custodiam præcepta [h. *mandata*] tua.

Vultum tuum ostende servo tuo, et doce me præcepta tua.

Rivi aquarum fluebant de oculis meis : quia non custodierunt legem tuam.

Sade. Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum.

Præcepisti iustitiam testimoniis tuis, et veritatem nimis.

Consumpsit me zelus meus : quia obliti sunt verborum tuorum hostes mei.

Probat sermo tuus nimis, et servus tuus dilexit illum.

Parvulus ego sum, et contemptibilis : sed præcepta tua non sum oblitus.

Iustitia tua, iustitia sempiterna, et lex tua veritas.

Tribulatio et angustia invenerunt me : mandata tua voluntas mea.

Iusta testimonia tua semper [h. *sæculum*] : doce me, et vivam.

Coph. Clamavi in toto corde, exaudi me, Domine : præcepta tua custodiam.

146. Clamavi ad te : saluum me fac, ut custodiam mandata tua. Invocavi te, saluum me fac, et custodiam testimonia tua.
147. Præveni in maturitate, et clamavi : quia in verba tua supersperavi. Surgebam adhuc in tenebris, et clamabam, verbum tuum exspectans.
148. Prævenierunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua. Præveniebant oculi mei vigiliis, ut meditarer in sermonibus tuis.
149. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam, Domine, et secundum iudicium tuum vivifica me. Vocem meam exaudi juxta misericordiam tuam : Domine, secundum iudicium tuum vivifica me.
150. Appropinquaverunt persequentes me iniquitati : a lege autem tua longe facti sunt. Appropinquaverunt persecutores mei sceleris, et a lege tua procul facti sunt.
151. Prope es tu, Domine, et omnes viæ tuæ veritas. Prope es tu, Domine, et omnia mandata tua veritas.
152. Initio cognovi de testimoniis tuis : quia in æternum fundasti ea. A principio novi de testimoniis tuis : quod in æternum fundaveris ea.
- Res.* 153. Vide humilitatem meam, et eripe me : quia legem tuam non sum oblitus. *Res.* Vide afflictionem meam, et eripe me : quia legis tuæ non sum oblitus.
154. Judica iudicium meum, et redime me : propter eloquium tuum vivifica me. Judica causam meam, et redime me : in sermone tuo vivifica me.
155. Longe a peccatoribus salus : quia justificationes tuas non exquisierunt. Longe ab impiis salus : quia præcepta tua non quæsierunt.
156. Misericordiæ tuæ multæ, Domine : secundum iudicium tuum vivifica me. Misericordiæ tuæ multæ, Domine : juxta iudicia tua vivifica me.
157. Multi qui persequuntur me, et tribulant me : a testimoniis tuis non declinavi. Multi qui persequuntur me, et affligunt me : a testimoniis tuis non declinavi.
158. Vidi prævaricantes, et tabescebam : quia eloquia tua non custodierunt. Vidi prævaricatores tuos, et mœrebam : quia verbum tuum non custodierunt.
159. Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine : in misericordia tua vivifica me. Vide quoniam præcepta tua dilexi : Domine, juxta misericordiam tuam vivifica me.
160. Principium verborum tuorum, veritas : in æternum omnia iudicia justitiæ tuæ. Caput verborum tuorum veritas, et in sempiternum omne iudicium justitiæ tuæ.
- Sin.* 161. Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum. *Sin.* Principes persecuti sunt me sine causa : verba autem tua timuit cor meum.
162. Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa. Gaudens ego sum in eloquio tuo : sicut qui invenit spolia multa.
163. Iniquitatem odio habui, et abominatus sum : legem autem tuam dilexi. Mendacium odio habui, et detestatus sum : legem [al. add. *autem*] tuam dilexi.
164. Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia justitiæ tuæ. Septies in die laudavi te super iudiciis justitiæ tuæ.
165. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.
166. Exspectabam salutare tuum, Domine, et mandata tua dilexi. Exspectavi salutare tuum, Domine, et mandata tua feci.
167. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea nimis.
168. Servavi mandata tua et testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo. Custodivi præcepta tua et testimonia tua, quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.
- Tau.* 169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine : juxta eloquium tuum da mihi intellectum. *Thav.* Ingrediatur [h. *appropinquet*] laus mea coram te, Domine : secundum verbum tuum doce me.
170. Intret postulatio mea in conspectu tuo : secundum eloquium tuum eripe me. Veniat deprecatio mea ante vultum tuum : secundum eloquium tuum libera me.

171. Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me justificationes tuas.

172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum : quia omnia mandata tua æquitas.

173. Fiat manus tua ut salvet me : quoniam mandata tua elegi.

174. Concupivi salutare tuum, Domine, et lex tua meditatio mea est.

175. Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me.

176. Erravi sicut ovis quæ periit : quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

Fundant labia mea hymnum : docebis enim me præcepta tua.

Loquetur lingua mea sermonem tuum : quia omnia mandata tua justa.

Sit manus tua auxiliatrix mea : quia præcepta tua elegi.

Desideravi salutare tuum, Domine, et lex tua voluntas mea.

Vivet anima mea, et laudabit te : et judicia tua auxiliabuntur mihi.

Erravi quasi ovis perdita, quære servum tuum : quia mandatorum [*h. præceptorum*] tuorum non sum oblitus.

Argumentum. — « In hunc Psalmum varia congesta sunt, quæ ad pietatem alendam et confirmandam faciunt, hinc scopus est auctoris præcipuus ; ut doceat beatam vitam in observatione divinorum præceptorum esse positam. Quare precatur Deum, ut animum ad obedientiam suis legibus plene perfecteque præstandam ipsi confirmet, atque adeo caveat, ut ne ullis malis et formidinibus, ullis illecebris et irritamentis ad transgrediendum eas impelli possit et incitari. Quibus continuæ preces interseruntur, ut Deus eum conservet, eripiatque e conditione misera, in qua versatur. Quæ dum precatur, testatur simul suam innocentiam et puritatem a criminibus, quorum ab adversariis accusatur, atque sese commendat Dei favori et defensionem in omnibus vitæ suæ periculis, argumento sæpe repetito ab amore et studio suo erga leges divinas, a vitæ suæ innocentia et puritate, hostium improbitate, Dei veracitate. » Rosenmull. Viginti duobus octostichis conscriptum carmen hac ratione, ut primum octostichum per omnes versus a prima alphabeti littera א incipiat, secundum a ב, tertium a ג, et sic deinceps. In quo ipso artificio, recentioris ætatis indicio, præcipua causa ponenda est, quod non perpetua sed dissipata et abrupta oratione argumentum persequitur scriptor. Ex vers. 23 et 161 perlucere videtur, fuisse auctorem ordinis sui spectatissimum ; vers. 46, 79 et multi alii prodere possint legis divinæ nuntium et interpretem. Divina lex variis in hoc Psalmo designatur nominibus, puta תורה *lex* in genere ; דרך, דרכים *via, viæ* ; נתיבה *semita* ; ערותים *præcepta*, gall. *préceptes* vel *enseignements*, Vulg. *testimonia*, puta divinæ voluntatis (Kimchi docet hoc nomine significari doctrinam divinam, quatenus habet adjuncta *testimonia*, i. e. sacramenta et ritus, qualia sunt circumcisio, sabbatum, etc.) ; פקדים *edicta*, gall. *ordonnances*, vel *observances* ; חקים *statuta*, vel *decreta*, Vulg. *justificationes*, quia ea justos faciunt homines ; מצותים *jussa*, Vulg. *mandata*, gall. *ordres* ; משפטים *sententiæ*, Vulg. *judicia*, puta lex cum promissis et minis, quibus sancitur ; דבר *verbum* vel *sermo* ; אמרה *verbum* vel *sermo*, Vulg. *eloquium*.

I.

1. Beati qui sunt integri viæ (vitæ), qui ambulant in lege Jovæ.
2. Beati qui servant præcepta ejus, qui toto corde quærunt eum.
3. Omnino non faciunt pravum facinus, in viis ejus ambulant.
4. Tu proposuisti edicta tua, ut observarentur valde (summo studio).
5. Utinam recte dirigantur viæ meæ, ita ut observem statuta tua.
6. Tunc non pudore afficiar, dum respexero omnia jussa tua.
7. Celebrabo te sincero animo, discens sententias tuas justas.
8. Statuta tua observabo, ne derelinquas me nimis.

II.

9. Qua ratione puram reddet adolescens viam suam? custodiendo (se, vel *viam, vitam*) secundum verba tua.

10. Toto meo corde quæro te,
ne me aberrare sinas a jussis tuis.
11. In corde meo recondo sermones tuos,
ut non peccem in te.
12. Benedictus tu sis, Jova,
doce me statuta tua.
13. Labiis meis enarro
omnes sententias oris tui.
14. De via (observatione) præceptorum tuorum lætor,
velut de cunctis divitiis.
15. Edicta tua meditari volo,
et respicere vias tuas.
16. Statutis tuis oblecto me,
non obliviscar sermones tuos.

III.

17. Benéficias servo tuo, ut vivam,
et servabo verba tua.
18. Aperi oculos meos, ut adspiciam
mirabilia ex lege tua *apparentia*.
19. Peregrinus ego *sum* in terra (ideoque ignarus),
ne occultes a me jussa tua.
20. Comminuta (consumpta) est anima mea desiderio
sententiarum tuarum omni tempore.
21. Increpasti superbos : « Maledicti
qui aberrant a jussis tuis! »
22. Devolve a me opprobrium et contemptum,
nam præcepta tua servo.
23. Sedent principes, contra me colloquuntur,
servus tuus *interea* meditatur statuta tua.
24. Præcepta tua deliciæ meæ,
viri consilii (consilarii) mei.

IV.

25. Adhæret pulveri anima mea,
vitæ me restituere secundum verbum tuum.
26. Vias (res, vel actiones) meas enarro *tibi*, et exaudis me;
doce me statuta tua.
27. Viam edictorum tuorum fac me nosse,
et meditabor mirabilia tua.
28. Lacrymat (alius, *elanquet*) anima mea ex ægritudine,
erige me secundum verbum tuum.
29. Viam mendacii remove a me,
et legem tuam gratiose concede mihi.
30. Viam veritatis elegi,
sententias tuas posui (vitæ meæ regulam; alius : i. e. *servo*).

31. Inhæreo præceptis tuis,
Jova, ne me pudore afficias.
32. Viam jussorum tuorum curro (alius, *curram*, *si latam*, etc.),
nam latum facis (ab angustia; Maurer, *intelligens eorum reddis*) cor meum.

V.

33. Doce me, Jova, viam statutorum tuorum,
ut servem eam usque ad finem.
34. Intelligentem me redde, ut servem legem tuam,
et observem eam toto corde.
35. Fac ut ingrediar semitam jussorum tuorum,
nam ea delector.
36. Inclina cor meum ad præcepta tua,
neque ad lucrum *turpe*.
37. Præterire fac (averte) oculos meos, ne respiciant vanum (res vanas),
in viis tuis vivum (alacrem) me redde.
38. Stare fac (adimple) servo tuo verbum tuum,
quod *est* (dedisti) timori (timentibus) tui (vel, *qui deditus est timori tuo*).
39. Amove opprobrium meum, quod timeo,
nam sententiæ tuæ bonæ (justæ) *sunt*.
40. En, desiderio teneor edictorum tuorum,
pro justitia tua vivum me serva (Maurer ut vers. 37. membrum posterius).

VI.

41. Et superveniant mihi misericordiæ tuæ, Jova,
auxilium tuum secundum verbum tuum :
42. Ut respondeam conviciatori meo verbum (aliquid, rem);
nam fiduciam posui in verbo tuo.
43. Neve subtrahas ori meo verbum veritatis nimis,
nam sententias tuas exspecto.
44. Et observabo legem tuam continuo,
in perpetuum atque sempiternum.
45. Et incedam in spatio amplo (prosperitate),
nam edicta tua quæro.
46. Et loquar de præceptis tuis coram regibus,
neque erubescam.
47. Et oblectabo me jussis tuis,
quæ diligo.
48. Et tollam manus meas ad jussa tua (ea sancte habebo), quæ diligo,
et meditabor statuta tua.

VII.

49. Memor sis verbi tui servo tuo,
propterea quod spem fecisti mihi.
50. Hoc solatium *est* (vel *sit*) meum in miseria mea,
quod verbum tuam vitam (vel *prosperitatem*) mihi reddit.

51. Insolentes illudunt mihi valde,
a lege tua non deflecto.
52. Memor sum sententiarum tuarum ab antiquo,
et consolor me.
53. Æstus vehemensprehendit me præ improbis,
qui derelinquunt legem tuam.
54. Cantus (cantandi materia) sunt mihi statuta tua
in domo peregrinationum (hujus vitæ miseriarum) mearum.
55. Memor sum nocte (tribulationis?) nominis tui, Jova,
et observo legem tuam.
56. Hoc est mihi (proprium, vel *solatium*),
quod edicta tua servo.

VIII.

57. Pars mea, Jova, dico,
est observare verba tua (vel, *pars mea Jova est, statuo observare, etc.*).
58. Precor te toto corde,
miserere mei secundum verbum tuum.
59. Reputo vias meas,
et reduco pedes meos ad præcepta tua.
60. Festino, nec cunctor,
observare jussa tua.
61. Laquei (alii, *catervæ*) improborum circumdant me,
legem tuam non obliviscor.
62. Media nocte surgo (vel *surgam*) ad gratias agendas tibi
propter sententias tuas justas.
63. Sodalis ego *sum* omnibus qui timent te,
et iis qui observant edicta tua.
64. Clementiæ tuæ, Jova, plena est terra;
statuta tua doce me.

IX.

65. Benefacis servo tuo, Jova,
secundum verbum tuum.
66. Bonum intellectum et scientiam doce me,
nam in jussis tuis innitor.
67. Priusquam afflictus essem, erravi (deliqui);
nunc vero sermones tuos observo.
68. Benignus tu es et benefaciens,
doce me statuta tua.
69. Consuunt (Maurer, *agglutinant*) mihi mendacium,
ego toto corde servo edicta tua.
70. Obesum (i. e. stupidum) est, ut pinguedo, cor eorum,
ego lege tua me oblecto.
71. Bene mihi, quod afflictus fui,
ut discerem statuta tua.

72. Melior mihi lex oris tui est;
quam millia auri et argenti.

X.

73. Manus tuæ fecerunt me et formaverunt me;
intelligentem me redde, ut discam jussa tua.
74. Timentes te vident me et lætantur,
nam verbum tuum *haud frustra* exspecto.
75. Novi, Jova, justitiam (justas) esse sententias tuas,
et cum fide (æque) te me afflixisse.
76. Sit, quæso, gratia tua solatio meo,
secundum verbum tuum servo tuo.
77. Superveniat mihi misericordia tua, ut vivam,
nam lex tua deliciæ meæ.
78. Confundantur (spe excidant) insolentes,
nam fallaciter (vel *sine causa*) *calumniis* me deprimunt;
ego mediator de edictis tuis.
79. Convertant se ad me cultores tui,
et cognoscant præcepta tua (Ewaldus, *et qui cognoscunt*).
80. Fiat cor meum perfectum (sine reprehensione; Maurer, *totum*) in statutis
tuis,
ut non pudore afficiar.

XI.

81. Tabescit ad (gall. *après*) salutem tuam anima mea,
nihilominus verbum tuum *semper* exspecto.
82. Tabescunt oculi mei desiderio verbi tui (adimplendi),
dum dico : « Quando consolaberis me? »
83. Si etiam fiam ut uter *vinarius* in fumo (aridus et corrugatus),
statuta tua non obliviscor.
84. Quot *sunt* dies *vitæ* servi tui?
quando facies de persecutoribus meis *judicium*?
85. Fodiunt mihi insolentes foveas,
qui non *sunt* (alii, *quod non est*) secundum legem tuam.
86. Omnia jussa tua fidelia;
sine causa (vel *dolose*) persequuntur me, *juva* me.
87. Prope fuit, ut perderent me ad terram (prostratum),
ego vero non dereliqui edicta tua.
88. Secundum gratiam tuam *vitæ* me restituere,
ut observem præceptum oris tui.

XII.

89. In perpetuum (alii intelligunt *es*), Jova,
verbum tuum firmiter stat in cœlis (*cœli firmitatis imago*).
90. Per omnes ætates *manet* fides tua :
fundasti terram, et stat (ita fides tua).

91. Ad sententias tuas stant (gall. *sont debout*), *cuncta* (cœli et terra) hodie
(usque ad hanc diem, semper),
nam omnia *sunt* servi tui.
92. Nisi lex tua deliciae meae,
tunc perissem in miseria mea.
93. In perpetuum non obliviscar edicta tua,
nam iis vitæ me restituis (me recreas, vel erigis).
94. Tuus ego *sum*, adjuva me,
nam edicta tua quero.
95. Me exspectant (inhiant) improbi, ut perdant me;
præcepta tua attendo.
96. Omni perfectioni (omnis rei perfectæ) vidi finem (gall. *borne*);
late patens est iussum tuum valde.
- XIII.
97. Quam diligo legem tuam!
omni tempore illa *est* meditatio mea.
98. Hostibus meis sapienterem me reddunt iussa tua,
nam in perpetuum id (hæc) mihi *in oculis est*.
99. Omnibus docentibus me prudentior ego sum,
nam præcepta tua meditatio mea *sunt*.
100. Senioribus intelligentior ego sum,
nam edicta tua servo.
101. Ab omni tramite malo cohibeo pedes meos,
ut observem verbum tuum.
102. A sentiis tuis non recedo,
nam tu instituisti me.
103. Quam levia (suavia) sunt palato meo verba tua!
magis quam mel ori meo.
104. Ex edictis tuis sapere disco,
propterea odi omnem tramitem mendacii.
- XIV.
105. Lucerna pedibus meis *est* verbum tuum,
et lux semitæ meæ.
106. Juravi, et præstare id volo,
observaturum me esse sententias tuas justas.
107. Afflictus sum valde;
Jova, vitæ me restitue (me erige).
108. Spontanea sacrificia oris mei (landes meas) benevole excipe, Jova,
et sententias tuas doce me.
109. Anima (vita) mea in manibus meis semper,
et legem tuam non obliviscor (eam servo cum vitæ periculo).
110. Ponunt improbi laqueum mihi,
et ab edictis tuis non aberro.

111. Peculii instar teneo præcepta tua in æternum,
nam gaudium cordis mei illa *sunt*.
112. Flexi cor meum ad faciendum statuta tua
in perpetuum usque ad finem.

XV.

113. Divisos (dubitatores, incredulos) odi,
et legem tuam diligo.
114. Protector (Maurer, *latibulum*) meus et clypeus meus tu es,
verbum tuum exspecto (in eo confidens).
115. Recedite a me, malefici,
ut servem jussa Dei mei.
116. Sustenta me secundum sermonem tuum, ut vivam,
neque me confundi sinas ab expectatione mea (vel, *propter spem meam*).
117. Suffulci me, ut salvus fiam,
et respiciam statuta tua continuo.
118. Contemnis omnes qui aberrant a statutis tuis,
nam vanitas (vana) est fraus eorum.
119. *Ut scorias aufers* (LXX, *רָעָה־רָעָה* *reputavi*) omnes improbos terræ,
ideo diligo præcepta tua.
120. Horret præ terrore tui caro mea,
atque a sententiis tuis timeo.

XVI.

121. Feci quod æquum et justum est,
non me relinques (dabis) oppressoribus meis.
122. Sponde pro servo tuo (in fidem tuam me recipe) in bonum (in salutem
meam),
ne me vi opprimant insolentes.
123. Oculi mei tabescunt desiderio salutis tuæ,
et verbi tui justī (adimplendi).
124. Fac cum servo tuo secundum gratiam tuam,
et statuta tua doce me.
125. Servus tuus ego sum, intelligentem me redde,
ut cognoscam præcepta tua.
126. Tempus est agendi Jovæ,
frangunt *impīi* legem tuam.
127. Ideo diligo jussa tua,
magis quam aurum et aurum purum.
128. Ideo omnia (Dei) edicta omnis generis recta habeo (probo);
omnem tramitem mendacii odi.

XVII.

129. Mirabilia sunt præcepta tua,
ideo servat ea anima mea.

130. Apertio (declaratio) verborum tuorum illustrat,
intelligentes reddit simplices.
131. Os meum distendo, et inhiō,
nam jussorum tuorum desiderio teneor.
132. Converte te ad me, et miserere mei,
pro jure *quod est* (*debetur*; alii, *pro more*) diligentibus nomen tuum.
133. Gressus meos firma in verbo tuo,
nec in me dominari sinas ullam nequitiam.
134. Redime me ab oppressione hominum,
ut observem edicta tua.
135. Faciem tuam illustras (vel *facies tua luceat*) in servum tuum,
et doce me statuta tua.
136. Rivos aquarum demittunt oculi mei,
quia *impīi* non observant legem tuam.

XVIII.

137. Justus tu es, Jova,
et rectæ (propr. *rectum*; alii, *rectus in*, etc.) sententiæ tuæ.
138. Præstituisti justitiam præceptorum tuorum (præcepta justa dedisti),
et firmitatem *eorum* (firma) valde.
139. Consumit me indignatio mea,
quod obliviscuntur verba tua adversarii mei.
140. Purum (sincerum) est verbum tuum valde,
et servus tuus diligit illud.
141. Tenuis ego *sum* et contemptus,
edicta tua non obliviscor.
142. Justitia tua jus (justa) est in æternum,
et lex tua veritas (integra, non fallax).
143. Miseria et angustiae inveniunt me;
nihilominus jussa tua sunt deliciae meae.
144. Jus (justa) sunt præcepta tua in æternum;
intelligentem me redde, ut vivam.

XIX.

145. Clamo *ad te* toto corde: exaudi me, Jova,
statuta tua servabo.
146. Voco te, juva me,
et observabo præcepta tua.
147. Prævenio (gall. *je prends les devants*) in crepusculo *matutino* (alii,
vespertino, i. e. nocte), et vociferor,
verbum tuum exspecto (in eo confidens).
148. Præveniunt oculi mei vigiliis (priusquam decedant vigiliæ nocturnæ),
ad meditandum verbo tuo.
149. Vocem meam audi secundum gratiam tuam,
Jova, secundum sententias tuas vitæ me restitue.
150. Appropinquant *contra me*, qui sectantur scelus,

a lege tua procul absunt.

151. Propinquus *tamen* tu es, Jova,
et omnia jussa tua *sunt* veritas.
152. Dudum scio ex (vel *de*) præceptis tuis,
in perpetuum *servanda* te illa constituisse.

XX.

153. Vide afflictionem meam et eripe me,
nam legem tuam non obliviscor.
154. Age causam meam et redime me,
secundum verbum tuum vitæ me restitue.
155. Procul abest ab improbis salus,
nam statuta tua non quærunt.
156. Misericordia tua magna *est*, Jova;
secundum sententias tuas vitæ me restitue.
157. Multi *sunt* persecutores mei et adversarii mei;
a præceptis tuis non deflecto.
158. Video perfidos et fastidio,
qui (vel *quia*) verbum tuum non observant.
159. Vide, edicta tua me diligere;
Jova, secundum gratiam tuam vitæ me restitue.
160. Summa verbi tui veritas *est*,
atque in perpetuum *stat* omnis sententia tua justa.

XXI.

161. Principes persequuntur me sine causa,
sed a verbis tuis timet cor meum.
162. Lætor ego de verbo tuo,
ut qui invenit prædam magnam.
163. Mendacium odi et abominor,
legem tuam diligo.
164. Septies (sæpius) per diem laudo te
propter sententias tuas justas.
165. Pax magna *est* diligentibus legem tuam,
neque iis *est* offendiculum.
166. Exspecto salutem tuam, Domine,
et jussa tua facio.
167. Observat anima mea præcepta tua,
et diligo ea valde.
168. Observo edicta tua et præcepta tua,
quia omnes viæ meæ coram te (tibi notæ sunt).

XXII.

169. Appropinquet clamor meus in conspectum tuum, Jova;
secundum verbum tuum intelligentem me redde.

170. Veniat obsecratio mea in conspectum tuum;
secundum verbum tuum eripe me.
171. Ebulliant labia mea laudes tuas,
nam docet me statuta tua.
172. Canat (vel pronuntiet) lingua mea verbum tuum,
nam omnia jussa tua iustitia (justissima) sunt.
173. Sit manus tua ad iuvandum me,
nam edicta tua elegi.
174. Desiderio teneor salutis tuæ, Jova,
et lex tua deliciæ meæ.
175. Vivat (alius *vivet*) anima mea et laudet te,
et sententiæ tuæ adjuvent me.
176. Oberro ut ovis perdita : require servum tuum,
nam jussa tua non obliviscor.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hic Psalmus tribus in rebus omnibus aliis antecellit. *Primo*, utilitate; est enim totus moralis et hortatorius ad vitam secundum legem Domini instituendam, et ea causa est, cur quotidie ab Ecclesia frequentetur. *Secundo*, longitudine; continet enim versus 176, cum Psalms LXXVII, qui ex reliquis longissimus est, non ascendat ultra vers. 78. *Causa* hujus tantæ longitudinis fortasse fuit, ut populus haberet in quo pie et cum fructu occuparetur, dum ter in anno ex omni parte ad tabernaculum ascenderet: videtur enim Psalmus compositus, ut in itinere caneretur, quo Psalmo finito sequuntur Psalmi graduales, qui in ascensione graduum tabernaculi canebantur. *Tertio*, elegantia et artificio alphabetico, siquidem primi octo versus incipiunt singuli a prima littera alphabeti, sequentes octo a secunda, et sic deinceps, ita, ut octies totum alphabetum repetatur. Hujus rei causam non aliam esse arbitror, nisi ad memoriam adjuvandam, cum hic Psalmus memoriter recitandus, vel concinendus esset. Explicant hunc Psalmum diligenter SS. Patres, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, et innumerabiles alii, tum veteres, tum recentiores. Argumentum Psalmi est encomium legis divinæ, et exhortatio ad eam servandam; sed interim admiscetur varii affectus, et preces ad Deum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. *Aleph.* 1. BEATI IMMACULATI IN VIA; QUI AMBULANT IN LEGE DOMINI.

Quod sunt prima principia in scientia naturali, id in moralibus est finis. Rectissimo ordine primum argumentum ad suadendam præstantiam et utilitatem divinæ legis, ducit Propheta a beatitudine, quæ est ultimus finis hominis: nam in scientia morali, illud est finis, quod sunt prima principia in scientia naturali. Est autem hic sensus primi versiculi: « Beati » sunt qui in via hujus vitæ non inquinantur luto, vel sordibus peccatorum; illi autem sunt, qui non inquinantur, ac per hoc beati sunt, « qui ambulant in lege Domini, » id est, qui dimissis aliis viis, eligunt viam legis Domini, quæ sola mundissima et nitidissima est. Sed singula verba expendamus. Illud, *beati*, significat tum felicitatem æternam, quæ sola est perfecta beatitudo; tum felicitatem temporalem, qualis in hac vita haberi potest. Itaque sensus est: Beati erunt

æterna felicitate, et nunc etiam beati sunt, id est, læti atque quieti, nihil in hoc mundo cupientes, qui vivunt sine macula peccati, eo quod « ambulant in lege Domini. » Quod enim recta via ad celestem beatitudinem sit observantia legis Dei, docet Christus *Matth.* cap. XIX: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. » Quod etiam in hac vita nulli sint feliciores iis, qui recte ac pie vivunt; notum est tum experientia, tum ratione: nam beatus est, qui habet quidquid vult, et nihil mali vult. Viri iniqui multa mala volunt, et multa non habent eorum quæ volunt. Viri justi nihil mali volunt, et habent quidquid volunt; quia solum Deum volunt, et ejus voluntatem implere cupiunt. Illud, *immaculati*, non significat carentiam omnis peccati, etiam venialis: sic enim nulli essent in hac vita immaculati; sed significat carentiam omnis peccati lethalis, quod solum proprie inducit maculam. Videtur autem sumpta me-

Beati
est
omni
habe
quæ v
et n
mal
vult

taphora a maculis quæ contrahuntur inter ambulandum, cum iter facimus per vias lutas, aut pulverulentas, aut alio modo sordidas. Illud, *in via*, significat in vita hac mortali, quæ aptissime dicitur *via*, cum semper mutetur, et, ut ait Job cap. x: « Nunquam in eodem statu permaneat, » sed ab initio nascendi decurrat sine intermissione usque ad metam moriendi. Denique illud, *in lege Domini*, significat legem Domini esse quamdam viam rectam et mundam, cum peccatum omne prohibeat. Opponitur autem lex Domini legi carnis, de qua Apostolus *ad Roman.* viii: « Quæ est *via cupiditatum*, » et plena pulvere superbiæ, cæno luxuriæ et aqua sordida avaritiæ.

Vers. 2. 2. BEATI QUI SCRUTANTUR TESTIMONIA EJUS, IN TOTO CORDE EXQUIRUNT EUM.

Declarat priorem versiculum, ac docet non sufficere quamcumque legis observantiam ad beatitudinem acquirendam. Multi enim superficie tenus observant legem, dum non occidunt, non furantur, non mœchantur; sed non vere ambulant, ut oportet, ad acquirendam felicitatem in lege Domini, quia forte oderunt proximum suum, retinent opes superfluas, cum meretricibus fornicantur. Oportet igitur, si quis beatus esse velit, « ut scrutetur omnia testimonia Domini, » id est, consideret diligenter sensum totius legis, quæ dicitur testimonium, quia testificatur nobis Dei voluntatem; qui enim scrutatur legem, invenit, non solum prohiberi homicidium per legem, *non occides*, sed prohiberi etiam odium et iram, ut Dominus exposuit *Matth.* v; imo juberi amorem, quia finis omnis legis est dilectio; et qui dicit: *Non occides*, ideo dicit, ne lædatur dilectio, et hoc idem intelligit de aliis præceptis, qui ea scrutabitur. Ille autem scrutatur testimonia ejus, qui « ex toto corde exquirunt eum; » qui enim serio Deum quærit, et toto corde desiderat ejus gratiam in hoc mundo, et ejus præsentiam in futuro, is sine dubio in omni opere suo diligenter scrutatur, quæ sit voluntas ejus, et secundum eam ambulare conatur. Exemplum habemus in viatoribus: qui enim ad aliquam civitatem quam citissime pervenire cupiunt, ii sollicitè scrutantur, et quærunt a quibuscumque obviis, quæ sit recta et commoda via ad eam civitatem; qui vero deambulant animi gratia, neque propositum habent locum quo ire cupiant, non multum laborant de via. Ait igitur Propheta: « Beati qui scrutantur testimonia ejus, » id est, dixi beatos qui ambulant in lege Domini; sed explico me beatos dicere voluisse illos, qui ita ambulant in lege Domini, ut diligenter scrutentur sensum totius legis et voluntatem legislatoris; id quod illi soli faciunt, « qui ex toto corde exquirunt Deum, » nihil creatum illi antepontes, vel æquantes, neque amorem cordis inter Deum et creaturam dividentes; sed solum Deum diligentes in se, et creaturas propter ipsum.

Lex Dei
cor dicitur
testimonium?

3. NON ENIM QUI OPERANTUR INIQUITATEM, IN VIIS VIIS EJUS AMBULAVERUNT.

Probat quod supra dixit, eos esse immaculatos, qui ambulant in lege Domini. Probat autem, quoniam nullus eorum, « qui operantur iniquitatem, » ac per hoc inquinati inveniuntur in itinere, « in viis, » id est, legibus Domini ambulavit; id enim manifestum signum est, solam viam Domini præstare immaculatos ambulantes in se. Erit igitur argumentum a contrario sensu: « Qui operantur iniquitatem, » et consequenter qui maculati inveniuntur, non ambulaverunt in viis Domini: igitur qui ambulant in viis Domini, non operantur iniquitatem, et proinde immaculati sunt. Movet hoc loco S. Augustinus quæstionem, ut ipse dicit, gravissimam: Quomodo qui operantur iniquitatem, non ambulent in viis Domini, cum omnes sancti ambulent in viis Domini, et tamen dicant cum S. Joanne I *epist.* cap. i: « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, » et « omne peccatum sit iniquitas, » eodem Joanne teste I *epist.* cap. iii. Sed responderi potest eos, qui operantur iniquitatem, non ambulare in viis Domini, quatenus operantur iniquitatem; qui enim operantur iniquitatem lethalem, ambulant contrariam viam viæ Domini; qui operantur iniquitatem venialem, ambulant præter viam Domini. Porro sancti viri ambulant in viis Domini, quia voluntatem habent in lege Domini, et in ea semper habitualiter manent, et si quando divertunt a via, quia operantur præter legem Domini, mox per pœnitentiam et confessionem redeunt in viam.

4. TU MANDASTI MANDATA TUA CUSTODIRI NIMIS. Vers. 4.

Alterum argumentum ducit Propheta ab excellentia legislatoris, quasi dicat: Hæc mandata non sunt mandata hominum, sed Dei, et Dei qui omnino vult a servis suis debitam obedientiam. Sed ut argumentum majorem vim habeat, alloquitur ipsum Deum, dicens: « Tu mandasti mandata tua custodiri nimis, » id est, tu, Domine, qui libere potes servis imperare, et qui potes inobedientiam severissime ulcisci, et qui non potes ignorare, vel oblivisci prævaricatores, « tu, » inquam, « mandasti, » non consilium dando, sed plane imperando, « mandata tua custodiri, » non negligenter et oscitanter, sed diligentissime et summo zelo. Quis igitur erit, qui non continuo applicet animum ad parendum?

5. UTINAM DIRIGANTUR VIE MEÆ, AD CUSTODIENDAS JUSTIFICATIONES TUAS! Vers. 5.

Ex auctoritate tanti legislatoris, et tam severe jubentis, motus Propheta, optat quam diligentissime Dei mandata servare. Sed hoc proponit in persona sua, ut exemplo suo persuadeat omnibus aliis obedientiam exhibere Deo. Si enim ipse rex et princeps supremus ita tremit ad mandata

Legis
Domini
varia
sunt no-
mina.

Prima
gratia
non est
legi tri-
buenda.

Vers. 6.

Domini, et tanto affectu cupit illa implere, quid facere debent homines privati? « Utinam, inquit, dirigantur viæ meæ! » id est, actiones meæ, consilia mea, sermones mei, « dirigantur, » id est, conformentur rectitudini legis tuæ. « Ad custodiendas justificationes tuas, » id est, ad observandas leges tuas : lex enim Domini variis nominibus in Scripturis, atque in hoc potissimum Psalmo, appellatur, ut quoniam sæpissime mentio ejus facienda est, verborum varietate lectoris fastidium minuatur. Igitur nunc dicitur lex, nunc præceptum, nunc mandatum, nunc sermo, nunc eloquium, nunc verbum, nunc alia, quæ perspicua sunt : interdum dicitur testimonium, ut supra monuimus, quoniam lex testificatur voluntatem Dei, interdum justificatio, ut hoc loco, quia justificat observatores suos, id est, justiores facit, juxta illud Apostoli *Rom. cap. II* : « Factores legis justificabuntur. » Dixi autem justiores fieri, qui legem observant, quia prima justificatio, qua ex peccatoribus efficimur justi, non potest legi tribui, sed gratiæ, dicente eodem Apostolo *Gal. II* : « Si per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est. »

6. TUNC NON CONFUNDAR, CUM PERSPEXERO IN OMNIBUS MANDATIS TUIS.

Colligit magnum fructum ex directione viarum suarum ad custodiendas justificationes Domini. Qui enim attendunt magnitudinem tanti legislatoris, si forte dum operantur, non respiciant ad regulam divinæ legis, et inveniant postea opera sua distorta, et non conformia rectitudini legis Dei, miro modo confunduntur et erubescunt, neque audent oculos ad Deum levare, dicentes intra se : Quis ego sum, qui opera mea, aut verba mea, aut cogitationes meas ausus sum non conformare rectitudini mandatorum summi Legislatoris, qui ea tanto zelo custodiri jussit? David igitur magnum fructum existimat, ut vere est, non habere causam tantæ confusionis; ideo dicit : Optavi dirigere vias meas ad custodiendas justificationes Domini, quia « tunc non confundar; » neque erit cur erubescam coram te, Domine, « cum perspexero in omnibus mandatis tuis, » id est, cum respexero in omnibus actionibus meis ad regulam mandatorum tuorum, ut rectitudini ejus conformem omnes actiones meas. Porro phrasis est linguæ hebraicæ, *perspicere in mandatis*, pro eo quod nos dicimus, *perspicere ad mandata*. Ex his intelligimus quantum distent a spiritu et pietate Davidis, qui tam multa faciunt opera distorta, et nullo modo conformia legibus Dei; et tamen confusionem illam internam non concepiunt, quia magnitudinem legislatoris non considerant.

Vers. 7.

7. CONFITEBOR TIBI IN DIRECTIONE CORDIS, IN EO QUOD DIDICI JUDICIA JUSTITIÆ TUÆ.

Addit quod non solum non confundetur, sed

etiam gratias agat Deo, quod ejus gratia et adjutorio didicerit observantiam legis divinæ. « Confitebor, inquit, tibi, » id est, laudabo te, et gratias agam tibi, sive confitebor laudes tuas et gratiam tuam, « in directione cordis, » id est, in rectitudine cordis, sive rectissimo corde; confitebor autem laudes tuas, « in eo quod didici, » id est, propterea quod gratia tua adjuvante didici « judicia justitiæ tuæ, » id est, justissimas leges tuas. Est autem hoc loco observandum, illud, *didici*, non significare simplicem cognitionem, quæ ad intellectum pertinet, sed certam persuasionem et approbationem quam illi soli habent, qui reipsa legem observare firmissime apud se constituunt : quomodo accipitur vox *discendi*, *Joan. VI*, ubi Dominus ait : « Omnis, qui audivit a Patre et didicit, venit ad me; » illi enim discunt a Patre cælesti, qui intus in corde per infusionem Spiritus Sancti certo persuadentur bonum esse credere, vel converti, vel legem servare, etc. Nascitur autem hæc persuasio ex rectitudine cordis, quia rectis corde optimus videtur Deus, juxta illud *Psalm. LXII* : « Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde! » Quibus autem placet Deus, non possunt non placere omnes voluntates Dei, quæ per præcepta manifestantur : quare et ipsa mirifice placent. Porro per *judicia justitiæ* intelliguntur eadem præcepta legis divinæ, quæ nunc dicuntur *judicia*, nunc *justitiæ*, nunc etiam *judicia justitiæ*. *Judicia* dicuntur, quia sunt quædam sententiæ a Deo judicatæ optimæ, sive quædam decreta et statuta divina; dicuntur etiam *justitiæ*, quia sunt regulæ justitiæ continentis; dicuntur denique *judicia justitiæ*, quia sunt *judicia* et *decreta justissima*. Itaque sensus versiculi est : Laudabo te recto corde, ex eo quod persuasus sum leges tuas esse justissimas, et omnino custodiendas, quod totum non ex me, sed ex gratia tua me habere confiteor.

8. JUSTIFICATIONES TUAS CUSTODIAM, NON ME Vers. 8. DERELINQUAS USQUEQUAQUE.

Hæc est conclusio primi octonarii, quasi dicat : Igitur cum lex tua custodita faciat beatos, et a te summo legislatore sit proposita, et severissime observari mandata, ego « justificationes tuas custodiam, » id est, decrevi et statui omnibus viribus custodire. Sed tu quoque vicissim non me deseras auxilio et gratia tua, sine qua nihil possum; et si forte justo tuo judicio ad modicum deseras me, ut intelligam infirmitatem meam, et ad te confugere atque in te confidere discam, saltem « non me derelinquas usquequaque, » id est, omnino et in perpetuum. In hebræo habetur **וְלֹא תַּשְׁכַּח מֵעַד וְעַד**, *usque nimis*, sive *usque valde*, quod in eadem sententiam recidit. Sanctus enim David bene noverat nullum esse in hac peregrinatione, qui aliquando non sentiat gratiæ subtractionem : ait enim in alio loco : « Ego dixi in abundantia mea : Non movebor in æternum. Avertisti faciem

tuam, et factus sum conturbatus,» *Psalm. xxix*; et in hoc ipso *Psalm. cxviii*, sæpe David repetit se didicisse mandata Domini, et non minus sæpe rogat doceri eadem mandata.

Vers. 1. *Beth. 1.* IN QUO CORRIGIT ADOLESCENTIOR VIAM SUAM? IN CUSTODIENDO SERMONES TUOS.

Adoles-
cens ma-
xime in-
diget
cognitio-
ne legis
Dei.

Laudavit Dei legem a fine et ab auctore : nunc laudat ab utilitate, quam affert ei cui datur, et quoniam nullus magis indiget lege, quam ingrediens iter vitæ, id est adolescens, ideo de illo peculiariter loquitur; adolescens enim primo, indiget lege Dei, quia in ipso maxime viget lex membrorum; secundo, quia nondum acquisivit prudentiam proprio experimento; tertio, quia sicut viatori maxime prodest initio itineris invenire rectam viam, ne posteaquam diu erraverit, cogatur majore labore et dispendio reverti ad principium viæ; sic etiam optimum est in adolescentia assuescere mandatis Domini, ut conservet innocentiam. « Bonum est viro, inquit Hieremias *Thren. iii*, cum portaverit jugum ab adolescentia sua. » Queritur hoc loco, quid intelligendum sit per *adolescentiorem*. Non existimo Davidem loqui de adolescente lapsa in varios errores, qualis erat filius prodigus de Evangelio, *Luc. cap. xv*; nam ad corrigendos similes errores, necessaria est gratia penitentiae; neque sufficit notitia, vel custodia legis; neque videtur David loqui de juniore, ut distingui potest, contra hominem veterem, id est, de homine renovato per gratiam: hic enim agitur de corrigendis erroribus, qui in homine renovato correcti censentur. Existimo igitur Davidem simpliciter loqui de adolescente ratione ætatis, qui indiget remedio contra naturales impetus naturæ corruptæ, « quæ prona est ad malum ab adolescentia sua, » *Gen. cap. viii*. Est igitur sensus: « In quo corrigit, » id est, qua arte, quo modo, quo remedio « corrigit adolescentior viam suam, » id est, actiones, sive vitam suam corruptam naturali depravatione ex peccato originis, et propensam ad malum? In hebræo et græco habetur in futuro, *in quo corrigit*; sed in sensu nulla dissensio est; nam illud, *in quo corrigit*, idem est ac si dictum esset, *in quo corrigere potest*, sive quid habet, unde corrigat errores quos committit in adolescentia sua? Respondet: « In custodiendo sermones tuos; » qui enim ab adolescentia assuescit timere Deum, et ex eo sancto timore sermones Dei, divinas videlicet leges diligenter custodire, is haud dubie multos vitabit errores, cujus rei exemplum habemus in Tobia juniore, « quem pater ejus ab infantia Deum timere docuit, et abstinere ab omni peccato, » *Tob. cap. i*.

Vers. 2. IN TOTO CORDE MEO EXQUISIVI TE: NE REPELLAS ME A MANDATIS TUIS.

Ex hac tanta utilitate motus David, petit a Deo gratiam servandi mandata, et proponit omnino

illa servare; et exemplo suo idem nos facere docet; ac primum ponit rationem, cur exaudiri debeat, quæ est ratio Evangelii: « Querite, et invenietis; » et: « Omnis qui querit, invenit, » *Luc. cap. xi*. « In toto corde meo, inquit, exquisivi te. » Hæc est ratio exauditionis, quia exquisivit Dominum toto corde, id est, quæsivit gratiam ejus, et cupivit illi placere, ejusque voluntatem adimplere. « Ne repellas me a mandatis tuis; » hæc est mira petitio, quasi Deus, qui « mandavit mandata sua custodiri nimis, » repellere velit aliquem a mandatis suis custodiendis. Sed hic modus loquendi significat necessitatem gratiæ, quam illi soli cognoscunt, qui cupiunt mandata servare, et virium suarum imbecillitatem experiuntur. Igitur « ne repellas me a mandatis tuis, » hunc habet sensum: Ne deseras me gratia tua; alioquin idem esset, ac si repelleres me ab impletione mandatorum tuorum, cum sine auxilio gratiæ illa servari non possint.

Necessitas gratiæ quantum sit?

3. IN CORDE MEO ABSCONDI ELOQUIA TUA, UT NON PECCEM TIBI.

4. BENEDICTUS ES, DOMINE, DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS.

De quo
adolescente lo-
quatur
Propheta.

Addit aliam rationem cur exaudiri debeat, et rursum petit gratiam legis implendæ. Ratio cur exaudiri debeat, est magnum desiderium non peccandi, ac per hoc legis custodiendæ. « In corde meo, inquit, abscondi eloquia tua, » id est, in intimo recessu cordis posui legem tuam; sive quod est idem, « eloquia tua, » ut nunquam obliviscar eorum. Finis autem hujus absconsonis est, « ut non peccem tibi. » Itaque desiderium non peccandi, facit ut nunquam oblivisci velim legis divinæ, et ut nunquam obliviscar, abscondi eam in intimo corde, ut nulla res inde mihi illam eripere possit. Præmissa ratione exauditionis, addit petitionem: « Benedictus es, Domine, doce me justificationes tuas, » ubi illud, *doce*, ut supra diximus, non significat simplicem notitiam: hanc enim se habere testatur cum dicit, « in corde se abscondisse eloquia Domini; » et supra dixit: « Didici judicia justitiæ; » sed significat gratiam implendæ legis. Tunc enim Deus docet justificationes suas, cum per gratiam intus in animo inspirat delectationem legis, et facit ut homo plâne persuasus omnino velit legem servare. Illud autem, *benedictus es, Domine*, additur ad confirmandam rationem exauditionis, quasi dicat: Tu, Domine, doce me justificationes tuas, qui ab omnibus rebus creatis benediceris, quia imple omnia benedictione, et inde vivunt et florent; unde dicitur in *Psalm. lxxxiii*: « Etenim benedictionem dabit legislator. » Itaque Deus benedicitur, et benedicit; benedicitur dum laudatur; benedicit dum beneficia præstat.

5. IN LABIIS MEIS PRONUNTIAVI OMNIA JUDICIA ORIS TUI.

Vers. 6. 6. IN VIA TESTIMONIORUM TUORUM DELECTATUS SUM, SICUT IN OMNIBUS DIVITIIS.

Vers. 7. 7. IN MANDATIS TUIS EXERCEBOR, ET CONSIDERABO VIAS TUAS.

Vers. 8. 8. IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS MEDITABOR, NON OBLIVISCAR SERMONES TUOS.

In his quatuor reliquis versiculis declarat amorem suum erga legem Domini, quia fortasse mox benedictionem legislatoris acceperat, quam paulo ante petierat. Dicit enim se habere legem Dei in ore, in voluntate, in intelligentia et memoria, ac per hoc in omnibus partibus animæ. De ore dicit: « In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui, » id est, assidue locutus sum, et prædico præcepta tua omnibus, qui audire volunt: per judicia enim præcepta intelligimus, et per id quod additur, « oris tui, » intelligimus præcepta illa non esse humana, sed divina, cum ore Domini manifestata sint. De voluntate et affectu dicit: « In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis, » id est, delectatus sum ambulare in via testimoniorum tuorum, sicut delectantur avari in omni copia divitiarum. Magnus sane affectus, et rarus apud homines, cum e contrario soleant plerique pro tenui lucro contemnere omnia mandata Dei. De intelligentia, sive cogitatione dicit: « In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas; » nam *exercebor* hoc loco significat, *exercebor meditando*, ut ex voce hebraica manifestum est; unde etiam subditur idem aliis verbis: « Et considerabo vias tuas. » Est igitur sensus: In mandatis tuis ruminandis, et sæpe mecum submissa voce repetendis, et diligenter considerandis exercebor. De alio affectu cordis dicit: « In justificationibus tuis meditabor. » Illud enim *meditabor*, non est idem hoc loco cum *exercebor*, quod recte verti potuisset *meditabor*, sed significat: Delectabo meipsum ludendo in justificationibus tuis decantandis: vox enim hebraica significat, *ludere et oblectare seipsum*. Supra dixerat: « Delectatus sum in via testimoniorum tuorum, sicut in omnibus divitiis, » ubi mentionem facit delectationis ex re utili; nunc dicit: Oblectabo meipsum ludendo in mandatis tuis, ut ostendat ex lege Domini sumi etiam delectationem tanquam ex re dulci et suavi. Quomodo etiam in *Psalm. xviii*, comparata est lex Domini auro et melli, rei utili et dulci. Hic igitur est sensus hujus versiculi: « In justificationibus tuis meditabor, » id est, in præceptis tuis decantandis exercebor, ut inde delectationem animo percipiam, qualis jucunde ludendo percipitur. Addit ultimo de memoria: « Non obliviscar sermones tuos, » id est, ex tam crebra meditatione et suavi decantatione fiet, « ut sermones tuos, » id est, legem tuam, « nunquam obliviscar. » Hinc colligimus legem Domini habentibus benedictionem legislatoris, id est, spiritum veræ charitatis, non

Lex Domini quibus non sit gravis?

esse gravem, neque difficilem, sed esse, ut Dominus ait in Evangelio *Matth. cap. xi*, « jugum suave, et onus leve. »

Ghimel. 1. RETRIBUE SERVO TUO, VIVIFICA ME, ET CUSTODIAM SERMONES TUOS. Vers. 1.

In hoc octonario enumerat impedimenta legis custodiendæ, et orat ut a se removeantur. Primum impedimentum est mors animæ; non enim possunt homines mortui servare mandata vitæ, eo modo quo oportet, ad vitam æternam acquirendam. David autem etiam si sperare poterat se esse vivum, tamen « quia nemo scit utrum odio vel amore dignus sit, » *Eccle. ix*, et quia transfigurabat personas peccatorum in se, ideo vel pro se, vel pro illis orat, et dicit: « Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam sermones tuos, » id est, restitue servo tuo, si forte in peccatis mortuus sit, vitam animæ, et tunc sermones tuos custodire poterit. Illud, *retribue*, posset etiam explicari pro *tribue*; nam vox hebraica id facile patitur: tamen hoc loco servare possumus propriam significationem latinam, si per *retribue* intelligamus *restituere*, vel *reddere*. Illud, *vivifica me*, in hebræo et græco est *vivam*, et tunc sensus est: *Retribue ut vivam*, id est, restitue, vel reddere vitam. Verba nostræ editionis sunt paulo obscuriora, sed in eundem sensum explicanda sunt, nimirum sic: « Retribue servo tuo, » id est, iterum tribue mihi servo tuo per gratiam, quod amisi per peccatum, et mox explicat, dicens: « Vivifica me, » hoc enim est, quod amisi; et vitæ restitutus, ambulare incipiam viam mandatorum tuorum, et sic « custodiam sermones tuos. »

Mors animæ primum impedimentum servandæ legi divinæ.

2. REVELA OCULOS MEOS ET CONSIDERABO, MIRABILIA DE LEGE TUA.

Alterum impedimentum sunt passiones animi, amor, timor, desiderium, ira, et similes perturbationes, quæ sæpe faciunt ut homo non recte judicet. De hoc dicit: « Revela oculos meos, » id est, tolle per infusionem luminis tui velamen passionum ab oculis mentis meæ, et tunc oculo interiore purificato, « considerabo mirabilia de lege tua, » id est, mirabilem æquitatem, mirabilem sapientiam, mirabilem utilitatem, et alia id genus mirabilia, quæ de lege tua emicant.

3. INCOLA EGO SUM IN TERRA, NON ABSCONDAS A ME MANDATA TUA.

Tertium impedimentum est terrena peregrinatio; nam qua parte peregrinamur in terra, carnales et terreni sumus: « lex autem tota spiritualis est, » ut dicitur *Rom. cap. vii*. Quare nisi Deus per gratiam nos spirituales efficiat, legem spiritualem implere non possumus. « Incola, inquit, sum in terra, » id est, homo terrenus sum, animalis sum, in terra habito, dum peregrinor a patria: ideo peto, « ut non abscondas a me mandata tua, » id est, per gratiam efficias ut capax fiam mandato-

rum tuorum. Potest etiam hoc referri ad ignorantiam viarum : vox enim hebraica *g'her* proprie advenam et peregrinum significat ; peregrini autem et advenæ ignorantibus sunt viarum, et facile decipiuntur a civibus regionis. Petit igitur advena et peregrinus, ut Deus illi viam bonam ostendat, ac dicit : « Non abscondas a me mandata tua, » id est, fac ut me non lateat via mandatorum tuorum, quæ sola est recta via, quæ ducit ad vitam.

Vers. 4. **4. CONCUPIVIT ANIMA MEA DESIDERARE JUSTIFICATIONES TUAS IN OMNI TEMPORE.**

Impedimentum quartum est imperfectio.

Quartum impedimentum est imperfectio. Pauci enim sunt viri perfecti, qui toto corde diligant legem Dei, et ex amore justitiæ operentur bona. Plurimi autem bonis desideriis tanguntur, sed ultra non proficiunt. In horum persona Propheta dicit : « Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore ; » non potuit dicere : « Concupivit anima mea implere mandata tua ; » sed imperfectionem suam confessus, ait : « Concupivit desiderare, » et hæc ipsa confessio imperfectionis est petitio perfectionis, quam Deus concedit, cum facit hominem ardentem desiderare custodiam mandatorum. Recte docet S. Augustinus, aliud esse concupiscentiam desiderii extra potentiam concupiscentem, aliud concupiscentiam desiderii intra eandem potentiam : concupiscentia enim prior potest esse sine desiderio ejus rei, quæ concupiscitur ; posterior non potest : exempli gratia, ægrotus, qui laborat inappetentia cibi, concupiscit desiderare cibum ; et tamen non habet desiderium cibi, quia concupiscentia desiderii est in voluntate rationali, desiderium cibi debet esse in faucibus et palato, ubi tamen non est, dum ibidem manet inappetentia cibi. At concupiscentia desiderii mandatorum Domini in voluntate rationali est, et in eadem esse debet desiderium mandatorum : quare fieri non potest ut homo concupiscat desiderare, et non desideret, quia ipsa concupiscentia est desiderium mandatorum. Intelligendum igitur est per concupiscentiam desiderii significari imperfectum desiderium ; ut paulo ante diximus ; qui enim imperfecte desiderat, vult et non vult, cupit et non cupit, et ejusmodi sunt plurimi, qui desiderant beatitudinem regni cælorum, sed ita frigide ac tenuiter, ut nullus inde sequatur effectus : qui si ardore illo desiderarent, quo res tanta desideranda est, sine dubio non quiescerent, donec ad illam pervenirent ; sed qui tales sunt, cum Davide imperfectum suum in oratione Domino manifestent ac dicant : « Concupivi desiderare justificationes tuas, » adjuva ut perfecte ardentique desiderem, ut desiderium in opus transeat, et mandata tua custodiam in omni tempore.

Vers. 5. **5. INCREPASTI SUPERBOS : MALEDICTI, QUI DECLINANT A MANDATIS TUIS.**

Quintum impedimentum omnium maximum

superbia est, quæ non sinit collum jugo submittere ; sed hoc impedimentum in se, David non agnoscebat, neque in sui similibus, sed solum in hostibus Dei : ideo simpliciter illud execratur. « Increpasti, inquit, superbos, » qui videlicet ex contemptu mandata non servant. Talis fuit initio mundi Lucifer, quem Deus increpatione sua ad inferos tanto impetu deturbavit, ut Dominus dicat : « Videbam Satanam sicut fulgur, de cælo cadentem, » *Luc. x.* Talis fuit et Adam, qui ex superbia, qua fieri voluit sicut Deus, Deo non obediit, et a Domino increpatus, tulit sententiam mortis pro se et pro toto humano genere. Vide S. Augustinum tract. 4 in *epist. B. Joannis*, et in *Psalm. LXXVIII*, vers. 6, et lib. XIV *De Civit. Dei*, cap. XIII. Denique superbos omnes terribili increpatione Deus in judicio feriet ; et ideo subjungit David : « Maledicti, qui declinant a mandatis tuis, » nimirum qui declinant potissimum ex superbia et contemptu legislatoris ; illis enim precipue dicitur : « Ite, maledicti, in ignem æternum, » *Matth. XXV.*

Superbia maximum impedimentum.

Vers. 6. **6. AUFER A ME OPPROBRIUM ET CONTEMPTUM, QUIA TESTIMONIA TUA EXQUISIVI.**

Vers. 7. **7. ETENIM SEDERUNT PRINCIPES, ET ADVERSUM ME LOQUEBANTUR : SERVUS AUTEM TUUS EXEREBATUR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS.**

Superbi non solum obedire Deo recusant, sed etiam contemnunt, et contumeliis afficiunt eos qui obediunt ; sed tandem contemptus et opprobrium in eos recidunt, ut hoc loco David prædicit : nam, ut sæpe ex Augustino monuimus, ex quæ videntur in Psalmis imprecationes, prædicationes sunt per modum imprecationis. Ait igitur : « Aufer a me opprobrium et contemptum, » id est, tempus erit, cum auferes a me opprobrium et contemptum, et in superbos inobedientes rejicies ; « quia ego testimonia tua exquisivi, » quæ illi videlicet exquirere contempserunt, in hebræo habetur, *quia testimonia tua custodivi* ; sed. Septuaginta verterunt *exquisivi*, quod exponi debet, *exquisivi ut custodirem*. Declarat autem sequenti versiculo, cur dixerit : « Aufer a me opprobrium et contemptum, » dicens : « Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur, servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis. » Principes enim superbi sederunt, vel congregati in concilium, vel in thronis suis judicantes, vel quiescentes in divitiis et potentia sua, « et adversum me loquebantur, » exprobrantes obedientiam mandatorum Dei. « Ego autem servus tuus, » non respiciens ad minas, vel opprobria eorum, « exercebar in justificationibus tuis, » videlicet considerandis, prædicandis et adimplendis. De quibus principibus David loquatur ad litteram, incertum est : mystice autem hæc referuntur a Patribus ad principes infideles, qui martyres persequebantur.

Quæ sunt in Psalmis imprecationes, prædicationes sunt.

Vers. 8. 8. NAM ET TESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST, ET CONSILIUM MEUM JUSTIFICATIONES TUÆ.

Explicat quod dixit : « Exercebar in justificationibus tuis. » Dicit enim : « Testimonia Domini, » et « justificationes Domini » hoc est, præcepta Domini, fuisse sibi loco dulcis consolationis, in rebus adversis, in dubiis autem loco fidelis consilii. In hebræo sic habetur : *Nam testimonia tua gaudium meum, viri consilii mei*, id est, lex tua mihi gaudium afferebat, et erat quasi vir consiliarius : nam in ea cogitanda oblectabar, et cum ea consultabam negotia mea. Ad hunc sensum reducenda sunt verba nostræ editionis, ut cohæreant cum textu originali. Hic igitur erit sensus : « Nam et testimonia tua meditatio mea est, » id est, lex tua est mihi dulcis exercitatio, quasi ludi, vel cantici, unde consolationem accipio in rebus tristibus ; « et consilium meum justificationes tuæ, » id est, et consilium meum, quasi senatus meus, quem consulo in rebus dubiis sunt mihi « justificationes tuæ, » id est, eadem lex tua.

Vers. 1. Daleth. 1. ADHÆSIT PAVIMENTO ANIMA MEA : VIVIFICA ME SECUNDUM VERBUM TUUM.

In hoc etiam octonario David induit personam hominis imperfecti, qui ex carnali concupiscentia retardatur a perfecta impletione mandatorum, et petit gratiam et adiutorium ad servanda mandata tua. « Adhæsit, inquit, pavimento anima mea, » id est, adhæsit terræ, hoc est terrenæ substantiæ, per amoris affectum anima mea. « Vivifica me secundum verbum tuum, » id est, da mihi vitam conformem legi tuæ : nam adhærendo terræ, factus sum terrenus ; adhærendo carni, factus sum carnalis ; sed si vixero secundum legem tuam, quæ spiritualis est, adhærebo Deo, et unus spiritus fiam cum eo. In hebræo habetur, *adhæsi pulveri* ; sed idem est sensus : nam pavementum est terra, vel ex terra. Itaque qui adhæret pavimento, adhæret terræ. Notat S. Augustinus, nunc animam adhærere carni, sive terræ, et ideo fieri carnalem et terrenam, et impediri ab observatione perfecta legis : sed post resurrectionem gloriosam, caro adhærebit animæ, et anima Deo, et ideo tunc caro fiet spiritualis, et anima quodam modo deificabitur, et sine ulla difficultate perfectissime legem observabit, imo non egebit lege, quia sine lege, ea quæ sunt legis implebit.

Vers. 2. 2. VIAS MEAS ENUNTIAVI, ET EXAUDISTI ME : DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS.

Pergit in confessione miseræ et petitione gratiæ. « Ego, inquit, vias meas enuntiavi, » id est, actiones malas, quæ propriæ meæ sunt, non erubui confiteri ; sed palam enuntiavi, « et tu exaudisti me » parcens mihi, solita misericordia tua. « Doce me justificationes tuas, » id est, nunc reconciliatus peto ut doceas me justificationes tuas,

id est, præcepta tua servare me facias. Illi enim, ut supra diximus, in hoc Psalmo doceri intelliguntur, qui ita persuadentur, ut faciant.

3. VIAM JUSTIFICATIONUM TUARUM INSTRUE ME, Vers. 3. ET EXERCEBOR IN MIRABILIBUS TUIS.

Proficere cupit in via Domini, ideo magis et magis precibus instat, ut doceatur a Deo. « Viam, inquit, justificationum tuarum instrue me, » id est, diligentius doce me, quæ sit via præceptorum tuorum, quomodo videlicet ambulare debeam in lege tua. « Et exercebor in mirabilibus tuis, » id est, in schola tua edoctus exercebor in custodiendis illis etiam præceptis, quæ tam mirabilia sunt, ut præ altitudine vix per ea incedi posse videatur, qualia sunt : « Diliges Deum ex toto corde ; » et : « Non concupisces ; » et : « Diliges inimicum tuum, » et similia.

4. DORMITAVIT ANIMA MEA PRÆ TÆDIO, CONFIRMA ME IN VERBIS TUIS. Vers. 4.

Iterum redit ad infirmitatem carnis confitentem et misericordiam postulandam. Nam in hac peregrinatione vix invenitur, qui non aliquando laxetur, et præ tædio continuæ luctæ, quam habet spiritus cum carne, dormitet, et tepidior fiat. « Dormitavit, inquit, anima mea præ tædio, » dum videlicet tædet ambulare viam laboriosam, carne concupiscente adversus spiritum. « Confirma me in verbis tuis, » id est, in præceptis tuis sectandis confirma me, addito fervore gratiæ tuæ, quo excitatus ambulare non cessem. In hebræo pro verbo *dormitavit*, est verbum *דלפה*, *distillavit*. Non est improbabile Septuaginta Interpretes vertisse *ἐβόταξεν*, quod est *distillavit*, et postea errore librariorum factum esse *ἐβόταξεν*, quod est *dormitavit*. Certe S. Ambrosius utriusque lectionis meminit. In hebræo autem nulla est similitudo litterarum inter *dormitavit* et *distillavit* : nam *distillavit* scribitur *דלפה*, *dormitavit* scribitur *נרס* ; sensus tamen in idem redit : nam *distillavit anima mea*, significat : Defecit anima mea instar earum rerum, quæ liquefiunt et distillant humorem suum : qui autem deficiunt, et liquefiunt præ tristitia, solent etiam deficiendo dormitare, Luc. XXI : « Invenit eos dormientes præ tristitia. » Vox *tædium* græce est, *ἀνιδία* ; acedia autem est tristitia de bono opere faciundo.

5. VIAM INIQUITATIS AMOVE A ME, ET DE LEGE TUA MISERERE MEI. Vers. 5.

Declarat pluribus verbis, quod uno verbo dixerat : « Confirma me. » « Viam, inquit, iniquitatis amove a me, » id est, fac per gratiam tuam, ut longe recedam a via iniquitatis, id est, a lege peccati, quam ingredi incipiebam dormitando præ tædio ; et contra « de lege tua miserere mei, » id est, misericorditer operare ut ambulem per legem tuam. In hebræo habetur, *viam mendacii amove a me*, et opponitur ei, quod dicitur in

sequenti versiculo : « Viam veritatis elegi, » sed sensus est idem ; nam via iniquitatis est via mendacii, quia est via falsa et fallax, et potius devium quam via, et per eam ambulare, non est viam carpere, sed deviare. Illud autem, *de lege tua miserere mei*, est clarius in hebræo, *legem tuam dona mihi*; sed idem est sensus : est enim ac si dixisset ; Miserere mei, donando mihi legem tuam.

Vers. 6. 6. VIAM VERITATIS ELEGI, JUDICIA TUA NON SUM OBLITUS.

Hactenus confessus est miseriam, quam ex se habet : nunc in sequentibus versiculis declarat quid possit ex misericordia Dei, quasi dicat : Ex me viam mendacii elegi, sed ex misericordia tua, qua de lege tua miserus es mihi, « viam veritatis elegi, » id est, jam serio proposui veram viam, quæ est via mandatorum tuorum ambulare; et ex misericordia tua « judicia tua, » id est, legem tuam, « non sum oblitus, » quamvis caro adversus spiritum vehementer concupisceret.

Vers. 7. 7. ADHÆSI TESTIMONIIS TUIS, DOMINE, NOLI ME CONFUNDERE.

Ex me adhæsi pavimento : sed ex misericordia tua, « adhæsi testimoniis tuis; » et quamvis carne serviam legi peccati, tamen mente servio legi tuæ, et ideo « noli me confundere, » quod fieret, si auxilio tuo me destitueres.

Vers. 8. 8. VIAM MANDATORUM TUORUM CUCURRI, CUM DILATASTI COR MEUM.

Ex me dormitavi præ tædio, sed ex misericordia tua « viam mandatorum cucurri, » id est, alacriter, expedite, cum delectatione legem tuam servavi, « cum dilatasti cor meum, » per infusionem charitatis, quæ facit jugum suave et onus leve.

Vers. 1. He. 1. LEGEM PONE MIHI, DOMINE, VIAM JUSTIFICATIONUM TUARUM, ET EXQUIRAM EAM SEMPER.

In hoc octonario petit ordine quodam, primo, desiderium observandæ legis, deinde lumen ad eam intelligendam, tertio gratiam ad implendam; postea vero petit remotionem contrariorum. David enim in hoc longissimo Psalmo rem eandem sæpius repetit, sed sub variis verborum formis, ad excitandum affectum, et tollendum fastidium. Primi versiculi hic sensus est : Fac, Domine, ut nullam aliam legem velim, nisi legem tuam. « Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, » id est, statue mihi pro lege viam justificationum tuarum, id est, pone mihi in corde desiderium solius legis tuæ. In hebræo clarius habetur, *doce me viam præceptorum tuorum*. Sed Septuaginta Interpretes considerantes quod a verbo ירה sit vocabulum תורה *thorah*, quod *legem* significat, prudenter intellexerunt verbum

הורני *horeni*, quod hoc loco habetur, non solum *docere*, sed etiam *legem ferre*, significare posse; et ideo verterunt, *νομιθέτωσον*, quod Latinus uno verbo exprimere non potuit, et ideo sensum obscuriorem fecit. Hinc cessant quæstiones, cur dicatur *legem pone*, cum jamdudum lex tradita sit, et cur justus roget ut sibi lex ponatur, cum Apostolus dicat, I Tim. 1 : « Justo non est lex posita. » Hæ quæstiones cessant, quia non petit Propheta sibi legem absolute poni; sed petit ut per gratiam Dei fiat, ut sibi non placeat lex peccati, vel mundi, vel carnis, sed sola lex Dei, illam solam sibi in corde, in desiderio, in affectu poni cupit, et ideo subdit : « Et exquiram eam semper, » id est, illam solam ex munere tuo desiderabo, fiet ut in omni mea actione quæram quid jubeat lex tua. S. Hieronymus vertit *vestigium*, pro eo quod nos habemus *semper*; sed vox hebræa est ambigua; et *vestigium* et *finem* significat, et utroque modo sensus est bonus, sive dicat, *exquiram vestigium*, nimirum legis, hoc est, sequar eam; sive *exquiram usque in finem*, id est, semper.

2. DA MIHI INTELLECTUM, ET SCRUTABOR LEGEM TUAM, ET CUSTODIAM ILLAM IN TOTO CORDE MEO.

Posteaquam pelivit desiderium sive affectum legis, petit etiam intellectum, ut recte illam intelligat, et scrutari possit ejus utilitates et præstantiam, ac cæteras ejus laudes, idque « ut custodiat illam in toto corde suo; » non enim cupit intelligere ad curiositatem, sed ad observantiam.

3. DEDUC ME, DOMINE, IN SEMITAM MANDATORUM TUORUM, QUIA IPSAM VOLUI.

Nunc tertio postulat gratiam implendi legem; « Deduc me, Domine, in semitam mandatorum tuorum, » id est, fac me implere mandata tua; id enim est, incedere per semitam mandatorum. Vocantur autem semitæ, quia semitæ sunt viæ angustæ, breves, rectæ, mundæ, per quas non solent incedere, nisi homines pedites; non equi, non currus : et talis omnino est lex Domini, si comparetur ad leges carnis et mundi, quæ sunt viæ latæ, sordidæ, obliquæ; et per eas animalia expertia rationis, id est, homines animales et carnales incedunt. Ratio autem cur debeat exaudiri, est in illis verbis, « quia ipsam volui, » id est, quia hanc semitam elegi, et per eam ambulare desideravi, ex munere Dei : decet enim, « ut qui dedit velle, det etiam perficere, » juxta promissionem Apostoli, *Philip. 11* : « Qui operatur in vobis velle et perficere. »

4. INCLINA COR MEUM IN TESTIMONIA TUA, ET NON IN AVARITIAM.

Hic versiculus respondet primo : ibi enim oraverat pro affectu cordis erga legem Dei, hic orat pro remotione affectus avaritiæ, qui maxime impedit affectum erga legem Dei. « Inclina cor meum in testimonia tua, » id est, infunde cordi

Deus
quomodo
inclinat
in ma-
lum?

meo copiosam gratiam, per quam inclinetur in custodiam legis tuæ, « et non in avaritiam, » id est, et non inclines cor meum in avaritiam. Dicitur autem Deus inclinare aliquem in malum, quando deserendo gratia sua, sinit illum inclinari in malum. Itaque isto modo loquendi Scriptura sancta demonstrat potentiam gratiæ, non autem quod Deus proprie inclinaret aliquando ad malum. Similia sunt illa *Rom. 1*: « Tradidit illos in reprobum sensum; » et *Isai. LXIII*: « Quare nos errare fecisti de via tua? »

Vers. 5. 5. AVERTE OCULOS MEOS NE VIDEANT VANITATEM, IN VIA TUA VIVIFICA ME.

Hic etiam versiculus recto ordine respondet secundo: nam ibi petit donum intelligentiæ ad considerandam legem, hic petit ne oculi mentis avertantur a lege ad vanitates. « Averte oculos meos, ne videant vanitatem, » id est, ne occupentur in cogitandis temporalibus rebus, quæ vanæ sunt; sed potius effice ut totus intendam legi tuæ, et sic « in via tua vivifica me, » id est, in via tua ambularem, hoc est, legem tuam custodientem vivifica, refice et conserva.

Vers. 6. 6. STATUE SERVO TEO ELOQUIUM TUUM, IN TIMORE TEO.

Nonnulli significari existimant per eloquium Domini promissa Domini, et volunt sensum esse: « Statue eloquium tuum, » id est, imple promissa tua. Nos autem existimamus cum S. Augustino, per eloquium, intelligi legem, et sensum esse: « Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo, » id est, fac ut per sanctum timorem tuum statuatur, confirmetur, solidetur lex tua in servo tuo, ut immobiliter in illo hæreat et perseveret. Itaque respondet hic versiculus tertio versiculo: ibi enim petitur gratia legis implendæ, hic petitur remotio instabilitatis, et petitur gratia perseverantiæ.

Vers. 7. 7. AMPUTA OPPROBRIUM MEUM, QUOD SUSPICATUS SUM, QUIA JUDICIA TUA JUCUNDA.

Magnum est opprobrium non perseverare in lege servanda. Magnum erit opprobrium in die iudicii, et nunc est etiam in conspectu angelorum, non perseverasse in lege servanda, cum lex Domini non solum utilis, sed etiam suavis sit et jucunda. Ideo cum petisset gratiam perseverantiæ, addit quasi rationem, timorem videlicet opprobrii, quod sequetur non perseverantes. « Amputa, inquit, opprobrium meum, quod suspicatus sum, » id est, quod timui si non perseverarem in lege tua, cum tam bona sit: iudicia enim in hoc Psalmo præcepta significant.

Vers. 8. 8. ECCE CONCUPIVI MANDATA TUA, IN ÆQUITATE TUA VIVIFICA ME.

Concludit petitiones hujus octonarii, dicens jam satis patere, quod ex corde cupiat mandata servare. « Ecce, inquit, concupiivi mandata tua, »

quasi dicat: Ecce apparet quod serio cupiam mandata tua, ideo « in æquitate tua, » id est, in ipsis mandatis tuis, id est, in observatione mandatorum, « vivifica me, » id est, auge et conserva mihi spiritualem vitam. Justus enim justificatur adhuc, dum mandata custodit.

Vau. 1. ET VENIAT SUPER ME MISERICORDIA TUA, DOMINE, SALUTARE TUUM SECUNDUM ELOQUIUM TUUM.

Illud, et, nihil continuat, sed additur ad initium librorum, vel capitulorum ornatus gratia apud Hebræos; sic enim incipit liber Levitici, liber Ruth, liber Ezechielis; sic incipiunt multa capitula, ut *Isai. VII*: « Et factum est; » et cap. *VIII*: « Et dixit Dominus. » In hoc autem octonario ad singulos versus additur et, quoniam debent omnes versus incipere per *vau*, et per hanc litteram nulla fere vocabula incipiunt, excepta conjunctiva particula et. Petit autem Propheta initio octonarii misericordiam Dei, ac deinde in reliquis versibus declarat effectus hujus misericordiæ, qui potissimum pertinent ad legis divinæ custodiam, quem finem et quasi scopum totus Psalmus respicit. Ait igitur: « Veniat super me misericordia, » id est, descendat ex alto gratia tua, et misericordia « super me. » Declarat autem quæ sit hæc misericordia, addens, « salutare tuum secundum eloquium tuum, » id est, salus tua, sive misericordia sanans animam, « secundum eloquium tuum, » quo promisisti misericordiam et salutem sperantibus in te.

2. ET RESPONDEBO EXPROBRANTIBUS MIHI VERBUM, QUIA SPERAVI IN SERMONIBUS TUIS.

Et cum venerit super me misericordia tua secundum promissionem tuam, non timebo adversarios exprobrantes mihi, quod frustra Deum timeam: nam « respondebo illis verbum verum, » cui non poterunt contradicere, quod videlicet « speraverim in sermonibus tuis, » qui promissa tua servare potes, quia es omnipotens, et servare vis, quia bonus es.

3. ET NE AUFERAS DE ORE MEO VERBUM VERITATIS USQUEQUAQUE, QUIA IN JUDICIIS TUIS SUPERSPERAVI.

Oro autem ut hoc verbum veritatis, quo glorior adversus exprobrantes mihi, « non auferas de ore meo, » id est, non efficias, me destituendo gratia tua, ut non audeam hoc verbum loqui, non claudas ora de te confidentis et promissa tua prædicantis; vel si auferas ad modicum, ut probe me, non auferas « usquequaque, » non auferas omnino, vel in æternum. « Quia in iudiciis tuis supersperavi, » id est, quia in tua justitia et fidelitate multum omnino speravi. S. Augustinus refert hoc ad electos martyres, qui si ad tempus permissi sunt negare veritatem, non tamen usquequaque negare permissi sunt, sed post nega-

tionem fleverunt, et post confessionem coronam meruerunt, quales fuerunt S. Petrus, S. Marcellinus et alii permulti.

Vers. 4. 4. ET CUSTODIAM LEGEM TUAM SEMPER, IN SÆCULUM ET IN SÆCULUM SÆCULI.

Hic jam subjicit effectum misericordiæ sanantis animam, qui est perpetua legis divinæ custodia.

Vers. 5. 5. ET AMBULABAM IN LATITUDINE, QUIA MANDATA TUA EXQUISIVI.

Vers. 6. 6. ET LOQUEBAR DE TESTIMONIIS TUIS IN CONSPPECTU REGUM, ET NON CONFUNDEBAR.

Vers. 7. 7. ET MEDITABAR IN MANDATIS TUIS, QUÆ DILEXI.

Vers. 8. 8. ET LEVAVI MANUS MEAS AD MANDATA TUA, QUÆ DILEXI, ET EXERCEBAR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS.

His quatuor versiculis explicat per partes quæ sit perpetua legis custodia, quam promisit in quarto versiculo, dicens se corde, verbo, mente, et opere in lege Domini semper futurum, et quidem in hebraico textu hæc omnia habentur in futuro, *ambulabo, loquar, meditabor, levabo, exercebor*. Sed quia tempora variant significationes apud Hebræos, non debent reprehendi Septuaginta et latinus Interpres, qui per præteritum imperfectum ista reddiderunt. Videtur autem Propheta, ut mox exauditus, mutasse modum loquendi. Dicit enim: « Et ambulabam in latitudine, » id est, veniente misericordia Domini super me, jam ambulabam non in angustiis timoris, sed in latitudine dilectionis, id est, libenter, cum gaudio, magno affectu cordis legem servabam, quia « illam exquisivi, » ut rem valde desideratam et amatam, « et loquebar » libere et sine timore de justitia sanctissimæ legis, etiam « coram regibus iniquis, et non confundebam, » et assidue cum animo meo de ipsa lege cogitabam, et ejus mysteria meditando considerabam; « et levavi manus meas, » ad implenda mandata sublimia et excelsa, id est, valde perfecta et ardua, vel, ut exponit S. Augustinus: Levavi manus meas ad opera legis, quia propter finem altissimum legem custodivi: qui enim propter mercedem temporalem legem custodiunt, non levant, sed deprimunt manus, dum operantur, neque dicere possunt: « Ad mandata tua quæ dilexi; non enim diligunt mandata, qui legislatorem non diligunt. Denique his omnibus modis, id est, corde, mente, verbo et opere « exercebar in justificationibus tuis. »

Zuin. In hoc octonario canit Propheta æternam retributionem, quam Deus legem servantibus repromisit, ac propter eam spem dicit se et legem servasse, et in tribulatione consolationem accepisse, et de iniquorum prævaricatione doluisse.

1. MEMOR ESTO VERBI TUI SERVO TUO, IN QUO MIHI SPEM DEDISTI.

Non potest oblivisci Deus, nec voluntatem mutare, neque sententiam retractare: sed per figuram quamdam sermonis humani dicitur Deus oblivisci, quando differt implere quod promisit, quasi promissi sui esset oblitus. Differt autem aliquando Deus implere promissa sua, non oblivione, sed judicio; et quamvis facturus sit omnino Deus quod facere decrevit, vult tamen rogari a fidelibus servis suis, et hæc oratio est unum ex mediis, per quæ Deus promissa sua adimplere decrevit. Orat igitur David in persona sua et aliorum fidelium, dicens: « Memor esto verbi tui, » id est, promissi tui, « in quo mihi spem dedisti, » cum dixisti servo tuo Abraham Gen. cap. xvii, et in illo omnibus filiis ejus: « Ambula coram me, et esto perfectus; » Gen. cap. xv, « Ego ero merces tua magna nimis. »

2. HÆC ME CONSOLATA EST IN HUMILITATE MEA, QUIA ELOQUIUM TUUM VIVIFICABIT ME.

Illud, hæc, non potest proprie referri ad spem, ut communiter exponitur, quoniam in textu hebraico, unde cæteræ editiones translate sunt, non habetur nomen spei, sed verbum; et verti potuisset: *Memor esto verbi tui, in quo me sperare fecisti*. Sensus igitur est: « Hæc » res, sive hoc me consolatione affecit in humilitate mea, id est, in afflictione et despectione mea, quia « eloquium tuum, » id est, promissio tua, « vivificavit me, » id est, vitam et spiritum mihi tribuit; vel roboravit et auxit.

3. SUPERBI INIQUE AGEBANT USQUEVAQUE, LEGE AUTEM TUA NON DECLINAVI.

Vita et vigor, quem mihi tribuit promissio tua, in causa fuit, ut non declinarem a lege tua; etiam « superbi irrisores inique » agerent valde, cum me irrisionibus suis a legis custodia avertere conarentur. In hebræo, pro *inique agebant*, habetur, *irridebant me*. Sed idem est sensus.

4. MEMOR FUI JUDICIORUM TUORUM A SÆCULO, DOMINE, ET CONSOLATUS SUM.

In humilitate et irrisionibus « memor fui judiciorum tuorum a sæculo, » id est, judiciorum, quæ ab initio sæculi exercuisti exaltans humiles, superbos deprimens, reddens custodientibus legem tuam præmia magna, et prævaricatoribus magna supplicia, et hinc accepi in omni tribulatione mea solatium.

5. DEFECTIO TENUIT ME PRO PECCATORIBUS DERELINQUENTIBUS LEGEM TUAM.

Eadem illa spes tantæ mercedis fecit ut miserer hominum peccatorum, qui dereliquentes legem tuam tanto bono privantur. Vox hebraica *תפלה*, pro qua nos habemus *defectio*, significat

horrorem, sive tremorem, ardorem, sive æstum. Sed noster Interpres vertit *defectionem*, ut significaret tantum esse horrorem et æstum, de quo agit Propheta, ut defectionem inducat. Magnæ charitatis iudicium est, contremiscere, ardere, deficere, ex misericordia erga peccatores, vel ex dolore offensionis divinæ; nam de utraque defectione versiculus ista potest exponi.

Vers. 6. 6. CANTABILES MIHI ERANT JUSTIFICATIONES TUÆ IN LOCO PEREGRINATIONIS MEÆ.

Iniqui legem dereliquerunt, quia insuavem esse iudicantur: mihi autem scienti quanta merces posita sit custodientibus legem tuam, «justificationes tuæ,» id est, præcepta tua usque adeo dulcia et suavia erant, ut in hac peregrinatione, qua peregrinamur a patria, dulce canticum fuerint. In hebræo legitur, *carmina mihi fuerunt præcepta tua*; quare illud, *cantabiles*, significat leges Domini non fuisse sibi graves, quæ cum labore portandæ essent, sed suaves, quæ instar carminum oblectare possent.

Vers. 7. 7. MEMOR FUI NOCTE NOMINIS TUI, DOMINE, ET CUSTODIVI LEGEM TUAM.

Illa beata spes tantæ promissionis non solum interdiu, sed etiam noctu mihi nomen tuum in memoriam revocabat, et ex affectu nominis tui, id est, ex ardenti amore tuo perseveravi in custodia legis tuæ.

Vers. 8. 8. HÆC FACTA EST MIHI, QUIA JUSTIFICATIONES TUAS EXQUISIVI.

Hebræi
carent
genere
neutro.

Quærent Interpretes quid sit illud, *hæc*, an hæc spes, an hæc lex, an hæc promissio, an quid aliud. Sed apud Hebræos genus femininum ponitur pro neutro, quo illi carent. Itaque sensus est: *Hoc* totum mihi evenit, nimirum, ut promissiones Dei considerarem, et spem inde conciperem, et cætera bona quæ inde nata sunt, «quia justificationes tuas exquisivi.» Vult enim Propheta in hoc Psalmo, qui est encomium legis, omnia referre ad ipsam legem diligenter investigandam et amandam, ut hac ratione excitet homines ad considerationem et impletionem legis.

Vers. 1. *Cheth.* 1. PORTIO MEA, DOMINE, DIXI CUSTODIRE LEGEM TUAM.

In hoc octonario ponitur initio hæc propositio: «Dominus est portio mea,» inde deducitur desiderium legis diligenter custodiendæ, et preces ad Deum pro gratia legis implendæ, non obstantibus quibuslibet impedimentis. «Portio mea, Domine,» subintelligitur, *tu es*. Quamvis enim aliqui conjungant cum sequentibus, ut sensus sit: «Portio mea, o Domine! dixi,» erit «custodire legem tuam,» tamen multo verius est, sensum esse: «Portio mea» tu es, «Domine;» nam in græco additur verbum *es*, et in hebræo ponitur distinctio post vocabulum *Domine*. Posset etiam legi: *Por-*

tio mea Dominus; estque id conforme aliis locis, ut in *Psalm. xv*: «Dominus pars hæreditatis meæ;» et *Psalm. lxxii*: «Pars mea Deus in æternum;» et *Thren. iii*: «Pars mea Dominus,» et sic exponunt hunc locum SS. Patres, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus. Felix anima, quæ ex corde dicere potest: «Portio mea, Domine,» id est, omnibus rebus creatis abrenuntio, nihil juris in eis habere cupio, occupet ea quicumque voluerit: mihi tu, Domine, solus sufficis, neque aliud requiro, aut requiram in æternum; et quia, ut te aliquando possideam, tibi soli placere cupio, ideo «dixi,» statui, firmiter proposui «custodire legem tuam;» scio enim quia non dignaris esse portio eorum, qui legem tuam non custodiunt.

2. DEPRECATUS SUM FACIEM TUAM IN TOTO CORDE MEO, MISERERE MEI SECUNDUM ELOQUIUM TUUM. Vers. 2.

Dixit, custodire legem Domini; sed quia sine adjutorio Dei vires humanæ non sufficiunt, ideo «deprecatur faciem Domini in toto corde suo,» et dicit: «Miserere mei secundum eloquium tuum,» id est, secundum promissionem tuam, «miserere mei,» ut te adjuvante impleam, quod te inspirante decrevi.

3. COGITAVI VIAS MEAS, ET CONVERTI PEDES MEOS IN TESTIMONIA TUA. Vers. 3.

Non satis est Deum orare, sed oportet etiam cooperari auxilio Dei; ideo Propheta, posteaquam precatus est Deum, addit: «Cogitavi vias meas,» recte an secus ambularem; item consideravi actiones meas, an legi Dei conformes essent; et «converti pedes meos in testimonia tua,» id est, et converti affectus meos a lege carnis et peccati ad legem tuam, Domine, quæ sola est via recta.

Deum
orare non
sufficit,
sed debe-
mus
ei coope-
rari.

4. PARATUS SUM, ET NON SUM TURBATUS, UT CUSTODIAM MANDATA TUA. Vers. 4.

Nec solum legem custodire decrevi, sed promptus fui statim aggredi opus justum, neque ulla perturbatio me retardare potuit a custodia legis tuæ. In hebræo legitur, *festinavi, et non tardavi custodire mandata tua*. Sed idem est sensus; nam qui imparatus est, non potest festinare; et qui turbatur, hæreere solet et moram facere. Ideo illud, *paratus sum*, sic explicandum: Nullum tempus observandæ legis me imparatum inveniet, ut festinare non possim; sed semper paratus sum, et expeditus ad opus celeriter implendum; et nunquam turbatus sum, ut propterea moram facere me oporteat.

5. FUNES PECCATORUM CIRCUMPLEXI SUNT ME, ET LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS. Vers. 5.

Non defuerunt tamen, qui me perturbare et retardare conarentur; nam «funes peccatorum,» id est, laquei, sive retia variarum tentationum,

quæ peccatores homines, sive dæmones tendere solent, « circumplexi sunt me, et tamen legem tuam non sum oblitus, » id est, facere non poterunt tentationes illæ, ut legis tuæ obliviscerer, et ab ipsa implenda retardarer.

2. BONITATEM, ET DISCIPLINAM, ET SCIENTIAM Vers. 2.
DOCE ME, QUIA MANDATIS TUIS CREDIDI.

In hoc octonario petit a Deo Propheta tria dona necessaria ad custodienda præcepta Domini, et ostendit ex effectis horum donorum necessitatem. Primum igitur utitur quodam quasi proemio, dicens : « Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, » id est, suavitatem et benignitatem, sive mansuetudinem tuam exhibuisti servo tuo, « secundum verbum tuum, » id est, juxta promissiones tuas ; quamvis enim in hebræo legatur בֹּנִי, quod significat *bonum*, et verti possit, ut vertit S. Hieronymus, *benefecisti servo tuo*, tamen Septuaginta Interpretes legerunt, *tub, bonitatem*, ut etiam in sequenti versu ; et utrobique verterunt χρηστότητα, id est *bonitatem*, sive *suavitatem*. Sequitur postea : « Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me, » id est, sicut, Domine, bonitatem, sive suavitatem erga servum tuum ostendisti, ita rogo ut doceas me eandem bonitatem, sive suavitatem, quam exhibeam proximis meis, ita ut nulli nocere, nullum decipere, nullum fraudare velim ; sed addas etiam, « ut doceas me disciplinam, » id est prudentiam, ut caveam deceptores et fraudulentos ; et sic habeam suavitatem et bonitatem columbæ, ut non desint mihi consilium et prudentia serpentis. Intellego autem per vocem, *disciplinam*, virtutem prudentiæ, quia hoc requirit vox hebraica בִּינָה, quæ significat proprie *saporem* et *consilium* ; neque vox græca et latina hanc significationem respuunt, cum sint vocabula generalia. Denique post bonitatem et prudentiam, peto etiam scientiam, qua agnoscam mysteria legis tuæ, quæ scientia, sicut sine bonitate et prudentia inflat, ita habentibus bonitatem et prudentiam utilissima est ; sequitur : « Quia mandatis tuis credidi, » id est, quia credidi mandatorum tuorum promissionibus, sive, credidi mandata tua divina esse et dignissima, quæ diligentissime custodiantur. Observandum est hoc loco plerumque homines scientiam quærere, vel prudentiam, de bonitate parum laborare, sed Prophetam a Spiritu Sancto edoctum rectum ordinem esse secutum, ut primo bonitatem, deinde prudentiam, ultimo scientiam postularet.

Scientiam vel prudentiam quærimus plerumque, de bonitate parum laboramus.

3. PRIUSQUAM HUMILIARER, EGO DELIQUI : PROP- Vers. 3.
TERRA ELOQUIUM TUUM CUSTODIVI.

4. BONUS ES TU, ET IN BONITATE TUA DOCE ME Vers. 4.
JUSTIFICATIONES TUAS.

Declarat necessitatem trium illorum donorum, quasi dicat : Non sine causa peto bonitatem, disciplinam et scientiam ; nam ex defectu horum donorum deliqui, et propter delicta humiliatus sum a Deo justo iudice. Priusquam humiliarer per immissionem tribulationum, ego deliqui per ignorantiam, quia scientia carui : nam vox hebræa יָדַע, quæ hoc loco habetur, significat *ignorare*, sive *delinquere ex ignorantia*. Sequitur :

Vers. 6. 6. MEDIA NOCTE SURGERAM AD CONFITENDUM TIBI, SUPER JUDICIA JUSTIFICATIONIS TUÆ.

Quia tu es, Domine, portio mea, non solum interdiu, sed etiam noctu, imo etiam media nocte, quando summa quies est in terris, vacavi legi tuæ considerandæ : « surgebam enim media nocte ad confitendum tibi, » id est, ad te laudandum super justissima et sapientissima præcepta tua. S. Augustinus interpretatur hunc versiculum de tempore persecutionis, quod per noctem significari solet. Sed ad litteram videtur omnino intelligendum Propheta de laudibus nocturnis, ut exponunt Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Theodoretus et alii fere omnes. Atque hinc didicit Ecclesia surgendum esse media nocte ad nocturnam psalmodiam ; hunc enim locum allegant auctores, qui de divinis Officiis scripserunt.

Vers. 7. 7. PARTICEPS EGO SUM OMNIUM TIMENTIUM TE :
ET CUSTODIENTIUM MANDATA TUA.

Hoc etiam deducitur ex prima illa propositione : « Portio mea Dominus ; » omnes enim timentes Deum, et custodientes mandata ejus, colligantur tanquam membra viva in unum corpus glutino charitatis, quæ dicit : « Portio mea Dominus, » et hoc modo « singuli sunt participes omnium, » quia charitas facit omnia communia ; « et si gaudet unum membrum, congaudent omnia membra ; et si dolet unum membrum, condolent omnia membra, » ut ait Apostolus I Cor. XII. S. Augustinus exponit hunc versiculum de Christo, qui per ascensionem carnis humanæ factus est particeps omnium timentium Deum, juxta illud Apostoli *ad Hebr. II* : « Quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse participavit eisdem, » et paulo ante : « Unde, inquit, non confunditur fratres eos vocare, » sed prior expositio est communis et magis litteralis.

Vers. 8. 8. MISERICORDIA TUA, DOMINE, PLENA EST
TERRA : JUSTIFICATIONES TUAS DOCE ME.

Ego quidem « particeps sum omnium timentium te ; » sed misericordiæ tuæ participes sunt omnes qui habitant in terra, et boni et mali, et homines et jumenta, et animata et inanimata. Proinde miserere mei, « ut doceas me justificationes tuas ; » hæc enim summa miseria est, non scire legem tuam, ut sciunt qui illam implent. Hanc miseriam tollat a me misericordia tua, quia hoc unum ambio, hoc concupisco, cum tu sis « portio mea, Domine, »

Vers. 1. 1. Telh. 1. BONITATEM FECISTI CUM SERVO TUO,
DOMINE, SECUNDUM VERBUM TUUM.

«Propterea eloquium tuum custodivi,» id est, propterea deinceps attentius custodivi legem tuam; sed tu qui «bonus,» id est, suavis et benignus es, in hac tua bonitate,» id est, juxta hanc mansuetudinem tuam, «doce me justificationes tuas,» ut non amplius delinquam.

Vers. 5. 5. MULTIPLICATA EST SUPER ME INIQUITAS SUPERBORUM: EGO AUTEM IN TOTO CORDE MEO SCRUTATOR MANDATA TUA.

Vers. 6. 6. COAGULATUM EST SICUT LAC COR EORUM: EGO VERO LEGEM TUAM MEDITATUS SUM.

Hic significatur necessitas alterius doni, videlicet prudentiæ. «Multiplicata est super me iniquitas superborum,» id est, superbi prævaricatores multiplicarunt super me mendacia sua, ut me ad transgressionem inducerent; unde prudentiæ donum mihi necessarium fuit, quo dono adjutus «in toto corde meo scrutabor mandata tua.» In hebræo pro vocabulo *iniquitas*, habetur סקר, id est mendacium; unde intelligimus per *iniquitatem*, ipsum mendacium, quod sine dubio quædam iniquitas est, præcipue si mendacium sit perniciosum. «Coagulatum est sicut lac cor eorum,» id est, superbi illi induratum cor habent, sicut induratur caseus ex lacte coagulato confectus; ideo illis dimissis, legi tuæ meditandæ vacavi. In hebræo legitur *adeps*, pro *lacte*: sed eadem litteræ mutatis punctis utrumque significant; nam *chalah* est *lac*, et *cheleb* est *adeps*.

Vers. 7. 7. BONUM MIHI QUA HUMILIASTI ME, UT DISCAM JUSTIFICATIONES TUAS.

Vers. 8. 8. BONUM MIHI LEX ORIS TUI SUPER MILLIA AURI ET ARGENTI.

Ex abundantia primi doni, quod jam consecutus erat, dicit: «Bonum mihi, quia humiliasti me;» neque enim hoc dicere potest nisi homo vere mitis et humilis corde, ac per hoc vere bonus, qui per experientiam judicium de bono ferre potest. Existimat enim is, qui vere bonus est, magnum donum humiliationem ex tribulatione venientem, quoniam causa est custodiæ legis, quæ quantum sit bonum, explicatur in versiculo sequenti: «Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti;» et vere ita est, quoniam per custodiam legis acquiritur vita æterna, cui nulli thesauri comparari possunt.

Vers. 1. *Iod.* 1. MANUS TUÆ FECERUNT ME ET PLASMaverunt me; DA MIHI INTELLECTUM, UT DISCAM MANDATA TUA.

In hoc octonario multis novis argumentis poscit gratiam legis custodiendæ, ac primum ex eo quod, cum sit figmentum manuum Domini, debet illi summam obedientiam. «Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me,» id est, potentia tua et sapientia tua, quasi duæ manus tuæ, fecerunt me, cum non essem, et plasmaverunt me, ordinantes

membra et potentias, cum essem initio quasi massa luti, vel fecerunt me quoad animam, et plasmaverunt quoad corpus. Ideo cum totus sim tuus, debeamque tibi summam obedientiam, peto ut des mihi intellectum, ut discam mandata tua, non ut solum sciam, sed etiam faciam. In hebræo pro *plasmasti*, habetur *parasti* sive *firmasti*, per quod intelligitur perfecta formatio et distinctio membrorum, unde fit ut homo subsistat. Item pro *da mihi intellectum*, in hebræo et græco est una vox tantum, quæ significat *intelligentem facere*. Itaque illud, *da mihi intellectum*, non significat, *da mihi vim intelligendi*, quasi sine ea formatus esset, sed, *da mihi lumen divinum*, quo mens mea perfecte discat mandata tua, et sibi persuadeat optimum esse illa complere.

2. QUI TIMENT TE, VIDEBUNT ME, ET LETABUNTUR, QUIA IN VERBA TUA SUPERSPERAVI.

Hæc est secunda ratio, quæ sumitur ab ædificatione proximorum. «Qui timent te, videbunt me» servantem mandata tua, «et letabuntur,» quia videbunt me sperantem valde in verbis tuis, id est, in promissis quæ continentur in lege tua.

3. COGNOVI, DOMINE, QUIA ÆQUITAS JUDICIA TUA, ET IN VERITATE TUA HUMILIASTI ME.

Tertia ratio est a confessione propriæ culpæ. «Cognovi, inquit, quia æquitas judicicia tua,» id est, quod judicicia tua justissima sunt, et si quando «me humiliasti» destituens gratia tua, «in veritate,» id est, in justitia tua fecisti, quia ita commerui; ideo non conqueror de tua justitia, sed ad misericordiam tuam confugio et dico:

4. FIAT MISERICORDIA TUA, UT CONSOLETUR ME, SECUNDUM ELOQUIUM TUUM SERVO TUO.

Consolatio, quam petit, est gratia servandæ legis; qui enim dolet se humiliatum, quia destitutus gratia in peccatum incidit, consolationem magnam accipiet, si copiosa gratia perfusus legem Domini perfecte integreque servabit.

5. VENIANT MIRI MISERATIONES TUÆ, ET VIVAM, QUIA LEX TUA MEDITATIO MEA EST.

Petit gratiam servandæ legis, ut consolationem acciperet: explicat nunc quæ sit vera consolatio, quam desiderat. «Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam,» id est, miserere mei secundum multitudinem miserationum tuarum, ut acquiram veram vitam, quæ sola est vita beata et sempiterna. Recte enim monet S. Augustinus, ubi sine addito ponitur nomen *vita*, ut plurimum intelligi *vitam æternam*, quæ sola est simpliciter vita, *Joan.* 1: «In ipso vita erat;» *Joan.* 5: «In resurrectionem vitæ;» *Matth.* 19: «Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.» «Quia lex tua meditatio mea est;» hæc est ratio, cur audeat petere misericordias Domini: decet enim ut Deus misericorditer respiciat in eum, qui assidue meditatur in lege.

Vita
ne ad
to, v
pluri
mns
est v
atern

Vers. 5. 6. CONFUNDANTUR SUPERBI, QUIA INJUSTE INIQUITATEM FECERUNT IN ME; EGO AUTEM EXERCEREBOR IN MANDATIS TUIS.

Quarta ratio ad obtinendam gratiam servandæ legis, sumitur a confusione iniquorum, sicut secunda sumebatur ab ædificatione piorum. « Confundantur superbi, » id est, da mihi gratiam, per quam perfecte leges tuas custodiam, ut hinc confundantur superbi prævaricatores, qui vexando et perseguendo injuste, efficere conantur ut etiam alii prævaricentur. Interim autem dum illi confunduntur et erubescunt, ego multo alacrius exercebor in mandatis tuis cogitandis et implendis. Illud, *injuste*, significat superbos iniquitatem fecisse scienter et studiose, non casu, non ex ignorantia, non ex inadvertentia, unde ab iniquitate immunes videri possent.

Vers. 7. 7. CONVERTANTUR MIHI TIMENTES TE, ET QUI NOVERUNT TESTIMONIA TUA.

Hortatur pius, ut si qui sunt, qui a prævaricatoribus decepti ad illos respicere cœperint, ad se redeant et cum ipso jungantur. « Convertantur mihi, » id est, convertantur ad me, et mecum juncti legem Dei custodiant, « timentes te, et qui noverunt testimonia tua, » id est, illi omnes, qui timorem Dei et scientiam legis habent. Ex græco textu legunt nonnulli, *convertant me*. Sed antiqua lectio id habebat, quod nos habemus, ut perspicuum est ex Patribus, Hilario, Ambrosio, Hieronymo, Augustino; et S. Hieronymus vertit ex hebræo, *revertantur ad me*.

Vers. 8. 8. FIAT COR MEUM IMMACULATUM IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS, UT NON CONFUNDAR.

Concludit petens gratiam sæpe ac sæpius postulata, qua corde perfecto mandata divina custodiat, ut neque in hoc sæculo, neque in futuro judicio, confusionis opprobrium timeat.

Vers. 1. Caph. 1. DEFECIT IN SALUTARE TUUM ANIMA MEA, ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI.

In hoc octonario inducit David personam cupientis servare mandata, et tamen inter tentationes graviter laborantis, atque auxilium de cælo miserabiliter postulantis. S. Augustinus totum octonarium Ecclesiæ Christum expectanti et sanctis martyribus accommodat, pie omnino et vere: sed quia totum Psalmum ad legis custodiam commendandam video pertinere, ideo hunc etiam octonarium ad litteram de legis custodia explicare decrevi. « Defecit in salutare tuum anima mea, » id est, anima mea præ magnitudine desiderii salutis æternæ jam pene defecit: *deficere enim in salutare nihil est aliud, nisi expectando et desiderando salutem, laborare, languere, deficere.* « Et in verbum tuum supersperavi, » id est, et ego tamen valde speravi in verbum promissionis tuæ. Itaque dilatio salutis deficere

Deficere in salutare quid sit?

facit, sed spes firma promissionis erigit et confortat.

2. DEFECERUNT OCULI MEI IN ELOQUIUM TUUM, Vers. 2. DICENTES: QUANDO CONSOLABERIS ME?

Mira Prophetæ locutio, quæ oculis officium aurium et linguæ tribuit. Sed oculi interiores, et aures interiores, et lingua interior idem sunt; intellectus enim videt, audit, loquitur. « Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, » id est, mens mea attendendo auxilium promissum, dum diutius differtur, deficit præ desiderio, quomodo deficiunt oculi corporales, cum nimis diu respiciunt ad locum, unde persona desiderata ventura speratur, « dicentes: Quando consolaberis me? » id est, oculi interiores defecerunt præ expectatione, et defectum suum explicant, dicentes: Quando veniet consolatio illa perfecta, ut non amplius timeam casum et legis sanctæ prævaricationem? Possent etiam hæc explicari de oculis exterioribus, qui cælo inhærentes videntur quasi deficere, et dicere Domino: « Quando veniet auxilium de cælo promissum? » Sic enim S. Hieronymus in epist. ad Eustochium, de *Servanda virginitate*, de se loquitur: « Post multas lacrymas, post in cælum inhærentes oculos, » etc. Videtur dicere debuisse Propheta secundum leges grammaticæ: « Quando consolaberis nos? » Sed quia oculi sunt instrumenta animæ, de qua dictum erat: « Defecit anima mea, » ideo per oculos quæritur consolatio non tam oculorum, quam animæ, quæ per illos respicit. Est igitur sensus: Quando consolaberis animam meam, cujus oculi deficiunt attendendo et expectando.

3. QUIA FACTUS SUM SICUT UTER IN PRUINA, Vers. 3. JUSTIFICATIONES TUAS NON SUM OBLITUS.

Non sine causa dico: « Quando consolaberis me? » quia præ desolatione et angustiis tentationum, factus sum aridus et destitutus humore gratiæ consolantis, ut est uter tempore frigidissimo in medio pruina constitutus. Similis est illa vox in *Psalm. CXLII*: « Anima mea facta est sicut terra sine aqua tibi. » Sed quanquam tanta spiritus ariditate laborem, tamen « justificationes tuas, » id est, præcepta tua, « non sum oblitus. » S. Ambrosius et S. Augustinus, per *utrem in pruina*, intelligunt carnem mortificatam et castigatam, et pruina cælesti respersam, ut spiritui subjiciatur, quasi dicat Propheta: Carnem castigavi, et legem tuam non sum oblitus; æquum igitur est ut consoleris animam meam.

4. QUOT SUNT DIES SERVI TUI? QUANDO FACIES Vers. 4. DE PERSEQUENTIBUS ME JUDICIUM?

Instat eidem petitioni, optans consolationem et liberationem a tentationibus. « Quot sunt dies servi tui, » quibus afflictio durabit? quando finientur dies tentationis et miseriæ? « Quando facies de persequentibus me iudicium? » quando

judicabis et condemnabis persequentes et tentantes me, ut iis condemnatis persecutio conquiescat? Non curiose quærit quot anni supersint, aut vitæ suæ, aut durationis mundi; sed explicat his verbis desiderium æternæ vitæ, quando omnes impii, ad inferos detrusi, cessabunt vexare pios; et pii, summa atque æterna pace fruentes, in sanctitate et justitia Domino servient sine ullo timore cadendi.

Vers. 5. 5. NARRAVERUNT MIHI INIQUI FABULATIONES, SED NON UT LEX TUA.

Hæc est causa, cur maxime cupiat ab iniquorum consortio liberari, quoniam iniqui tentantes pios narrant delectationes mundi, quæ sunt meræ fabulæ, id est, delectationes sordidæ, fugaces, magis confictæ, quam veræ; et nihil habent simile cum lege Domini, quæ pie custodita, delectationes stabiles et solidas adfert. Potest etiam *fabulatio* referri ad hæreticorum colloquia, ut refert Ambrosius et alii. S. Hieronymus ex hebræo verit, *foderunt mihi superbi foveas*; sed sciendum est vocem שִׁזְיוֹת esse ambiguam, et posse significare *fabulationes*, a verbo שָׂוָה, et *foveas*, a nomine שֹׁהָה. S. Hieronymus ut verteret consequenter ad verbum *foderunt*, transtulit *foveas*; non enim coherent *fabulationes* cum verbo *foderunt*. At Septuaginta Seniores, quia per nomen *shichoth* intellexerunt *fabulationes*, noluerunt vertere *foderunt*, ne nimis impropria et obscura esset oratio; sed sequentes non verba, sed sensum, maluerunt vertere *narraverunt*, et vere sensum expresserunt: nam *fodere* in hebraica lingua significat *emere, acquirere, præparare, eruere*; igitur sensus est: *foderunt mihi fabulationes*, id est, emerunt *fabulationes*, ut mihi eas venderent; vel paraverunt *fabulationes*, ut mihi eas narrarent; vel *foderunt* et *eruerunt* ex fodina vanitatis *fabulationes*, ut eas mihi præberent. S. Augustinus legit, *narraverunt mihi delectationes*; S. Ambrosius, *exercitationes*, alii aliter. Sed verbum hebraicum significat proprie confabulationem, et submurmurationem submissa voce editam, quæ ad colloquia clandestina hæreticorum, vel impudicorum hominum recte accommodari potest. Vox græca ἀδελεία ab Ambrosio dicitur esse *superflua loquacitas*; ab Augustino, *delectabilis in sermone exercitatio*; ab Euthymio, *garrulitas et nugacitas*.

Vers. 6. 6. OMNIA MANDATA TUA VERITAS; INIQUE PERSECUTI SUNT ME, ADJUVA ME.

Quia dixerat: « Non sicut lex tua; » dicit nunc: « Omnia mandata tua » sunt ipsa « veritas, » id est, verissimas promissiones continent, et inde verissimas delectationes observantibus legem tuam adferunt. Ideo iniusti narrantes suas fabulationes inique persecuti sunt me, et tu Deus contra eorum insidias adjuva me.

Vers. 7. 7. PAULO MINUS CONSUMMAVERUNT ME IN

TERRA, EGO AUTEM NON DERELIQUI MANDATA TUA.

Tam gravis fuit persecutio istorum, qui per dulces sermones me subvertere nitentur, ut pene me perdiderint in terra, et ad cælum aspirare nequirem: tamen non obtinuerunt, quoniam « non dereliqui mandata tua. »

8. SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM VIVIFICA ME, ET CUSTODIAM TESTIMONIA ORIS TUI. Vers. 8.

Redit ad primam petitionem, et concludit octonarium, dicens: « Secundum misericordiam tuam magnam vivifica me » vita beata et sempiterna, et tunc demum perfectissime custodiam legem tuam; potest etiam hoc intelligi de vita gratiæ, per quam mandata Dei custodiuntur.

Lamed. 1. IN ÆTERNUM, DOMINE, VERBUM TUUM PERMANET IN CÆLO. Vers. 1.

2. IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM VERITAS TUA; FUNDASTI TERRAM, ET PERMANET. Vers. 2.

3. ORDINATIONE TUA PERSEVERAT DIES, QUONIAM OMNIA SERVIUNT TIBI. Vers. 3.

In hoc octonario a firmitate promissionum divinarum sumit Propheta argumentum ad exhortandos homines ad legem servandam, quæ habet promissiones vitæ præsentis et futuræ. « In æternum, Domine, verbum tuum, » id est promissio tua, « permanet in cælo; » nam etiamsi in terris videatur non permanere, dum iusti opprimuntur, et iniusti exaltantur, tamen in cælo apud Deum omnino permanet. Deus enim quod promisit, implebit. Faciet enim ut iusti breves tribulationes vertantur in gaudium sempiternum, et brevis gloria impiorum vertatur in opprobrium et supplicium sine fine duraturum. Idem autem repetit, vel explicat, dum addit: « In generationem et generationem veritas tua, » supple *permanet*, id est, semper manet veritas promissionum, dum semper verbum promissionis impletur, « in omni generatione et generatione, » id est, ab initio usque in finem, quod est idem, quod « in æternum. » Probat autem Propheta stabilitatem promissionum a stabilitate ordinationum divinarum duobus exemplis. « Fundasti terram et permanet; » hoc est primum exemplum, quasi dicat: Fundasti terram immobilem, et semper manet immobilis, ut ordinationi tuæ obediat. « Ordinatione tua perseverat dies; » hoc est alterum exemplum. Ordinavit enim Deus, ut e contrario cælum, sive sol moveretur semper, et motu suo diem efficeret; et obtemperat, et sic semper ordinatione divina perseverat dies. In hebræo conjungitur verbum numeri multitudinis cum nomine numeri singularis hoc modo: *Perseverant hic dies, sive hodie, ad significandum, diem transeundo et fluendo permanere; transeunt dies, et nunquam stant, et tamen semper hodie permanet, ad quod alludens Apostolus,*

Hebr. cap. III : « Adhortamini, inquit, vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur. » Ratio hujus tantæ firmitatis est, quod sequitur : « Quoniam omnia serviunt tibi; » nihil enim est in rebus creatis, quod Deo creatori ad nutum non pareat.

Vers. 4. 4. NISI QUOD LEX TUA MEDITATIO MEA EST, TUNC FORTE PERISSEM IN HUMILITATE MEA.

Nisi, inquit, in lege tua assidue meditatatus fuisssem, ubi veritatem promissionum tuarum didici, forte periissem in afflictione mea, tentationibus adversariorum superatus. Pro *meditatio*, in *hebræo* est, *delectatio*, ex quo intelligimus hic agi de jucunda et dulci meditatione, quæ valde recreat animum hominis in tribulatione constituti, dum promissa divina ob oculos interiores ponit et cordi intime infigit. Per *humilitatem* autem hoc loco non significatur virtus humilitatis, sed afflictio, sive *pressura*, ut S. Hieronymus ex *hebræo* transtulit.

Vers. 5. 5. IN ÆTERNUM NON OBLIVISCAR JUSTIFICATIONES TUAS, QUIA IN IPSIS VIVIFICASTI ME.

Confortatus ex meditatione promissionum quæ in lege continentur, confidenter jam dico : « In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis, » id est, super earum observationem, « vivificasti me, » vitam gratiæ augendo, et vitam gloriæ promittendo.

Vers. 6. 6. TUUS SUM EGO, SALVUM ME FAC, QUONIAM JUSTIFICATIONES TUAS EXQUISIVI.

Scriptum est in *Psal. XXIII* : « Domini est terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo; » ego tamen proprie tuus sum, quia agnosco me tuum esse, et volo tuus esse, et nullius alterius Domini volo esse, cum nulli cupiditati servire decreverim; ideo recte peto ut me salvum facias, id est, rem tuam conserves, ne pereat. « Quoniam justificationes tuas exquisivi, » id est, quoniam tuus sum, et tanquam tui solius mancipium, nihil aliud quæro, nisi mandata tua, ut illa perficiam. Vere pauci sunt, qui dicere possint : « Tuus sum ego, » quia pauci sunt, qui per affectum nulli rei serviant, nisi Deo.

Vers. 7. 7. ME EXPECTAVERUNT PECCATORES, UT PERDERENT ME : TESTIMONIA TUA INTELLEXI.

Non sine causa dixi : « Salvum me fac, » quoniam « peccatores » in loco opportuno ad capiendum « me expectaverunt, » ut tentationi consentire me facerent, et sic « perderent me; » sed ego gratia tua adjutus « testimonia tua intellexi, » id est, intellexi quid lex tua in tali articulo præciperet, quid promitteret, quid minaretur.

Vers. 8. 8. OMNIS CONSUMMATIONIS VIDI FINEM, LATUM MANDATUM TUUM NIMIS.

Intelligens testimonia tua, ex eis cognovi et « vidi finem consummationis » omnium rerum, judicium videlicet novissimum, in quo consummatis meritis bonis et malis, reddentur præmia bonis et supplicia malis. Vere igitur « latum mandatum tuum nimis, » id est, vere amplum et fecundum est mandatum tuum, sive lex tua, cum in ea conspiciantur regulæ bene vivendi, et præmia custodientium legem, et contra regulæ declinandi vitia, et supplicia prævaricatorum. Posset etiam sic exponi versiculus iste : « Intelligens testimonia tua, » id est, legem tuam, « vidi finem omnium consummationis, » id est, omnium perfectionis vitæ, esse « mandatum tuum, » id est, præceptum dilectionis, quod est « latum nimis, » cum omnia mandata comprehendat, et cum ad Deum, et omnes angelos, et omnes homines, etiam inimicos extendatur. Alii aliter exponunt, et unusquisque propriam expositionem adfert. Ambrosius et Hieronymus *finem omnium consummationis* dicunt esse Christum. Augustinus *finem omnium consummationis* dicit esse coronam martyrii, quia consummata perfectio est mori pro Christo. Theodoretus dicit omnia humana, opes, honores, et similia, quantumvis consummata et perfecta, habere finem. Euthymius, per *omnem consummationem*, intelligit omnem interitum, tum bonorum, tum impiorum. Vidit enim Propheta finem mortis omnium esse penam, vel gloriam.

Consummata perfectio, mori pro Christo.

Mem. 1. QUOMODO DILEXI LEGEM TUAM, DOMINE : TOTA DIE MEDITATIO MEA EST. **Vers. 1.**

In hoc octonario iterum redit ad encomium legis, eamque laudat a multiplici utilitate et delectatione, quam secum adfert. Ac primum testatur amorem suum erga divinam legem, deinde reddit causam amoris, enumerans ejus utilitates. « Quomodo dilexi, » id est, quam vehementer dilexi legem tuam : signum amoris est continua conversatio cum re amata. « Tota die, inquit, meditatio mea est, » nihil aliud loquor, nihil aliud ago.

2. SUPER INIMICOS MEOS PRUDENTEM ME FECISTI MANDATO TUO, QUIA IN ÆTERNUM MIHI EST. **Vers. 2.**

Hæc est prima utilitas legis, quia diligenter considerata et factis adimpleta, prudentem facit hominem, ut sciat quid, et quomodo, et quando, et ubi debeat loqui et agere, vel silere et quiescere : quam prudentiam non habent prævaricatores, qui regulam hanc rectissimam inter loquendum et agendum non respiciunt. Ait igitur : « Super inimicos meos, » prævaricatores videlicet legis « prudentem me fecisti mandato tuo, » id est, per mandatum tuum, dum illud assidue meditator et adimpleo. « Quia in æternum mihi est, » quia perpetuo mihi adest ante oculos mentis, neque unquam illius obliviscor.

3. SUPER OMNES DOCENTES ME INTELLEXI, QUIA TESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST. **Vers. 3.**

Vers. 4. 4. SUPER SENES INTELEXI, QUIA MANDATA TUA QUÆSIVI.

Hæc est altera utilitas legis : quia non solum prudentiam, sed etiam sapientiam gignit. Sed tamen quoniam videtur David nimium sibi tribuere, anteposendo sapientiam suam sapientiæ omnium qui illum præcesserunt, in quibus erat Adam, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moses, Samuel, et alii : S. Augustinus docet hæc dici in persona Christi, qui cum esset annorum duodecim, et videretur quasi discipulus audiens legis doctores et seniores, tamen « super omnes docentes » se intelligebat. Ait S. Ambrosius, in persona populi christiani. Sed fortasse non erit necesse ad ista confugere : nam per omnes docentes intelligere possumus eos solos, qui Davidem puerum vel adolescentem docuerunt, parentes videlicet et pædagogos suos familiares. Quamvis enim non sit discipulus super magistrum, dum discipulus est, potest tamen is, qui discipulus fuit, diligentia et studio superare eum qui magister ipsius aliquando fuerat. Sic David facile sapientia magistros suos vicit propter continuam meditationem in lege Domini. Idem etiam intelligimus de senibus; non enim voluit David dicere se sapientem fuisse *super omnes senes*, qui fuerant ab initio mundi, sed se adhuc juvenem sapienterem fuisse multis senibus, ob studium suum assiduam in lege Domini meditata.

Vers. 5. 5. AB OMNI VIA MALA PROHIBUI PEDES MEOS, UT CUSTODIAM VERBA TUA.

Vers. 6. 6. A JUDICIIS TUIS NON DECLINAVI, QUIA TU LEGEM POSUISTI MIHI.

Hæc est tertia utilitas legis Domini, quia facit multa vitare peccata. « Ab omni via mala prohibui pedes meos, id est, cavi ne ambularem per vias iniquorum, qui pro lege habent cupiditatem suam, quæ est lex carnis et peccati, id est, cavi ne aliqua in re delinquerem : idque, ut custodirem verba tua, id est legem tuam, quæ contrarium iter ostendebant. « A judiciis enim tuis, » id est, a justissimis mandatis tuis, « non declinavi, quia tu legem posuisti mihi, » id est, quia hanc sanctam legem tu Dominus meus mihi dedisti; sive, ut exponit S. Augustinus, quia tu legem in corde mihi posuisti, tu fecisti per spiritum tuum, ut legem sanctam ex intimo corde meo diligerem.

Vers. 7. 7. QUAM DULCIA FAUCIBUS MEIS ELOQUIA TUA, SUPER MEL ORI MEO!

Hæc est quarta utilitas, quod summam adfert lex Domini se custodientibus voluptatem. Eloquia enim Domini, id est, mandata Domini dulcia sunt faucibus animæ, magis quam mel faucibus corporis : nihil jucundius bona conscien-

tia, et spe supernæ beatitudinis, quam parit observantia legis divinæ.

8. A MANDATIS TUIS INTELEXI, PROPTEREA ODIVI OMNEM VIAM INIQUITATIS. Vers. 8.

Probat ex lege Domini magnam voluptatem se percepisse, eo quod lex Domini bonam conscientiam pariat. Nam, inquit, « a mandatis tuis intellexi, » id est, a mandatis tuis eruditus, prudens et sapiens factus sum : clarior est hæc sententia in hebræo et græco textu. « Propterea odivi omnem viam iniquitatis, » id est, ex hac sapientia et prudentia acquisita ex assidua meditatione legis, non solum abstinui a peccatis, sed etiam magnum odium concepì adversus omnes iniquas actiones. Hoc autem odium mirifice conservat animi puritatem et sanctitatem, et gignit magnam fiduciam in Domino, unde oritur ineffabile gaudium, pax et tranquillitas omnibus thesauris et voluptatibus anteposenda.

Nun. 1. LUCERNA PEDIBUS MEIS VERBUM TUUM, ET LUMEN SEMITIS MEIS. Vers. 1.

In hoc octonario laudat legem divinam Propheta ab eximia quadam utilitate; deinde promittit se eam observaturum, non obstante qualibet tribulatione. Utilitas eximia est, quod lex Domini sit nobis in via vitæ hujus instar lucernæ ambulantis in tenebris. Lex enim peccati, id est, cupiditas, excæcat homines, sive maximas tenebras effundit, ut vera bona et vera mala non internoscantur; et hinc ii, qui hanc legem sequuntur, id est, qui passionibus animi rapi se sinunt, in varia præcipitia ruunt : sed lex Domini has tenebras dissipat, et vera bona ac vera mala demonstrat; et ideo qui eam sequuntur, non errant, neque cæcutiunt, sed recto tramite ad patriam cœlestem iter faciunt. Ait igitur : « Lucerna pedibus meis verbum tuum, » id est, lex tua est lucerna pedibus meis. Et hoc ipsum repetens et declarans addit : « Et lumen semitis meis. » Lucerna enim, dum illuminat semitas per quas incedendum est, dirigit pedes ambulantium : sermo est mataphoricus, sed facile intelligitur.

Legis Domini utilitas, instar lucernæ ambulantis in tenebris.

2. JURAVI, ET STATUI CUSTODIRE JUDICIA JUSTITIÆ TUE. Vers. 2.

Quia lex est lux, ac proinde res optima et utilissima, Propheta jurat et statuit, id est, firmissime apud se constituit, custodire ipsam legem, quam vocat *judicia justitiæ*, id est, judicia justissimam.

3. HUMILIATUS SUM USQUEQUAQUE, DOMINE : VIVIFICA ME SECUNDUM VERBUM TUUM. Vers. 3.

« Humiliatus, » id est, afflictus et vexatus sum valde, occasione legis servandæ : quia « omnes qui volunt pie vivere, persecutionem patiuntur, » ut dicit Apostolus II *Timoth. III*; sed tu, « Domine,

vivifica me, » id est, veram vitam, quæ a malis omnibus libera erit, mihi aliquando tribue, secundum promissum tuum : « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Matth. XIX.* Posset etiam hic locus exponi de virtute humilitatis. Qui enim humiliant seipsos, ut iugo legis se omnino subjiciant, illi secundum promissionem merentur exaltari ad vitam beatam et sempiternam.

Vers. 4. 4. VOLUNTARIA ORIS MEI BENEPLACITA FAC, DOMINE, ET JUDICIA TUA DOCE ME.

Quod juravi et statui custodire legem, non obstante qualibet persecutione, est voluntarium sacrificium oris mei : hoc igitur voluntarium sacrificium oro, ut tibi sit beneplacitum ; et quia ex se id non meretur, tu, Domine, fac illud beneplacitum, dum benigne ex gratia tua illud approbare dignaris ; ac, ut rite hoc sacrificium offeram, « doce me judicia tua, » id est, doce me perfecte legem tuam observare. Alii referunt hæc *voluntaria* ad sacrificia votiva ovium et hircorum ; alii, ad sacrificia laudis et confessionis : sed continuatio Psalmi videtur requirere, ut per *voluntaria* intelligamus spontaneum juramentum legis custodiendæ.

Vers. 5. 5. ANIMA MEA IN MANIBUS MEIS SEMPER : ET LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS.

Quam serio juraverim custodire legem tuam, et hoc tibi sacrificium sponte obtulerim, ex hoc intelligi potest, quod quotidie de vita periclitor propter legis tuæ custodiam, et tamen ipsam « legem non sum oblitus. » S. Ambrosius et S. Augustinus dicunt in plerisque libris legi, *anima mea in manibus tuis*, et hanc veriore lectionem esse judicant. Eodem modo legunt S. Hilarius et S. Hieronymus in *Commentario Psalmorum* ; et sensus optimus et verissimus est, animas nostras in manu Dei esse, a quo pendet vita nostra, et in cujus potestate est, ut vivamus, vel moriamur. Sed in hebræo textu aperte est, *in manibus meis*, ut nos in editione Vulgata legimus ; et S. Hieronymus non solum in sua versione posuit, *in manibus meis*, sed etiam in epist. *ad Suniam et Fretellam* dicit Septuaginta Interpretes vertisse, *in manibus meis*, et omnes veteres græcos tractatores explicasse hoc modo : *Anima mea in manibus meis est*, id est, in periculo vitæ sum. Quod enim manibus tenetur, facile potest cadere, vel eripi, nisi fortiter custodiatur et defendatur ; et sic intelligitur illud *Judic. cap. XII* : « Posui animam meam in manibus meis, » hoc enim dicit Jephthe, dum ad prælium valde periculosum pergit ; et illud *I Reg. XIX*, de Davide : « Posuit animam suam in manu sua, et percussit Philistæum. » Itaque credibile est Septuaginta Interpretes vertisse, *in manibus meis*, sed postea a sciolo aliquo textum fuisse mutatum, quod videtur lectio clarior et facilior.

Anima
mea in
manibus
meis,
id est, in
periculo
vitæ sum.

6. POSUERUNT PECCATORES LAQUEUM MIHI, ET DE MANDATIS TUIS NON ERRAVI. **Vers. 6.**

Non sine causa dixi : « Animam meam in manibus meis semper » fuisse, quia « peccatores posuerunt laqueum mihi, » ut me caperent et occiderent, et tamen ego « de mandatis tuis non erravi, » id est, non aberravi a mandatis tuis. Hoc impletum est, cum David quæreretur a Saule ad mortem, et tamen ipse David semel et iterum, cum facile posset Saulem occidere, seque ab omni periculo liberare, noluit id facere, ne peccaret in Deum, vide lib. *I Reg. cap. XXIII, XXVI.*

7. HÆREDITATE ACQUISIVI TESTIMONIA TUA IN ÆTERNUM, QUIA EXULTATIO CORDIS MEI SUNT. **Vers. 7.**

Cur de mandatis tuis non erraverim, ea causa est, quia « hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum, » id est, elegi mihi in hæreditatem æternam ipsam legem tuam, quia jucundissima et dulcissima mihi est, et summæ delectationis et exultationis causa.

8. INCLINAVI COR MEUM, AD FACIENDAS JUSTIFICATIONES TUAS IN ÆTERNUM PROPTER RETRIBUTIONEM. **Vers. 8.**

Porro causa tantæ delectationis est merces copiosissima, quam secum adfert legis custodia. « Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas, » id est, cum ab una parte lex peccati traheret me, ab altera lex tua, ego inclinavi cor meum tanquam staterem, aut bilancem, ad legem tuam faciendam, propter retributionem, quia videlicet consideravi stipendium legis tuæ esse vitam sempiternam. S. Hieronymus ex hebræo verit, *inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter æternam retributionem* ; textus hebraicus utramque lectionem admittit.

Samech. 1. INIQUOS ODIO HABUI, ET LEGEM TUAM DILEXI. **Vers. 1.**

In hoc octonario Propheta detestatur prævaricatores legis divinæ, et se contrarium eis esse demonstrat. Monet autem S. Augustinus non dixisse Prophetam in primo versiculo : « Iniquitatem odio habui, et legem tuam dilexi, » ut videbatur requirere ordo verborum ; sed dixisse : « Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi, » ut ostenderet se non solum iniquitatem, sed etiam iniquos odisse ; et rursus non dixisse : « Iniquos odio habui, et justos dilexi, » sed et legem tuam dilexi, ut indicaret se non odisse iniquos, nisi quia contrarii sunt legi divinæ quam dilexit. Itaque odio habui iniquos, non ratione naturæ, sed ratione iniquitatis : sicut contra diligebat inimicos, ac per hoc iniquos, non ratione iniquitatis, sed ratione naturæ.

2. ADJUTOR ET SUSCEPTOR MEUS ES TU, ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI. **Vers. 2.**

Ut non timeam iniquos, quos odi, et legem adimpleam quam dilexi : « adjutor et susceptor meus es tu : » adjutor, in lege custodienda, et susceptor in evadenda persecutione iniquorum. Et ego vicissim in verbum promissionis tuæ valde speravi.

Vers. 3. 3. DECLINATE A ME, MALIGNI, ET SCRUTABOR MANDATA DEI MEI.

Una ex causis, cur odio habeat iniquos Propheta, est, quia eorum consortium valde impedit meditationem verbi divini, quæ quietem et pacem animi desiderat. Ideo cupit eos a se recedere, ut muscas molestissimas.

Vers. 4. 4. SUSCIPE ME SECUNDUM ELOQUIUM TUUM, ET VIVAM; ET NON CONFUNDAS ME AB EXPECTATIONE MEA.

Ut cupio iniquos a me recedere, ita cupio ut tu, Domine, ad me accedas, et in sinum tuum suscipias « secundum eloquium » promissionum tuarum, et tum verissime « vivam, » cum tibi, qui vita es, conjunctus ero. Et quia de benignitate tua, non de meritis meis, id exspecto, « non confundas me ab expectatione mea. »

Vers. 5. 5. ADJUVA ME, ET SALVUS ERO; ET MEDITABOR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS SEMPER.

Idem aliis verbis repetit; idem enim est: « Suscipe me, et vivam : » et « Adjuva me, et salvus ero. » Fructus autem hujus susceptionis erit, ut sine impedimento semper meditari valeat in lege Domini.

Vers. 6. 6. SPREVISTI OMNES DISCEDENTES A JUDICIIS TUIS, QUIA INJUSTA COGITATIO EORUM.

Ostendit nunc quod si ipse odio habet iniquos, et a se recedere cupit, id facit exemplo Dei, qui iniquos justissime execratur. « Sprevistis, » inquit, tanquam rem nullius momenti, « omnes discedentes a judiciis tuis, » id est, omnes iniquos, qui discedunt a via legis divinæ. « Quia injusta cogitatio eorum, » id est, quoniam ipsi cogitant se non debere subdi legi Dei, nec ab ea pendere; qua cogitatione nihil iniquius esse potest, cum omnis creatura summo jure Creatori subjici debeat. Hæc fuit cogitatio Luciferi, qui similis Altissimo, non autem ei subditus esse voluit. Eadem fuit cogitatio primorum parentum, qui cupierunt esse sicut dii. Eadem est cogitatio omnium superiorum, qui dicunt in corde suo : « Quis noster Dominus est? » Hos igitur spernit Deus, et non multum curat, si multa millia eorum pereant in æternum, quia quanto pluris ipsi se æstimant, tanto minoris fiunt a Deo.

Vers. 7. 7. PRÆVARICANTES REPUTAVI OMNES PECCATORES TERRE : IDEO DILEXI TESTIMONIA TUA.

Movet hoc loco magnam questionem S. Augustinus, quomodo omnis peccator prævaricator

dici possit, cum Apostolus dicat : « Ubi non est lex, nec prævaricatio, » Rom. iv; et rursus : « Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, » Rom. ii. Respondet, illud, *ubi non est lex, nec prævaricatio*, intelligi de lege in universum; illud autem, *qui sine lege peccaverunt*, intelligi de lege scripta tantum; proinde omnes peccatores dicendi sunt *prævaricatores*, quia omnes prævaricantur legem naturalem scriptam in cordibus. Sed cur Propheta hoc dicit? ut ostendat peccatum, quod est maximum malorum, non aliunde nobis accidere, nisi ex prævaricatione legis. Subjungit : « Ideo dilexi testimonia tua, » id est, ut tam magnum malum effugiam, dilexi legem tuam. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *quasi scoriam reputasti omnes peccatores terræ*. Sed Septuaginta Interpretes per vocem סוּיָם non intellexerunt *scoriam*, a voce סוּג; sed *recedentes*, quod est idem cum *prævaricantes*; nam verbum סוּג significat *recedere*; inde סוּיָם significat *recedentes*. Iod autem et *vau* sunt litteræ permutabiles. Sic etiam non legerunt וַיִּשְׁבַּת, quod est *reputasti*, sed וַיִּשְׁבַּתִּי, quod est *reputavi*.

8. CONFIGE TIMORE TUO CARNES MEAS, A JU- Vers. 8.
DICHS ENIM TUIS TIMUI.

Postulat in fine confirmationem in timore Dei, ut in custodia legis per eum timorem perseveret. « Confige, » inquit, quasi clavis, « timore tuo carnes meas, » id est, cupiditates meas carnales, ut se commovere non possint, juxta illud Apostoli : « Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis, » Gal. cap. v. « A judiciis enim tuis timui, » id est, quoniam jam coepi timere a judiciis tuis poenas horribiles comminantibus, ideo cupio stabiliri in hoc sancto timore, ut ab eo nunquam divellar. Ex hebræo S. Hieronymus vertit, *horripilavit caro mea*; sed sciendum quod verbum סָמַר non solum significat *horrere*, sed etiam *clavis configere*: nam ex hoc verbo deducitur nomen מַסְמַר *masmer*, quod significat *clavum*. Parum autem refert, quod hic ponatur verbum præteriti temporis, et modi indicativi: nam eadem litteræ, mutatis punctis, faciunt imperativum; proinde recte Septuaginta verterunt *confige*, vel, ut Patres legerunt, *confige clavis*.

Hain. 1. FECI JUDICIUM ET JUSTITIAM, NON Vers. 14.
TRADAS ME CALUMNIANTIBUS ME.

In hoc octonario petit gratiam liberationis a calumniatoribus, et auxilium ad legem perfecte adimplendam. « Feci, inquit, iudicium et justitiam, » id est, reddidi unicuique suum, ideo æquum est, ut « non tradas me calumniantibus » mihi. Calumniatores nostri perpetui, dæmones sunt, quibus tradimur a Deo, quando permittimur tentari ab illis, vel potius quando Deo deserente superamur, et tentantibus consentimus.

Locorum
Pauli ex-
positio.

Vers. 2. 2. SUSCIPE SERVUM TUUM IN BONUM, NON CALUMNIENTUR ME SUPERBI.

«Feci, inquit, justitiam,» sed ut semper faciam, et non deficiam faciendo, «suscipe servum tuum in bonum,» illum dirigendo. Clarius est textus hebraicus, ubi habetur, *dirige, sive ordina et apta servum tuum ad bonum*, ut semper placeat illi bonum; et hinc fiet ut non calumnietur mihi superbi, sive homines, sive dæmones. Qui enim bene confirmatus est in bono, et bene aptatus, ut ubique et semper bonum illi placeat, ita perseveranter bene se gerit, ut nihil sit cur timeat calumniatores.

Vers. 3. 3. OCULI MEI DEFECKERUNT IN SALUTARE TUUM, ET IN ELOQUIUM JUSTITIE TUE.

Confirmat, se valde ardentem desiderare perfectam illam directionem ad bonum, quæ in vita æterna dabitur electis. «Oculi mei defecerunt,» præ desiderio respicientes assidue in salutem tuam, quæ de cælo nobis adveniet, «et in eloquium justitiæ tuæ,» id est, in promissionem tuam fidelissimam. Vide quæ dicta sunt ad versiculum primum et secundum litteræ *cap.*

Vers. 4. 4. FAC CUM SERVO TUO SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM, ET JUSTIFICATIONES TUAS DOCE ME.

Pergit in oratione, ac petit ut Dominus operetur secum non secundum merita ipsius, sed «secundum misericordiam» suam, quæ in eo potissimum consistit, ut doceat «justificationes suas,» id est, intime persuadeat bonum esse implere et custodire legem Domini, atque hoc modo doceat non tam scire, quam facere. Quod fit, quando Deus infundit magnam charitatem, non quando solam donat scientiam, quæ sine charitate inflat, non ædificat.

Vers. 5. 5. SERVUS TUUS SUM EGO, DA MIHI INTELLECTUM, UT SCIAM TESTIMONIA TUA.

Ista tam frequens petitio ejusdem rei, signum est magni desiderii. «Servus tuus sum ego,» ac per hoc teneor mandatis tuis obedire; «da mihi igitur intellectum,» id est, fac me intelligere testimonia tua, ut illa perfecte addiscam. Vide primum versiculum litteræ *iod*, qui est huic similis.

Vers. 6. 6. TEMPUS FACIENDI, DOMINE, DISSIPAVERUNT LEGEM TUAM.

Hic versiculum duobus modis exponi solet. SS. Patres Hilarius, Ambrosius et Augustinus exponunt de gratia Salvatoris, ut sensus sit: O Domine, jam «tempus est faciendi,» quia satis docuisti verbis, satis mandasti; nunc tempus est ut facias, ut exemplo doceas, ut carnem sumas, ut obedientiam usque ad mortem crucis exhibeas, ut gratiam dones, qua justificatio legis impleri possit a nobis: nam «dissipaverunt legem tuam,» Judæi videlicet, quibus data erat. At græci, Theo-

doretus et Euthymius, quos plerique recentiorum sequuntur, exponunt de punitione sceleratorum, ut sensus sit: Tempus est, Domine, ut facias judicium adversus impios, eosque punias, quoniam «dissipaverunt legem tuam,» id est, non solum utcumque violaverunt, sed penitus dissipaverunt, cum nihil ejus observent. Utraque bona est expositio, sed videtur illa magis mystica, hæc magis litteralis. S. Augustinus legit, *tempus faciendi, Domino*; S. Ambrosius, *tempus faciendi, Domine*, ut habet editio nostra Vulgata. S. Hilarius utroque modo hunc versiculum legit. In hebraico et græco textu habetur, *Domino*; sed idem est sensus, dummodo illud, *faciendi*, tribuatur Deo, non homini, et sensus sit: Tempus est ut tu, Domine, facias.

7. IDEO DILEXI MANDATA TUA SUPER AURUM ET TOPAZION.

8. PROPTEREA AD OMNIA MANDATA TUA DIRIGEBAR: OMNEM VIAM INIQUAM ODDIO HABUI.

Quia nulli «dissipaverunt legem tuam,» et ob hoc video illis gravissimum imminere supplicium: ideo ego ex adverso magis incensus sum amore legis tuæ, et pluris illam facio quam aurum et lapides pretiosos; ideo etiam non solum legem diligebam, sed etiam custodire satagebam. «Dirigebam enim ad omnia mandata tua,» id est, recte ambulabam per viam mandatorum tuorum, non declinans ad dexteram, vel sinistram; imo etiam «omnem viam iniquitatis,» id est, omnem legem carnis et peccati «odio habui,» et declinavi. Porro per vocem *topazion*, quod est in hebræo טֹפֶזִים, significatur lapis pretiosus, quem dicunt aurei coloris esse, et valde lucidum: vide Strabonem lib. VI, et Plinium lib. XXXVII, cap. VIII. Eandem vocem habemus in *Psalm. XVIII*, ubi Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus verterunt, *lapidem pretiosum*, quia videbant prophetam in una specie intellexisse genus ipsum lapidum pretiosorum.

Phe. 1. MIRABILIA TESTIMONIA TUA, IDEO SCRUTATA EST EA ANIMA MEA.

In hoc octonario iterum Prophetam revertitur ad laudandam legem, et ad petendam gratiam, et ad eandem legem perfecte servandam. Laudat igitur legem, quod admirabilis sit, et ideo eam scrutatus sit diligenter. At *Deuter. XXX*, ubi legimus: «Mandatum hoc non supra te est,» in hebræo habetur, *mandatum hoc non mirabile est*. Respondeo, leges Domini sive morales, sive judiciales, sive ceremoniales, non esse mirabiles, quod attinet ad sensum litteralem, nam apertæ sunt et faciles; et qui eas non servant, non possunt excusari ab ignorantia: et hoc affirmat Moses in *Deuteronomio*. At, quod attinet ad mysticos sensus, præsertim legum ceremonialium, mirabiles et obscurissimæ sunt, cum per illas figurentur omnia mysteria christianæ religionis: atque hoc

significare videtur hoc loco Propheta. Præterea decalogus, quo lex Domini potissima continetur, hoc ipso valde mirabilis est, quod tam claris et apertis sententiis conscriptus sit, cum tamen in summa brevitate complectatur omnia principia justitiæ, ad quæ reducuntur omnes leges, quæ factæ sunt et quæ fient. Omnes enim aliæ leges, quæ sunt innumerabiles, et maxima volumina repleverunt, et deinceps replebunt, omnes, inquam, vel sunt conclusiones, vel determinationes legum decalogi. Itaque sicut parva semina mirabilia sunt, quia virtute continent magnas arbores: sic decalogus mirabilis est, quia virtute continet omnes leges totius mundi.

Vers. 2. **2. DECLARATIO SERMONUM SUORUM ILLUMINAT, ET INTELLECTUM DAT PARVULIS.**

Quia dixerat mirabilia esse mandata divina, nunc addit, quod si declarentur vel ab ipso Deo per infusionem luminis divini, vel ab aliquo perito doctore, mirifice mentem illustrent. Declaratur autem lex, tum quando aperiuntur mysteria figurarum, quæ in lege ceremoniali continentur; tum quando deducuntur conclusiones ex lege morali; tum denique quando decreta legis judicialis ad facta particularia applicantur. Ex hebræo vertit S. Hieronymus, *ostium sermonum tuorum*: sed vox פתח non solum *ostium*, sed etiam *apertionem*, ac per hoc *declarationem* significat. Quod sequitur: «Et intellectum dat parvulis,» significat legis declarationem parvulis esse necessariam, id est, simplicibus et ignorantibus. Fortasse etiam, ut S. Augustinus monet, per parvulos intelligere debemus humiles; isti enim facilius res divinas addiscunt, juxta illud *Matth. xi*: «Confiteor tibi, Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis,» iis videlicet, qui non sunt in oculis suis sapientes, nec prudentes.

Vers. 3. **3. OS MEUM APERUI, ET ATTRAXI SPIRITUM, QUIA MANDATA TUA DESIDERABAM.**

Et ego, ut unus ex parvulis, os meum interius aperui orando et petendo, «et attraxi spiritum» bonum, spiritum scientiæ et pietatis, quo mandata intelligere et implere possem. Nam ipsa mandata tua intelligere et implere desiderabam. Sumpta est metaphora a respiratione corporali: cum enim gravamur aliquo magno labore, ac pene suffocamur, tum aperientes os et anhelantes, respiramus et melius habemus.

Vers. 4. **4. ASPICE IN ME, ET MISERERE MEI SECUNDUM JUDICIUM DILIGENTIUM NOMEN TUUM.**

Aperiendo autem os ad orandum ita dixi: «Aspice in me, et miserere mei,» id est, aspice in me oculis pietatis, et miserere mei laborantis sub onere præceptorum tuorum, quæ meis viribus implere non possum; «miserere, inquam, mei secundum judicium diligentium nomen tuum,»

id est, juxta consuetudinem qua uteris erga amicos tuos, qui te in veritate diligunt; vox enim hebraica מִשְׁפָּטֵי מִשְׁפָּטֵי significat *judicium, morem, consuetudinem, modum, habitum*, et alia. Sed quia Septuaginta Interpretes verterunt *κρίμα*, et noster Interpres *judicium*, in eundem sensum exponere debemus hoc modo: «Miserere mei secundum judicium,» quo uteris in judicandis amicis tuis, qui te diligunt.

5. GRESSUS MEOS DIRIGE SECUNDUM ELOQUIUM TUUM, ET NON DOMINETUR MEI OMNIS INJUSTITIA. Vers. 5.

In hoc, misereberis mei «secundum judicium diligentium nomen tuum,» si direxeris gressus meos «secundum eloquium tuum,» id est, si per gratiam tuam feceris, ut ego rectam viam ingrediā ambulans secundum directionem legis tuæ; et sic «non dominetur mei omnis injustitia,» id est, nullam injustitiam committam, quæ me captivum teneat; nam, ut Dominus dicit *Joan. viii*: «Qui facit peccatum servus est peccati.»

6. REDIME ME A CALUMNIIS HOMINUM, UT CUSTODIAM MANDATA TUA. Vers. 6.

Gressus meos dirige tunc potissimum, cum periculum est ne perturbatus calumniis declinem a recta via; «calumnia enim perturbat sapientem, et perdit robur cordis illius,» ut dicit *Ecclesiastes cap. vii*. «Redime me a calumniis hominum,» id est, libera me a calumniis hominum, ut animo tranquillo custodiam mandata tua. Non est facienda vis in verbo *redime*; nam apud Hebræos passim accipitur pro *libera*.

7. FACIEM TUAM ILLUMINA SUPER SERVUM TUUM, ET DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS. Vers. 7.

Quod supra dixerat, «aspice in me,» idem aliis verbis repetit, dicens: «Faciem tuam illumina super servum tuum.» Sicut enim sol cum interpositione nubium obscuratur, privat nos calore et lumine: ita Deus cum nos gratia sua non adjuvat, videtur abscondere faciem suam, vel tenebris cooperire, et contra, cum nos gratiæ suæ lumine collustrat, videtur nubium obstacula dissipare, et nobis serenam faciem ostendere. Ait igitur: «Faciem tuam illumina super servum tuum,» id est, sereno meo vultu respice, et lumine ad me transfuso, doce me justificationes tuas, id est, legem tuam intelligere et servare.

8. EXITUS AQUARUM DEDUXERUNT OCULI MEI, QUIA NON CUSTODIERUNT LEGEM TUAM. Vers. 8.

Quam vehementer David Dei legem dilexerit, ostendit hactenus tot precibus toties repetitis pro gratia servandæ legis: nunc demonstrat ex magno dolore, quem concepit ex prævaricatione; non enim dicit se unam vel alteram lacrymam fudisse, sed rivos aquarum, id est, lacrymarum, ex oculis, quasi ex fontibus, produxisse, «quia non custodierunt legem Domini.» Tametsi enim

Instrumenta peccati, nunc oculi, nunc lingua, nunc manus. peccatum, id est, transgressio legis, procedat a voluntate, sive a corde : tamen instrumenta peccati nunc sunt oculi, nunc lingua, nunc manus. Peccati autem gravissimi, quod David aliquando commisit, et pro quo «lavabat per singulas noctes lectum suum,» instrumenta fuerunt oculi. Vidit enim nimis curiose mulierem nudam, dum se lavaret; inde exarsit in concupiscentiam, inde processit ad adulterium et homicidium. Theodoretus et Euthymius, quos aliqui recentiores sequuntur, dicunt Davidem flevisse peccata aliorum, et sic exponunt illud : « Quia non custodierunt legem tuam. » Sed SS. Patres nostri Hilarius, Ambrosius, Hieronymus et Augustinus constanter affirmant Davidem loqui de peccato suo, non de alieno.

Vers. 1. *Tsade.* 1. JUSTUS ES, DOMINE, ET RECTUM JUDICIUM TUUM.

In hoc octonario laudatur lex Domini a summa rectitudine et justitia : ac primum demonstrat David esse justissimam legem, quoniam auctorem habet justissimum, in quem injustitia cadere non potest. Ait igitur : « Justus es, Domine, » id est justus, per antonomasiam, et solus justus ea justitia, cum qua admisceri injustitia nequeat, juxta illud I *Joan.* 1 : « Deus lux est, et in eo tenebræ non sunt ullæ. » « Et rectum judicium tuum, » id est, et consequenter rectum ac justum est judicium, decretum, mandatum tuum. Nam in hoc Psalmo per *judicium* fere semper ipsa lex intelligitur. Quamquam etiam illud verum est, judicium Dei, quo distribuit pœnas et præmia, semper esse justum, licet interdum non appareat ejus justitia.

Vers. 2. 2. MANDASTI JUSTITIAM TESTIMONIA TUA, ET VERITATEM TUAM NIMIS.

Ostendit legem Dei non solum esse justum, quia procedit a Deo justo, sed etiam quia continet ipsam justitiam. « Mandasti, inquit, justitiam testimonia tua, » id est, præcepisti nobis testimonia tua, quæ sunt ipsa justitia; « et veritatem tuam nimis, » id est, et sunt ipsa veritas omnino. S. Thomas I II, *Quæst.* C, art. 8, ex hoc principio colligit legem decalogi esse omnino indispensablem, quia continet ipsum ordinem justitiæ: quomodo si quis juberet ut nullus peccet, vel ut nemo sit iniquus, lex esset omnino indispensable, quia non potest dari casus, in quo liceat peccare, vel iniquum esse.

Vers. 3. 3. TABESCERE ME FECIT ZELUS MEUS, QUIA OBLITI SUNT VERBA TUA INIMICI MEI.

Propter hanc tantam æquitatem legis tuæ, dolore afficiebar, ita ut etiam tabescerem et languerem præ zelo, cum viderem homines, etiamsi inimicos meos, oblivisci verborum tuorum, id est, tam utilium præceptorum tuorum. In græco legitur, *zelus tuus*, et sic legunt Hilarius, Ambro-

sus, Hieronymus, Augustinus et Theodoretus in *Commentario Psalmorum*. Sed nostra lectio conformis est hebraico textui, nec desunt antiqui codices, qui nostræ lectioni faveant. Sanctus enim Augustinus testatur alios codices habere, *zelus meus*; alios, *zelus domus tuæ*; sensus autem semper est idem, ut notum est.

4. IGNITUM ELOQUIUM TUUM VEHEMENTER, ET SERVUS TUUS DILEXIT ILLUD.

Iterum docet Propheta legem Dei esse justissimam et purissimam, ex similitudine ad aurum igne probatum. Dicitur enim eloquium Dei *ignitum vehementer*, quia similis est lex Dei auro in fornace ignis constituto, ubi non læditur, quia purum est ab omni sorde. Nam in textu hebraico habetur צרופה, quod significat *probatum et examinatum igne*. Neque dici potest Septuaginta Interpretes non legisse *tserupha*, sed שרופה, quod proprie *ignitum* significat : nam in hoc octonario singuli versus incipiunt per litteram *tsade*, et hoc vocabulum est initium versiculi. Itaque certum est hoc loco per *ignitum* intelligi *probatum*, et *examinatum igne*, ac per hoc significari legem Domini esse purissimam ab omni injustitia, ut est aurum igne examinatum. Simile habetur in *Psal.* XI : « Eloquia Domini casta, argentum igne examinatum. » Unde etiam sequitur ut eadem lex summo amore diligenda sit; et merito David adjungit : « Et servus tuus dilexit illud. » Neque tamen est falsum, sed verissimum, legem Domini esse etiam igneam, ut dicitur *Deuter.* XXXIII : « In dextera ejus ignea lex, » tum quia instar ignis illuminat et purificat; tum quia finis ejus est charitas, quæ est ignis divinus.

5. ADOLESCENTULUS SUM EGO, ET CONTEMPTUS : JUSTIFICATIONES TUAS NON SUM OBLITUS.

Hoc refert David ad comparisonem fratrum suorum, quasi dicat : Ego sum minimus inter fratres meos (hoc enim proprie significat vox hebræa צעיר), et contemptus a patre et fratribus; et tamen exaltatus ad regnum, et a Deo præ omnibus honoratus, quia « justificationes tuas non sum oblitus. » Vide lib. I *Reg.* XVI. S. Ambrosius et S. Augustinus exponunt mystice de populo christiano, qui est frater junior respectu fratris senioris populi judaici, et ab illo contemptus, sed a Deo magis dilectus, quia « justificationes Domini non est oblitus, » quas populus Judaicus oblitus est.

Mystice, populus christianus frater junior: judaicus populus frater senior.

6. JUSTITIA TUA JUSTITIA IN ÆTERNUM, EX LEX TUA VERITAS.

Hæc est repetitio et declaratio secundi versiculi. Justitia enim Domini, id est, justissima lex Domini est justitia æterna, quia immutabilis et indispensable; et simul est veritas, quia nihil falsi continet: promissiones enim ejus et comminationes omnino impleri debent.

Lex decalogi indispensable.

Vers. 7. 7. TRIBULATIO ET ANGSTIA INVENERUNT ME, MANDATA TUA MEDITATIO MEA EST.

Ex hac veritate fit ut in omni tribulatione consoletur me legis tuæ assidua meditatio. «Tribulatio et angustia invenerunt me,» id est, quotiescumque tribulatio et angustia invenerunt me, «mandata tua meditatio mea est;» id est, id remedium accipio, ut mediter, et oblecter in mandatis tuis considerandis.

Vers. 8. 8. ÆQUITAS TESTIMONIA TUA IN ÆTERNUM, INTELLECTUM DA MIHI, ET VIVAM.

Idem aliis verbis dicit, quod in secundo et sexto versiculo: nam per *æquitatem* hoc loco *justitia* accipienda est, ut ex textu hebraico constat. «Æquitas testimonia tua in æternum,» id est, præcepta tua sunt æterna justitia, quia semper justissima sunt: ideo peto ut des mihi intelligentiam præceptorum tuorum, ut ea custodiendo vivam, quæ si non custodirem, continuo morerer.

Vers. 1. Coph. 1. CLAMAVI IN TOTO CORDE MEC; EXAUDI ME, DOMINE, JUSTIFICATIONES TUAS REQUIRAM.

In hoc octonario Propheta desiderium suum erga divinam legem ardenti oratione demonstrat: ac in primo quidem, et secundo versiculo exprimit vehementiam desiderii per clamorem; in tertio et quarto, per horam intempestivam. «Clamavi, inquit, in toto corde meo,» id est, toto affectu totisque viribus clamavi; ideo «exaudi me, Domine.» Sicut enim vocem corporalem submissam non facile exaudimus, clamorem autem non possumus non exaudire: ita Deus orationem frigidam et remissam, quasi non audierit, non admittit: ardentem autem, et magno desiderio emissam, quasi non possit non audire, facile admittit. «Justificationes tuas requiram,» id est, exaudi me, ut «justificationes tuas,» id est, præcepta tua, diligenter requiram: vel «exaudi me,» et ego gratia tua adjutus præcepta tua requiram, quod in idem recidit.

Vers. 2. 2. CLAMAVI AD TE, SALVUM ME FAC, UT CUSTODIAM MANDATA TUA.

Potest hoc intelligi de salute in spe, quæ habetur per gratiam in hoc sæculo, et de salute in re, quæ habetur per gloriam in futuro sæculo. «Clamavi ad te,» id est, magno desiderio oravi; «salvum me fac,» per gratiam, quæ est salus inchoata, «ut custodiam mandata tua,» quantum in hoc sæculo fragilitas humana permittit; et rursum «salvum me fac,» in æterna vita, «ut custodiam mandata tua,» sine ullo timore prævaricandi.

Vers. 3. 3. PRÆVENI IN MATURITATE, ET CLAMAVI: QUIA IN VERBA TUA SUPERSPERAVI.

Hunc locum corruptum esse aliqui putant, quia S. Augustinus legit, *præveni in immaturitate*. Sed

credendum est potius corruptum fuisse codicem quem habuit S. Augustinus; nam S. Hilarius, S. Ambrosius, S. Hieronymus in *Commentario*, et alii legunt, ut nos habemus, *in maturitate*. Sciendum est autem verbum *maturare* esse ambiguum, et aliquando significare *perficere*, ut cum dicimus, *maturare fructus*; aliquando, *accelerare et festinare*, qua notione dixit Poeta: «Mature fugam,» lib. I *Æneid.*: et *mature venisti* tam significat, *tempore opportuno venisti*, quam *satis cito venisti*. Hoc igitur loca *maturitas* non est opportunitas temporis, sed acceleratio et anticipatio horæ, quod proprie expressit græcus codex, ἐπιείκεια, id est, *in non hora*, sive ante horam, tempore intempetivo et immaturo, et sensus est: «Præveni in maturitate,» id est, præveni tempus surgendi, et in acceleratione et festinatione, antequam dies illucesceret, cum adhuc tempus dormiendi esset, ego præ desiderio anticipavi vigiliam, et in oratione mea clamavi, quia valde speravi in verba promissionum tuarum.

4. PRÆVENERUNT OCULI MEI AD TE DILUCULO: UT MEDITARER ELOQUIA TUA. Vers. 4.

Idem repetit aliis verbis. «Prævenerunt, inquit, oculi mei» tempus vigilandi, et «diluculo,» id est, valde mane, ante ortum solis ad te respicere cœperunt, ut gratia tua adjuvante meditarer eloquia tua.

5. VOCEM MEAM AUDI SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM, DOMINE; ET SECUNDUM JUDICIUM TUUM VIVIFICA ME. Vers. 5.

Pergit in oratione quam diluculo, remotis curis temporalibus, in magno silentio rerum omnium, attentissimo animo faciebat. «Vocem meam, inquit, audi,» non secundum merita mea, sed «secundum solitam misericordiam tuam, et secundum judicium tuum,» quo reddis quod promisisti; «vivifica me,» conservans et augens vitam spiritualem quam dedisti, et in futuro sæculo perficiens et consummans, ut amplius mori non possim.

6. APPROPINQUAVERUNT PERSEQUENTES ME INIQUITATI; A LEGE AUTEM TUA LONGE FACTI SUNT. Vers. 6.

Non sine causa peto vivificari, quoniam non desunt persecutores qui tentationibus assiduis mortificare me satagunt, qui persecutores, sive homines, sive demones, «appropinquerunt iniquitati, et a lege tua longe facti sunt,» id est, iniquitatem diligunt, illi adhærent, illam persuadere aliis conantur; sicut e contrario legem tuam oderunt, illam fugiunt, illam omnibus invisam reddere student. S. Augustinus, S. Ambrosius et S. Hieronymus in *Commentario* legunt, *appropinquerunt persequentes mihi inique sive iniquitate*, id est, cum iniquitate: ita ut appropinquatio sit ad hominem, ut ei noceant, non ad iniquitatem, ut illi jungantur. Et quidem vox

græca ambigua est, et tam *iniquitate* quam *iniquitatis* reddi potest. Vox hebraica, ut nunc se habet, favet lectioni S. Augustini; nam ad verbum sic reddi potest, *appropinquaverunt persecutores iniquitatis*, id est, persecutores iniquissimi appropinquaverunt, supple, *ad me*. Tamen omnino credibile est verba hebraica non esse legenda, רדפתי זימה *rodephai zimma*, id est, *persecutores iniquitatis*, sed *rodephai zimma*, id est, *persecutores mei iniquitati*, quæ lectio est nostræ editionis Vulgatæ, et habetur apud S. Hilarium, et cum lectione græca bene coheret, et optime respondet verbis sequentibus: « A lege autem tua longe facti sunt, » ubi Propheta opponit iniquitatem legi, et dicit persecutores suos appropinquasse iniquitati, et recessisse a lege: tamen uterque sensus bonus est.

Vers. 7. 7. PROPE ES TU, DOMINE: ET OMNES VIÆ TÆ VERITAS.

Quamvis persecutores mei « a lege tua longe facti sint, » tamen a te longe fieri non potuerunt: quia tu « prope es » illis per justitiam, « et omnes viæ tuæ veritas, » id est, omnes leges, omnia judicia tua justissima sunt. Itaque manum tuam punientem ipsorum scelera fugere non potuerunt. Mihi quoque « prope es » tu, Domine, per auxilium, et quia « omnes viæ tuæ veritas, » non patieris ut mihi noceant persecutores: nam etsi forte dabis illi potestatem in corpus meum, non dabis in animam meam, et tandem omnis persecutio in coronam gloriæ convertetur.

Vers. 8. 8. INITIO COGNOVI DE TESTIMONIIS TUIS, QUIA IN ÆTERNUM FUNDASTI EA.

Quod autem « omnes viæ tuæ sint veritas, » imo etiam æterna veritas: « Initio cognovi de testimoniis tuis, » id est, jam inde a primo tempore, quo primum cœpi intendere in mandata tua, cognovi ex ipsis, dum ea attente considerarem, « quia in æternum fundasti ea, » id est, quod sint æternæ veritatis, et plane immutabilia et indispensabilia. Nam jam supra dictum est, ea esse immutabilia, quia continent ordinem justitiæ, et ipsam legislatoris intentionem.

Vers. 1. Resh. 1. VIDE HUMILITATEM MEAM, ET ERIPERE ME, QUIA LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS.

Vers. 2. 2. JUDICA JUDICIUM MEUM, ET REDIME ME; PROPTER ELOQUIUM TUUM VIVIFICA ME.

In hoc octonario rursum Propheta orationem fundit ad Deum, pro liberatione ab inimicis sive dæmonibus, sive hominibus, qui eum tentationibus suis ad prævaricationem legis pertrahere nitentur. « Vide, inquit, humilitatem meam, » id est, afflictionem et tribulationem meam, « et eripe me, quia legem tuam non sum oblitus, » id est, quamvis legem non perfecte custodiam, tamen non post tergum meum eam abjeci, sed recordor et recogito eam, et custodire desidero;

ideo æquum est ut eripias me a tentantibus inimicis, et perficias in me, quod per gratiam tuam cœpisti. « Judica igitur judicium meum, » id est, judica causam meam, « et redime me, » per judiciariam sententiam tuam, de manu inimicorum meorum; « propter eloquium tuum vivifica me, » id est, propter promissionem tuam, sive propter legem quam constituisti de præmiis bonorum et suppliciis malorum, vivifica me, vitam gratiæ augendo, et vitam gloriæ suo tempore largiendo.

3. LONGE A PECCATORIBUS SALUS, QUIA JUSTIFICATIONES TUAS NON EXQUISIERUNT. Vers. 3.

Dixi: « Vivifica me, quia legem tuam non sum oblitus; » scio enim longe esse a peccatoribus salutem, quia « justificationes tuas non exquisierunt. » Nam imprimis dæmones, qui per antonomasiam peccatores dici possunt, longissime absunt a salute, quia nunquam ad eam perveniunt, quod legem Domini non exquisierint, sed eam potius superbiendo contempserint. Alii quoque peccatores tam longe a salute absunt, quam longe absunt a lege Domini exquirenda; neque enim frustra dictum est a Domino: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Matth. XIX.*

4. MISERICORDIÆ TÆ MULTÆ, DOMINE: SECUNDUM JUDICIUM TUUM VIVIFICA ME. Vers. 4.

Quamvis severissime punias eos a quibus longe fecisti salutem tuam, tamen multæ sunt etiam misericordiæ tuæ; ideo peto ut secundum judicium tuum, quo misericorditer judicas eos qui faciunt misericordiam et qui diligunt legem tuam, vivifices me.

5. MULTI QUI PERSEQUUNTUR ME, ET TRIBULANT ME; A TESTIMONIIS TUIS NON DECLINAVI. Vers. 5.

Non sine causa postulo ut vivifices me, quia multi sunt hostes mei visibiles, et plures invisibiles, qui me mortificare contendunt: et tamen ego gratia tua adjutus « a testimoniis tuis, » hoc est, a præceptis tuis, quæ sunt quasi rectissima via, « non declinavi, » neque ad dexteram, neque ad sinistram.

6. VIDI PRÆVARICANTES, ET TABESCEBAM: QUIA ELOQUIA TUA NON CUSTODIERUNT. Vers. 6.

Ostendit in hoc versiculo Propheta verum spiritum charitatis, quia non tam moleste ferebat persecutores ob propriam afflictionem, quam ob injuriam Dei: quod idem antea dixerat illis verbis: « Defectio tenuit me pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam; » et rursum: « Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sum verba tua inimici mei. »

7. VIDE QUONIAM MANDATA TUA DILEXI, DOMINE; IN MISERICORDIA TUA VIVIFICA ME. Vers. 7.

Ego videns prævaricantes, tabescebam; æquum

est ut tu videns me diligentem mandata tua, misericorditer me vivifices.

Vers. 8. 8. PRINCIPIUM VERBORUM TUORUM VERITAS, IN ÆTERNUM OMNIA JUDICIA JUSTITIÆ TUÆ.

Duobus modis potest intelligi præsens versiculus. Uno modo, ut sensus sit: Verba tua procedunt a veritate, ut a suo principio, et quasi fonte; et ideo verissima sunt, et « in æternum manent judicium justitiæ tuæ, » quæ sunt ut pios maneat præmium, et impios pœna: ita exponit S. Augustinus. Altero modo, ut sit sensus: « Principium verborum tuorum, » quando videlicet cœpisti loqui cum Adamo, et jubens sub pœna mortis, ne tangeret lignum scientiæ boni et mali: « veritas fuit, » id est, verissimum fuit, et « judicium justitiæ tuæ, » quibus peccata tunc punire cœpisti, sempiterna sunt: ita exponit Euthymius.

Vers. 1. Scin. 1. PRINCIPES PERSECUTI SUNT ME GRATIS, ET A VERBIS TUIS FORMIDAVIT COR MEUM.

In hoc octonario demonstrat Propheta constantiam suam in custodienda lege Domini, et desiderium cavendi ab omni prævaricatione. « Principes, inquit, persecuti sunt me gratis, » id est, Saul rex sine ulla causa me persecutus est, reddens mala pro bonis, ut etiam postea fecit Isboseth filius Saulis, qui duce Abner injuste mecum bella gessit, et tandem idem fecit filius meus Absalon, qui regnum sibi usurpare, meque de solio exturbare conatus est. « Et a verbis tuis formidavit cor meum, » id est, ego tamen tantis tentationibus non succubui, ut eis nocerem; sed timens mandata tua, semel atque iterum Sauli peperi, et mortem Isboseth ultus fui, et Absalonem deflevi, reddens bona pro malis. S. Ambrosius et S. Augustinus hæc verba accommodant sanctis martyribus, qui persecutionem injustissimam passi ab imperatoribus infidelibus, plus timebant Deum, ut fidem conservarent, quam minas principum, ut fidem negarent.

Vers. 2. 2. LÆTABOR EGO SUPER ELOQUIA TUA, SICUT QUI INVENIT SPOLIA MULTA.

Non solum timui a verbis tuis, sed etiam dilexi verba tua, et ideo « lætabor super eloquia tua, » cum dabitur occasio illa adimplendi, sicut lætatur, qui peracto prælio invenit multa spolia hostium devictorum. Aptissima similitudo, tum quia David vir bellicosus erat, et assuetus præliis; tum quia in præceptis Dominicis observandis cum diabolo alacriter pugnandum est, et ex ea pugna, qui victor revertitur, invenit illustres coronas a Deo paratas omnibus hostium spoliis pretiosiores.

Vers. 3. 3. INIQUITATEM ODIU HABUI, ET ABOMINATUS SUM; LEGEM AUTEM TUAM DILEXI.

Iterum repetit amorem suum erga legem divi-

nam, et odium erga iniquitatem: quod erat manifestum indicium amoris legislatoris; nam et Dominus in Evangelio dicit: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, » Joan. XIV; et ibidem: « Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. » Felix qui Spiritu Sancto reddente testimonium spiritui ejus, dicere potest: « Iniquitatem odio habui, et legem tuam dilexi. »

4. SEPTIES IN DIE LAUDEM DIXI TIBI, SUPER JUDICIA JUSTITIÆ TUÆ. Vers. 4.

Et hoc est charitatis signum, sine intermissione Deum laudare, quod judicium ejus justissima sint, et leges ipsius summam justitiam in se contineant. Quamvis per numerum septenarium intelligatur hoc loco frequentissima laus, quomodo intelligitur frequens lapsus, cum dicitur: « Septies in die cadit justus, » Prov. XXIV, tamen non sine causa ex hoc loco Ecclesia usum septem horarum Canonicarum instituisse videtur. Nam cum ad imitationem tam sancti regis vellet filios suos frequentissime Deum laudare, determinavit septenarium numerum, cui si addatur octava hora, de qua dictum est supra: « Media nocte surgebam ad confitendum tibi, » fiet ut tertia quaque hora Trinitas Deus a fidelibus laudetur, ut S. Cyrianus notavit in serm. 6, qui est de *Oratione Dominica*.

Usus septem horarum canonicarum unde instituit Ecclesia?

5. PAX MULTA DILIGENTIBUS LEGEM TUAM, ET NON EST ILLIS SCANDALUM. Vers. 5.

Magna et verissima laus est dilectionis legis divinæ: nam qui diligit legem, diligit Deum legislatorem; qui autem diligit Deum, diligit omnia in Deo, ac per hoc nullum habet ex parte sua inimicum, sed cum omnibus ex parte sua pacem habet. Deinde: « Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, » ut dicit Apostolus Rom. VIII. Nemo autem nocere potest ei, cui « omnia cooperantur in bonum; » quare qui diligit Deum, cum omnibus pacem habere debet; et ideo Apostolus ad Gal. V, dicit: « Caritas, gaudium, pax, » etc. Pari ratione non est scandalum « diligentibus legem » Domini, sed sine offensione currunt ad patriam: nam scandalum activum non cadit in eum qui diligit legem, cum scandalizare peccare sit, et peccare sit legem prævaricari. Scandalum autem passivum, vel est pusillorum, qui ex ignorantia existimant illicitum esse, quod licitum est, et offenduntur cum vident illa fieri, quæ ipsi arbitrantur illicita; vel est Pharisæorum, qui ex propria malitia in pejorem partem interpretantur, quæ interpretanda erant in meliorem. At qui diligunt legem Domini, perfecti sunt in charitate; proinde nec pusilli, nec pharisæi sunt, ac per hoc non est illis scandalum. Vide S. Thomam. II II, *Quæst.* XLIII, art. 5 et 6.

Scandalum activum et passivum quid sit?

6. EXPECTABAM SALUTARE TUUM, DOMINE, ET MANDATA TUA DILEXI. Vers. 6.

Induit personam perfectorum hoc loco Prophe-
ta, et ideo cum fiducia dicit : « Expectabam sal-
utare tuum, » id est, salutem æternam, quæ a te
est; et rationem reddit : « Et mandata tua dilexi, »
id est, quia « mandata tua dilexi. » Quomodo di-
cit Apostolus II *Tim.* IV : « Cursum consummavi,
fidem servavi, in reliquo reposita est mihi co-
rona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus
iudex. »

Vers. 7. 7. CUSTODIVIT ANIMA MEA TESTIMONIA TUA, ET
DILEXIT EA VEHEMENTER.

In eadem perfecti persona loquitur, ac testatur
se mandata servasse, quoniam ea vehementer
amavit. « Vere enim amor, » ut scripsit S. Gre-
gorius, « operatur magna, si est; si autem ope-
rari renuit, amor non est; » et Dominus in Evan-
gelio *Joan.* XIV : « Qui non diligit me, sermones
meos non servat; » et Apostolus *ad Rom.* XIII :
« Dilectio malum non operatur. Plenitudo ergo
legis est dilectio; » et ibidem : « Qui diligit, le-
gem implevit. »

Vers. 8. 8. SERVAVI MANDATA TUA ET TESTIMONIA TUA,
QUIA OMNES VIE MEÆ IN CONSPECTU TUO.

Iterum in persona perfectorum, se omnia man-
data et testimonia servasse affirmat; sed ex alio
motivo, quod proprium est perfectorum, videli-
cet, quia in omnibus actionibus suis cogitabat
Deum esse præsentem; id enim significat illud,
quia omnes viæ meæ in conspectu tuo, id est, quic-
quid agebam, in conspectu tuo agebam, sciens
et cogitans te omnia conspiciere. Hæc enim cogi-
tatio mirabilem vim habet ad moderandas ac-
tiones humanas : nam si conspectus principis ter-
reni id efficit, ut subditi coram eo peccare non
audeant, imo etiam desides et negligentes, vel
timidi et parvi animi videri erubescant : quid fa-
ceret conspectus Principis cælestis, atque omni-
potentis, si ante oculos mentis perpetuo versaretur?
Hinc Dominus Abrahamo dicebat : « Ambula
coram me, et esto perfectus, » *Gen.* XVII; et
Abraham dicebat : « Dominus in cujus conspectu
ambulo, » *Gen.* XXIV; et Elias ac Elisæus dicebant :
« Vivit Dominus, in cujus conspectu sto, » III *Reg.*
XVII et IV *Reg.* III.

Vers. 1. *Thau.* 1. APPROPINQUET DEPRECATIO MEA IN
CONSPECTU TUO, DOMINE : JUXTA ELOQUIUM TUUM
DA MIHI INTELLECTUM.

In hoc ultimo octonario concluditur Psalmus
oratione ad Deum pro gratia et salute sæpius pe-
tita; sciebat enim Propheeta, quod postea in Evan-
gelio Dominus admonuit, perseverantiam in ora-
tione esse ad impetrandum longe utilissimam,
Luc. XI. Ait igitur : « Appropinquet deprecatio
mea in conspectu tuo, Domine, » id est, depre-
catio mea, quæ suis meritis non confidit, elevetur
et ascendat aspirante gratia tua, et appropinquet
tibi, ita ut eam propius aspicere et admittere

digneris. Illud, in conspectu tuo, positum est pro
ad conspectum tuum, sive conspectui tuo. Quid au-
tem contineat deprecatio, explicatur in verbis se-
quentibus : « Juxta eloquium tuum da mihi intel-
lectum, » id est, juxta promissum tuum, quod
audi in *Psal.* XXXI : « Intellectum tibi dabo,
et instrua te, » da mihi intelligere mandata tua
eo modo, quo intelligunt, qui ea opere adim-
plent, et qui adimplendo ad vitam perveniunt.

2. INTRET POSTULATIO MEA IN CONSPECTU TUO, Vers. 2.
SECUNDUM ELOQUIUM TUUM ERIPE ME.

Repetit aliis verbis eandem petitionem; illud
autem, eripe me, significat finem cur petierit in-
tellectum sibi dari; nam finis illuminationis est
liberatio a peccatis, juxta illud Evangelii : « Cog-
nosceitis veritatem, et veritas liberabit vos, »
Joan. VIII.

3. ERUCTABUNT LABIA MEA HYMNUM, CUM DO- Vers. 3.
CUERIS ME JUSTIFICATIONES TUAS.

Promittit gratiarum actionem, si obtinuerit gra-
tiam tam sæpe imploratam. « Cum docueris me
justificationes tuas, » ita ut gratia tua illuminante
et juvante, perficiam mandata tua, tunc ex ple-
nitudine lætitiæ interioris, et agnitionis magni
hujus beneficii, « eructabunt labia mea hym-
num laudis, » et gratiarum actionis : nam ructus
ex repletionem oritur, « et ex abundantia cordis os
loquitur. »

4. PRONUNTIABIT LINGUA MEA ELOQUIUM TUUM, Vers. 4.
QUIA OMNIA MANDATA TUA ÆQUITAS.

Non solum dicit se laudaturum Deum, sed
etiam docturum homines, ac demonstraturum
quanta sit æquitas mandatorum Dei. « Pronun-
tiabit, inquit, lingua mea eloquium tuum, » id
est, loquar hominibus præcepta tua, et docebo
quod « omnia mandata tua æquitas sunt, » id
est, æquissima sunt, ac proinde æquum est ut ab
omnibus diligentissime observentur. Nisi magis
placeat hunc versiculum esse repetitionem versi-
culi superioris, ut sensus sit : Laudabit « lingua
mea eloquium tuum, » id est, præcepta tua, quia
æquissima sunt. Sed prior expositio est S. Augus-
tini, et communior.

5. FIAT MANUS TUA, UT SALVET ME : QUONIAM Vers. 5.
MANDATA TUA ELEGI.

Pergit in oratione sua David, petens quod unice
petendum est, æternam salutem quæ est finis
mandatorum. « Fiat manus tua, ut salvet me, »
id est, sit potentia et sapientia tua ad me salvan-
dum. Sic enim ex hebræo verti posset, ex quo
intelligimus, illud, fiat, positum esse pro sit, quo-
modo etiam in cap. I *Genes.*, ubi dicitur : *Fiat
lux, fiat firmamentum, fiant luminaria*, semper in
hebræo est verbum substantivum sit. Et quoniam
potentiam et sapientiam Dei Christum esse docet
Apostolus I *Cor.* I, recte exponunt Patres : Sit

Christus tuus ad me salvandum. « Quoniam mandata tua elegi. » Optima ratio, cur prætendat salutem, quia mandata elegit, quoniam scriptum est : « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Matth. xix.*

^{6.} **6. CONCUPIVI SALUTARE TUUM, DOMINE, ET LEX TUA MEDITATIO MEA EST.**

Reddit rationem cur tantopere petat salutem, quia videlicet illam præ omnibus desideratis concupivit, sicut vera super omnia bona concupiscenda est, cum sola desiderium nostrum possit implere; et quoniam non satis est concupiscere salutem, si quis ad eam pervenire velit, sed necesse est ambulare per viam præceptorum Dei, ideo subjungit : « et lex tua meditatio mea est, » id est, de lege custodienda semper cogito, et in illa custodienda me semper exerceo.

^{7.} **7. VIVET ANIMA MEA, ET LAUDABIT TE; ET JUDICIA TUA ADJUVABUNT ME.**

« Vivet anima mea, » cum salutem concupitam obtinuerit, et manus tua fuerit ad salvandum eam : et tunc officium ejus erit, et solum negotium, te laudare : nam « beati qui habitant in domo tua, Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te, » *Psalm. lxxxiii.* « Et judicia tua adjuvabunt me, » id est, et mandata tua a me custodita adjuvabunt me, ut aliquando etiam corpore vivam, cum resurrexero in resurrectionem vitæ, vel « judicia tua, » quibus in novissimo die judicabis pro meritis vivos et mortuos, « adju-

vabunt me, » ut corpore quoque vitam sempiternam possideam.

8. ERRAVI SICUT OVIS, QUÆ PERIIT; QUÆRE ^{Vers. 8.}
SERVUM TUUM, QUIA MANDATA TUA NON SUM OBLITUS.

Erravi enim a patria expulsus, et adhuc exul erro propter culpam parentis primi, toti humano generi communicatam; et « erravi, sicut ovis, » quæ seducta periit, non sicut diabolus, leo rugiens, qui ex malitia cecidit. « Quære ergo servum tuum; » quamvis enim ex parte quæseris et inveneris, quatenus animam justificasti a peccato, et reconciliasti Deo, tamen adhuc quærenda est ovis perdita, quatenus exspectat redemptionem corporis sui, ut tota ad montes cælestes et uberrima pascua, ubi relictæ sunt nonaginta novem, quæ non errarunt, perducatur. confidenter autem peto salutem animæ et corporis, « quia mandata tua non sum oblitus. » In libris græcis varietas est propter vocabulorum similitudinem, ut notarunt SS. Patres Ambrosius et Augustinus : nam alii codices habent ζήρσον, id est *quære*; alii ζήσον, id est *vivifica*; imo S. Hilarius legit solum *vivifica*; sed in hebræo nulla est varietas, neque litterarum similitudo, et habetur vocabulum, quod nihil significat, nisi *quære*. Non desunt ex recentioribus, qui hunc versiculum exponant de Davide errante in montibus, quando persecutiones Saulis et Absalonis fugiebat. Sed nimis humilis videtur sensus, et ab expositione veterum Patrum alienus.

PSALMI CXX-CXXXIV.

Psalmi hi quindecim (elegantiores omnes) *ascensionum* seu *graduum cantica* inscribuntur, de cujus appellationis significatione et ratione diversorum diversæ sunt conjecturæ, quarum quasdam tantum, eademque probabiliores, attulisse sufficiet.

a) Prima quidem et antiquissima opinio est, hosce Psalmos ideo *graduum* dictos fuisse, quod tribus præcipuis Judæorum festis canerentur in ascensione quindecim graduum templi Salomonis. Tot enim fuisse gradus templi, non solum scribunt Nicolaus Lyranus et alii recentiores, sed etiam S. Augustinus tract. in *Psalm.*, veteresque Judæi. Vid. Joseph. *De Bello Jud.* lib. VI, cap. xiv. Sed in ipso templo decantatos fuisse Psalmos cxxi et cxxii vix credas.

b) Alii, v. g. Vence, Ewaldus, *ascensionum cantica* interpretantur, hoc est, quæ decantata fuerunt a Judæis e Babylonicis exsilio in patriam redeuntibus, afferuntque loca *Esdr. ii, 1, 9; vii, 9; Nehem. vii, 67.* Quod autem pluralis numerus, *ascensionum*, in illis titulis usurpatus sit, causam afferunt hanc, quod non una vice et tempore reversus est populus, sed variis: cf. *Esdr. i, ii cum vii, 6, 7, viii.* Illi tamen conjecturæ de horum carminum occasione et usu aliqua in his Psalmis refragari videntur, ut cum *Ps. cxxii, 1,* dicitur : *Eamus in domum Jovæ,* neque enim tunc reparatum erat templum a Chaldæis destructum.

c) Gesenius *graduum cantica* putat illa carmina appellata esse « propter numerum rhythmumque in pluribus conspicuum, qui in eo cernatur, quod gradatim quasi progrediatur oratio, siquidem vel postrema vel prima antecedentis sententiæ verba ab initio subsequentis repeti soleant, » v. g. *Ps. cxxi* (juxta Vulg.) « : Vers. 1. Levavi oculos meos in montes, unde venit *auxilium* mihi. Vers. 2. *Auxilium* meum a Domino, etc. Vers. 3... neque *dormitet* qui custodit te. Vers. 4. Ecce non *dormitabit*, etc. Item *Ps. cxxii, 2, 3, 4; cxxiii, 3, 4; cxxiv,* etc. Verum ista figura non in cunctis hisce 15 carminibus repetitur, contra observatur in aliis inscriptis aliter.

d) Magis nobis probatur Agellii, Maureri, Hengstenbergii et aliorum sententia, qui *carmen ascensionum* ideo dicta hæc carmina volunt, quod post reparatam urbem sanctam (cf. *Ps. cxxii*) ab Israelitis ad celebrandos dies festos Hierosolymam proficiscentibus (*ascendentibus*, ex usu loquendi Hebræorum) canerentur. Nihil est, quod lætitiæ illi publicæ quali esse Israelitarum ad agendos festos dies proficiscentium, negant congruere querelas quæ in *Ps. cxx* aliisque horum Psalmorum fundantur. Neque enim, dum peregrinatores sacri *Ps. cxx*, aliosque huic similes cantabant, præsentia (ut qui *scripserunt* istos Psalmos), sed præterita mala respiciebant eorumque recolebant memoriam. « Contra favet illi sententiæ, ait Maurer, quod certe primi novem Psalmi ita dispositi videntur, ut tres carminum series efficiant, ternorum singulas carminum, quorum primum quodque optime conveniat in peregrina-

tionis initium, secundum in mediam fere peregrinationem, tertium in peregrinationis finem. » Cæterum non cunctos hos Psalmos eadem, qua cantatos, occasione scriptos putamus. Nonnulli jam ante existerunt, nec nisi accommodati fuerunt ad illos usus.

PSALMUS CXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

1. Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me.
2. Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.
3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4. Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.
5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar: 6. multum incola fuit anima mea.
7. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus; cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

V. s. ḥ. — *Canticum graduum.*

- Ad Dominum in tribulatione mea clamavi, et exaudivit me.
- Domine, libera animam meam a labio mendacii, a [al. et] lingua dolosa.
- Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
- Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus juniperorum.
- Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est! habitavi cum tabernaculis Cedar.
- Multum peregrina est anima mea, cum odientibus pacem.
- Ego pacifica loquebar, et illi bellantia.

Argumentum. — Continet querelas populi, non amplius detenti in Chaldæa, sed reducti, de invidia et calumniis dolisque Samaritanorum atque populorum Judææ confinium, qui Judæis instaurationem cultus et reipublicæ invadebant, atque ædificationem urbis et templi ut impedirent omnem movebant lapidem. Strophæ duæ: vers. 1-4, Jova me defendet ab hostibus dolosis, insidiosis; vers. 5-7, qui sine intermissione turbant pacem meam.

1. *Canticum ascensionum.*

Ad Jovam in angustiis quæ mihi sunt (meis) clamo, et exaudit me.

2. Jova, libera animam meam a labio mendacii, a lingua fraudulenta.
3. Quid dabit Jova tibi, et quid iterum dabit tibi, o lingua fraudulenta?
4. Dabit sagittas herois (alicujus) acutas cum carbonibus genistarum.
5. Væ mihi, quod commoror cum Moschis, habito apud tentoria Cedræorum!
6. Multum (jam satis) habitavit (peregrinavit) tibi anima mea cum osore pacis.
7. Ego sum pax (vir pacis), et cum loquor pacem, illi ad bellum.

NOTE.

Vers. 1. Alius, *exaudivit*, ex captivitate reducendo. Vers. 2. *Libera* nunc etiam. Cf. *Esdr.* iv, 1, 2; *Neh.* iii, 19; iv, 1-5, 7 seqq. vi, xiii, 28. — Vers. 4. Genistarum carbones maximum ardorem concipiunt, ac diu servant. — Vers. 5. « Cum Moschi inter Iberiam, Armeniam et Colchidem ædes habeant, Cedræi vero Arabiæ sint populus, facile intelligitur, verba hæc non proprie capienda, sed omnino homines barbaros

atque inhumanos intelligendos esse. » Maurer. Melius tamen, ut opinor, alii hæc nomina proprie accipiunt, coll. *Nehem.* II, 19; IV, 1; VI, 1. Alexandrinus *meshech* ut appellativum nomen habuit, quod longum et diu protractum tempus significat. — Vers. 7. *Ad bellum*, puta prodeunt; alius: *ad bellum* vertunt meas cogitationes et meos sermones; Maurer, *pro bello* sunt, nil nisi bella et discordias spirant.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Psalmi
quinde-
cim Can-
tica gra-
dum
dicti.

Psalmi quindecim, qui proxime sequuntur post Psalmum CXVIII, omnes in titulo habent: *Canticum Graduum*; et quamvis gradus tam ad ascensum, quam ad descensum referri possit, tamen hoc loco non nisi ad ascensum pertinet: nam hebraica vox *ascensionem* significat; et similiter vox græca *ἀναβαθμῶν*. Igitur Psalmi isti quindecim cantica quædam ascensionum sunt, sive cantica eorum qui per gradus quosdam sursum ascendunt, et quidem Græci Theodoretus et Euthymius, docent cantica ista intelligenda esse ad litteram de ascensione Judæorum de Babylone in Jerusalem, Spiritu Sancto per os David præcinnente calamitatem captivitatis Babylonicæ et lætitiâ liberationis. Alii malunt hos quindecim Psalmos compositos fuisse, ut canerentur in ascensione quindecim graduum templi Salomonis: tot enim fuisse gradus templi, non solum scribunt Nicolaus Lyranus et alii recentiores, sed etiam S. Augustinus tract. *in Psalmum* postremum: « Tot sunt, inquit, Psalmi qui appellantur *Graduum*, quoniam tot fuerunt etiam templi gradus. » Sed quidquid sit de his opinionibus, illud certum est, ascensiones istas sive de Babylone in Jerusalem, sive per gradustempli Salomonis, figuras fuisse ascensionis electorum, qui per gradus virtutum, ac præcipue charitatis, ascendunt de valle lacrymarum ad cœlestem Jerusalem, et de hac ascensione Spiritum Sanctum potissimum esse locutum. Certe Psalmi sunt pleni affectibus in Deum, et proprii eorum qui se peregrinos atque exsules in terra inimicorum esse intelligunt; et nunc ærumnas exsiliî deflent, nunc ad requiem patriæ suspirant, semper autem se ad ascendendum, et in via Domini proficiendum accendunt.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AD DOMINUM CUM TRIBULARER CLAMAVI, ET EXAUDIVIT ME.

Inter varias hujus exiliî calamitates, una est maxime deploranda, videlicet lingua dolosa eorum cum quibus versari cogimur; ab hac se liberari petiisse et impetrasse canit Propheta, ut exemplo suo instruat cæteros peregrinos. Ego, inquit, « cum tribularer, » non respexi ad auxilium hominum, sed « clamavi » in oratione ad Dominum, et ille pro sua pietate « exaudivit me. » Verba sunt clara, codicesque hebraici, græci et latini conveniunt.

Vers. 2. 2. DOMINE, LIBERA ANIMAM MEAM A LABIIS INIQUIS ET A LINGUA DOLOSA.

Declarat quid oraverit clamando: Dixi, inquit, « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa, » quod est unum ex majoribus et frequentioribus malis hujus nostræ peregrinationis. « Labia iniqua » proferunt detractio-nes, convicia, calumnias, falsa testimonia, et similia verba contra legem justitiæ; « lingua dolosa » profert verba deceptionis, adulatoria, simulatoria, fraudulenta; et possunt inveniri labia injusta sine lingua dolosa, ut cum quis aperte conviciatur, vel detrahit; sed cum lingua dolosa adjungitur ad labia injusta, malum est gravissimum, adeo ut nihil fere addi possit, ut dicetur

in sequenti versiculo. Quod attinet ad verba, illud, *animam meam*, positum est pro *me*, quasi diceret, *libera me*; sed nominatur *anima*, vel quia est pars nobilior, vel quia lingua dolosa parum docet, nisi vulneret animam, inducendo videlicet eam ad peccandum. Illud autem, *a labiis iniquis*, S. Hieronymus legit ex hebræo, *a labiis mendacii*. Sed vox hebræa utrumque significat, *mendacium* et *prævaricationem*: proinde recte vertunt etiam Septuaginta, *a labiis aduæ*, id est *iniquis*, et sententia est plenior et gravior, ut etiam in *Psalm.* XLII: « Ab homine iniquo et doloso eripe me. »

3. QUID DETUR TIBI, AUT QUID APPONATUR TIBI Vers. 3. AD LINGUAM DOLOSAM?

Reddit rationem cur petierit liberari « a lingua dolosa, » quasi videlicet sit tale malum, ut nihil ei addi possit, quasi dicat: Quid enim mali dari aut addi posset supra linguam dolosam? sed difficultas est in verbis, tum quia in hebræo legitur active: *Quid dabit, aut quid apponet*; tum quia illud pronomen, *tibi*, videtur cogere ut hæc sententia non referatur ad Deum, et proinde non continuetur cum superioribus verbis. Quod attinet ad primam difficultatem, verba hebraica legi possunt etiam passive, si mutentur puncta, præsertim illud, *יִתֶּן* *itthen*, quod potest legi, *uitthan*; et legenda esse passive perspicuum est, quia non

solum Septuaginta verterunt passive, sed etiam S. Hieronymus reddit ex hebræo passive: *Quid dabitur tibi, aut quid opponetur tibi ad linguam dolosam?* Illud, *tibi*, potest esse otiosum, ex phrasi hebraica, ut in *Cant. I*: «Egredere tibi;» et cap. II: «Veni tibi, surge tibi, imber abiit sibi;» et in hoc ipso Psalmo: «Multum incola fuit anima mea sibi,» quod *sibi*, ut redundans, omiserunt Interpretes, et tunc tota sententia continuatur hoc modo: «Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa;» quid enim mali dari, aut apponi potest «ad linguam dolosam,» id est, super linguam dolosam? Quod si non placeat esse hoc loco otiosum illud, *sibi*, potest ita exponi, ut Propheta post orationem ad Deum vertat se, vel ad seipsum, vel ad incertam personam, dicens: «Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa;» quid enim, o anima mea, vel, o quicumque hic ades! tibi dari mali, aut addi potest «ad linguam dolosam?» id est, super malum lingue dolosæ.

Vers. 4. 4. SAGITTÆ POTENTIS ACUTÆ CUM CARBONIBUS DESOLATORIIS.

Declarat elegantissima similitudine quale malum sit *lingua dolosa*: ac dicit esse verba ejus, quasi sagittas, quæ natura sua longe feriant, et celeriter, ut vix caveri possint, et addit amplificationem admirabilem, dicens non esse qualescumque sagittas, sed «potentis,» id est, a robusta manu cum impetu emissas, et præterea ab artifice bene politas et acutas, et denique adeo ignitas, ut quidvis desolari et vastare possint, qualia sunt fulgura cælestia, quæ ab omnipotentî manu mittuntur, et sunt vere ignita et acutissima. Igitur talia sunt verba dolosa, præsertim quando sunt instrumenta diaboli ad occidendas animas, quæ vocantur ab Apostolo *ad Ephes. VI*: «Tela nequissimi ignea.» S. Augustinus hos duos versiculos multo aliter exponit, nimirum vult esse dialogismum, ut primum homo in tribulatione positus oret: «Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa;» deinde Dominus respondeat: «Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?» id est, quid remedium tibi dari poterit, aut apponi contra linguam dolosam? Hoc videlicet unicuique tibi remedium erit: «Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis,» id est, verba Dei cum exemplis charitatis igne succensis: «vividus enim est sermo Dei, et penetrabilior omni gladio ancipiti,» cui si accedat exemplum ex vera charitate prodiens, quasi carbo ignitus, nihil ei resistere poterit. Utraque expositio ad ædificationem facit, sed prior videtur magis litteralis. Quod attinet ad verba, illud, *desolatoriis*, in hebræo est *רַהֲמַיִם*, quod S. Hieronymus recte vertit *juniperorum*. Sed Septuaginta explicaverunt metaphoram. Carbo enim juniperorum sunt valde solidi, et

ideo aptissimi ad incendendum et desolandum.

5. HEU MIHI! QUIA INCOLATUS MEUS PROLONGATUS EST: HABITAVI CUM HABITANTIBUS CEDAR; MULTUM INCOLA FUIT ANIMA MEA.

Ex occasione tam magni mali et tam frequentis in hac peregrinatione, suspirat ad patriam, et sic vere et ex corde cantat canticum ascensionis. «Heu mihi! inquit, quia incolatus meus,» vel, ut ex hebræo vertit S. Hieronymus, *peregrinatio mea prolongata est*. Cupit enim verus peregrinus cum Apostolo magis peregrinari a corpore, quam a Domino, et ideo nimis longam judicat præsentem vitam, in qua peregrinatur a Domino. «Habitavi cum habitantibus Cedar.» Non mirum videatur, si longam nimis queror esse hanc habitationem: «habitavi» enim hucusque «cum habitantibus Cedar,» id est, cum barbaris et efferatis gentibus, quæ non habitant in civitatibus, sed in tentoriis, iisque nigris et rusticis, quales sunt Arabes. In hebræo et græco codice habetur: *Habitavi cum tabernaculis Cedar*; sed idem est sensus: quid enim est aliud *habitare cum tabernaculis*, quam habitare cum habitantibus in tabernaculis. Vox *Cedar* hebraice est *קֶדָר*, et *nigredinem tenebrasque* significat; unde *Cantic. cap. I*, opponuntur *tabernacula Cedar, pellibus Salomonis*, id est, tentoria nigra et rustica, tabernaculis pretiosis et splendidis. Vere autem civitates et palatia regum hujus mundi nihil sunt nisi tabernacula rusticorum, comparata ad mansiones cælestis Jerusalem. Ideo rursus lamentatur peregrinus Dei, dicens: «Multum incola fuit anima mea,» id est, nimis longus fuit jam incolatus meus in terra aliena. In hebræo additur *sibi*; sed, ut supra diximus, ex phrasi hebraica otiose additur, et propterea ab Interpretibus sæpe omittitur; idem enim est *habitavit sibi et habitavit*. Hinc potest colligi paucos hodie reperiri, qui ex corde cantent canticum graduum, cum plerique omnes diligant adeo peregrinationem, et *tabernacula Cedar*, ut nihil tristius audiant quam sermonem de discessu ab hac vita.

Nihil tristius hominibus quam sermo de discessu ab hac vita.

6. CUM HIS QUI ODERUNT PACEM ERAM PACIFICUS; CUM LOQUEBAR ILLIS, IMPUGNABANT ME GRATIS.

Concludit, rationem reddens, cur sit malum tamdiu peregrinari, et simul declarans metaphoram *tabernaculorum Cedar*; quod enim metaphoricè et obscure dixit: «Habitavi cum habitantibus in tabernaculis Cedar,» clare exponit dicens: «Habitavi cum his qui oderunt pacem,» ego, qui nihil diligo magis quam pacem, id est, habitavi cum mihi dissimilibus, cum perversis, et adeo injustis, ut non solum cum hostibus, sed etiam cum amicis belligerare soleant; et si forte loqui de pace incipiebam ad illos, ipsi sine ulla causa magis me impugnabant. In textu hebræo est alia interpunctio, quam etiam sequitur S. Hie-

ronymus; sic ibi legitur: *Multum incola fuit anima mea cum his qui oderunt pacem. Ego pacem loquebar, et illi ad bellum.* Sed melior est interpretatio Septuaginta Interpretum, quæ est etiam antiquior; nam in hebræo non est simpliciter: *Ego pacem loquebar*; sed hoc modo, si verbum verbo reddamus: *Ego pacem, et cum loquebar.* Ex quo intelligimus recte Septuaginta post *pacem* posuisse punctum, et quod diximus ex hebræo reddi, *ego pacem*, potest etiam reddi, *ego pax*, ut sit sensus: Cum his qui oderunt pacem, ego pax eram, id est, adeo pacificus eram, ut ipsa pax dici possem; et postea sequitur alius versiculus: *Et cum loquebar, illi ad bellum*, nimirum provocabant, quod in sententia convenit cum eo quod verterunt Septuaginta, et nos in nostra editione latina legimus: « Cum loquebar illis, impugnabant me. » Quod autem additur, *gratis*, positum est a Septuaginta explicationis gratia. Totus hic Psalmus hic convenit quidem omnibus electis, sed præcipue capiti electorum Christo, quatenus viator erat, secundum carnis passibilis conditionem. Vere enim clamavit ipse ad Dominum Pa-

trem suum pernoctans in oratione Dei, et postea in horto, et demum in cruce, et verissime exauditus est, cum exaltaverit illum Deus, et dederit ei « nomen super omne nomen. » Vere quoque passus est *labia iniqua et linguas dolosas* usque ad mortem, ut ex toto decursu Evangeliorum patet. Verissime dicere potuit: « Incolatus meus prolongatus est, » cum in Evangelio dixerit: « Generatio adultera et incredula, quamdiu apud vos ero, quamdiu vos patiar? Vere habitavit cum habitantibus Cedar, » quia licet ipse lux esset, ac per hoc in Cedar, id est, in tenebris non habitaret, sed in lumine, tamen « cum habitantibus Cedar » visus est, et inter eos conversatus est. Denique vere « cum iis qui oderant pacem, » erat pacificus, quia « cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur; » et cum loqueretur illis de pace, de charitate, de regno Dei ipsi contra eum impugnabant sine ulla ratione vel causa, quod Joannes cap. xv, ipse idem notavit, cum ait: « Sed ut impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. »

PSALMUS CXXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

1. Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.
2. Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram.
3. Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.
4. Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.
5. Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
6. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.
7. Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, ex hoc nunc et usque in sæculum.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

- Levavi oculos meos in montes: unde veniet auxilium mihi.
- Auxilium meum a Domino, factori cæli et terræ.
- Non det in commotionem pedem tuum, nec dormitet qui custodit te.
- Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.
- Dominus custodit te: Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
- Per diem sol non percutiet te, neque luna per noctem.
- Dominus custodiet te ab omni malo: custodiat animam tuam.
- Dominus custodiat exitum tuum et introitum tuum: amodo et usque in æternum.

Argumentum. — Ab exsule quodam, fortasse totius populi cum ipso ex exilio redeuntis nomine, quum confecto jamjam itinere, Judææ montana, loca illa sancta, oculis demum lustrari jam liceret, compositus Psalmus. In strophas quatuor divide, si lubet.

1. *Canticum ascensionum.*

Attollo oculos meos ad montes,
unde veniet auxilium mihi:

2. Auxilium meum *veniet* a Jova,
qui fecit cœlum et terram. —
3. Non sinet vacillari pedem tuum,
non dormitabit tutor (custos) tuus.
4. Ecce, non dormitat neque dormit
tutor Israelis. —
5. Jova *est* tutor tuus,
Jova umbra (tutela) tua,
Jova est ad manum dexteram tuam.
6. Interdiu sol non feriet (lædet) te,
et (nec) luna noctu.
7. Jova tuebitur (vel *tueatur*) te ab omni malo,
tuebitur animam tuam.
8. Jova tuebitur egressum tuum et introitum tuum,
ab hoc tempore et usque in sempiternum.

NOTÆ.

Vers. 1. *Ad montes*, illos puta quibus Hierosolymorum urbs cingebatur, et maxime Sionem, cui templum insidebat; alii, montes Palæstinæ, Tabor, Carmel, etc. Rosenmullerus: *ad montes*, i. e. sursum, in cœlum, auxilium petens. — Vers. 3. « Videtur sane, quum ad primam personam non redeatur, sed secunda servetur usque ad finem, scriptor ab hoc versu ipse se alloqui et confirmare. » Maurer. — Vers. 5. Propr. *tutores tui*, tutorum tuorum partes agit. Maurer, *umbra tua ad manum*, etc. *Manum* pro latus. — Vers. 6. *Luna noctu*, quod cum veteribus intelligendum est de frigore nocturno. Maurer hac locutione non nisi hoc dici vult: neque interdiu, neque noctu tibi quidquam adversi accidet. — Vers. 8. Egressum... introitum, i. e. universam vitæ agendique rationem.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Secundus Psalmus ex Gradualibus consolatur peregrinos ascendentes in Jerusalem, promittens perpetuam Dei custodiam, ac primum loquitur Propheta in persona peregrini, deinde loquitur in persona propria, et consolatur peregrinum.

EXPLICATIO PSALMI.

vers. 1. 1. LEVAVI OCULOS MEOS IN MONTES : UNDE VENIET AUXILIUM MIHI.

Peregrini nihil frequentius aspiciunt, quam locum ad quem tendunt, si is conspici possit; sin minus, locum aliquem viciniorem: inde enim consolationem magnam percipiunt, quæ consolatio vires et auxilium præbet ad ambulandum; et quia terrena Jerusalem in montibus erat, et

cœlestis Jerusalem supra omnes cœlos est, ideo peregrinus, sive umbraticus, sive verus, dicit: « Levavi oculos meos in montes, » ubi sedet civitas sancta, « unde veniet mihi auxilium » consolationis. In hebræo est verbum temporis futuri, *levabo*, sed sæpe variantur tempora apud Hebræos; et præterea, quod ad sensum attinet, non multum refert, sive peregrinus dicat: Levavi jam oculos meos, sive levabo jam oculos meos. S. Augustinus

mystice more suo per montes intelligit SS. Apostolos; sicut enim oriente sole primi sunt montes qui lumen recipiunt, sic veniente Christo, justitiæ sole, primi fuerunt Apostoli, qui lumen receperunt.

Vers. 2. 2. AUXILIUM MEUM A DOMINO, QUI FECIT CŒLUM ET TERRAM.

Declarat peregrinus se non expectare auxilium a montibus, ad quos oculos levavit, sed ab eo qui præsidet sanctæ civitati in montibus positæ, quod clarius explicat initio *Psalm.* cxxii: « Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis; » describit autem verum Deum per opus creationis cœli et terræ, sicut in alio *Psalm.* xcvi: « Dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. »

Vers. 3. 3. NON DET IN COMMOTIONEM PEDEM TUUM, NEQUE DORMITET QUI CUSTODIT TE.

Mutat Propheta personam, et loquitur in persona propria, et respondet peregrino, quasi dicat: Bene et sapienter levasti oculos tuos in montes, et non respexisti vanitates, quæ occurrunt in via; sed iis prætermisissis a Conditore cœlestis patriæ auxilium et consolationem expectasti; ideo ego opto, « ut Deus non det in commotionem pedem tuum, » id est, non sinat te labi et cadere in via; sed roboret pedes tuos, ut stabiles in cursu ad patriam perseverent. « Et non dormitet qui custodit te, » id est, opto etiam et rogo ut Pater, qui est custos tuus, semper vigilet in tua custodia, et nunquam sinat commoveri pedes tuos. Observa, primo, circa hunc versiculum, quod Deus metaphorice dicitur dormire, quando permittit nos cadere, ac si non adverteret, quomodo qui dormitat, non advertit quid fiat. Secundo, phrasis hebraica est, *commoveri pedes*, sive *nutare*, pro eo quod est, *labi in peccatum*, ut *Psalm.* xvii: « Non sunt infirmata vestigia mea; » et *Psal.* lxxii: « Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. » Tertio, in hebræo habetur in futuro, *non dabit ad movendum pedem tuum*, juxta quam lectionem esset prædiclio et promissio. Sed tamen, ut diximus, tempus unum in hebræo sæpe ponitur pro alio tempore, unde non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus vertit, *non det*. S. Augustinus legit: *Non des commoveri pedem meum*. Sed nescio quem codicem secutus sit; nostri enim hebraici, græci et latini habent tertiam personam, *non det*, vel *non dabit commoveri pedem tuum*.

Vers. 4. 4. ECCE NON DORMITABIT NEQUE DORMIET, QUI CUSTODIT ISRAEL.

Promittit Propheta peregrino impetrationem gratiæ, quæ petebatur, quasi dicat: Oro ut Pater non dormitet, qui te custodiendum suscepit, et sine dubio non dormitabit; nam nunquam dormitat, neque dormit, qui custodit populum suum peculiarem, qui per Israel significatur, et in

quo populo omnes illi continentur, qui tanquam peregrini in hoc mundo versantur, et ad patriam cœlestem ascendere festinant. Quod dicitur, « non dormitabit, neque dormiet, » hunc habet sensum, non dormitabit subinde oculos claudendo et aperiendo: et multo minus se tradet profundo somno; itaque semper vigilabit, neque oculos ad momentum claudet. S. Augustinus pulchre dicit homines dormire, quando carnem infirmitatis portant; dormire, quando moriuntur; et ideo non esse fidendum custodiæ hominum; Domino autem fidelissimo custodi tuto credere nos posse, cum ipse neque dormitet unquam in infirmitate, neque dormiat in morte. Monet etiam idem Augustinus, recte fideles homines per Israel significari, quia Israel *Deum videns* interpretatur, et fideles Deum nunc per fidem vident, visuri postea etiam per speciem.

5. DOMINUS CUSTODIT TE, DOMINUS PROTECTIO TUA SUPER MANUM DEXTERAM TUAM.

6. PER DIEM SOL NON URET TE, NEQUE LUNA PER NOCTEM.

Dixit paulo ante Propheta peregrinum, in Deo confidentem, custodiendum esse, ne cadat in via; addit nunc aliam consolationem, custodiendum videlicet etiam esse, ne fatigetur ab æstu solis per diem, neque a lumine lunæ per noctem, quoniam Deus erit illi quasi umbraculum, quod manu dextera tenebit, eoque tum caput, tum etiam reliquum corpus tegere poterit. « Dominus, » inquit Propheta, non solum « custodit Israel, » id est, populum suum universe, sed te quoque in particulari custodit; custodit autem, quia est protectio, sive *umbraculum*, ut proprie sonat vox hebraica, « super manum dexteram tuam; » ex quo fiet, ut te tali umbraculo, ministerio dexteræ manus, tectum, neque sol urat per diem, neque luna per noctem. In textu græco est tempus futurum: *Dominus custodiet te*; sed in hebræo non est proprie tempus præsens, neque futurum, sed participium: *Dominus custodiens te*, sive custos tuus; sensus autem idem est. Illud autem, *Dominus protectio tua super manum dexteram tuam*, posset continere metaphoram, ut alii volunt, hominis armati, et ad dexteram stantis, ut sensus sit: Dominus erit, vel est protectio tua, quia stat quasi miles armatus ad dexteram tuam. Sed quod nos diximus magis convenit litteræ, tum quia in hebræo pro voce *protectio*, est *ʔtsel*, *umbra*, sive *umbraculum*; tum quia et in hebræo et in græco est, *super manum*, non *ad manum*: unde videtur Propheta respexisse ad umbraculum quod super manum ponitur, et manu geritur; tum denique quia sequitur: Neque sol per diem uret te, neque luna per noctem; a calore autem, vel lumine solis et lunæ non defendit miles ad dexteram constitutus, sed umbraculum manu dextera super caput extensum. Porro

Comit
quanc
dormi
tant,
dorm
ant?

In he-
bræo sæpe
ponitur
tempus
pro alio.

Gr

Dei

umbra- noctis, significat gratiam Dei, quæ peregrinum
culum. custodit tempore prosperitatis, et adversitatis; ne-
que enim minus lædere solet in hoc itinere dies
prosperitatis quam nox adversitatis. S. Augusti-
nus more suo mystice exponit dexteram et si-
nistram, ac dicit Deum protegere dexteram, non
sinistram, quia sæpe permittit hominem lædi in
temporalibus, quæ significantur per sinistram, et
non sinit lædi in bonis spiritualibus, quæ signifi-
cantur per dexteram.

Vers. 7. 7. DOMINUS CUSTODIT TE AB OMNI MALO, CUSTO-
DIAT ANIMAM TUAM DOMINUS.

Addit Propheta aliam consolationem, eamque
generalem, quasi dicat: Non solum te Dominus
custodiet, ne cadas et ne fatigeris, sed ab omni
alio malo, quod in itinere occurrere possit, te
Dominus proteget atque custodiet, ex quo fiet ut
anima tua, seu vita tua incolumis omnino toto
in itinere conservetur. In hebraico græcoque textu
habetur in tempore futuro: *Dominus custodiet te*;
sed in sensu nulla differentia est; Dominus enim
et custodit nunc, et custodiet postea, et hanc con-
tinationem significare solet tempus futurum apud
Hebræos.

Vers. 8. 8. DOMINUS CUSTODIAT INTROITUM TUUM, ET
EXITUM TUUM, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.

Concludit Propheta addendo ultimam et opta-
tissimam consolationem, quasi dicat: Non solum

in aliqua parte itineris peregrinus Dei, qui ascen-
siones disposuit in corde suo, custodietur; sed
in toto itinere semper custodietur; omne enim iter
consistit in introeundo et exeundo, dum enim
progredimur, intramus unam viam, et ea finita
eximus; deinde intramus aliam, et postea exi-
mus; sic etiam intramus unam provinciam, unam
civitatem, unam domum, et deinde eximus,
et intramus aliam, et eximus, donec finito iti-
nere ad patriam pervenimus. Sic igitur in via
vitæ progredimur, dum inchoamus et perficimus
opera bona: inchoare enim, intrare; perficere,
exire est. Illud autem, *ex hoc nunc et usque in sæ-
culum*, idem est, quod *nunc et semper*, quasi di-
cat: «Ex hoc nunc,» id est, ex hoc præsentem
tempore, incipiat Dominus introitum et exitum
tuum custodire, et usque in sæculum non desi-
nat custodire. S. Augustinus per *introitum* et *exi-
tum* intelligit introitum in tentationem, et exitum
ex tentatione. Alii generalius initium et finem om-
nium negotiorum, sive omnium actionum nos-
trarum, sive omnem humanam consuetudinem,
juxta illud *Act. 1*: «Ex quo intravit, et exivit
inter nos Dominus Jesus,» id est, ex quo nobis-
cum cœpit conversari Dominus Jesus. Parum au-
tem refert, quod in hebræo legatur in futuro,
custodiet; nam significationes temporum facile
variantur. Unde ipse etiam S. Hieronymus vertit
ex hebræo, *custodiat*, ut nos in editione Vulgata
legimus.

PSALMUS CXXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — *Canticum graduum.*

1. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In
domum Domini ibimus.

2. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis,
Jerusalem.

3. Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus
participatio ejus in idipsum.

4. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Do-
mini, testimonium Israel, ad confitendum no-
mini Domini.

5. Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes
super domum David.

6. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, et
abundantia diligentibus te.

7. Fiat pax in virtute tua, et abundantia in
turribus tuis.

8. Propter fratres meos et proximos meos
loquebar pacem de te.

9. Propter domum Domini Dei nostri quæ-
sivi bona tibi.

V. S. H. — *Canticum graduum David.*

Lætatus sum eo [al. *in eo*] quod dixerint
mihi: In domum Domini ibimus.

Stantes erant pedes nostri in portis tuis, Je-
rusalem.

Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus
participatio ejus simul.

Quia ibi ascenderunt tribus, tribus Domini,
testimonium Israel, ad confitendum nomini
Domini.

Quia ibi sederunt sedes in judicio, sedes
domui [al. *domus*] David.

Rogate pacem Jerusalem: sit bene his qui
diligunt te.

Sit pax in muris tuis, abundantia in domi-
bus tuis.

Propter fratres meos et amicos meos loquar
pacem tibi.

Propter domum Domini Dei nostri quæram
bona tibi.

Argumentum. — Studium maximum piorum hominum indicatur Hierosolymam aedeundi, quæ urbs ab ædificiis, ab hominum frequentia, a religione, a tribunalibus laudatur, optanturque ei fausta et prospera omnia. Strophæ duæ : 1-5, 6-9. Davidis esse Psalmum titulus monet, sed contra ejus fidem facit, quod a) vers. 5 memorantur reges gentis Davidicæ, b) *schin* præfixum vers. 3 et 4, c) Alexandrinæ interpretationi nullum auctoris nomen est præscriptum. Cæterum ante exsilii Babylonici tempora compositus.

1. Canticum ascensionum, Davidis *carmen*.

Lætor quod dixerunt mihi :

« Domum Jovæ eamus. »

2. Stant *jam* pedes nostri
in portis tuis, Jerusalem.

3. Jerusalem, *tu bene* ædificata,
sicut urbs quæ (perpetuis ædibus) juncta sibi est invicem!

4. Illuc ascendunt tribus, tribus Jovæ,
prout lex Israeli *datur*,
ad celebrandum nomen Jovæ.

5. Nam ibi sedent (stant) throni (reges) ad judicium (judicandum),
throni domus Davidis.

6. Poscite pacem Hierosolymorum (fausta Hierosolymis apprecamini)!
prosperentur qui diligunt te!

7. Sit pax (salus) in antemurali tuo (mœnibus tuis),
securitas in palatiis (vel *arcibus*) tuis!

8. Propter fratres meos et socios (populares) meos
loquar *jam iterum* : « Pax in te! »

9. Propter domum Jovæ, Dei nostri,
rogabo (apprecabor) hoc : « Bonum *omne* tibi! »

NOTÆ.

Vers. 5. Si particulam *nam* expletive sumas, tertia hic erit laus Hierosolymitanæ urbis. Maurer, *nam ibi insident solis*, etc. — Vers. 6. Alius intelligit *dicentes* : « Prosperentur.... *arcibus* tuis! » — Vers. 9. Maurer, *rogabo* (petam) *bonum tibi*, fausta omnia apprecabor tibi. Alii minus recte, *bene tibi facere studebo*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMIUS CXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Hic est tertius Psalmus Gradualis, in quo Propheta describit pulchritudinem et nobilitatem civitatis sanctæ Jerusalem, ad quam reverti cupiebant Hebræi ex Babylonica captivitate. Sed ut civitas illa typus erat cœlestis patriæ, ita redeuntes Hebræi ex captivitate ad terrenam Jerusalem figura erant peregrinationis et ascensionis nostræ ad eam, quæ sursum est, Jerusalem. Itaque totus Psalmus de utraque civitate et de peregrinis utrisque intelligi debet; sed primaria intentio Spiritus Sancti ad primum finem sine dubitatione dirigitur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. LETATUS SUM IN HIS QUÆ DICTA SUNT MIHI :
IN DOMUM DOMINI IBI MUS.

Verba sunt populi Dei, qui lætari se dicit de

optimo nuntio accepto reversionis in patriam. Et quidem nuntius, qui significavit Hebræis revertendum jam esse in Jerusalem, Hieremias fuit, qui prædixerat post septuaginta annos solven-

Nuntius
reversio-
nis Jeru-
salem
quis fue-
rit ?

dam esse captivitatem, et civitatem, ac templum reedificandum, *Hierem. xxv et xxix*; sed clarius id ipsum nuntiaverunt Daniel, Aggæus et Zacharias, qui vixerunt illo ipso tempore, quo soluta est captivitas. Isti igitur magno gaudio populum repleverunt, cum evolutis jam septuaginta annis dicebant: « In domum Domini ibimus, » id est, ad patriam revertemur, ubi montem Sion et locum domus Domini videre nobis dabitur, ibique templo reedificato, in domum Domini rursus ingrediemur. Sed nuntius sine comparatione ulla felicior Christus fuit, qui in Evangelio nobis loquitur et dicit: « Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum, » *Matth. iv*; et clarius *Joan. cap. xiv, 2 seq.*: « In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quominus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum; et si abiero et paravero vobis locum, iterum veniam et assumam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis. » Hic autem nuntius ineffabili lætitia replet eos qui didicerunt, quam bonum sit in domum Domini ire, et in ea domo non esse hospitem et advenam, sed civem Sanctorum et domesticum Dei. Id autem novit, qui attente cogitavit illud ejusdem Prophetæ: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, » *Psal. xxxiv*; et rursus: « Replebimur in bonis domus tuæ, » *Psal. lxiv*; et illud Apostoli *ad Ephes. 1*: « Ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis. » Iste ex corde cupit in domum Domini ire, et ideo ex corde cantat: « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus. » Animalis autem homo non percipit quæ Dei sunt, et ideo propinquante morte, id est exili et peregrinationis fine, non hilarescit, sed turbatur et gemit, et merito, quia sicut non disposuit ascensiones in corde suo, dum viveret, ita non sperat in domum Domini, quæ sursum est, ascendere; sed ad carcerem damnatorum in æternum puniendus descendere timet. Parum autem refert quod hebræus et græcus textus pro his quæ dicta sunt, habeant participium activum, videlicet *in dicentibus mihi*; vulgatus enim Interpres sensum expressit latina phrasi, ut facilius intelligeretur.

Var. 2. 2. STANTES ERANT PEDES NOSTRI IN ATRIIS TUIS, JERUSALEM.

Explicat cur Hebræi lætentur de reditu in patriam, et rationem esse dicit, quoniam recordabantur ejus temporis, quo fuerant in patria ante captivitatem, et viderant pulchritudinem et magnitudinem Jerusalem; multi enim, qui pueri, vel adolescentes abducti fuerant in Babylonem, facile recordari poterant se fuisse antea in civitate Jerusalem, multos autem rediisse ex iis qui ante captivitatem fuerant in Jerusalem, et viderant civitatem et templum, scribit Esdras lib. I, cap. iii; dicunt igitur: « Stantes erant pedes nos-

tri in atriis tuis Jerusalem, » id est, quia recordamur temporis, quo stantes erant pedes nostri in atriis tuis, id est, in portis tuis, ut expresse habetur in hebraico codice. Nominat autem Propheta portas, sive atria, et quasi vestibula civitatis, potius quam fora, vel plateas, quoniam eo tempore præcipui conventus et negotia fiebant in portis civitatum, ibique erat maxima hominum frequentia, ut colligitur ex illo *Prov. xxxi*: « Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ. » Constat etiam ex lib. II *Reg. cap. xviii*, fuisse in Jerusalem non simplices portas, sed duplices, et inter utrasque satis magnum spatium, quod hoc loco fortasse vocatur atrium. « David autem (inquit Scriptura) sedebat inter duas portas; » et *Hierem. cap. xxxix*: « Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, et sederunt in porta media; » certe magnum spatium debuit esse in illa porta media, ut tot principes cum administris suis capere posset. Sed quomodo nos christiani dicere poterimus: « Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem, » qui in cœlestis patriæ atriis nunquam fuimus? Imo fuimus in atriis patriæ cœlestis; alioqui exules et peregrini non essemus; neque nos Christus de captivitate redemisset, nisi a patria extorres et in terra aliena captivi fuisset. Fuimus igitur in atriis cœlestis Jerusalem, quando in parente nostro Adamo paradysum terrestrem incoluimus, qui paradysus terrestris quasi vestibulum erat paradisi cœlestis, et status ille innocentiae quasi atrium et porta erat status gloriæ; et fortasse hac de causa Spiritus Sanctus scribi non voluit: « Stantes erant pedes nostri in plateis Jerusalem, » sed *in atriis vel portis*, ut intelligeremus in hoc Psalmo præcipue sermonem fieri de cœlesti Jerusalem, non de terrena. Igitur lætati sumus ad vocem dicentium: « In domum Domini ibimus, » quia recordamur temporis illius, quo stantes erant pedes nostri in paradiso terrestri, ac per hoc in atriis paradisi cœlestis; et ex bonis illis conjecturam facimus de bonis longe melioribus, quæ nobis in ipsa domo Domini conservantur, et quamvis paulo ante domus Domini nominata sit, nunc autem civitas Jerusalem nominetur, tamen unus et idem locus est: patria enim cœlestis nunc regnum, nunc civitas, nunc domus dicitur; quoniam si respicias multitudinem et varietatem incolarum, regnum erit, cum in eo viderit Joannes *Apoc. vii*, « turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et populis, et tribubus, et linguis. » Si consideres societatem et familiaritatem, quæ est inter sanctos et beatos, civitas est; quamvis enim multiplicetur numerus electorum, omnes se invicem noscent et diligunt, ut ejusdem civitatis cives. Denique si cogites omnes electos unum habere patrem, unamque hæreditatem, domus sine dubio erit, in qua omnes erunt quasi fratres sub uno Patre Deo.

Patria
cœlestis
cur variis
dicatur
nominibus?

Vers. 3. 3. JERUSALEM, QUÆ ÆDIFICATUR UT CIVITAS, Cujus participatio ejus in idipsum.

Hic jam incipit Propheta, sub nomine peregrinorum ad Jerusalem properantium, laudes ejusdem Jerusalem numerare, ut ex iis se magis ac magis ad ascendendum sine intermissione inflammant. Prima laus est, quod sit civitas pacatissima, ita ut ex charitate incolentium omnibus omnia sint communia. « Stantes, inquit, erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem, » quæ Jerusalem ita ædificata est, et quotidie magis ac magis ædificatur, ut sit civitas, « cujus participatio est in idipsum, » id est, simul et communiter participatur ab omnibus. Ubi notandum est illud, *ejus*, redundare ex phrasi hebraica; idem est enim, *cujus participatio*, et *cujus participatio ejus*. Adverte præterea interpunctionem in hebraico codice positam esse post vocem *ædificatur*, non post vocem *ut civitas*; proinde non est sensus: Jerusalem ædificatur ut civitas, quasi possit aliter ædificari quam ut civitas; sed ædificatur, ut civitas talis, cujus participatio simul est. Adverte postremo illud, *in idipsum*, quod a S. Augustino refertur ad æternitatem Dei, quæ semper est eadem, ad litteram nihil aliud significare, nisi simul, vel conjunctim, ut ex voce hebraica perspicuum est, ut etiam alibi diximus. Jam vero in sensu posteriore tota hæc sententia multo est clarior et sublimior, siquidem cœlestis Jerusalem vere ædificatur ut civitas, quia non est proprie civitas, neque sunt in ea lapides proprie dicti, sed ædificatur ut civitas, dum quotidie lapides vivi a summo artifice expoliti et conquadati adjunguntur cœlestis habitaculi ædificationi: ex quo sequitur, ut qui hæc intelligunt, non modo persecutiones æquo animo ferant, sed gaudeant et gloriantur in tribulationibus, cum sciant eo modo se præparari ad cœlestem ædificationem. « Omne gaudium, » inquit unus ex his vivis lapidibus, *Jac. I.*, « existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis. » Deinde in cœlesti patria verissime est participatio in idipsum; nam in terrena Jerusalem non tam fuit, quam esse debuit participatio in idipsum, id faciente charitate, ut amicorum omnia sint communia, qualis participatio ad breve tempus fuit in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, « ubi nemo dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia, » *Act. IV.* Et nunc etiam cernitur in familiis ordinum religiosorum, ubi regularia instituta in suo vigore persistunt. Sed in cœlesti Jerusalem summa est participatio in idipsum, cum sit Deus unus omnia in omnibus, id est, unus et idem Deus sit honor, et divitiæ et deliciæ omnibus habitantibus in domo Domini, et ea felicissima et summa ubertas sit vere semper idipsum, cum nullam patiatur diminutionem, vel alterationem.

Vers. 4. 4. ILLUC ENIM ASCENDERUNT TRIBUS, TRIBUS

DOMINI, TESTIMONIUM ISRAEL AD CONFITENDUM NOMINI DOMINI.

Hæc est secunda laus Jerusalem, frequentia videlicet incolarum, et conjungitur hic versiculus cum secundo. Reddit enim rationem hoc loco populus Dei cur dixerit: « Santes erant pedes nostri in atriis tuis, Hierusalem; » quamvis non omnes fuissent cives Hierosolymitani, sed diversarum civitatum incolæ, tamen omnes ascendebant in Jerusalem ter per annos singulos. Dicitur igitur: « Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem, quoniam illuc ascenderunt tribus, tribus Domini, » id est, multæ tribus, sive omnes tribus, et ideo maxima multitudo conveniebat in Jerusalem: hebraismus est enim, *tribus tribus*, pro *multa tribus*; ubi enim legimus *Gen. XIV*: « Vallis autem sylvestris habebat puteos multos bituminis, » in hebræo est, *puteos puteos bituminis*. Quod sequitur: « Testimonium Israel ad confitendum nomini Domini, » explicat cujus rei gratia tanta multitudo conflueret in Jerusalem; id enim fiebat juxta testimonium, id est, legem datam Israeli, quæ præcipiebat ut non obliviscerentur visitare templum Domini, quod unicum erat in tota terra promissionis, atque ibi confiterentur nomini Domini, confessionem laudis et gratiarum actionis. Sed in posteriore sensu, quem diximus esse a Spiritu Sancto magis intentum, redditur ratio cur dictum sit: « Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas; » ideo enim ædificatur ut civitas, quia *illuc jam ascenderunt, et quotidie ascendant tribus tribus Domini*, id est, animæ sanctæ ex omni tribu et natione, ut tanquam lapides vivi superædificentur in domos spirituales, ut dicit S. Petrus in *I Epist. cap. II*. Ascenderunt autem animæ illæ Sanctorum in cœlestem Jerusalem ad confitendum nomini Domini, quoniam hoc est totum quod agitur in illa domo et civitate cessantibus omnibus negotiis aliis. « Beati, inquit idem Propheta *Psal. LXXXIII*, qui habitant in domo tua, Domine, in sæculum sæculi laudabunt te; » et Tobias, *cap. XIII*, de cœlesti Hierosolyma loquens: « Per vicus, inquit, ejus alleluia cantabitur; » et hoc est testimonium, id est, præceptum datum Israeli, id est, animæ videnti Deum, ut nunquam cesset a laude, quæ nunquam cessat ab amore. Quod autem testimonium idem sit, quod præceptum, ostendimus in explicatione *Psalmi XVIII*, et perspicuum est ex toto *Psalmo CXVIII*, ubi frequentissime accipitur testimonium pro lege, sive præcepto.

5. QUIA ILLIC SEDERUNT SEDES IN JUDICIO, SEDES Vers. 5. SUPER DOMUM DAVID.

Hæc est tertia laus Jerusalem, quod illic sit sedes regia et supremum tribunal, et potest continuari hic versiculus cum superiore propter illam particulam causalem, *quia*; videtur enim reddi ratio cur Deus voluerit in Jerusalem esse tem-

plum, ad quod ter in anno veniret omnis populus Israel, quia illa erat civitas regia, et quasi metropolis totius regni. Dicit igitur : « Quia illic, » id est in Jerusalem, « sederunt sedes in iudicio, » id est, sedes regum sibi invicem succedentium, quorum proprium est iudicare populum; « sederunt, » id est, quieverunt immobiliter constitutæ et fixæ, quod dicitur ad differentiam sedis Saul primi regis, quæ fuit in Gabaa Benjamin, sed ibi non quievit, cum paulo post translata fuerit; et similiter ad differentiam sedium Iudicum, qui fuerunt ante reges, quæ non sederunt alicubi, sed frequenter transmigrabantur de loco ad locum; at sedes regum de familia David sederunt in Jerusalem immobiliter, et ideo subjungit : « Sedes super domum David, » id est, sedes regni, quæ super familiam David fundatæ, quietem et stabilitatem invenerunt; sic enim dictum est Davidi a Deo, II Reg. VII : « Fidelis erit domus tua et regnum tuum usque in æternum, et thronus tuus erit firmus jugiter. » Igitur non dicuntur *sedes super domum David*, quia regerent domum David: regerant enim totam domum Jacob, id est, omnes duodecim tribus Israel, non solum familiam David; sed dicuntur *sedes fundatæ super domum David*, quia ex illa domo nascebantur reges populi Dei. In hebræo non habetur, *super domum David*, sed *domui David*, id est, sedes datæ domui David. Sed hæc omnia longe melius in Christum et in cælestem Jerusalem conveniunt. Nam ne forte Judæi crederent verba Psalmi intelligenda esse principaliter de terrena Jerusalem; ac non potius de ea, ut cælestis Jerusalem figuram gerebat, permisit Deus ut non solum sedes regia de Jerusalem tolleretur, sed ipsa etiam Jerusalem everteretur. Promissio igitur illa ad Christum et ad Jerusalem, quæ sursum est, pertinet, juxta vaticinium *Isai.* cap. IX, et *Daniel.* cap. IX, et angeli ad Virginem, *Luc.* I : « Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis. » Vere enim ac proprie in cælesti Hierusalem sederunt sedes in iudicio, tum quia firmissime stabiliti sunt in cælo thronus Christi, et throni eorum qui cum ipso regnant; tum quia ipsi sancti cum Christo regnantes et judicantes sunt sedes Dei; nam anima justi sedes est sapientiæ, et istæ sedes vere etiam sedent in iudicio, juxta promissionem Domini *Matth.* XIX : « Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel. » Et sedes sunt super domum David fundatæ, quia omnis Sanctorum potestas regia et judiciaria a Christo dependet, qui filius David in Evangelio dicitur, et accepit sedem David patris sui, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.

Vers. 6. 6. ROGATE QUÆ AD PACEM SUNT JERUSALEM, ET ABUNDANTIA DILIGENTIBUS TE.

Hortatur jam Propheta peregrinos de captivitate

revertentes, ut salvent saltem a longe civitatem Jerusalem, bene precantes ei pacem et abundantiam, quæ sunt duo potissima bona, quæ faciunt beatas civitates; nam pax, sine abundantia, est secunda possessio miseris; abundantia, sine pace, est dubia et incerta felicitas; sed quando abundantia cum pace jungitur, nihil deest ad statum felicissimæ civitatis. Dicit igitur : « Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, » id est, precamini patriæ vestræ a Deo veram et solidam pacem, et ut sit abundantia non solum ipsi civitati Jerusalem, sed omnibus diligentibus te, civitas sancta. In hebræo habetur simpliciter, *rogate pacem ipsi Jerusalem*; proinde illa verba, *quæ ad pacem sunt*, nihil sunt aliud, nisi periphrasis pacis.

7. FIAT PAX IN VIRTUTE TUA, ET ABUNDANTIA Vers. 7. IN TURRIBUS TUIS.

Ponit Propheta ipsa verba, quæ dicenda sunt ab iis qui, salutantes Jerusalem, precantur illi pacem et abundantiam, quasi dicat : Cum salutatis Jerusalem, dicite : « Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis. » Per *virtutem*, recte S. Hieronymus vertit, *muros*; vox enim hebraica significat proprie *virtutem*, hoc est, robur et vires; sed accommodatur etiam ad omnia in quibus robur consistit, ut ad muros, in quibus consistit robur ædificii; item ad exercitum, in quo consistit robur armorum; item ad multitudinem populi, in qua consistit robur civitatis. Sed hoc loco accommodari debet ad muros, ut cohæreat cum sequentibus verbis, ubi turres nominantur. Itaque Septuaginta Interpretes, qui verterunt *virtutem*, expresserunt significationem verbi hebraici, ut sonat generatim; sed S. Hieronymus expressit significationem, ut hoc loco accommodanda erat. Dicitur autem, *fiat pax in virtute tua*, id est, in muris tuis fortissimis, quia quando pax est in muris, id est, quando muri non oppugnantur ab hostibus, tota civitas est in pace. Per turres autem de quibus dicitur, *et abundantia in turribus tuis*, significantur magna palatia, quæ turrita esse solent; nam vox hebraica significat *palatia* potius quam *turres*, et S. Hieronymus vertit, *in domibus tuis*. Porro vox *abundantia*, tum in hoc versiculo, tum in superiore, deducitur a voce hebraica, quæ significat *pacem*; sed cum Septuaginta viri et S. Hieronymus verterint *abundantiam*, dubitare non debemus quin hoc vere significet; neque absurdum est a vocabulo *pacis* derivari vocabulum *abundantiæ*, cum vere sit pax quasi mater abundantis, ut bellum pater est caritatis et inopiæ. Porro duo isti versiculi, quatenus pertinent ad cælestem Jerusalem, continent quidem salutationem et imprecationem pacis et abundantis; sed non significant periculum esse, ne civitati illi supernæ desit unquam, vel pax, vel abundantia, cum de ea scriptum sit in *Psalm.* CLVII : « Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te. » Exprimunt igitur solum pium affectum, et lætiti-

Sedes cur dicantur esse super domum David?

Pax mater est abundantis, bellum pater inopia.

quam habemus de bonis cœlestis Jerusalem, quomodo etiam dicitur in *Apocal.* cap. vii : « Salus Deo nostro qui sedet super thronum et Agno. »

Vers. 8. 8. PROPTER FRATRES MEOS ET PROXIMOS MEOS, LOQUEBAR PACEM DE TE.

Vers. 9. 9. PROPTER DOMUM DOMINI DEI NOSTRI, QUÆSIVI BONA TIBI.

Claudit Psalmum Propheta, dum breviter explicat, ob amorem civium sanctæ civitatis, quos

fratres et amicos suos agnoscit, et multo magis ob amorem Dei conditoris, et habitatoris ejusdem civitatis, vel domus, se impulsus fuisse, ut precaretur eidem civitati pacem et abundantiam omnis boni. In hebræo codice verba illa, *loquebar et quæsivi*, futuri sunt temporis; sed qui periti sunt linguæ hebraicæ, sciunt tempus futurum sæpissime poni pro perfecto vel imperfecto; sæpe etiam significare continuationem actionis, quæ ita facta est, ut sit etiam futura.

PSALMUS CXXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis.

2. Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum;

Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

3. Miserere nostri, Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione,

4. Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, et despectio superbis.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis.

Ecce sicut oculi servorum ad manum dominorum suorum: sicut oculi ancillæ ad manum dominæ suæ, sic oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

Miserere nostri, Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.

Multum repleta est anima nostra opprobrio abundantium, et despectione superbiorum.

Argumentum. — Hunc Psalmum alii ad injurias referunt, quibus exsules affecti sunt a Babyloniis, alii ad injurias, quæ Judæis in patriam restitutis illatæ sunt a Samaritanis. Nos nostram facimus sententiam priorem, quum quæ vers. 3 et 4 habentur magis conveniunt in Babyloniis, Judæorum dominos, quam in Samaritanos una cum Judæis subjectos Persarum imperio. Strophae duæ.

1. Canticum ascensionum.

Ad te attollo oculos meos,
qui sedes in cœlis.

2. Ecce, ut oculi servorum in manum domini ipsorum,
ut oculi ancillæ in manum heræ ipsius,
sic oculi nostri in Jovam, Deum nostrum,
dum misereatur nostri.

3. Miserere nostri, Jova, miserere nostri,
nam multum (jam satis) satiati sumus opprobrio,

4. Multum satiata est sibi anima nostra
hac irrisione insolentium, hoc opprobrio fastuosorum.

NOTE.

Vers. 2. Servi et servæ sollicito studio oculos defigunt in manibus dominorum dominarumque, ut ad omnes nutus et motus illius sint parati. Similitudo hoc tantum spectat, quod oculi *intenduntur*, non vero in quem finem intenduntur. — Vers. 4. Alius, *valde satiata est sibi anima nostra contemptu*; fuimus in *derisionem abundantibus, in contemptum superbis.* —

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Orationem continet hic Psalmus hominis peregrinantis ad cœlestem Jersalem, et in exsilio vel itinere pressuram patientis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AD TE LEVAVI OCULOS MEOS, QUI HABITAS IN CÆLIS.

Loquitur Propheta tum in persona peregrini, tum etiam in persona sua, qui unus erat ex veris peregrinis, ac dicit se in quibuscumque pressuris non respicere ad aliū adiutorem, nisi ad Deum; tum quoniam ipse solus habitat in summo cœlo, et inde omnia inferiora conspicit et moderatur; tum quia ipse est, qui per malos nos flagellat, ac propterea frustra confugimus ad alios, cum sit nemo qui de manu Dei nos possit eripere.

Vers. 2. 2. ECCE SICUT OCULI SERVORUM, IN MANIBUS DOMINORUM SUORUM.

Vers. 3. 3. SICUT OCULI ANCILLÆ IN MANIBUS DOMINÆ SUÆ, ITA OCULI NOSTRI AD DOMINUM DEUM nostrum, DONEC MISEREATUR NOSTRI.

Explicat cur oculos ad Deum levaverit, ut videlicet respiciat Deum flagellantem, ut eo aspectu miserabili moveat ipsum ad misericordiam, et flagellare desinat. Id quod illustrat similitudine servorum, qui dum cæduntur a dominis, respiciunt cœsti ad manus cædentium, ipso aspectu quasi petentes, ut miseri ipsorum cessent a plagis. Illud autem, *sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum*, clarius est in hebræo, ubi habetur, *ad manus dominorum suorum*, et respondet applicatio: « Ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum. » Posita est autem similitudo, non servorum tantum, sed etiam ancillarum, vel quia non soli viri, sed etiam femine peregrinantur ad patriam, et in peregrinatione flagellantur; vel quia viri fortes, proprie viri sunt; viri debiles et delicati femine dici possunt; et utrique tamen sua flagella in hoc itinere patiuntur. Ad flagella vero, quibus a Domino castigamur, non solum pertinent manifestæ persecutiones et calamitates, sed etiam tentationes occultæ, quibus anima vexatur assidue, item timores, angores, tristitiæ, quibus nemo caret in hac vita, et ideo non dicit Psalmus oculos nostros aliquo certo tempore levandos ad Deum, sed sine intermissione, et do-

nec misereatur nostri, » quod non fiet, nisi cum ad patriam pervenerimus; tunc enim « coronabit nos Deus in misericordia et miserationibus, cum sanaverit omnes languores nostros, et repleverit in bonis desiderium nostrum, » ut dicitur in *Psalm. cii.*

4. MISERERE NOSTRI, DOMINE, MISERERE NOSTRI, Vers. 4. QUIA MULTUM REPLETI SUMUS DESPECTIONE.

Non contentus Propheta oculis ad Deum fixis misericordiam implorasse, voce etiam cordis et corporis clamat, et clamorem ingeminat pro se et pro sociis peregrinationis, dicens: « Miserere nostri, Domine, miserere nostri. » Et sane, qui recte adverteret, atque attente consideraret, quid sit quod sequitur: « Quia multum repleti sumus despectione, » plane intelligeret tantam esse nostram miseriam, ut cessare ab isto clamore non posset. Homo enim ad imaginem Dei creatus, et super omnia opera Domini constitutus, sæpe etiam ab ipso Deo in filium adoptatus, et ad regnum cœlorum prædestinatus, ita in hac peregrinatione, non solum a dæmonibus et pravis hominibus, sed etiam ab animalibus, etiam minimis, et ab ipsis elementis despicitur, et assidue vexatur, ut Propheta verissime dixerit, quia non despiciamur solum, sed etiam « repleti sumus despectione, » nec solum repleti sumus, sed multum repleti sumus. Quid enim est quod hominem, etiam justum et sanctum, in hac lacrymarum valle non despiciat? sed præcipua tamen despectio, de qua proprie loquitur hoc loco Propheta, est ea quam patiuntur boni a malis, et justi ab iniquis. Verissima enim et universalis est illa Apostoli sententia: « Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutiones patientur, » *I Tim. iii.*; et illa Domini: « Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat diligeret; sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus, » *Joh. xv.* Et ratio est manifesta, quoniam bonum et malum contraria sunt, et contraria pacem inter se habere non possunt. Et quoniam justi patientes sunt et mites, et didicerunt a Domino non resistere malo, et percu-

Hominis
miseria
quanta
sit?

tienti maxillam præbere etiam alteram, ideo ab improbis superbe despiciuntur et conculcantur, vexantur et irridentur.

Var. 5. 5. QUIA MULTUM REPLETA EST ANIMA NOSTRA :
OPPROBRIUM ABUNDANTIBUS, ET DESPECTIO SUPERBIS.

Docet hoc ultimo versiculo David contemptum ac despectionem, de qua supra loquebatur, accidere pauperibus et humilibus peregrinis ab hominibus copiosis et superbis. Quamvis enim aliqui auctores velint illud, *opprobrium abundantibus, et despectio superbis*, esse imprecationem, ut sensus sit : Opprobrium recidat super abundantes, et despectio super superbos, tamen, si respiciamus textum originale, et velimus concordare versionem S. Hieronymi cum versione Septuaginta Interpretum, cogemur sequi S. Augustinum, et dicere sensum hunc esse : « Multum repleta est anima mea, » confusione videlicet, quia factus sum « opprobrium abundantibus, et despectio superbis. » Sanctus enim Hieronymus ex hebræo recte vertit, *multum repleta est anima opprobrio abundantium et despectione superbiorum*; cum qua versione rectissime cohæret, quod habent Septuaginta Interpretes et latina editio Vulgata, si subintelligatur verbum *factus sum*, et continetur *opprobrium*, etc. Ait igitur Propheta : « Multum repleta est anima mea, » quod est idem cum eo quod supra dixit : « Multum repleti sumus despectione. » Sed hoc loco explicandi gratia nominat animam, quoniam despectionis sensus proprie ad animam intelligentem pertinet; quæ enim anima intelligente caret, sentire possunt dolorem, sed non despectionem. Illud autem, *repleta est*, in hebræo legitur, *satiata est*, quæ vox mirum in modum auget significationem; si enim qui multum satiantur, id est, ultra satietatem replentur, etiamsi bonis

cibus repleantur, magnum dolorem percipiunt : quid sentient, qui nimium satiantur malis cibis, qualia sunt opprobria et despectiones? Quod vero sequitur : « Opprobrium abundantibus, et despectio superbis, » idem omnino significat : idem sunt enim opprobrium et despectio, et iidem etiam sunt abundantes et superbi. Omnes enim superbi inflati sunt, et proinde abundantes sunt; sed abundant vento, non solido bono, id est, abundant opinione et existimatione sui ipsorum; nam si divitias terrenas habeant, putant suas esse, neque cogitant Deo reddendam esse de earum dispensatione rationem. Si in dignitate et honore constituti sint, arbitrantur sibi illa omnia deberi, et sua bona esse, et non intelligunt data esse ad aliorum utilitatem, et rationem gravissimam de ea dignitate reddendam, neque ad se aliud quam onus pertinere. Proinde non minus desipiunt, si de tali onere inflentur, quam si bajulus gloriaretur, quod valde oneratus incederet. Si virtutes aliquas, si ingenium, si doctrinam habeant, sibi persuadent multo majora esse quam sint, et sibi tribuunt quæ sunt Dei dona. Denique si carent divitiis, dignitatibus, honoribus, et contra si puniuntur et flagellantur, existimant sibi fieri injuriam, et de Deo murmurant et blasphemant; quod totum inde oritur, quia pleni sunt, vel potius inflati vento propriæ existimationis. Sed veniet tempus quo opprobrium et despectio in ipsos revertentur, quando videlicet in die novissimo dicent, quod scriptum est in lib. Sap. cap. xv : « Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est. » Et infra : « Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquam umbra. »

PSALMUS CXXIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Nisi quia Dominus erat in nobis : dicat nunc Israel :

2. Nisi quia Dominus erat in nobis :

Cum exsurgerent homines in nos,

3. Forte vivos deglutissent nos :

Cum irasceret furor eorum in nos,

4. Forsitan aqua absorbuisset nos.

5. Torrentem pertransivit anima nostra : forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

V. s. h. — *Canticum graduum David.*

Nisi Dominus fuisset in nobis : dicat nunc Israel :

Nisi Dominus fuisset in nobis : cum exsurgerent super nos homines,

Forsitan vivos absorbuissent nos : cum irascetur furor eorum super nos,

Forsitan aquæ circumdedissent nos : torrens transisset super animam nostram.

Forsitan transissent super animam nostram aquæ superbiæ.

6. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.	Benedictus Dominus : qui non dedit nos in prædam dentibus eorum.
7. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium : laqueus contritus est, et nos liberati sumus.	Anima nostra quasi avis erepta est de laqueo venantium :
8. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram.	Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Auxilium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram.

Argumentum. — Populus, de exilio revocatus a Jova, agnoscit divinitus se liberatum, et propterea gratias canit Deo liberatori. Strophæ duæ : vers. 1-5, nisi Jova ope sua nobis adfuisset, hostes nos perdidissent ; 6-8, laudibus effertur Jova, liberator noster. Quo tempore a Davide, si vera est inscriptio, conditum sit carmen, nemo nunc facile assequi poterit.

1. Canticum ascensionum, Davidis *carmen*.

Nisi Jova *fuisset*, qui adfuit nobis,
dicat Israel,

2. Nisi Jova *fuisset*, qui adfuit nobis,
quum surgerent contra nos homines,
3. Tunc vivos devorassent nos,
quum exardesceret ira eorum in nos;
4. Tunc aquæ (calamitatis) obruissent nos,
torrens transivisset super animam nostram;
5. Tunc transivissent super animam nostram
aquæ æstuosæ (vel *tumentes*).
6. Benedictus sit Jova,
qui non dedit nos prædam dentibus eorum.
7. Anima nostra ut avis evasit ex laqueo aucupum:
laqueus dilaceratus (discissus) est, et nos evasimus.
8. Adjutorium nostrum *est* in nomine Jovæ,
qui fecit cœlum et terram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Hic Psalmus continet exultationem eorum qui de gravissimis tribulationibus liberati fuerant. Et quidem filii Israel, qui de captivitate Babylonica redierunt in Jerusalem, in itinere nullas graves persecutiones passi fuisse leguntur : sed solum dum captivi detinerentur, et inter ædificandam civitatem et templum, ut ex utroque libro Esdræ intelligi potest. Itaque Psalmus hic quatenus ad carnales Israelitas pertinet, referendus est ad eas afflictiones quas passi sunt, vel dum essent in captivitate, vel dum templum et civitatem iterum ædificarent; quatenus autem ad spirituales Israelitas, id est, ad christianos ad cœlestem Jerusalem ascendentes pertinet, referendus est ad persecutiones paganorum aliorumque impiorum, a quibus liberati sunt martyres sancti, et electi cæteri quotidie liberantur.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1.** 1. NISI QUIA DOMINUS ERAT IN NOBIS, DICAT NUNC ISRAEL, NISI QUIA DOMINUS ERAT IN NOBIS. signum est magnæ atque insolitæ exultationis, quæ loquentem non sinit perficere sententias inchoatas. Dicit igitur multitudo Sanctorum de magnis tentationibus liberatorum : « Nisi quia

Dominus erat in nobis, » id est, nisi Dominus omnipotens nobiscum fuisset, nunquam evadere potuissemus. Sed antequam compleat sententiam, præ lætitia gestiens invitat Israel, id est, totum populum Dei ad confessionem et laudem, dicens : « Dicit nunc Israel; » et iterum repetit : « Nisi quia Dominus erat in vobis. » Quod attinet ad verba, illud, *quia*, in hebraico textu habetur post verbum *Dominus*, hoc modo : *Nisi Dominus quia erat in vobis*. Sed Interpretes Septuaginta, ut sententia esset clarior, ordinem verborum immutasse videntur. S. Hieronymus eam particulam, ut redundantem et otiosam ex hebraica phrasi in sua versione omisit. Sic enim vertit : *Nisi Dominus fuisset in vobis*. Si quis tamen velit eam retinere, ita suppleri poterit : *Nisi Dominus, quia erat in vobis, nos liberasset; vel secundum Septuaginta : Nisi liberati essemus, quia Dominus erat in vobis*. Quid autem factum fuisset, nisi Dominus nos liberasset, explicatur in sequentibus.

Vers. 2. 2. CUM EXSURGERENT HOMINES IN NOS, FORTE VIVOS DEGLUTISSENT NOS.

Vers. 3. 3. CUM IRASCIERETUR FUROR EORUM IN NOS, FORSITAN AQUA ABSORBUISSET NOS.

Ecce quid accidisset nobis, nisi Dominus fuisset in nobis, neque juvisset potentissima sua virtute. « Cum exurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos, » id est, cum nostri persecutores exurgerent adversus nos, periculum fuit ne tanta velocitate nos perderent, quanta solet mare, vel flumen vivos deglutire eos, qui in illud forte præcipitantur. Tria sunt hoc loco consideranda : primum, vocantur *homines* persecutores piorum, quia ducuntur sola ratione humana, qualis remansit in natura per peccatum corrupta; ratio enim humana, post naturæ corruptionem, nihil altum sapit, nihil divinum, nihil spirituale, neque alium finem propositum habet, nisi conservationem et augmentum propriæ temporalis felicitatis. De his dicit Apostolus I Cor. III : « Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? » et paulo infra : « Nonne homines estis? » ubi pro eodem Apostolus accipit, *carnalem esse, et hominem esse; secundum carnem ambulare, et secundum hominem ambulare*. Deinde difficultas non exigua est de particula, *forte*, quæ etiam bis repetitur paulo infra. Videtur enim hæc particula non bene posita in editione Vulgata, cum potius affirmativa, ut *certe, utique, sane*, poni debuisset. Nam si legamus *forsitan*, sequetur non necessarium esse auxilium Dei in magnis tentationibus superandis, quandoquidem Propheta non audet certo affirmare, sed sub dubio relinquit an gravissima tentatio nos dejectura sit, si Deus non sit in nobis. Sed quanquam non desint ex recentioribus, quibus ista particula non placeat, et verbum tum hebraicum, tum græcum, non velint reddi per

Homines
cur dicantur
piorum
persecutores.

forte aut *forsitan*, sed per *utique* aut *certe* : nos tamen non audemus ullo modo a lectione Vulgatæ editionis recedere : nam S. Hieronymus vir doctissimus, et utriusque linguæ peritissimus fuit; et major ei fides, quam ullis dictionariis habenda est. Is autem ex hebræo constanter vertit *forsitan*; et in expositione Psalmorum, in qua editionem Septuaginta interpretatur, similiter legit *forsitan*; denique in emendatione Psalterii ad *Suniam et Fretellam*, nihil in hoc loco emendat. Sanctus quoque Hilarius, Origenem secutus, S. Joannes Chrysostomus, S. Augustinus magno consensu *forsitan* legerunt; neque in Bibliis hoc loco ulla est varietas lectionis. Neque timendum est ut particula ista detrahenda nos cogat aliquid de gratia Dei : non enim illud, *forsitan*, significat potuisse nos forte resistere inimicis in nos irruentibus sine auxilio gratiæ protegentis; sed potuisse fieri ut non vivi deglutiremur, quia forsitan inimici non eo usque desævissent. Sed quoniam periculum erat etiam ut usque ad internecionem crudelissimam desævirent, ideo dicitur : « Nisi Dominus fuisset in vobis, forsitan vivos deglutissent nos. » Postremo diximus illud, *vivos deglutissent nos*, sumptum esse a similitudine maris vel fluminis deglutientis, sive absorbentis eos qui cadunt in aquas, tum quia nullæ sunt fere bestię, quamvis crudelissimæ, quæ vivos deglutiant homines, sed lacerant ac discerpunt, ut notum est; tum etiam quoniam hoc requirit versiculus sequens, qui, de more Psalmorum, idipsum aliis verbis repetit; sic enim habet : « Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos. » Sensus enim est, forsitan ut aqua absorbuisset nos, id est, furor hostium nostrorum instar aquæ profundissimæ repente absorbuisset nos. Neque in hoc solo versiculo, sed etiam in sequentibus persistit Propheta in similitudine aquarum, ut mox videbimus.

4. TORRENTI PERTRANSIVIT ANIMA NOSTRA, FORSITAN PERTRANSISSET ANIMA NOSTRA AQUAM INTOLERABLEM.

Persistit in eadem similitudine, comparans adversariorum persecutiones torrenti rapido et profundo, qui sine potentissimo auxilio pertransiri non potest. Et si quis cogitet quales fuerint persecutiones paganorum et hæreticorum in sanctos martyres, et tentationes dæmonum adversus sanctos eremitas aliosque Christi confessores, videbit simillimas fuisse torrenti violentissimo, quoniam licet sancti martyres et sancti confessores gloriosi evaserint, tamen plurimi, ac fere sine numero, quasi vi torrentis abrepti et absorpti perierunt, ut cognosci potest ex Cypriano in serm. *De Lapsis*, et Eusebio Cæsariensi in lib. VIII *Hist.* cap. I, ex versione Ruffini. Dicit igitur Propheta in persona Sanctorum : « Torrentem pertransivit anima nostra, » id est, persecutionem, quasi torrentem pertransivit anima nostra; caro enim succubuit,

et cessit persecutorum furori, sed anima gloriose pertransiit; sed « nisi Dominus fuisset in nobis, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem, » id est, intrasset torrentem nimis profundum, unde evadere non potuisset. Itaque illud, *pertransisset*, non significat, *transivisset*, vel *evasisset*, sed *intrasset*, et *pertransire cepisset*, sive *pertransire coacta fuisset*. Illud autem, *intolerabilem*, recte verterunt Septuaginta, ἀπότομα, id est, *sine substantia*, *sine hypostasi*, sine fundamento, sine fundo, ubi pedes figi possent, quo verbo significatur profunditas aquarum, quæ transmitti non potest. Sed occurrit hoc loco contrarietas aperta inter codicem hebraicum et versionem Septuaginta Interpretum. Codex enim hebraicus diserte habet, *torrens pertransivit super animam nostram*; et editio Septuaginta habet, *torrentem pertransivit anima nostra*; et paulo post hebraicus textus habet, *forsitan pertransissent super animam nostram aquæ intolerabiles*; editio autem Septuaginta habet, *forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem*. Et quidem S. Hieronymus, in expositione hujus loci, non tacet meliorem esse lectionem hebraicam. Sed existimamus posse conciliari has lectiones duobus modis. Primum enim fieri potest ut Septuaginta Interpretes non habuerint in suo textu particulam *לעל*, quæ significat *super*; remota autem illa particula, quæ determinat vocabulum *animæ* ad casum accusandi, remanet ambiguum, utrum vocabulum *animæ*, sicut etiam vocabula *torrentis* et *aquarum*, sint casus nominandi, aut accusandi. Proinde utramque lectionem patiuntur verba hebraica, illam videlicet S. Hieronymi: *Torrens pertransivit animam nostram*; et illam Septuaginta: *Torrentem pertransivit anima nostra*; et quoniam Septuaginta Interpretes meliores codices habuisse credibile est, quam S. Hieronymus habuerit, et fidelissime transtulerunt, quod invenerant, sequitur ut lectio Septuaginta, quæ est etiam nostræ Vulgatæ editionis, retinenda, et hebraicæ, quæ nunc exstat, anteponenda sit. Deinde potest etiam fieri ut Septuaginta legerint quidem, ut legit S. Hieronymus, sed maluerint sensum potius transferre, quam verba. Nam cum aliquis pertransit profundum torrentem, simul fit ut et ipse transeat torrentem, et torrens pertranseat super eum. Sed clarior sententia esse videtur, si dicatur homo pertransire torrentem, quam si dicatur torrens super eum transire. Potest enim torrens transire super hominem, etiam immobilem, et jacentem in profundo, sed non potest homo transire per torrentem, quin torrens transeat super eum. Ut ergo significarent Septuaginta torrentem transire super hominem non jacentem, sed ambulantem, vel natantem, maluerunt dicere hominem transisse per torrentem, quam torrentem per hominem.

5. BENEDICTUS DOMINUS, QUI NON DEDIT NOS IN

Vers. 5. CAPTIONEM DENTIBUS EORUM.

6. ANIMA NOSTRA SICUT PASSER EREPTA EST DE LAQUEO VENANTIUM : LAQUEUS CONTRITUS EST, ET NOS LIBERATI SUMUS. Vers. 6.

Aggreditur Propheta aliam similitudinem, ex qua magis adhuc illustretur et intelligatur magnitudo beneficii divini. Comparat igitur persecutionem, sive tentationem laqueo aucupis, ac dicit gratias esse Deo agendas, Deumque benedicendum, quod non dederit nos in captionem dentibus adversariorum, id est, non permisit capi et occidi, ac devorari. Quomodo autem id fecerit explicat, dicens: « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, » id est, anima nostra incidit quidem in persecutionem et tentationem, sicut passer, aut quæcumque alia avis (nomen enim hebraicum *צפור* generatim *aves* significat), in laqueum venatoris, sive aucupis; sed tamen liberata est ab illa tentatione et persecutione, antequam caperetur a tentatore, et occideretur; quomodo aliquando avis capitur quidem laqueo, sed eripitur inde, antequam ab aucupe capiatur manibus, et occidatur, et manducetur. Id autem factum est, quia « laqueus contritus est, et nos liberati sumus, » id est, quia tentationi per gratiam Dei finis impositus est, antequam anima fidem negaret, vel alio modo in peccatum consentiret, quomodo aliquando laqueus, qui avem comprehenderat, frangitur, et avis avolat, et spem aucupis in prædam inhiantis frustratur.

7. ADJUTORIUM NOSTRUM IN NOMINE DOMINI, QUI FECIT CŒLUM ET TERRAM. Vers. 7.

Concludit cum laude Dei, humiliter agnoscens victoriam tantam, et liberationem de tam periculosis tentationibus, non viribus suis tribuendam, sed adjutorio cœlesti Dei omnipotentis: cujus omnipotentiam manifestum est argumentum, quod fecerit cœlum et terram. Modus autem, quo Deus solet de magnis tentationibus eripere servos suos, insinuat dum dicitur: « Laqueus contritus est, » laqueus enim frangi solet, quando avis, vel exterrita aliquo clamore, vel allecta meliore esca, vim facit, et sic laqueum frangit. Quando enim avis, quamvis laqueo irretita, inhæret escæ ab aucupe propositæ, nec intelligit se comprehensam, non conatur aufugere, et eo modo facile capitur et occiditur. Sic igitur anima hominis in tentatione posita, cum primum a Deo illustrata, et vel clamore judicii divini et gehennæ exterrita, vel promissionibus cœlestis gloriæ allecta, incipit cogitare dura quidem esse tormenta præsentia, sed duriora sine comparatione ulla tormenta futura et sempiterna; vel dulcem esse vitam præsentem, dulcem voluptatem, dulces divitias, sed dulciora sine comparatione præmia vitæ futuræ: incenditur amore bonorum supernorum, et metu suppliciorum gehennæ, atque eo igne divinitus accenso vires concipit, et ma-

Lectio Septuaginta anteponenda lectioni S. Hieronymi.

gno impetu firmissimæ deliberationis non peccandi in Deum, laqueum tentationis frangit, et liberata volat, et cum jubilatione canit : « Adjuvatorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœ-

lum et terram. » De hoc modo evadendi scribit S. Cyprianus in lib. *De Exhortatione martyrii*, cap. ult. Has cogitationes quæ persecutio potest vincere? quæ tormenta superare?

PSALMUS CXXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion; non commovebitur in æternum, qui habitat 2. in Jerusalem.

Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in sæculum.

3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

4. Benefac, Domine, bonis et rectis corde.

5. Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem : pax super Israel.

Argumentum. — Hæc improbabili Tilingii conjectura est, hunc Psalmum scriptum esse, postquam Samaritani magnam Judæorum multitudinem ad sese pellexissent, imprimis proceres quosdam: cf. *Nehem.* vi, 12, 13; xiii. Hoc igitur præsentem carmine valem spectasse, ut magis confirmaret eos, qui neque minis hostium, neque blanditiis aut corruptionibus seduci se passi fuerint ad prodendum, impia defectione ad Samaritanos, communem populi Judaici causam. Strophæ duæ: 1-3, 4-5.

1. *Canticum ascensionum.*

Qui confidunt in Jova, sunt instar montis Sionis, qui non nutat, in æternum sedet (stat).

2. Hierosolyma — montes circa eam sunt, et (ita) Jova circum populum suum est, ab hoc tempore et usque in æternum.

3. Neque enim residebit sceptrum (dominatio) improbitatis in sorte justorum, ne extendant justi ad pravitatem manus suas.

4. Bene fac, Jova, bonis, et rectis in cordibus ipsorum.

5. Et qui deflectunt in vias curvas suas, eos mittat (Maurer, *perdat*) Deus cum maleficis. Pax (vel *salus*) super Israele!

V. s. H. — *Canticum graduum.*

Qui confidunt in Domino, quasi mons Sion, immobilis, in æternum habitabilis.

Jerusalem, montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui : amodo et usque in æternum.

Quia non requiescet [al. *requiescit*] virga impietatis super sortem justorum, ut non mittant justi in iniquitatem manus suas.

Benefac, Domine, bonis et rectis corde.

Qui autem declinant ad pravitates suas, deducet eos Dominus cum his, qui operantur iniquitatem : pax super Israel.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

In hoc Psalmo consilium bonum dat sanctus Propheta peregrinis ascendentibus in patriam, tum terrenam, tum celestem. Consilium autem est, ut in Deo totam spem suam ponant. Deus enim potentissimus et fidelissimus est, neque unquam confundet sperantes in se, atque ad se toto desiderio properantes.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. QUI CONFIDUNT IN DOMINO, SICUT MONS SION; NON COMMOVEBITUR IN ÆTERNUM, QUI HABITAT IN JERUSALEM.

Ponit initio Propheta generalem atque certissimam promissionem, eamque bis repetit ad majorem veritatis asseverationem. Dicit igitur: « Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, » id est, omnes qui vere confidunt in Domino, erunt immobiles et securi, quæcumque tandem ingruat tempestas, sicut est ipse mons Sion, qui non solum immobilis est, quia mons est, sed etiam quia Deo sacer et charissimus est. Addit repetens, et quasi explicans quod dixerat, : « Non commovebitur in æternum, » qui habitat in Jerusalem; ubi quod dicitur, « non commovebitur in æternum, » respondet illis verbis: Erit immobilis sicut mons Sion. Quod sequitur, « qui habitat in Jerusalem, » respondet illis, « qui confidunt in Domino. » Illi enim qui habitant cogitatione et spe in celesti Jerusalem, ipsi sunt qui confidunt in Domino. Sic enim explicatur fiducia in Deum in *Psalm. xc*: « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. » Quod attinet ad verba, in hebræo codice habetur alia interpunctio, et proinde alia ordinatio verborum. Sed quia interpunctio non erat in antiquis codicibus, sed a Rabbiniis addita est, ideo non tanti facienda est, ut propter eam contemnamus interpunctionem Septuaginta Seniorum et latinæ nostræ Vulgatæ editionis. Præterea illud, *qui habitat in Jerusalem*, ambiguum est in hebræo, utrum ad montem Sion, an potius ad hominem confidentem in Deo referendum sit; sed Interpretes Septuaginta declaraverunt referri ad hominem, non ad montem: nam *mons* græce est generis neutri; et illud, *qui*, tam græce, quam latine, est generis masculini. Adde quod *mons* non tam proprie dicitur habitare in civitate, quam homo. Quia vero non omnibus, qui habitant in terrena Jerusalem, convenit non commoveri in æternum, cum ipsa Jerusalem stare non potuerit in æternum; et quia habitare in Jerusalem, hoc loco idem est, quod confidere in Domino, ideo diximus cum S. Augustino

hic agi de habitatore celestis Jerusalem per spem et desiderium, quomodo habitabant, qui dicebant: « Conversatio nostra in cœlis est, » *Philip. cap. iii.*

2. MONTES IN CIRCUITU EJUS, ET DOMINUS IN CIRCUITU POPULI SUI, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM. Vers. 2.

Probat quod dixit, montem Sion securum et stabilem esse, sed multo magis eos qui confidunt in Domino, siquidem Sion montes habet « in circuitu, » quasi pro muro; sed qui « confidit in Domino, » ipsum Dominum omnipotentem habet in circuitu; et montes, qui Sion montem circumdant, complanari possunt et cadere; sed Dominus in circuitu est populi « ex hoc nunc et usque in sæculum. » Sententia igitur horum duorum versiculorum est, omnes qui confidunt in Domino, securos esse debere, quia Dominus protegit eos ab omni malo; et quamvis interdum temporaliter affligantur, id etiam cooperatur illis in bonum; et si forte permittit Deus illis auferri divitias, vel sanitatem, vel aliquid ejusmodi, reponit aliquid melius, id est, patientiam et consolationem cum merito gloriæ sempiternæ. Sed hoc loco per confidentiam non debet intelligi vana præsumptio, sed fiducia illa, quæ ex fide non ficta, ex corde puro, ex conscientia bona, ex dilectione ferventi nasci solet.

3. QUIA NON RELINQUET DOMINUS VIRGAM PECCATORUM SUPER SORTEM JUSTORUM, UT NON EXTENDANT JUSTI AD INIQUITATEM MANUS SUAS. Vers. 3.

Explicat paulo clarius qua ratione Dominus protegat confidentes in adjutorio ipsius. Quod si, inquit, permittet Dominus aliquando justis de causis, iniquos dominari piis, non diu hoc permittet, ne pii desperantes incipiant etiam ipsi facere opera impiorum; sic igitur ait: « Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, » id est, dabit quidem aliquando Dominus impiis virgam, id est sceptrum, quod est insigne potestatis, « super sortem, » id est, super hæreditatem, sive partem et portionem « jus-

torum;» sed non u relinquet virgam in manu impiorum. In hebræo est ad verbum : *Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum*, quæ verba eundem habent sensum ; sed metaphora quietis eleganter explicat breviter tempore, quo peccatores permittuntur regnare super justos : quamvis enim tempus quò regnant impii super justos, longum videri possit iis qui non cogitant æternitatem, tamen iis qui certi sunt ex divina promissione regnum Sanctorum cum Christo sine fine duraturum, momentaneum videtur omne quod finem habet. Ait igitur : « Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum, » id est, erit quidem potestas peccatoris aliquando super justos ad eorum probationem, vel exercitationem, vel correctionem ; sed erit quasi stans, non sedens ; transitura, non manens ; temporalis, non æterna. « Ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas, » hoc est, ne justii non perseverent in justitia, si videant felicitatem iniquorum tam esse diuturnam, ut credi possit nullum finem habitura.

Vers. 4.

4. BENEFAC, DOMINE, BONIS ET RECTIS CORDE.

Quia dixerat periculum esse ne justii scandalum paterentur ex nimis diuturna potestate iniquorum, convertit se ad Deum, atque precatur ut benefaciat bonis, liberando videlicet eos velociter a potestate impiorum, aut certe patientiam illis et consolationem internam copiose suppeditando ; et simul admonet ac docet illos vere esse bonos, qui sunt « recti corde, » id est, qui non scandalizantur de judiciis Dei, sed in bonam partem accipiunt omnia quæ Deus facit, etiamsi permittat impios dominari quantumvis diuturno tempore. Illi enim sunt recti corde, qui conformant cor suum, id est, iudicium et voluntatem, cum rectissima regula iudicii et voluntatis Dei, etiamsi non intelligant cur Deus hoc aut illud faciat, vel fieri permittat ; de his scribitur in alio Psalmo : « Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde ! » Isti enim acquiescunt in omnibus Deo, et placet illis Deus, et illi placent Deo, quomodo lignum rectum in pavimento recto optime collocatur et quiescit ; lignum autem distortum non potest collocari, nec quiescere, nisi in loco distorto.

5. DECLINANTES AUTEM IN OBLIGATIONES, AD- Vers. 5.
DUCET DOMINUS CUM OPERANTIBUS INIQUITATEM :
PAX SUPER ISRAEL.

Occasione ultimi verbi versiculi superioris, quo bona optabantur rectis corde, subjungit Propheta terribilem comminationem iis qui declinant a rectitudine cordis, ac dicit eos, qui declinant a rectitudine ad tortuositatem, et in persecutione vel tribulatione perdunt sustentiam, ac vel per fidem negant, vel de Deo queruntur ac murmurant, eos « cum operantibus iniquitatem, » id est, cum ipsis persecutoribus atque impiis hominibus, in iudicium adducendos, quoniam, ut ait S. Jacobus cap. II : « Qui totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus ; » et tum demum separatis omnibus malis de medio bonorum, pax vera et sempiterna erit « super Israel, » id est, super populum Dei. Hoc loco magna est quæstio de verbo illo *obligationes*, et quidem alii alia dicunt : sed ego, ut permitto unumquemque abundare in sensu suo, ita si debeat hic versiculus cohærere cum superiore, et si conciliandi sunt codices latini cum græcis et hebraicis, nihil dubito quin latinus Interpres scripserit *obligationes*, non tam respiciens ad rem quæ ligatur et stringitur per obligationem, quam ad ipsam obliquitatem et tortuositatem, quæ cernitur in fune, dum aliquid ligatur ; neque enim obligari potest aliquid, nisi funis, alioqui directus, torqueatur, et in circulos ducatur. Id ita esse, primo, colligitur ex voce hebraica, quæ proprie *obliquitatem* significat, et a S. Hieronymo redditur *pravitatem* ; deinde ex voce græca, quam Euthymius explicat per obliquitatem et perversitatem. Denique ex ratione continuationis : nam si per *obligationes* intelligamus obligationes ad aliquid faciendum, ut sunt vota, iuramenta, promissa, pacta, et similia, vix percipi poterit quod sibi hoc loco Propheta velit ; si vero per *obligationes* intelligantur nodi et tortuositates quæ opponuntur rectitudini cordis, de qua proxime fuerat locutus, omnia optime cohærebunt. Interpres igitur Vulgatus obscure quidem, sed vere et proprie locutus est.

Obligations, quid ?

PSALMUS CXXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Canticum graduum.

In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati.

2. Tunc repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes : Magnificavit Dominus facere cum eis.

V. s. h. — Canticum graduum.

Cum converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus quasi somniantes.

Tunc implebitur risu os nostrum, et lingua nostra laude.

Tunc dicent in gentibus : Magnificavit Dominus facere cum istis.

3. Magnificavit Dominus facere nobiscum : facti sumus lætantes.	Magnificavit Dominus facere nobiscum; facti sumus sicut lætantes.
4. Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in austro.	Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut rivos in austro.
5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.	Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.
6. Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua : Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.	Qui ambulans ibat et flebat, portans ad se- minandum sementem, veniens veniet in ex- ultatione, portans manipulos suos.

Argumentum. — « Compositum est carmen, quum pars populi exilio Babylonico rediisset. Strophæ duæ: vers. 1-3, quanta fuit lætitia nostra, quumde exilio nos Jova reduceret! 4-6, revoca, Jova, cæteros quoque omnes, ut flebile tempus fortuna sequatur melior. » Maurer. Alius tamen cum Hengstenberg censet, in secunda strophæ (vers. 4) non cæterorum captivorum reditum peti, sed liberationis perfectionem, nempe ut Judæi in patriam reversi a Samaritanorum persecutione liberentur.

1. Canticum ascensionum.

Quum se (suum favorem) vertit Jova ad captivitatem (captivos) Sionis,
fuimus ut somniantes.

2. Tunc plenum fuit risu os nostrum,
et lingua nostra clamore læto;
tunc dixerunt inter gentes :
« Præclare egit Jova cum istis. »

3. Præclare Jova egerat nobiscum,
eramus læti.

4. Verte te, Jova, ad captivitatem (calamitatem) nostram,
ita sis nobis, ut torrens in austro (regionibus æstu solis exsiccatis).

5. Qui serunt cum lacrymis (inter lacrymas),
cum læto clamore metent (alius *metant*).

6. Vadit (propr. *vadendo*), vadit et flet (propr. *flendo*),
qui portat tractum (gall. *la poignée*, vel *le jet*) seminis;
venit, venit (alius, *veniat, veniat*) cum læto clamore,
qui portat manipulos suos.

NOTE.

Vers. 1. Maurer, *quum reduceret Jova captivos*, etc.; Ewaldus, *quum Jova convertit*, puta in meliorem statum; Hengstenberg, *quando Dominus se vertit ad reversionem*, etc. — Vers. 3. Maurer, *egit, sumus*. — Vers. 4. Alius: Opes copiosas largire nobis, ut copiosæ sunt aquæ torrentium australium. Ewaldus, *converte, Jova, nostras calamitates, quasi torrentes in terras siccitas inducens*. Maurer, *reduc, Jova, captivos* (cæteros) *nostros, ut torrentes in austro*, i. e. quemadmodum qui in terris calidis per æstatem exsiccati erant torrentes pluvio anni tempore aquis se replent terramque aridam iterum irrigant, sic fac, o Jova, ut desolata hæc terra suis iterum repleatur incolis, a suis iterum excolatur colonis. — Vers. 5. Proverbialis sententia, qua significatur, *tristibus læta solere succedere*. Similitudo deprompta est a seminantibus, quibus, dum terræ semina committunt, adversa quæque occurrant, quæ lacrymas sæpe cient pauperulo agricolæ, qui incertum messis proventum reputat; quas ipsas tamen molestias lætissima messis excipit atque compensat.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Psalmus hic apertissime loquitur de reversione a captivitate et ascensione ad patriam, et convenit proprie in tempus illud, quo decretum Cyri de solvenda captivitate Judæorum primum promulgatum est: quod quidem figura fuit Evangelii, quo nobis annuntiata est remissio peccatorum, et ascensio ad celestem Jerusalem.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN CONVERTENDO DOMINUS CAPTIVITATEM SION, FACTI SUMUS SICUT CONSOLATI.

Latinus Interpres voluit ad verbum reddere verba græca, et ideo minus latine locutus videtur. S. Hieronymus sententiam, non verba secutus, ita reddidit: *Cum converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut somniantes.* Vere enim vox hebraica *somniantes* significat, et sensus est: Cum primum auditum est a nobis decretum relaxationis et reversionis in patriam, præ gaudio vix credere potuimus quod dicebatur, et nobis non videre et audire, sed somnari videbamur. Simile quid accidit patriarchæ Jacob, Gen. XLV, qui cum audisset filium suum Joseph vivere, quem jamdudum mortuum luxerat, quasi de gravi somno evigilans non credebat. Sanctus etiam Petrus, Act. XII, de carcere præter spem mirabiliter liberatus, existimabat se visum videre. Porro Septuaginta Interpretes verterunt, *consolati*, quia ex nimia consolatione fiebat ut sibi Judæi somnari viderentur. Sed perspicua erit lectio, si utrumque jungamus hoc modo: *Cum converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus ex nimia consolatione et lætitia quasi somniantes nos liberatos; vel, si placeat, hic esse potest sensus: Facti sumus sicut consolati*, id est, facti sumus ut sunt ii, qui consolationem post magnam tribulationem accipiunt, id est, hilares et jucundi ex tristibus et mœrentibus. Hanc ineffabilem consolationem vere experiuntur, qui serio convertuntur ad Deum, et contempta spe sæculi, atque omnium rerum terrenarum cupiditate deposita, dirigunt pedes suos in viam pacis. Intelligunt enim quam ineffabile bonum sit, erui de captivitate diaboli, et de profundo gehennæ, et ad veram libertatem atque æternam pacem in cœlesti patria possidendam, Deo vocante et ducente, præparari.

Vers. 2. 2. TUNC REPLETUM EST GAUDIO OS NOSTRUM, ET LINGUA NOSTRA EXULTATIONE.

Ex consolatione interna prodiit lætitia externa, quæ in hilaritate vultus et in voce exultationis

agnoscitur. « Tunc, » inquit, id est, ubi auditus est bonus nuntius liberationis, « repletum est gaudio os nostrum, » id est, facies nostra hilaris et jucunda apparuit, et lingua nostra prorupit in verba lætitiæ et jubilationis. In hebræo pro gaudio habetur *risus*; sed in idem recidit sententia: risus enim lætitiæ signum est. Si quis autem velit per os non intelligere faciem, sed quod proprie dicitur *os*, sensus erit: Repletum est os nostrum lætis vocibus et laudibus, et idem significabitur per verba sequentia, « et lingua nostra exultatione, » quæ repetitio est in Psalmis frequentissima.

3. TUNC DICENT INTER GENTES: MAGNIFICAVIT DOMINUS FACERE CUM EIS. Vers. 3.

Nuntius bonus hujus liberationis, sicut eos qui liberati sunt, affecit ingenti lætitia; ita etiam alios, qui hoc audierunt, magna admiratione replevit, et ideo dixerunt: « Magnificavit Dominus facere cum eis, » id est, magnifice gessit se Dominus cum populo suo. Quamvis enim Cyrus fuerit, qui populum Hebræorum ex tam longa captivitate liberavit, tamen omnes facile intelligebant id factum esse divino instinctu; nam liberatio facta est ipso tempore, quo Deus per Hieremiam prædixerat esse faciendam, id est, post annos septuaginta; et Cyrus ipse, lib. I *Esdræ*, cap. 1, agnoscit imperium orbis terræ a Deo cœli sibi tributum, et ab eodem Deo jussum se templum in Hierusalem ædificare, populumque dimittere; et denique nunquam sperandum erat ut rex ullus sponte sua, et sine ullo pretio tot millia captivorum dimitteret, nec solum dimitteret, sed etiam magnis donis oneratos dimitteret. Itaque merito gentes omnes tam magnum beneficium divinæ Providentiæ tribuebant. Sed cur Propheta utitur hoc loco tempore futuro, cum paulo ante usus sit tempore præterito? dixit enim: « Tunc repletum est gaudio os nostrum, » unde consequens erat ut diceret: « Tunc dixerunt inter gentes; » cur igitur ait: « Tunc dicent inter gentes? » Hebræus codex utrumque verbum ponit in tempore futuro, quod tamen, secundum con-

suetudinem linguae hebraicae, utrumque verti potest in tempus praeteritum. Sed codex graecus, quem secutus est Interpres latinus, primum posuit in praeterito, secundum in futuro. Fortasse igitur hic est hebraismus, et accipiendum est tempus futurum pro praeterito. Fortasse etiam illud, *tunc*, hoc loco non significat tempus liberationis jam praeteritum, sed tempus divulgationis hujus rei ad gentes etiam longe positas, quod erat futurum, ut sensus sit: Cum perveniet fama hujus rei ad gentes longe positas, tunc dicent inter se gentes: » Magna fecit Deus cum populo Judaeorum. » Neque minus haec admiratio gentium locum habet, cum homines, qui de hoc mundo sunt, vident aliquos qui de mundo erant, mundo terga vertere, et ad patriam caelestem per viam verae virtutis et Christi imitationis ascendere. Mundus enim non diligit quidem eos, qui de mundo non sunt, sed miratur tamen, et Deum in illis et cum illis esse negare non potest.

Vers. 4. 4. MAGNIFICAVIT DOMINUS FACERE NOBISCUM, FACTI SUMUS LETANTES.

Approbant liberati quod gentes dicunt, quia vera dicunt, ac si ita subjungerent: Vere Dominus magnifice se nobiscum gessit, et praeter meritum et spem nostram egit nobiscum, cum de tam miserabili captivitate nos ad dulcissimam patriam revocavit; et ideo facti sumus laetantes, qui sub jugo captivitatis gemebamus moerentes.

Vers. 5. 5. CONVERTE, DOMINE, CAPTIVITATEM NOSTRAM, SICUT TORRENS IN AUSTRO.

Quoniam non statim omnes captivi reversi sunt, sed primum aliqui cum Esdra, deinde alii cum Nehemia, ideo qui primi redierant, precantur Deum pro plena atque integra reversione captivorum. Utuntur vero similitudine torrentis, qui flante austro plenissime et velocissime fluere solet. Dicunt igitur: « Convertite, Domine, captivitatem nostram, » id est, fac ut revertantur captivi nostri, qui adhuc remanent in terra aliena, plane omnes, et quam citissime, ut sit plena et velox reductio, qualis esse solet earum rerum, quas torrens secum abripit et devolvit, quando flante austro tum pluviis de caelo cadentibus, tum nivibus liquefactis et de montibus fluentibus impletur. Sed multo magis spiritualibus peregrinis haec precatio necessaria est: quamvis enim jam aliqui ad patriam pervenerint, tamen multi adhuc peregrinantur: plurimi etiam amare coeperunt captivitatem, et affixi rebus temporalibus, de patria nihil cogitant; ideo necesse est ut Deus, instar torrentis, austro flante violenter eos compellat, et quasi cogat ascendere. Denique tum isti, tum illi, adhuc ex parte captivi tenentur; omnes enim expectant, ut liberetur omnis creatura a servitute corruptionis, et ipsi etiam in caelo beati expectant redemptionem corporis

sui. Pro hac igitur perfecta libertate filiorum Dei, de qua loquitur Apostolus *ad Rom. viii*, recte precamur: « Convertite, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in austro. » Quod attinet ad verba, in hebraico et graeco codice habetur, *torrentes*, sive *rivos aquarum*, in numero multitudinis, et casu accusandi; sed probabile est in graecis antiquis et magis correctis fuisse *χρηάξες*, id est *torrens*, non *χρηάξες*, id est *torrentes*. Nam S. Hieronymus, in *Commentario* ubi exponit editionem Septuaginta, legit *torrens*, et S. Augustinus similiter legit *torrens*. Verbum autem hebraicum potest intelligi tam in casu nominandi quam accusandi: sed in sensu nulla difficultas est. Nam idem est sensus, sive dicamus: « Convertite captivitatem nostram, » ut torrens convertit et trahit omnia secum; sive: « Convertite captivitatem nostram, » ut torrentem protrudis et impellis, quando austro flante impletur aquis. Major quaestio est de nomine *Austri*, siquidem recentiores quidam accurati et docti contendunt, nomine *Austri* non debere intelligi *ventum*, sed regionem australem desertam et aridam, qualia sunt deserta Arabiae; ac sensum hujus loci esse volunt: « Convertite captivitatem nostram, » sicut torrentes fluunt in locis aridis et desertis: sic enim laetificabit nos reversio captivorum, quomodo laetificantur loca arida fluentibus aquis. Sed nobis veneranda est Patrum auctoritas: nam Septuaginta Interpretes sine dubio per *Austrum* intellexerunt *ventum*: id enim proprie significat *ἄνεμος*, qua voce hoc loco usi sunt; deinde S. Hieronymus, S. Augustinus, Theodoretus, Euthymius, et alii veteres tum graeci, tum latini agnoscunt hoc loco similitudinem venti australis liquefacientis nives, et congregantis nubes, atque eo modo torrentes implentis. Ratio etiam connexionis, et nomen *torrentis*, huic expositioni favere videtur. Utitur enim Propheta nomine *torrentium*, ut significet plenitudinem reversionis captivorum; per loca vero deserta et arida rivuli quidam fluere solent, non autem torrentes pleni et magni, quos ingentes pluviae vel nives de montibus fluentes faciunt. At, inquit, vox hebraica non significat *ventum*, sed *australem plagam*, vel loca arida et deserta. Respondeo, quod saepe respondi, non debere restringi significationes vocum hebraicarum ad hebraica dictionaria: major enim fides habenda est Septuaginta Interpretibus et S. Hieronymo, quam omnibus dictionariis; et quemadmodum vox graeca *ἄνεμος* significat proprie ventum australem, et inde transfertur aliquando ad significandam regionem, unde ventus ille spirat: sic etiam fieri potest ut vox hebraica *negheb*, quam ipsi volunt significare *plagam australem*, transferatur etiam ad significandum ventum australem, et hoc loco ita accipiendam esse hanc vocem veterum auctoritas satis nobis persuadet.

De nomine Austri.

Spiritualibus peregrinis precatio necessaria.

Major fides habenda LXX interpretibus, quam dictionariis.

Vers. 6. 6. QUI SEMINANT IN LACRYMIS, IN EXULTATIONE METENT.

Posteaquam rogavit Propheta Deum, ut reducat ad patriam omnes captivos, exhortatur ipsos captivos, ut libenter suscipiant laborem ambulandi et ascendendi, neque retineantur amore earum rerum, quas in terra aliena possidebant, quoniam in patria sua multo plura et meliora inveniant. Utitur autem similitudine aptissima seminantis et metentis. Seminans enim ordinarie in lacrymis seminat, id est, cum dolore et gemitu, quia cogitur triticum suum projicere in terram, neque scit an unquam illud recuperabit, ac proinde videtur laborare et fatigari, ut opes suas amittat : sed quando messis venit, cum magno gaudio metit, quia videt triticum suum, quod videbatur dum seminaretur, amissum, non solum non periisse, sed cum maximo fœnore redditum sibi fuisse. Sed hæc exhortatio apud spirituales peregrinos præcipue locum habet. Qui enim captivitatem diligunt, et amore mundi capti, de cœlesti patria nihil cogitant, ii existimant justorum iter ad cœlum, nihil esse aliud nisi jacturam et detrimentum. Qui enim vere peregrini sunt, et ad patriam cœlestem ascendant, opes suas pauperibus largiuntur, qui nunquam restituent, sine pretio vel præmio laborant, ut fratres suos doceant, ut Apostolus faciebat, sponte seipsi voluptatibus privant : quæ stultitia esse videtur iis qui nesciunt quid ista pariant. Sed hoc nihil est aliud, nisi seminare in lacrymis, ut postea tempore suo cum exultatione metant : quod si ii, qui captivitatem adhuc amant, attente considerarent, certe ipsi etiam mutato consilio, ascendere inciperent, et sua omnia, licet cum sensu aliquo doloris, interim seminarent, ut paulo post in cœlesti patria cum exultatione meterent.

Vers. 7. 7. EUNTES IBANT ET FLEBANT, MITTENTES SEMINA SUA.

Vers. 8. 8. VENIENTES AUTEM VENIENT CUM EXULTATIONE, PORTANTES MANIPULOS SUOS.

Describit paulo fusius et clarius morem seminantis et metentis. « Euntes, inquit, ibant, » id est, rustici ex domo sua exeuntes ibant ad agrum, « et flebant mittentes semina sua, » id est, cum dolore spargebant triticum suum in terram, videntes se privari interim opibus suis non sine dolore quæsitis. Sed postea « venientes » ex agro tempore messis, « venient » domum « cum exul-

tatione portantes manipulos suos, » id est, referentes pro paucis granis integros manipulos spicarum. Neque curavit Propheta similitudinem applicare, quia facile erat unicuique id per se facere. Utitur hac eadem similitudine Apostolus II Cor. ix : « Qui parce seminat, parce et metet. » Et quoniam similitudo admirabilis est, non erit inutile considerare quibus in rebus semen cum eleemosyna comparetur, ut magis animentur qui ascensiones in corde suo disponunt ad opes suas libentissime cum pauperibus communicandas. Primum igitur granum, quod seminaur, res est exigua, et tamen producit tantam granorum multitudinem, ut incredibile videatur : sic etiam eleemosyna res est in se vilis, cum sit actio humana et temporaria, et per organum corporis corruptibilis facta, et tamen producit non multas pecunias, aut panes, aut vestes, sed regnum sempiternum : quomodo si granum tritici seminatum non produceret spicam triticeam, sed spicam auream plenam, gemmis pretiosis loco granorum. Deinde granum seminatum debet corrumpi et perdi, alioqui non nasceretur, juxta illud Evangelii : « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet : » sic eleemosyna debet donari, non commutari, et donari iis qui non possunt retribuere ; denique debet amitti ac perdi sine ulla spe recuperationis in hac vita : ita enim corrupta et perditam iterum nascitur, et fructum plurimum parit in æterna vita. Denique seminatum granum eget sole et pluvia, ut germinare possit : sic etiam eleemosynæ, ut alia omnia bona epera, egent sole divinæ gratiæ et pluvia sanguinis Mediatoris, id est, requirunt, si meritoria esse debeant, ut fiant ex gratia Dei, quæ nascitur ex Christi sanguine : tunc enim res in se minima efficitur maxima ratione virtutis, quam ex gratia recipit ; et sic non solum meritoria de congruo, sed etiam de condigno, ut scholæ loquuntur, meritoria est vitæ æternæ. Sed hoc interest inter sationem tritici, et distributionem eleemosynæ recte factam, quod plurima sunt, quæ facere possunt, ut qui seminavit in lacrymis triticum, in exultatione non metat : nam et potest seminatum granum deficiente imbre non nasci ; et potest natum a bruchis, vel nebulis corrumpi ; et potest jam maturum a furibus diripi, vel incendio perdi. At eleemosyna ex charitate facta, salva est, quippe in cœlo reconditur, ubi nec bruchi, neque nebulæ, neque fures accessum ullum habent. Igitur qui spirituale semen in lacrymis seminat, in exultatione fructum magnum sine ulla dubitatione metet.

Semen-
tis cum
eleemo-
syna
compara-
tio.

PSALMUS CXXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum Salomonis.*

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

2. Vanum est vobis ante lucem surgere : surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris :

Cum dederit dilectis suis somnum :

3. Ecce hæreditas Domini, filii, merces, fructus ventris.

4. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum.

5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis : non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

V. s. h. — *Canticum graduum Salomonis.*

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

Frustra vobis est de mane surgere [al. *con-surgere*] : postquam sederitis, qui manducatis panem dolorum : sic dabit diligentibus se somnum.

Ecce hæreditas Domini, filii : merces, fructus ventris.

Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii juventutis.

Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis : non confundentur, cum loquentur inimicis suis in porta.

Argumentum. — Docet, nihil proficere hominum labores, nisi Deo juvante, itaque ex Jova pendere habitationem, securitatem, quæstam, victum, liberorum stirpem.

1. *Canticum ascensionum, Salomonis carmen.*

Nisi Jova extruat domum, frustra laborant (gall. *se fatiguent*) structores ejus in eo (labore); nisi Jova custodiat urbem, frustra vigilat custos.

2. Frustra vobis est, o matutinantés surgere, retardantes sedere (quiescere a labore), comedentes panem laborum : sic dat Jova dilecto suo per somnum.

3. Ecce donum (propr. *hæreditas*) Jovæ sunt liberi, præmium est fructus uteri.

4. Sicut sagittæ in manu herois, sic sunt filii juventutis.

5. Beatus vir, qui implevit pharetram suam illis (sagittis)! Non confundentur quando dicent (causam) cum inimicis suis in porta.

NOTE.

Vers. 1. *In eo* : Maurer, *in ea*, domo scil. — Vers. 2. Alii, *morantes sedendo*, operi faciendo in seram usque noctem assidentes. *Laborum*, magno labore paratum. *Sic*, i. e. tot ac talia bona, quot et qualia vos multa opera quæritis. Rosenmull. *ita dabit dilecto suo somnum : ita*, i. e. quemadmodum vos frustra fatigamini, ut vix paxillum somno et quieti indulgeatis, ita e diverso Deus iis, quos diligit, quiete et sine curis dormire concedit. Alius, *vere* (profecto) *dat Deus dilectis suis somnum*. — Vers. 4. Lyricorum more, exspatiatur vates, docens quantum bonum sit educasse liberos. *Filii juventutis*, quos quis juvenis genuit, i. e. adulti et robustiores, quales firmissimum præsidium solent esse domus paternæ et senescentium parentum, quod ipsum significatur eo, quod dicuntur esse *sicut sagittæ in manu herois*. Alius

cum Vulg. *filii excussorum*, puta qui plurimis ærumnis vexantur, ut *neourim* sit particip. *paul* verbi פול excussit. Cæterum hæc filiorum cum hastilibus comparatio Arabibus etiam familiaris est. — Vers. 5. *Confundentur*, i. e. causa cadent, puta patres talibus filiis stipati. Alii ad filios referunt, ob plural. numerum, sed sine idonea causa, eodem tamen sensu.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum Salomonis.

Psalmi
hujus
obscuri-
tas.

Psalmus hic semper mihi visus est supra modum obscurus, et nunc etiam post longum studium fateor me non perfecte assequi litteralem sensum. Probabilior expositio videtur esse illa, quam tradiderunt Græci, S. Joannes Chrysostomus, Theodoretus et Euthymius, quod videlicet pertineat hæc prophetica exhortatio, sive admonitio, ad populum Hebræorum post reversionem a captivitate Babylonica, quando laborabat in ædificanda domo Dei, et restauranda civitate Jerusalem, et a vicinis gentibus toto fere illo tempore vexabatur et impediabatur. Huc etiam pertinere videtur titulus: *Canticum graduum Salomonis*; tribuitur enim Salomoni hæc exhortatio, quoniam ipse prior ædificavit domum Domini et civitatem Jerusalem amplificavit, et multis bonis replevit. Ipse igitur commode introducit, qui admonet Zorobabelem, qui fuit quasi alter Salomon, quomodo se gerere debeat in domo et civitate reædificanda, custodienda et amplificanda. Sed altiore sensu veru Salomon, id est *pacificus*, Christus, qui est *pax nostra*, juxta Apostolum, admonet eos qui ad veram pacem aspirant, et aspirando ascendunt de valle lacrymarum ad visionem pacis, Jerusalem cœlestem, quomodo debeant ædificare et custodire domum, sive civitatem Ecclesiæ; tum etiam quia unusquisque sibi per bona opera domum ædificare debet in cœlo, eamque custodire, ut ad eam suo tempore feliciter inhabitandam, perpetuoque possidendam, ascendat. Scio nonnuquam in Scripturis, per *ædificationem domus*, intelligi *secunditatem sive copiam filiorum*. Sed hunc Psalmum communis expositio Patrum de vera domo Dei, id est, de templo, sive materiali, sive mystico, non de carnali filiorum copia intelligendum esse docuit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. NISI DOMINUS ÆDIFICAVERIT DOMUM, IN VANUM LABORAVERUNT QUI ÆDIFICANT EAM.

Hæc dicuntur Judæis ædificantibus domum Dei, id est templum, quando infeliciter opus procedebat, impredientibus vicinis gentibus, ut scribitur in I lib. *Esdrae*. Admonentur autem, ut cogitent, nihil valere opera hominum, nisi primarius ædificator Deus adsit; et ideo non solum operentur manibus, sed etiam corde et ore Deum invocent, et in ejus adjutorio præcipue fidant. « Nisi Dominus ædificaverit domum, » id est, nisi Dominus invocatus cum fiducia operantibus adfuerit, « In vanum laboraverunt qui ædificant eam, » id est, omnis labor frustra consumptus est, et frustra etiam deinceps consumetur. Hæc eadem dicuntur præpositis Ecclesiæ, qui prædicatione verbi Dei convertere nituntur homines ad Deum, et ex iis templum Domino, id est Ecclesiam, ædificare, juxta illud I *Corinth.* III: « Dei ædificatio estis; » et ibidem: « Ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat; » sed nisi adsit ille principalis architectus, qui dixit *Matth.* XIV: « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, » in vanum ædificant homines, frustra prædicant doctores verbi Dei, dicente Domino: « Sine me nihil potestis facere, » *Joan.* XVI. Denique dicuntur eadem unicuique nostrum, qui domum nobis per actus fidei, spei et charitatis in cœlo ædificare

debemus: domus enim Dei, ut S. Augustinus ait serm. 22 *De Verbis Apostoli*, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur, neque ullus in cœlesti patria civis admittitur, qui talem domum non ante paraverit. Sed hæc domus magis orando et gemendo, quam operando fabricatur, quia « non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, » II *Cor.* III.

2. NISI DOMINUS CUSTODIERIT CIVITATEM, FRUSTA VIGILAT, QUI CUSTODIT EAM.

Cum civitas Hierusalem post captivitatem ædificaretur, simul ædificanda et simul custodienda erat, ut testatur Scriptura in lib. II *Esdrae*. Gentes enim quæ in circuito erant, non solum impedire conabantur ædificationem, sed etiam demoliri quod ædificatum fuerat: et ideo filii Israel una manu gladium tenebant, altera faciebant opus, et multi eorum dispositi ad custodiendum, perpetuas agebant excubias. Sed nihilominus tot vigilis suis nihil profecissent, nisi Dominus civitatem custodire voluisset. Hoc idem contingere certum est præpositis Ecclesiæ, qui simul ædificare Ecclesiam, et simul custodire debent: versamur enim in medio inimicorum, qui nihil magis oderunt, quam Ecclesiæ amplificationem. Et quamvis episcopis ad hoc detur in Ecclesia locus altior, ut quasi e specula omnia prospicere, et populum custodire possint, tamen neque corda

penetrant, neque ubique cum omnibus esse possunt; ideo « nisi Dominus custodiat civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. » Hoc ipsum singulis nobis accidere solet, ut dum per bona opera domum nobis ædificamus, non desint hostes, qui variis tentationibus destruere moliantur ædificium inchoatum; unde nos Apostolus armat, scribens *Ephes. cap. vi*, dum dicit: « Accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo; » et infra: « In omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis omnia tela nequissimi ignea extinguere. » Sed nisi Dominus nobis adsit, et nos sæpe dormitantes custodiat, et pro nobis pugnet, frustra erit omnis labor noster.

Vers. 3. 3. VANUM EST VOBIS ANTE LUCEM SURGERE: SURGITE POSTQUAM SEDERITIS, QUI MANDUCATIS PANEM DOLORIS.

Filii Israel præ nimia sollicitudine, dum in angustiis essent, ante lucem opus ædificationis aggrediebantur, ideo monet illos Spiritus Sanctus nihil profuturum quod ante lucem operari incipiant, nisi Dominus illis adfuerit; sed si Dominum adiutorem habuerint, et in illo spem suam posuerint, opus prospere successurum, etiamsi post necessariam quietem, orto jam sole operi se accingant. « Vanum, inquit, est vobis ante lucem surgere, » ad opus videlicet ædificationis proseguendum; ubi subintelligendum est: Nisi Dominus ædificaverit domum, vel « custodierit civitatem; » et ideo confidentes in Domino, et illum assidue invocantes, « surgite postquam sederitis, » id est, post nocturnam atque necessariam quietem, surgite ad opus, « qui manducatis panem doloris, » id est, vos, qui in angustia et oppressione nunc vivitis propter infestationem continuam inimicorum. Sed in sensu magis intento a Spiritu Sancto monentur præpositi Ecclesiæ, et singuli etiam fideles, ut in ædificanda domo, sive communi, sive particulari, non magis fidant operationi, quam orationi; sed imitentur Dominum, qui per noctes vigilabat in oratione, juxta illud *Luc. vi*: « Erat pernoctans in oratione Dei, et interdium concionabatur, et miraculis sermonem confirmabat; » necnon Apostolos imitentur, qui in *Act. cap. vi*, dicunt: « Nos autem orationi et ministerio verbi instantes erimus. » « Vanum, inquit, vobis est ante lucem surgere, » id est, totum tempus consumere in ædificatione vel custodia. « Surgite postquam sederitis, » id est, surgite ad opus postquam sederitis, vacantes quieti contemplationis et orationis. « Qui manducatis panem doloris, » id est vos, qui præ desiderio cœlestis patriæ assidue gemitis et dicitis: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, » dum dicitur mihi quotidie: « Ubi est Deus tuus? » Qui enim valde amant, dum non possunt frui presentia rei amatæ, sustentantur interim desiderio et gemitu, et eo modo lacrymæ fiunt illis panes die ac nocte, id est, in prandio et cœnâ.

In hebræo non habetur illud, *surgite*; sed videntur Septuaginta legisse paulo aliter quam nunc habetur in nostris codicibus; ubi enim nunc est קָוָה, id est *surgere*, ipsi videntur legisse קָוָהוּ, *surgite*; et quamvis Euthymius ex græco codice legat *surgere*, tamen veteres Patres legunt *surgite*, ut S. Hieronymus et S. Augustinus in *Commentario*; et videtur etiam S. Joannes Chrysostomus ita legisse. Denique ita legit S. Hilarius, qui, ut S. Hieronymus scribit in lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, imitatus est Origenem in explanatione Psalmorum. Certum autem est Origenem et alios veteres Græcos et Latinos habuisse codices correctiores, quam unus Euthymius habuerit, nisi forte Euthymius etiam legerit *surgite*, sed corrigendum putaverit esse textum, unius litteræ mutatione: nam ἐγείρεσθε est *surgere*, et ἐγείρεσθε est *surgite*.

Vers. 4. 4. CUM DEDERIT DILECTIS SUIS SOMNUM, ECCE HÆREDITAS DOMINI, FILII MERCES, FRUCTUS VENTRIS.

Post exhortationem et admonitionem, addit Propheta consolationem, prædicens, fore ut post præsentibus tribulationibus, det Dominus pacem et quietem populo suo, et tunc filios Israel manifeste futuros Dei hæreditatem, et potentissimos atque fortissimos, ut nullos deinceps hostes passuri sint; quæ Prophetia respicit novum populum, id est, Ecclesiam Christi, cujus typus erat templum, et civitas ipsa Hierusalem. Nam, ut S. Augustinus demonstrat lib. XVIII *De Civitate Dei*, cap. XLV, Judæis post civitatis et templi instaurationem omnia in deterius prolapsa sunt, donec per Vespasianum et Titum iterum civitas eversa, et templum incensum fuit. Ait igitur: « Cum dederit dilectis suis somnum, » id est, cum pacem et quietem Dominus populo suo dederit, mittens ad illos verum Salomonem, qui templum verum, id est, Ecclesiam suam fundabit et propagabit, atque ipsos etiam imperatores orbis terræ illi subjiciet. « Ecce hæreditas Domini, filii merces fructus ventris, » id est, ecce tunc apparebit, quod hæreditas Domini erunt filii plurimi, juxta illud *Psal. ii*: « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ; » et « merces » ejusdem Christi Domini erit « fructus ventris, » filii videlicet plurimi, juxta illud *Isai. LIII*: « Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum. » Nam, ut sæpe monuimus, frequentissime in Psalmis idipsum bis repetitur. Itaque idem est, *hæreditas Domini filii*, et *merces fructus ventris*, id est, Christi Domini hæreditas et merces erunt multi filii, qui nihil aliud sunt, nisi fructus ventris. Atque hæc expositio est conformis hebræo textui, ubi vox illa, *fructus*, est nominativus casus, non genitivus; sed in editione græca vox *fructus* est casus genitivi, et ideo juxta græcum codicem sensus erit, quod filiorum multi-

Templum incensum et eversa civitas sub Tito et Vespasiano.

tudo erit *hæreditas Domini, et merces Christi*, qui Christus vere proprieque *fructus ventris* fuit, cum non ex viro, sed ex sola Virgine ortum habuerit; et hæc fortasse verior est expositio, quoniam verbum hebraicum potest mutatis punctis reddi per genitivum, sed verbum græcum non potest reddi per nominativum. Proinde si codices omnes conciliandi sint, hæc posterior expositio priori anteponenda erit. Jam vero si Psalmus explicetur secundum altiore sensum, in hoc versiculo prædicitur felicitas cælestis Hierusalem, quæ post somnum mortis temporariæ in resurrectione manet eos, qui sicut oportebat ad patriam sempiternam passibus amoris et fidei ascendere properarunt. Ait igitur: « Cum dederit dilectis suis somnum, » id est, cum post varios labores et certamina dederit Deus omnibus dilectis suis, tam præpositis Ecclesiæ ædificatoribus, quam privatis fidelibus domum sibi per opera bona fabricantibus, somnum beatæ mortis, « ecce hæreditas Domini, filii merces fructus ventris, » id est, tunc apparebit in die ultimi iudicii, quod filii Dei sint ipsius Dei hæreditas, quia tunc dilecti salutem æternam consequentur, et post hoc transibunt in æternam Dei possessionem et hæreditatem; et iidem filii erunt merces Christi, qui est « fructus ventris, » quia salus electorum est Christi merces: ipse est enim, qui gratiam et gloriam electis suis patiendo et moriendo promeruit. Non multum autem refert, quod in hebræo habetur, *sic dabit dilecto suo somnum*, pro eo quod nos habemus in græca et latina versione, *cum dederit dilectis suis somnum*; nam particula hebraica כן multa significat, nimirum *sic, vere, tunc*, etc. Itaque reddi potest, *tunc dabit*, id est, post illas tribulationes dabit, et sensus in idem recidit; vox autem לידו *lido, dilecto suo*, potest etiam legi *tedidav, dilectis suis*; et sic legunt Septuaginta et S. Hieronymus, qui habuerunt codices sine punctis, quæ a Rabbiniis postea addita sunt; et si forte necessario legendum esset, *dilecto suo*, exponeremus unicuique dilecto suo, vel dilecto populo suo, quod est idem cum eo quod nos habemus, *dilectis suis*.

Vers. 5. 5. SICUT SAGITTE IN MANU POTENTIS, ITA FILII EXCUSSORUM.

Declarat his verbis Propheta potentiam filiorum Christi, qui sunt ejus hæreditas et merces, ac dicit fore potentissimos, quales sunt sagittæ in manu viri robustissimi, quæ maximo impetu jaciuntur, et omnia perrumpunt; loquitur autem de spiritali potentia servorum Christi, quæ non minus cernitur in actione quam in passione; nam et cum instar tonitruum et fulguris terrefaciunt, et convertunt infideles ad fidem, vel peccatores ad pœnitentiam, efficaciam prædicationis, splendore sanctitatis et miraculorum virtute; et quando tormenta omnium generum, incredibili patientia et fortitudine, ad mortem usque decertantes pro

fide et pietate tolerant, quid sunt aliud nisi « sagittæ in manu potentis? » Sed cur filii isti tam fortes dicuntur *filii excussorum*? quia filii sunt hominum ejectorum et expulsorum a mundo quasi quisquilæ et rejectamenta, videlicet filii Prophetarum et Apostolorum; nam de Prophetis Apostolus dicit *Hebr. xi*: « Alii vero ludibria et verbera experti, insuper et vincula, et carceres; tentati sunt, lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladii mortui sunt; circumierunt in melotis, et in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. » De Apostolis dicit idem Paulus, *I Cor. iv*: « Puto quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus; usque in hanc horam esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cædimur, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur, et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramus, tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. » Et tamen isti ita excussi, et rejecti, fortissimi fuerunt, et de mundo et de dæmonibus mirabiliter triumpharunt. Horum filii sunt omnes electi, qui sicut sagittæ in manu potentis hostes vulnerarunt et vicerunt. Scio locum istum varie tam a veteribus, quam a recentioribus exponi, sed, ut alias dixi, unusquisque in suo sensu abundet, ubi nullum subsit fidei periculum. Neque refert quod S. Hieronymus ex hebræo vertat, *filii juventutis*, ubi nos habemus, *filios excussorum*, et versionem suam defendat in epist. ad Marcellam, de quæstionibus super hunc Psalmum: nam vox hebraica utrumque significat, et *juventutem et excussorem*; proinde versio Septuaginta et nostra Vulgata editio non repugnant textui originali. Neque reprobamus S. Hieronymi intelligentiam, siquidem electi ut sunt *filii excussorum*, quia filii Prophetarum et Apostolorum a mundo reprobatorum, ita sunt etiam *filii juventutis*, quia sunt per regenerationem et renovationem juvenes facti, ac per hoc alacres, et fortes, et expediti ad bellum contra spirituales hostes. Sed in futuro sæculo, ac præsertim in die resurrectionis et ultimi iudicii, maxime apparebit quam sint potentes isti *filii excussorum*, qui tunc per resurrectionem gloriosam erunt veri *filii juventutis*, quia « renovabitur ut aquilæ juvenus » eorum: « stabunt enim in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, » ut dicitur *Sap. v*; et adversarii « videntes turbabuntur timore horribili, et dicent: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, » etc.; et *Psal. cxlix*: « Gladii accipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compe-dibus, et nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis ejus. »

Vers. 6. 6. BEATUS VIR, QUI IMPLEVIT DESIDERIUM SUUM EX IPSIS : NON CONFUNDETUR, CUM LOQUETUR INIMICIS SUIS IN PORTA.

Concluditur Psalmus per epiphonema, acclamando ipsi Domino Christo : « Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis, » id est, vere felix est ille, Christus videlicet, « qui implevit desiderium suum ex ipsis » filiis, quoniam perduxit ad finem desiderium suum, quod erat videndi salutem et gloriam filiorum suorum, pro quibus iam multa fecit et pertulit, et ideo « non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta, » id est, in ultimo iudicio, quod exercebitur in amplissima porta, id est, in conventu totius mundi, « non confundetur, cum loquetur inimicis suis » dæmonibus et hominibus iniquis; sed eos potius confundet et convincet iniustitiæ et imbecillitatis : tota enim contentio Christi cum diabolo et ministris ejus, ab initio mundi usque ad finem, fuit circa salutem generis humani, quod totum ad inferos secum diabolus pertrahere semper conatus est. Atque ad hunc finem singulis ætatibus persecutiones Judæorum, paganorum, hæreticorum, iniquorum omnis generis, adversus Ecclesiam excitavit. Sed cum in die iudicii conspiciantur tot millia electorum cum Christo gloriose regnantium et triumphantium, et justissime coronatorum, et contra sublata erit iniquis omnis potestas, et ad æterna supplicia iuste damnatis nulla spes erit bella renovandi, tunc ipse Christus non confundetur, sed confundet omnes inimicos suos. In hebræo habetur : *Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis, sagittis videlicet.* Septuaginta Seniores maluerunt explicare metaphoram; et quia *implere pha-*

retram sagittis, significat *implere domum fortissimis filiis*, ideo maluerunt vertere : « Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis, » hoc est, pro voto et desiderio implevit domum suam filiis optimis et robustissimis. Illud autem, *non confundetur, cum loquetur inimicis suis*, in hebraico et græco codice habetur in numero multitudinis, *non confundentur, cum loquentur*. Non est improbabile in aliquo textu vitio scriptorum esse numerum variatum : non enim verisimile est interpretem latinum vel græcum de industria numerum mutasse. Et cum S. Hieronymus et S. Augustinus in *Commentario* legant in singulari, *non confundetur, cum loquetur*, et contra S. Hilarius et S. Joannes Chrysostomus legant in numero multitudinis, *non confundentur, cum loquentur*, necesse est ut græci codices fuerint varii, sicut etiam latini codices Vulgati varii sunt; sed utraque lectio vera est : nam et de Christo vere dicitur : « Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta; » et de electis filiis Dei vere etiam dicitur : « Non confundentur, cum loquentur inimicis suis in porta, » cum scriptum sit *Sep. v* : « Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt. » Illud autem, *in porta*, interpretati sumus, *in ultimo iudicio*, quoniam, ut diximus in explicatione psalmi cxxi, apud Hebræos in portis civitatum conveniebat multitudo populi ad iudicia; et præterea ex doctrina S. Augustini in expositione hujus versiculi, *in porta loqui*, est, *publice loqui*, sicut *loqui in cubiculo*, est *loqui occulte et secreta*. Quoniam igitur ultimum iudicium palam et publice, et in conspectu omnium hominum et angelorum fiet, rectissime dicitur *in porta* fieri, et Christus atque electi ejus recte *inimicis suis loqui* dicuntur *in porta*.

In portis civitatum fiebant iudicia apud Hebræos.

PSALMUS CXXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulat in viis ejus.

2. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit.

3. Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ.

4. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

5. Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6. Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

Beatus omnis, qui timet Dominum, qui ambulat in viis ejus.

Laborem manuum tuarum [*h. palmarum*] cum comederis, beatus tu, et bene tibi erit.

Uxor tua sicut vitis fructifera in penetralibus domus tuæ.

Filii tui sicut germina olivarum, in circuitu mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur viro qui timet [*h. timenti*] Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas [*h. vide*] bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum, pacem [*h. pax*] super Israel.

Argumentum. — Duarum stropharum carmen: vers. 1-3, felicem hominem pium! privata pariter ille, 4-6, atque publica utitur salute.

1. Canticum ascensionum.

Beatus omnis, qui timet Jovam,
qui ambulat in viis ejus.

2. Laborem manuum tuarum næ tu comedes,
o te felicem et fortunatum!

3. Uxor tua ut vitis frugifera est
in penetralibus (intima parte) domus tuæ;
filii tui ut surculi olearum (densi, vel læte crescentes)
circum mensam tuam.

4. Ecce (considerate!), nam sic benedicetur vir,
qui timet Jovam.

5. Benedicet te Jova ex Sione,
et cum voluptate adspice felicitatem Hierosolymæ
omnes dies vitæ tuæ.

6. Et adspice filios filiorum tuorum.
Pax (vel *salus*) super Israellem!

NOTE.

Vers. 1. Vel, *beatus omnis tu, qui times*, etc. — Vers. 2. Oratio convertitur ad ipsum pium. *O te*, etc.; vel, *beatus es tu, et bonum est tibi*. — Vers. 3. « Uxorem idcirco cum vite conferri vult Kimchi, quod, ut vitis omnium arborum sola intra domum plantari potest, ita tamen ut illius rami foras mittantur, quo calore solis gaudeant: ita uxor domi delitescere seque continere debeat, nec unquam in publicum prodire, sed liberos foras ad obeunda domestica mittere, non secus ac vitis domi satæ rami foras mittuntur. Simplicius dicere, conferri uxorem cum vite propter fecunditatem, quæ maxime in vite commendatur. Per hæc verba, *in interiora domus tuæ*, significare vult, honestam et pudicam matronam domi se continere clausam, non foras vagari sicut meretrices, » etc. Muisius. — Vers. 5. *Adspice*, imperativus est fidenter promittentis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Videtur hic Psalmus S. Hilario et S. Augustino juxta litteræ corticem ita de temporalibus bonis, quorum promissio propria Testamenti veteris est, agere ut necessarium sit mysticum sensum invenire, si ad christianorum mores accommodari debeat. Sed fortasse non erit difficile ita illum exponere, ut simul ad Testamentum vetus, et ad novum, ad bona Hierusalem terrenæ et cælestis pertineat. Est igitur argumentum hujus Psalmi, exhortatio ad pietatem, proposita ingenti mercede virtutis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. **1. BEATI OMNES QUI TIMENT DOMINUM, QUI AMBULANT IN VIIS EJUS.**

Docet Prophta redeuntes a captivitate quomodo

se gerere debeant, si nolint iterum in captivitate reverti, sed perpetuo frui bonis Hierusalem, quæ doctrina utrisque peregrinis convenit, tam iis qui peregrinabantur a patria terrenæ, atque ad

eam ascendere cupiebant, quam iis qui peregrinantur a patria cœlesti, atque ad eam redire festinant. Ait igitur : « Beati omnes qui timent Dominum, » id est, illi omnes, sive viri, sive feminae, sive magni, sive parvi, sive nobiles, sive ignobiles, sive domini, sive servi, sive docti, sive indocti, denique omnes omnino nullis exceptis, tunc solum vere beati erunt, id est, fortunati, contenti, hilares, in optimo statu constituti, quem statum omnes desiderant, si Deum vere timuerint, id est, si Deum offendere formidaverint, atque eo timore muniti, a Dei gratia, quæ fons est omnium bonorum, nunquam exciderint. Signum autem sancti hujus timoris est, si « in viis ejus, » id est, in præceptis ejus ambulaverint. Nam timor iste sanctus ex amore procedit, et Dominus ait *Joan. xiv* : « Si diligitis me, mandata mea servate; » et iterum : « Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me; » et iterum : « Qui non diligit me, sermones meos non servat. »

Vers. 2.

2. LABORES MANUUM TUARUM QUIA MANDUCABIS, BEATUS ES, ET BENE TIBI ERIT.

Incipit enumerare felicitates hominis timentis Deum, atque ad eum ipsum sermonem dirigit, dicens : Prima felicitas tua erit, quod « manducabis labores manuum tuarum, » id est, frueris iis bonis quæ labore manuum, sive operum tuorum acquisieris. Quo loco diligenter considerandum est, non ponere Prophetam felicitatem piorum in magna copia divitiarum, sed in iis bonis quæ proprio labore acquiruntur, quæ ordinarie modica esse solent. Magnæ enim divitiæ, vel ex hæreditate parentum, vel ex rapina et usura, aliisque malis artibus plerumque habentur. Laudat S. Hieronymus in epist. ad *Helibiam*, Quæst. I, vulgatam illam sententiam : « Dives aut iniquus, aut iniqui hæres. » Quare idem Propheta in *Psal. xxxvi*, 16, dicit : « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas; » et in *Psal. lxxii* : « Ecce ipsi peccatores, et abundantes in sæculo obtinuerunt divitias; » et in *Psal. cxlvi* : « Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud, oves eorum foetosæ abundantes in egressibus suis, boves eorum crassæ, non est ruina maceræ, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus. » Itaque S. David non Hebræis tantum, sed etiam christianis concionatur, cum non ponat felicitatem in magnis divitiis; sed in eo solum, quod vivant de suis justis laboribus : ubi duo vitia extrema reprehendit : unum, eorum qui labores aliorum manducant; alterum, eorum qui ne suum quidem laborem manducant, sed avare recondunt, ut divitias augeant. Illi igitur soli beati sunt, qui labores manuum suarum manducant. Quod si forte aliqui timentes Deum, et ambulantes in viis ejus, non possint frui bonis suis, sed esurire et sitire cogantur, quod bona sua ab aliis direpta fuerint, non propterea falsa

erit promissio quæ hoc loco habetur : nam si Deus quibusdam amicis suis permittit, ut cupiant saturari de micis quæ cadunt de mensis divitum, ut de Lazaro mendico legimus *Luc. xvi*, et nemo illis eas mica tribuit, dat sine dubio illis Deus aliquid longe melius, videlicet « gaudium de tribulatione, » ut Apostolus dicit *ad Hebr. x*, « rapinam honorum vestrorum cum gaudio suscepistis; » et de se ipso dicit, *II Cor. vii* : « Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra; » et tunc sensus hujus versiculi hic erit : « Laborem manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit, » id est, nunc manducabis laborem, id est, de gaudio laboris et tribulationis reficietur; postea vero de fructu ipso laboris, id est, de præmio bonorum operum saginaberis; et ideo nunc « beatus es » in spe, et postea « bene tibi erit, » in re. Atque hoc proprie pertinet ad spirituales peregrinos, qui gaudent tribulatione inopiæ et ærumnarum, scientes quod « tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei effusa est in cordibus nostris, *Rom. v*. Quod attinet ad verba, in hebræo est, *labores manuum*, ut nos habemus; sed in græco videtur esse, *labores fructuum*, et sic plurimi vertunt et legunt ex græco. Sed vox græca *καρπῶν*, et *fructus*, et *volas manuum* significat. Proinde Septuaginta propriissime verterunt hebraicam vocem *כַּפַּי*, quæ proprie *volas manuum* significat. Igitur nostra editio Vulgata plane concordat cum originali hebraico et cum editione Septuaginta.

3. UXOR TUA SICUT VITIS ABUNDANS IN LATERIBUS DOMUS TUÆ.

Hæc est altera felicitas timentis Deum, et ambulantis « in viis Domini, » quod si forte uxorem ducere voluerit, unam tantum ducet, eamque non ad libidinem explendam, sed ad filiorum procreationem accipiet, ut Angelus Tobiam monuit dicens : « Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus; » et ipse Tobias vere dixit : « Domine, tu scis quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed solo posteritatis amore, » *Tob. vi* et *viii*. Ait igitur : « Uxor tua, » non uxores, non concubinae tuæ, « sicut vitis abundans, » id est, multos pariens filios, ut vitis fecunda multos racemos, « in lateribus domus tuæ, » id est, intus manens, ut modesta et pudica, et curam domus interioris habens, dum vir de his quæ foris sunt, cogitat. S. Hieronymus vertit, *in penetralibus domus*, quoniam de lateribus interioribus hoc loco agitur. Sed quamvis hæc felicitas quædam sit, tamen ut intelligamus non magnam esse felicitatem, Deus multis magnisque amicis suis, etiam conjugatis, hanc felicitatem non dedit, ut Abrahamo et Sare, Isaaco et Rebeckæ, Zachariæ et Elizabethæ; multis etiam inspiravit desiderium et propositum sanctæ virginitatis, ut creditur de sanctis prophæ-

Virginitatis donum conjugio excellentius.

Viris sancti non solum patres, sed etiam matres sunt eorum quos ad fidem convertunt.

tis Elia et Hieremia, et scitur de B. Virgine Maria, S. Joanne Baptista, S. Joseph, et aliis prope infinitis, quos certe Deus non privasset felicitate conjugii et fecunditatis carnalis, si non esset virginitas donum longe excellentius. Adde quod sancti viri, qui vel conjugē caruerunt, vel sterilem sortiti sunt, non fuerunt privati felicitate fecunditatis, sed eam habuerunt alterius generis, et sine comparatione majorem. Christus imprimis, qui caput est omnium Sanctorum, non habuit carnalem uxorem, neque filios carnales, sed habuit tamen sponsam Ecclesiam, et filios spirituales innumerabiles. Sic etiam Abraham unum habuit filium ex Sara, sed per fidem factus est pater multarum gentium; omnes enim fideles *filii Abraham* dicuntur ab Apostolo, *Rom. iv*; et quod mirabile est, viri sancti non solum patres, sed etiam matres sunt eorum quos ad fidem, vel ad pœnitentiam convertunt: patres enim sunt prædicando verbo aut exemplo, et matres gemendo pro eis, et orando. Idem enim Apostolus *patrem* se dicit, *I Cor. iv*, cum ait: «Non ut confundam vos hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo; nam etsi decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres, nam per Evangelium ego vos genui.» Alibi vero se *matrem* dicit, cum ait *ad Gal. iv*: «Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.» Quod si placet spiritualibus filiis assignare patrem et matrem, quamvis ab eodem homine generentur et pariantur, dicere poterimus *patrem* esse amorem Dei et proximi, *matrem* esse sapientiam; vere enim amor est, qui filios gignit; sed per sapientiam gignit, dum sapienter loquens, et Scripturas explanans persuadet auditoribus fidem, aut pœnitentiam. Sic enim de sapientia scribitur *Sap. viii*: «Hanc amavi, et exquisivi a juventute mea, et quæsi sponsam mihi eam assumere, et amator factus sum formæ illius.»

Vers. 4. 4. FILII TUI SICUT NOVELLÆ OLIVARUM IN CIR-
CUITU MENSÆ TUÆ.

Tertia felicitas hic describitur, educatio videlicet filiorum. Viri enim timentes Deum, et ambulantes «in viis ejus,» non tantum filios multos, sed etiam bonos et bene moratos habebunt, quoniam ab infantia illos docebunt timere Deum, et ambulare «in viis ejus.» Sic igitur ait: «Filii tui sicut novellæ olivarum,» id est, similes erunt arbusculis optimis, quales sunt oleæ, quæ semper virent, et fructum dulcissimum faciunt; non autem similes erunt rubis, aut spinis, aut sterilibus plantis; erunt autem «in circuitu mensæ tuæ,» ut eos omnes simul videns, et cum eis convivens et convescens, majorem ex illis delectationem capias. Quæ omnia conveniunt etiam in filios spirituales, quos cum Pater Verbo Dei pascit, et proficere videt, mirifice gaudet, et cum Apostolo dicit: «Gaudium meum et corona

mea, sic stete in Domino charissimi.» *Philipp. iv.*

5. ECCE SIC BENEDICETUR HOMO QUI TIMET DOMINUM. Vers. 5.

6. BENEDICAT TIBI DOMINUS EX SION, ET VIDEAS BONA JERUSALEM OMNIBUS DIEBUS VITÆ TUÆ. Vers. 6.

7. ET VIDEAS FILIOS FILIORUM TUORUM, PACEM SUPER ISRAEL. Vers. 7.

Quarta est hæc felicitas, quod videlicet vir timens Deum non solum de bonis propriis gaudium habere debeat, sed etiam de communibus. Ideo addit, quod ita sit a Deo, qui habitat in Sion, benedicendus, ut videat civitatem suam Hierusalem abundantem omnibus bonis, toto tempore vitæ suæ, et videat in ea civitate filios filiorum similiter beatos et felices; et denique pacem, quæ omnia bona conservat et custodit, stabilem videat super populum Israel. Sed alioere sensu, et magis proprio, atque a Spiritu Sancto intento, hic describitur felicitas tanto major tribus superioribus, quantum distat cælum a terra, et Deus a creaturis: et propterea non eam narrando, sed prædicando Propheta proponit. «Ecce,» inquit, præter omnia quæ dicta sunt, «sic benedicetur homo, qui timet Dominum,» nimirum dicetur illi: «Benedicat tibi Dominus ex Sion,» id est, non solum benedicat tibi Dominus de terra, temporalia bona tribuens, sed etiam benedicat ex monte sancto suo, ex altissimo habitaculo suo, tibi que præstet, ut «videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ,» id est, videas Deum, in quo sunt omnia bona Hierusalem, «omnibus diebus vitæ tuæ,» id est, in æternum, et in sæculum sæculi: nam cum anima sit immortalis, et corpus etiam post brevem somnum mortis temporalis sit resurrecturum ad vitam immortalem, certe bona quæ hic videmus, non videmus omnibus diebus vitæ nostræ, sed per minimam partem dierum vitæ nostræ, ut vere cum Jacob dicere possimus: «Dies vitæ nostræ,» quibus in terra peregrinamur, «pauci sunt et mali,» sed bona cælestis Hierusalem vere videbimus omnibus diebus vitæ nostræ, qui sine fine erunt: sicut etiam omnes iniqui videbunt mala Babylonis omnibus diebus æternæ mortis suæ. Neque mirum est, quod non dixerit Propheta: Ut possideas bona Hierusalem; sed: «Ut videas,» quoniam vera bona Hierusalem videndo possidentur, siquidem in visione Dei perfecta beatitudo consistit. «Similes,» inquit Joannes in *I Epist. cap. v*, «ei erimus,» id est beatissimi et felicissimi, et quasi dii quidam, «quoniam videbimus eum sicuti est.» Accedet ad gaudium beatorum quod videbunt in patria illa cælesti «filios filiorum suorum,» id est, non solum illos quos ipsi per se Deo genuerunt, sed etiam, qui per filios suos spirituales, et per «filios filiorum,» usque ad mundi consummationem ad Deum adducti fuerint, et de omnibus, tanquam de propriis et ad se pertinentibus, gaude-

Par omnia bona conservat et custodit.

In visione Dei perfecta beatitudo.

bunt. Denique accedet ad consummationem felicitatis, quod videbunt « pacem super Israel, » pacem firmam et stabilem, quæ securissimos reddet omnes habitatores Hierusalem usque in æternum: videbunt enim omnes suos inimicos perfecte sub-

jectos sub scabello pedum Christi, id est, in profundam gehennam detrusos, æternis vinculis alligatos: « terra enim scabellum est pedum Dei; » iniqui autem omnes sub terram conclusi jacebunt per sæcula sempiterna.

PSALMUS CXXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc Israel;

2. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.

4. Dominus justus concidit cervices peccatorum.

5. Confundantur et convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

6. Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam evellatur, exaruit:

7. De quo non implevit manum suam, qui metit, et sinum suum qui manipulos colligit.

8. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea, dicat nunc Israel.

Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea: sed non potuerunt mihi.

Supra cervicem meam arabant arantes, prolongaverunt sulcum suum.

Dominus justus concidet laqueos impiorum.

Confundantur et revertantur retrorsum, omnes qui oderunt Sion.

Fiat sicut fœnum tectorum, quod statim ut viruerit, arescit.

De quo non implebit manum suam messor, et sinum suum manipulos faciens.

De quo non dixerunt transeuntes:

Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini.

Argumentum. — Compositum carmen, quo tempore exilio redierant Judæi. Strophæ duæ: vers. 1-4, ex multis usque gravissimis malis Israellem Jova eripuit; 5-8, excidant (vel *excident*) ausis suis omnes illius hostes!

1. *Canticum ascensionum.*

Multum (multis vicibus) presserunt me inde a pueritia mea, dicat Israel:

2. Multum presserunt me inde a pueritia mea, neque *tamen* superarunt me.

3. Super dorsum meum ararunt (verberibus) aratores, longos duxerunt sulcos suos.

4. Jova justus est, abscidit funes improborum.

5. Confundantur (excidant ausis) et cedant retro omnes osores Sionis!

6. Sint ut gramen tectorum, quod, priusquam extrahat (aliquis), exarescit.

7. Quo (gramine) non implet manum suam messor, et (nec) sinum suum, qui colligit (Maurer, *colligat*) mergites.

8. Nec dicunt prætereuntes :

« Benedictio Jovæ ad vos *veniat!*

Benedicimus (bene precamur) vobis in nomine Jovæ! »

NOTE.

Vers. 1. *A pueritia mea*, temporibus, quibus eram in Ægypto. — Vers. 3. Propr. *longum spatium fecerunt sulcis*, etc. — Vers. 6. *Gramen tectorum*, quod in tectis planis ædificiorum nascitur, sed altas radices non agit. Pro *extrahat*, alii *efflorescat*. Quam elegantem felicitatis fluxæ imaginem deinde vates exornat. — Vers. 8. Alius, et sint de eorum numero, quibus *non dicunt*, etc. Cf. *Ruth.* II, 4. Verba postrema videntur esse repetitio et confirmatio formulæ præcedentis, parallelismi in gratiam adjecta. Vel, quod placet, accipienda sunt pro salutatione mutua, ut Chaldaeus, qui his verbis hæc præmisit: *Neque respondent illis*, salutantibus viatoribus messores. Est autem, ait Rosenmullerus, ἀφ'αὐτῶν hæc amabilis antiquitatis, quales sunt multæ Homericæ, quod simul tota bene precandi formula refertur et exprimitur, quum satis esset dicere: *Nemo bene precatur talibus.*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

In Psalmis Gradualibus, ut initio admonimus, vicissim Propheta nunc deplorat ærumnas peregrinationis, nunc bona patriæ cælestis laudat, ut tam illæ quam ista ad ascendendum et festinandum hortentur. Quoniam igitur in præcedenti Psalmo multa dixit de bonis Hierusalem: nunc redit ad mala Babylonis, in qua exsules sumus et peregrini.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. SÆPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENTUTE MEA, DICAT NUNC ISRAEL.

Consolatur se populus Dei in tribulatione positus, quod jam sit assuetus talibus angustiis, et semper Deo adjuvante liberatus fuerit. Conveniunt autem hæc verba populo Judæorum, dum in reedificatione templi et civitatis a vicinis gentibus oppugnaretur; et conveniunt etiam Ecclesiæ Christi, quæ vix unquam ab oppugnatione paganorum, vel hæreticorum, vel falsorum christianorum respirare potuit. Ait igitur: « Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc Israel, » id est, populus Dei *Israel* vocatus, non miretur si ab hostibus oppugnatur, quia nihil novi patitur, sed revocet ad memoriam præteritas angustias, et dicat: « Sæpe expugnaverunt me inimici mei » jam inde a prima mea ætate; nam vix nata Ecclesia, passa est in Abele persecutionem Cain, ac deinceps sæpissime similia pertulit. Quod attinet ad verba, id solum notandum est, verbum *expugnaverunt* positum esse pro *oppugnaverunt*; nam vox hebraica significat *angustiare*, et vox græca significat *bellaverunt*, et ex versiculo sequenti manifeste colligitur non prævaluisse hostes in populum Dei; proinde pugnasse, sed non expugnasse; bellasse, sed non debellasse.

2. SÆPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENTUTE MEA, ETENIM NON POTUERUNT MIHI.

Reddit rationem cur sæpe hostes repetierint prælium, sive pugnam; ac dicit causam esse, quia nunquam prævaluerunt: nam si semel prævaluisent, et populum Dei penitus extinxissent, non fuisset opus tot præliis toties renovatis. Verissimum esse quod hic asseritur, Ecclesiastica historia testatur. Illud, *non potuerunt mihi*, vel positum est pro, *non potuerunt in me*, vel subintelligitur aliquid, ut, *non potuerunt mihi nocere*, vel prævalere.

3. SUPRA DORSUM MEUM FABRICAVERUNT PECCATORES, PROLONGAVERUNT INIQUITATEM SUAM.

Quod propriis verbis Propheta dixerat, id nunc per similitudines et metaphoras repetit et confirmat; dicit igitur populus Dei de persecutoribus suis: « Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, » id est, supra dorsum meum artem fabrilem exercuerunt utentes dorso meo pro incude, quam fabri ferrarii assidue percutiunt. In hebræo habetur verbum חרש, quod Septuaginta vertunt *fabricare*, et S. Hieronymus *arare*; sic enim ad verbum reddidit: *Supra dorsum meum araverunt arantes*, et vere utrumque significare potest

quamvis enim non habeamus locum in Scripturis (quod ego sciam), ubi פָּרַשׁ significet fabricare, habemus tamen *Gen. iv, vers. 22, et III Reg. cap. vii, vers. 14*, vocem *choresh*, ab eadem radice, quod significat *fabrum ferrarium*, ex quo sequitur ut *charash*, significet *fabrilem artem exercere*. Neque dubium esse potest quin Septuaginta Interpretes, homines doctissimi, ex nomine *fabri* deduxerint verbum *fabricare*, quod hoc loco non significat, ædificium erigere ex lapidibus et lignis (inepta enim similitudo videretur, si quis diceret super dorsum hominis domum, vel ædificium quodlibet fabricari); sed, ut diximus, significat juxta proprietatem vocis hebraicæ, fabricare instrumenta ferrea super dorsum, quasi super incudem; quæ similitudo significat assiduam et durissimam persecutionem: nihil enim crebrius et fortius percuti solet, quam incus a fabris. Idem significatur verbis sequentibus, « prolongaverunt iniquitatem suam; » prolongatio enim iniquitatis est continuatio persecutionis, quam semper boni patiuntur a malis. S. Hieronymus verit, *prolongaverunt sulcum suum*. Sed quamvis vox hebraica, quæ nunc habetur in hebraico textu, significet *sulcum*, tamen si una littera postponatur, vel altera anteponatur, significabit *iniquitatem*, et hoc modo sine dubio legerunt Septuaginta Seniores; et quod littera *vau* debeat anteponi, perspicuum est ex eo, quod ubi nunc est, otiosa est et supervacanea. Itaque Septuaginta non legerunt לְמַעַן אָוֶן , *sulcum suum*, sed $\text{לְמַעַן יִשְׁרָאֵל}$ *iniquitatem suam* a voce *avon*, quæ est *iniquitas*. Sed licet nos hoc modo concordemus lectionem græcam et latinam cum hebraica, et sententiam Vulgatæ lectionis omnino sequendam esse existimemus, tamen non negamus lectionem S. Hieronymi habere etiam bonum sensum, si ita exponatur: *Supra dorsum meum araverunt arantes, prolongaverunt sulcum suum*, id est, supra dorsum meum jugum gravissimum posuerunt, et me quasi bove abusi araverunt arantes, et non parvo tempore me jugum ferre compulerunt, sed tempore longissimo, quoniam longissimum sulcum ducere voluerunt.

Vers. 4.

4. DOMINUS JUSTUS CONCIDET CERVICES PECCATORUM: CONFUNDANTUR ET CONVERTANTUR RETRORSUM OMNES QUI ODERUNT SION.

Consolatur nunc Propheta populum Dei, prædicens non procul abesse vindictam divinam in impios persecutores justorum, quasi dicat: Bono animo estote, justii, quoniam persecutores quidem vestri injuste dorsum, sive cervicem vestram nunc premunt: sed paulo post Dominus justus juste cervices ipsorum non premet, sed concidet, et in frusta comminuet gladio suo, ut nunquam amplius vobis nocere possint; et tunc demum confundentur, qui antea superbe exultabant, et convertentur retrorsum fugientes et cadentes omnes illi qui oderunt et persequen-

tur populum Domini. Observa *primo*, illud, *concidet*, in textu græco et hebraico esse in præterito, *concidit*. Sed tamen S. Hilarius et S. Augustinus legunt et exponunt, *concidet*; proinde videtur fuisse varia lectio in textu græco, quam illi secuti sunt. Hebraica vero lingua facile patitur mutationem temporum, ut possimus præteritum accipere pro futuro. Itaque non est facile mutanda lectio nostra latina. Sed sive legamus *concidit*, sive *concidet*, sensus constat. Deus enim jam concidit cervices multorum persecutorum, ut Pharaonis, Nabuchodonosoris, Balhasaris, Antiochi, Neronis, Domitiani, Diocletiani, et similibus; et in futuro etiam concidet cervicem omnium aliorum, qui similiter persecutores piorum, vel erunt, vel sunt. Observa *secundo*, pro verbo *cervices*, in hebræo esse *laqueos*, sive *funes*; sed verisimile est Septuaginta non legisse עֲבֹת , ut nunc est in hebræo, sed גִּבְת , quod *cervices* significat, sive *dorsum*; nec minus verisimile est Davidem conservasse eandem similitudinem, et sicut dixerat *supra dorsum meum*, ita postea addidisse *concidet dorsa*, ut ostendat simili pœna puniendos peccatores, sed graviore. Observa *tertio*, quod dicitur Deus *concidere cervices peccatorum*, intelligi de peccatoribus superbis, vel obstinatis; nam peccatoribus, qui humiliter confitentur peccata sua, et emendare cupiunt, Deus non concidit cervices, sed medetur languoribus ipsorum. Observa *quarto*, illa verba, *confundantur et convertantur retrorsum*, non esse proprie imprecationem, sed prædictionem, ut sæpe monuimus. Sed si quis velit accipere, ut verba sonant, poterit pie imprecationem exponere, ut nimirum sit imprecatio bonæ confusionis, quæ pœnitentiam adducit, et conversionis a peccatis ad Deum; sed prior expositio est magis ad litteram.

5. FIANT SICUT FŒNUM TECTORUM, QUOD, PRIUS- Vers. 5.
QUAM EVELLATUR, EXARUIT.

6. DE QUO NON IMPLEVIT MANUM SUAM, QUI ME- Vers. 6.
TIT, ET SINUM SUCM, QUI MANIPULOS COLLIGIT.

Alia est imprecatio, quæ similiter prædictionem notat: significat enim brevissimam fore persecutorum felicitatem, et mirabili amplificatione comparat eam fœno, quod est res per se vilis et fragilis, et, sicut dicitur in Evangelio: « hodie est, et cras in clibanum mittitur; » sed non contentus fœno comparasse, addit similem esse fœno, quod non in campis, sed in tectis domorum nascitur, id est, herbæ minutissimæ, quæ nascitur super tecta, quæ nullius est pretii, nullique usui apta: ac propterea nemo illam metit, neque in manipulos redigit, sed arescere et perire permittit. Sed quamvis hæc amplificatio sit apud nos, qui nihil videmus vilius et fragilius, tamen cum ad judicium novissimum venerimus, fortasse hæc non amplificatio, sed extenuatio nobis videbitur, quid enim erit tunc cernere viros quondam potentissimos et ditissimos, et qui se domos suas

regnis et imperiis stabilivisse crediderant, cernere, inquam, abjectos projici in locum totius mundi infimum? Et qui deliciis et voluptatibus assueti, ne levissimum quidem incommodum ferre poterant, sempiternis cruciatibus addictos videre, sine ulla consolatione in æternum perseveraturos?

Vers. 7. 7. ET NON DIXERUNT QUI PRÆTERIBANT : BENEDICTIO DOMINI SUPER VOS : BENEDIXIMUS VOBIS IN NOMINE DOMINI.

Quia dixerat fœnum tectorum non solere meti et colligi, addit non futurum etiam, ut messoribus ejus a prætereuntibus benedicatur, quomodo benedici solet messoribus tritici, vel fœni, quod in campis nascitur et crescit; quod pertinet ad majorem confusionem iniquorum, qui fœno nascenti in tectis comparati sunt. Dicit igitur : Non

conligit vobis, neque continget ut qui transeunt per vias benedicant iis qui vos metunt; nulli enim vos metent, sed qui tecta purgant projicient vos in ignem, vel in cloacam. Quamvis autem benedictio prætereuntium proprie ad messorum pertineat, tamen redundat etiam in id quod metitur; precantur enim prætereuntes, ut copiosa et matura sit messis; sic igitur benedictionis carentia et privatio redundabit in ipsos iniquos, quibus in judicio novissimo nemo benedicet, nemo eorum miserebitur; sed ab omnibus despicientur et contemnentur, quod ad maximam eorum ignominiam pertinebit. Nemo igitur illis dicet : «Benedictio Domini super vos;» neque dicet : «Benedicimus vobis in nomine Domini;» sed contra potius a Christo iudice et ab omnibus Sanctis ejus dicetur : «Ite, maledicti, in ignem æternum.»

PSALMUS CXXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

De profundis clamavi ad te, Domine : 2. Domine, exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

3. Si iniquitates observaveris, Domine : Domine, quis sustinebit?

4. Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine.

Sustinuit anima mea in verbo ejus : 5. speravit anima mea in Domino.

6. A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.

7. Quia apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio.

8. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

De profundis clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam :

Fiant aures tuæ intendentes ad vocem deprecationis meæ.

Si iniquitates observabis, Domine, Domine, quis sustinebit?

Quia tecum est propitiatio : cum terribilis sis.

Sustinui Dominum, sustinuit anima mea : et verbum ejus exspectavi : anima mea ad Dominum : a vigilia matutina usque ad vigiliam matutinam, exspectet Israel Dominum.

Quia apud Dominum misericordia, et multa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

Argumentum. — Totius populi, ut versus duo postremi ostendunt, preces continens Psalmus, in exilio compositus. Strophæ duæ : vers. 1-4, precatio ; 5-8, spes.

1. *Canticum ascensionum.*

Ex profundis (aquis, i. e. mersus malis) voco te, Jova.

2. Jova, audi vocem meam, sint aures tuæ attentæ voci deprecationis meæ.

3. Si delicta serves (memoria; Hengstenb. *observes*), Jova, Jova, quis stabit (non condemnabitur)?

4. *Minime vero* : nam tecum (apud te) est condonatio, ut timearis (colaris, ut Deus misericors).

5. Opperior Jovam, opperitur anima mea, et verbum ejus exspecto.
6. Anima mea *expectat* Jovam, magis quam custodes mane, custodes mane.
7. Exspecta, Israel (alius, *speret Israel*), Jovam, nam cum Jova (apud Jovam) *est gratia*, et multum cum eo liberationis (vel *redemptionis*).
8. Isque liberabit (vel *redimet*) Israelem ab omnibus delictis (delictorum pœnis) ejus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum Salomonis.

Pro de- Brevis hic Psalmus est, sed plenus saluberrima doctrina, ut non sine causa in Ecclesia præter ceteros frequente-
 functis tur; unus est ex gradualibus, quia deplorat miseriam exsili; unus est etiam ex pœnitentialibus, quia docet ratio-
 recitari nem agendi veram pœnitentiam; pro defunctis quoque recitari solet in Ecclesia frequentissime, quoniam si dicatur
 solitus in persona animæ in purgatorio detentæ, omnia optime quadrant: nam et animæ illæ sunt in quodam profundo, et
 Psalmus ascendere cupiunt, et expectant misericordiam Dei per Redemptoris nostri pretium. In summa tria continet, ora-
 in Eccle- tionem ad Deum, exhortationem ad populum, et prædictionem redemptionis futuræ.
 sia.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DE PROFUNDIS CLAMAVI AD TE, DOMINE : DOMINE, EXAUDI VOCEM MEAM.

Oraturus Propheta Deum, primo postulat audientiam, deinde exponit petitionem suam. Audientiam postulat in primis duobus versiculis. Incipit autem a similitudine hominis jacentis in ima valle, vel in profundo puteo, qui nisi magna voce clamet, non potest exaudiri ab iis qui sunt in altissimo monte; et vere aptissima similitudo est: nam licet Deus sit ubique per essentiam et potentiam, tamen ratione dissimilitudinis homo peccator longissime distat a Deo. Deus enim semper est justus et beatus, et in altis habitat; homo peccator semper est malus, et miser, et similis Jonæ prophetæ, qui cum Deo nolisset obedire, dejectus fuit non solum in profundum maris, sed etiam in profundum ventrem ceti; et tamen inde clamans exauditus est: oratio enim fervens omnia perrumpit et penetrat. Dicit autem David: « De profundis, » non *de profundo*, quia verus pœnitens ex duobus profundis clamare debet: ex profundo miseriæ, tanquam ex valle lacrymarum, sive, ut in alio Psalmo dicitur, ex luto facis et profundo lacu; et ex profundo cordis, id est, ex intima consideratione et cognitione propriæ miseriæ: qui enim non cogitat et non

cognoscit profundum in quo est, non curat inde ascendere, sed contemnit; et sic in majus profundum cadit, juxta illud Prov. xviii: « Impius cum in profundum venerit, contemnit; » qui autem profunda consideratione intelligit se exulem esse, peregrinum, et in magno periculo versari, ne forte ad patriam nunquam perveniat, et quod infinitæ miseriæ est, se jam in inferno inferiore, si non præsentia, certe merito peccatorum suorum jam locum habere cœpisse, non potest non toto corde horrere et pavere, et magno affectu clamare ad eum, qui solus potest eum ex tam horrendo profundo eripere, et manum ad ascendendum porrigere. Sequitur: « Domine, exaudi vocem meam, » id est, quamvis in profundo sim, et tu in altis habites, tamen quia magna voce clamo, potes me exaudire; ideo peto ut exaudias vocem meam.

clamare
debet.

2. FIANT AURES TUE INTENDENTES IN VOCEM DEPRECATIONIS MEÆ. Vers. 2.

Non sufficit ut quis magna voce clamet, ut audiatur, sed requiritur ut is ad quem clamatur, attendat. Sæpe enim fit ut quis ita animum defixum habeat in alia re, ut non attendat ad vocem loquentis secum: et tunc frustra sonitus verborum pulsatur ad aures ejus. Deus autem om-

Oratio
fervens
omnia
perrumpit
et penetrat.

Verus
pœnitens
ex duobus
fundis

nia quidem semper videt, et audit; sed quando non facit quod petimus, videtur ita se gerere, ac si non attenderet ad vocem orantis, quasi alia cogitaret; ideo David omnino audiri cupiens, non contentus magna voce clamasse, rogat etiam ut Deus dignetur attendere, id est, admittere preces, et donare quod petitur.

Verb. 3. 3. SI INIQUITATES OBSERVAVERIS, DOMINE, DOMINE, QUIS SUSTINEBIT?

Captata jam audientia, exponit petitionem suam, quæ est, ut Deus non iudicio utatur secum, sed misericordia; non rigide quærat rationem debitorum, sed misericorditer ea condonet. Sed hanc petitionem non simpliciter proponit, ne nimis audax videatur, sed illam involvit in ratione propter quam Deus moveri potest ad eam concedendam, quæ est mirabilis rhetorica et ab ipso Spiritu Sancto hausta. Sic igitur loquitur: « Domine, si iniquitates » hominum observare volueris, omnes condemnabis; non decet autem infinitam bonitatem tuam omnes omnino perdere; igitur non debeo nimis audax videri, si peto ut peccata mihi condones et de hoc profundo eruas: in quod me iniquitas sola demersit. Quod attinet ad verba, nomen *iniquitates* significat omnia genera peccatorum, ut sunt prævaricatio legis, ut dicitur I *Joan.* III: « Et peccatum est iniquitas, » alioqui enim non omnia peccata proprie sunt iniquitas, id est, iniustitia, cum alia sint peccata luxuriæ, alia superbiæ, etc. Illud, *observaveris*, in textu originali et in editione Septuaginta proprie significat *custodire*, ut sensus sit: Si iniquitates, quæ sunt debita quædam nostra, in tuo libro rationum diligenter custodias, ut exigas de illis rationem, nemo nostrum tibi satisfaciet; ideo peto ut eas de libro tuo deleas, et misericorditer indulgeas, cum solvendo non simus. Illud autem, *quis sustinebit?* non significat *patienter expectare*, ut paulo infra, « propter legem tuam sustinui te, Domine; » sed significat *sustinere in iudicio*, sive *in reddenda ratione non deficere*: quamvis enim in latina editione idem sit verbum in hoc versiculo, et in sequenti, tamen in textu hebraico et græco sunt verba diversa. Vere autem si Deus sine misericordia nos iudicare velit, nemo omnino subsistet; nam offensio in Deum est infinitæ magnitudinis, et nos sine gratia ejus non solum condigne satisfacere non possumus, sed neque sufficientes sumus ad peccati gravitatem agnoscendam, vel ad dolorem pro admissis concipiendum, vel ad pœnitentiam ipsam inchoandam; præterea nos non scimus numerum neque gravitatem peccatorum nostrorum, nam « delicta quis intelligit? » Deus autem scit exactissime numerum peccatorum, et in libro suo omnia scripta tenet. « Tu quidem, inquit Job, gressus meos dinumerasti; » idem etiam scit, et solus cognoscit gravitatem infinitam peccati mortalis; quomodo ergo po-

Iniquitates pro omni genere peccatorum.

terit homo tam ignorans et tam infirmus reddere rationem tam sapienti calculatori et tam potenti exactori? Itaque sicut potest homo se in puteum dejicere, sed non inde ascendere; ita potest peccare, sed non satisfacere, nisi misericorditer adjuvetur.

4. QUIA APUD TE PROPITIATIO EST, ET PROPTER LEGEM TUAM SUSTINUI TE, DOMINE.

Vera pœnitentia, quam in hoc Psalmo pœnitentiali Propheta nos docet, duo potissimum requirit, cognitionem propriæ miseriæ et cognitionem misericordiæ divinæ: qui enim miseriam propriam ignorat, non quærit medicinam, nec agit pœnitentiam; qui misericordiam Dei nescit, desperat veniam, et pœnitentiam inutilem agit. Igitur Propheta in tribus versiculis præcedentibus ostendit se plane cognoscere miseriam suam, cum de profundo clamet, et cum dicat peccata ejusmodi esse, ut si Deus ex solo iudicio agere velit, nemo subsistere possit: nunc ostendit se nosse etiam misericordiam Dei maximam, et ideo non obstante magnitudine, vel multitudine peccatorum, se sperare veniam et salutem. Sic igitur ait: « Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine; » id est, quamvis nemo subsistere possit, si observare velis iniquitates nostras, ego tamen quia novi te ex natura misericordem esse, et scio apud te inveniri propitiationem, et quia tu legem posuisti tibi, ut cum impœnitentibus severissime te geras, cum pœnitentibus misericorditer et suaviter, ideo « propter hanc legem tuam sustinui te, Domine, » sperans et expectans indulgentiam peccatorum. Nota illud, *quia*, non reddere rationem superiorum, sed sequentium, nimirum ejus quod dicitur: « Sustinui te, Domine. » Nota præterea illud, *apud te propitiatio est*, ab Augustino referri ad pretium sanguinis Redemptoris, qui vere est propitiatio pro peccatis totius mundi; tamen hoc loco simplicior intelligentia esse videtur, ut sensus sit: quia tu facile propitiaris pœnitentibus; nam de pretio redemptionis agitur in fine Psalmi, ut paulo post videbimus. Illud autem, *propter legem tuam*, non significat legem quam nobis dedit (nam secundum illam nos condemnaret, non absolveret), sed legem suam, quam ipse servare solet, juxta illud: *Omnes viæ Domini misericordia et veritas*; et alibi: *Misericordiam et iudicium cantabo tibi*. Itaque Deus juxta legem suam, id est, quam sibi ipse præscripsit, primo peccatoribus misericordiam offert, ut pœnitentiam agant; deinde justitiam, si impœnitentes esse perseverent. Recte ergo S. Augustinus dicit hic agi de lege charitatis, non de lege justitiæ. Sed mira est in codicibus varietas; nam in hebræo est, *ut timearis*, vel, ut S. Hieronymus reddit, *cum terribilis sis*; in græco, *propter nomen tuum*; in latino, *propter legem tuam*. Quæ tamen varietas facile tolli poterit, si verbum he-

Qui misericordiam Dei nescit desperat veniam

braicum *thivvare* legatur cum aliis punctis, *thorah*, et sine dubio Septuaginta Interpretes legerunt *thorah*, id est, *legem*; neque obstat quod *thorah* in fine habeat litteram *he*, et *thivvare* habeat litteram *aleph*; nam illæ sunt litteræ permutabiles, et sæpe una ponitur pro alia. Porro græca exemplaria variant, ut Chrysostomus notavit, et alia habent, *propter nomen tuum*; alia, *propter legem tuam*; quæ lectio optima est, et eam habent S. Hilarius, S. Hieronymus, S. Augustinus et S. Gregorius in commentariis hujus loci; neque difficile fuit in græco textu ponere *nomen*, pro *lege*, cum in græco idiomate *nomen* et *lex* iisdem fere scribantur litteris. Itaque lectio latina Vulgatæ editionis omnino conservanda est, cum a vero textu hebraico et græco non discordet, et habeatur in commentariis sanctorum Patrum, et sensum optimum faciat. Verbum *sustinui* in hebraico et græco clarius est: significat enim *expectare*, sive *sperare*, quod etiam declaratur in verbis sequentibus hujus Psalmi.

Vers. 5. 5. SUSTINUIT ANIMA MEA IN VERBO EJUS: SPERAVIT ANIMA MEA IN DOMINO.

Hic jam incipit exhortatio ad alios, quos exemplo suo hortatur ad spem in Deo ponendam. Ego, inquit, in profundo miseriarum fui; sed non desperavi de misericordia Dei, siquidem anima mea peccatorum vulneribus saucia « sustinuit, » id est, exspectavit medelam; « in verbo ejus, » id est, juxta promissionem ejus. Sæpe enim Deus per Mosem in Deuteronomio et alibi promisit indulgentiam pœnitentibus. « Cum quæsieris, inquit *Deuteron. iv*, Dominum Deum tuum, invenies eum, si tamen toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ. » Hinc ipse David in *Psal. cxviii*, dicebat: « Memento verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti. » Quod autem paulo obscurius dixerat, iterum repetit verbis clarissimis dicens: « Speravit anima mea in Domino, » nimirum indulgentiam se accepturum, quam petebat. Multum autem valere debet Davidis exemplum: fuit enim ipse in profundo miseriarum, sive culpam, sive pœnam respicias; culpa ejus gravissima fuit, nam adulterium commisit, cum abundaret uxoribus; occidit militem innocentem, qui sibi fidelissime serviebat; offendit Deum, a quo acceperat regnum et donum prophetiæ, item robur, pulchritudinem, prudentiam, divitias, etc. Sed etiam in profundo miseriæ fuit, quando persequabatur eum rex Saul, ut sæpe in periculo mortis fuerit: et tamen quia non desperavit, sed speravit potius, liberatus est.

Profundum miseriarum in Davide.

Vers. 6. 6. A CUSTODIA MATUTINA USQUE AD NOCTEM, SPERET ISRAEL IN DOMINO.

Quod ego, inquit, facio, totus Israel, id est, omnis populus Dei faciat, speret videlicet in Domino, cum in quocumque profundo fuerit: sive

peccatis, sive peccatorum pœnis prematur, in Dei adjutorio confidat. « A custodia matutina usque ad noctem, » id est, tota die, a summo mane, usque ad noctem extremam, ita ut nullo tempore desinat sperare in Domino. Dicitur autem *custodia matutina*, sive *vigilia matutina*, tempus auroræ; nam veteres dividebant noctem in quatuor partes, quarum quælibet tres horas continebat; et dicebantur *custodiæ*, sive *vigiliæ*, quia custodes, sive vigiles civitatum vel castrorum, tribus horis vigilando custodiebant civitatem sive castra, ac deinde tradebant alteri officium vigilandi et custodiendi. *Custodia igitur matutina* est tempus a nona hora noctis usque ad exortum solis. In codice hebraico et græco bis repetitur *custodia matutina*, et in hebræo non habetur, *usque ad noctem*. Ex quo videtur latina Vulgatæ editio partim esse mutila, partim redundans, cum non habeat bis, *a custodia matutina*, ut habet hebraica veritas; et habeat, *usque ad noctem*, quod non habet eadem veritas hebraica. Sed si quis diligenter omnia consideret, videbit lectionem latinæ Vulgatæ editionis cum hebraica veritate plane congruere. Nam S. Hieronymus ex hebræo ita reddidit: *A custodia matutina usque ad custodiam matutinam*, et Vulgatus latinus interpres hoc ipsum significavit, cum posuit: « A custodia matutina usque ad noctem; » non enim dixit: *A custodia matutina usque ad vesperam*, quasi per diem tantum, et non per noctem sperare debeamus in Deo, sed *usque ad noctem*, totam videlicet, quæ terminatur in *custodiam matutinam*, sive auroram, quæ in Evangeliiis dicitur quarta vigilia noctis. Itaque idem est, ac si dixisset: *A summo mane usque ad summam noctem*, sive ab initio diei, usque ad finem noctis; et hoc modo acceperunt hanc sententiam Chrysostomus et Euthymius, qui scripserunt admoneri hoc loco fideles, ut tota die et tota nocte sperent in Domino. Ratio cur tota die et nocte sperandum sit, duplex est: una, quia semper in periculis versamur, nec est momentum in quo Dei auxilio non egeamus; altera, quia in omni tempore licet sperare in Domino, et semper accepta est conversio et pœnitentia, sive id fiat mane, id est, in adolescentia, sive in meridie, id est, in virilitate, sive ad vesperam, id est, in senectute, et sive fiat de die, id est, tempore prosperitatis, sive de nocte, id est, tempore adversitatis. Scio textum hebraicum paulo aliter distinguere, quam textum græcum vel latinum; sed quoniam id accidit ex punctis recens a Rabinis additis, non est difficile, remotis punctis, distinctionem eandem in codicibus omnibus invenire. Fateor quidem græcos codices, qui habent: *A custodia matutina usque ad noctem, a custodia matutina speret Israel in Domino*, non omnino concordare cum codice hebraico, et cum latina Vulgatæ editione; sed credibile est in codice græco aliquid redundare, quod forte re-

Divisio noctis in quatuor partes apud veteres.

lictum est ex adjunctione alicujus alterius versionis, ad versionem Septuaginta Interpretum. Fortasse etiam variæ sunt lectiones editionis græcæ : nam Chrysostomus videtur omnino legisse in codice græco, ut nos legimus in latino.

Vers. 7. 7. QUIA APUD DOMINUM MISERICORDIA, ET COPIOSA APUD EUM REDEMPTIO.

Reddit rationem cur oporteat semper in Deo confidere, et simul prædicat redemptionem generis humani, quæ futura erat per Jesum Christum Dominum nostrum. Merito sperare possumus in Domino tota die et nocte, quoniam apud ipsum « misericordia est. » Sunt quidem extra Deum opera misericordiæ; unde dictum est : « Misericordia Domini plena est terra, » et alibi : « Misericordia tua usque ad nubes; » est etiam in piis hominibus participatio quædam misericordiæ; sed ipsa misericordia apud Deum tantummodo reperitur, inque solo ejus sinu requiescit, misericordia enim miserias tollit : quis autem potest miserias tollere, nisi qui miser esse non potest? quis potest defectus omnes curare, nisi qui defectu omni caret, et omnipotens est? Deo soli proprie convenit, quod idem Propheta dicit : « Tu, Domine, suavis et mitis, et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te. » Itaque rectissime sancta mater Ecclesia in precibus Deum appellans dicere solet : « Omnipotens et misericors Deus; » neque solum sperare debemus in Deum, quoniam apud eum « misericordia est, » sed etiam quoniam apud eundem « copiosa redemptio est; » nam misericordia Dei, quæ generi humano misereri decreverat : ut justitiæ quoque satisfaceret, invenit ipsa pretium magnum, sanguinem videlicet Unigeniti, qui redimeret copiosissime omnes omnino captivos. Potuit enim homo seipse vendere sub peccato, et a divina justitia subjici diabolo tanquam tortori, cui homo consenserat ad peccatum; sed non potuit ullo modo seipse redimere, neque de potestate diaboli eruere. Ergo quod homo non potuit, misericordia divina fecit, ut per san-

guinem Unigeniti fieret. Sed hæc redemptio apud Deum erat, cum Psalmus iste scriberetur, id est, in consilio et decreto Dei; nunc autem « misericordia Domini plena est terra, » quando quotidie pretium illud in redemptionem captivorum expenditur, unde ab Apostolo dicitur : « Empti estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro, » I Cor. vi; et clarius a B. Petro : « Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati et incontaminati Christi, » I Petri i. Dicitur autem hæc redemptio copiosa, tum quia « propitiatio est pro peccatis nostris, et non tantum nostris, sed etiam totius mundi, » I Joan. ii; tum quia non solum hoc pretio redimimur a captivitate, sed etiam evehimur ad participationem hæreditatis et regni, ut simus « hæredes Dei, cohæredes autem Christi, » Rom. viii.

8. ET IPSE REDIMET ISRAEL EX OMNIBUS INIQUITATIBUS EJUS. Vers. 8.

Redemptio quæ erat apud Deum, tum plane manifestabitur, cum redimetur Israel, id est, populus Dei, non ut Judæi carnales expectant a potestate regum temporalium, sed ab omnibus iniquitatibus suis. Quod angelus de Jesu Christo exposuit, cum ad S. Joseph ait, *Matth. i* : « Vocabis nomen ejus Jesum : ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. » Hæc redemptio jam quidem inchoata est, sed perfectissime complebitur in die novissimo, cum liberabimur non solum a peccatis, sed etiam a pœnis omnibus peccatorum, et a periculo deinceps peccandi, quod significavit David in *Psal. cii*, cum ait : « Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras; » et initio Psalmi : « Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui replet in bonis desiderium tuum, » etc.; et perspicue Daniel cap. ix : « Ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna. »

PSALMUS CXXXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum David.*

Domine, non est exaltatum cor meum : neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.

2. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam :

Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.

V. s. h. — *Canticum graduum David.*

Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.

Et non ambulavi in magnis, et in mirabilibus super me.

Si non proposui, et silere feci animam meam :

Sicut ablactatus super matrem suam : ita ablactetur super me anima mea.

Misericordia quidem opera extra Deum : sed misericordia ipsa apud Deum tantum reperitur.

3. Speret Israel in Domino, ex hoc nunc et Exspecta, Israel, Dominum : amodo et usque in æternum [h. in sæculum].

Argumentum. — Contestatur de animo humili et demisso suo auctor, et quod alienissimus sit ab omni insolentia et elatione, contra potius se totum a Deo pendere.

1. Canticum ascensionum, Davidis *carmen*.

Jova, non effert se cor meum, neque elati sunt oculi mei,
nec versor in rebus magnis et altioribus me.

2. Si non (i. e. certe) complanavi et compescui animam meam;
ut *infans* ablactatus apud matrem suam,
ut *infans* ablactatus, sic apud me est anima mea.

3. Exspecta, Israel, Jovam,
ex nunc et usque in sempiternum.

NOTÆ.

Vers. 2. Maurer : Quemadmodum qui a lacte depulsus est puer ubera non amplius appetit, sic ego eorum, quæ olim ardentissime cupiveram, desiderium omne nunc deposui. Hengstenberg : Tam expers sum omnis fastus et superbiæ, quam puer recens ablactatus; in ea enim ætate nihil adhuc esse potest *ἐπερτά* elatum et superbum, et imprimis ablactationis tempore, quo infantes miserrimi esse solent. Alius : *Si non quietam et docilem servavi animam meam sub manu tua, ut est ablactatus infans super sua matre, quemadmodum ablactatus matris lacte privatur, ita sit apud me anima mea, sua careat gratia et auxilio.* — Vers. 3. Alius, *speret Israel in Jova*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Cantat in hoc Psalmo David humilitatis suæ virtutem, et cantat non coram tribus, aut quatuor hominibus, sed in theatro orbis terræ; et tamen cum hoc sit vehementer se laudare, non facit contra præceptum illud *Proverb.* **xx** : « Laudet te alienus, et non os tuum; extraneus, et non labia tua. » Siquidem, ut laudare se turpe est, cum absque necessitate id fit; sic non se laudare, quando necessitas id requirit, stultum est. Itaque B. Paulus, qui dixerat : « Non qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat, » seipse mirifice commendavit in II *ad Corinth.* cap. **x**, quia vidit id necessarium esse ad pseudoapostolorum calumnias retundendas. David igitur in hoc Psalmo humilitatis virtutem sibi ipse tribuit, quoniam sæpe accusatus fuerat superbiæ et ambitionis, a quo vitio maxime abhorrebat. Lib. I *Reg.* cap. **xvii**, dicit ad eum frater ejus : « Ego novi superbiam tuam et nequitiam cordis tui; » lib. eodem cap. **xxii** et alibi, sæpe Saul queritur de Davide, quod illi insidiaretur; et lib. II *Reg.* cap. **xvi**, Semei, maledicens Davidi, objicit ei quod regnum Saulis invaserit. David igitur ad ejusmodi calumnias refellendas Deum vocat in testem summæ suæ humilitatis, ac modestiæ singularis. Præterea, etiamsi nulla calumnia præcessisset, poterat humilitatem suam prædicare, non ut virtutes suas jactaret, sed ut ostenderet se, quamvis robore, potestate, sapientia, et opibus omnibus hominibus sui temporis in Palestina excelleret, tamen non in suis viribus fiduciam unquam posuisse, et ideo debere omnes alios ad ipsius exemplum in solo Deo sperare ut in fin. Psalmi dicitur. Est autem hic Psalmus ex Gradualibus unus, quoniam docet in quo humilitas vera consistat, et nulla est via securior ad ascendendum, humilitate, dicente Domino : « Omnis qui se humiliat, exaltabitur. »

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DOMINE, NON EST EXATATUM COR MEUM, NEQUE ELATI SUNT OCULI MEI.

Securus Propheta, quod vera dicturus esset,

Deum ipsum alloquitur, quem nemo fallere potest; dicit autem coram Deo se vitio superbiæ nunquam fuisse obnoxium, sive cor internum, sive signa oculorum externa considerentur. Multi

enim occulte superbi sunt in corde suo, magni se aestimantes : tamen extrinsecus humilitatem simulant; multi etiam non minus elato supercilio despiciunt proximos suos, quam eos corde tumido atque inflato contemnant. David autem neque cor elatum, neque elatos oculos gerebat; sed erat humilis corde, et eam humilitatem oculis præferebat.

Vers. 2. 2. NEQUE AMBULAVI IN MAGNIS, NEQUE IN MIRABILIBUS SUPER ME.

Dixit de superbia cordis et oculorum : nunc addit de superbia verborum et operum : aliqui enim jactant se posse facere, vel fecisse, aut esse facturos majora et mirabilia, quam revera possint; et hoc modo ambulant, sive ascendunt super se inter loquendum; aliqui etiam reipsa præsumunt aggredi opera quæ superant vires ipsorum, et isti ambulant, sive ascendunt supra seipsos opere et factis. David autem stabat in gradu suo, in vera humilitate fundatus, et ideo neque loquendo, neque operando ambulabat super seipsum in magnis et mirabilibus, id est, neque gloriabatur se magna et mirabilia fecisse supra vires suas; neque tentabat facere, quæ sciebat se non posse perficere.

Vers. 3. 3. SI NON HUMILITER SENTIEBAM, SED EXALTAVI ANIMAM MEAM.

Vers. 4. 4. SICUT ABLACTATUS EST SUPER MATRE SUA : ITA RETRIBUTIO IN ANIMA MEA.

Non contentus Propheta ipsi Deo, qui corda scrutatur, dixisse se ab omni superbia semper abhorruisse, id ipsum confirmat juramento execratorio, ut tanto major fides ipsius verbis ab omnibus habeatur. Dicit igitur : « Si non humiliter sentiebam » de me ipso, « sed exaltavi animam meam; » vel, ut significantius loquitur textus originalis : *Si non composui me ad æqualitatem cum cæteris, sed supra cæteros me extuli.* « Sicut ablactatus est super matre sua, » id est, sicut infans recens ablactatus manet in sinu, vel super genua matris suæ, mæstus et plorans, quia privatus est dulcedine lactis, quæ pro illo tempore summæ delicie ipsius erat : « ita retributio in anima mea » sit, id est, sic anima mea privetur dulcedine consolationis divinæ, quæ meæ potissimæ ac pene solæ delicie sunt. Quantum sit hoc supplicium, quod sibi Propheta sanctissimus imprecatur, soli illi intelligere possunt, qui eodem spiritu repleti gustaverunt quam dulcis sit Deus. Quod enim David nihili faceret opes et delicias terrenas, et ipsam regiam celsitudinem ac majestatem, præ amore divinæ suavitatis, Psalmi ab ipso compositi, tanquam amatoria cantica, manifeste testantur. « Quam magna, inquit *Psal. xxx*, multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te ! » et rursum *Psalm. xxxiii* : « Gustate et videte, quoniam suavis est Domi-

nus; » et *Psalm. xvi* : « Tibi dixit cor meum' exquisivit te facies mea, faciem tuam, Domine, requiram, ne avertas faciem tuam a me; » et *Psalm. lxxvi* : « Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, et delectatus sum; » et *Psalm. lxxxv* : « Lætifica animam servi tui, quoniam ad te, Domine, animam meam levavi; quoniam tu, Domine, suavis et mitis; » et *Psalm. ciii* : « Ego vero delectabor in Domino; » et *Psal. lxii* : « In velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te; » denique in *Psalm. lxxii* : « Quid mihi est in cælo, et a te quid volui super terram, Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum? » et *ibid.* : « Mihi autem adhærere Deo bonum est, » quasi dicat : Quærant alii bona quæcumque, sive in cælo, sive in terra; « mihi adhærere Deo » summum « est bonum, » ipse Deus est cordis mei, ipse pars, hæreditas, portio, omne meum bonum, ipso uno contentus sum, et in æternum ero. Cum ergo David humilis et simplex, quasi infans lactaneus, in lacte divini amoris omne suum bonum haberet, non poterat sibi majus aliquod malum imprecari, quam ut fieret, sicut infans ante tempus ablactatus, qui consolationem nullam admittit, cum se ab uberibus matris removeri videt. Quod attinet ad verba, illud, *si exaltavi animam meam*, ex hebræo vertit S. Hieronymus, *si silere feci animam meam*. Sed Septuaginta non legerunt דוֹמַמְתִּי, quod est *silere feci*, sed דוֹמַמְתִּי, quod est *exaltavi* : nam litteræ ד et ך in hebræo simillimæ sunt; neque dubitare debemus quin libros correctores habuerint Septuaginta Interpretes, quam S. Hieronymus habuerit. Sic etiam : « Ita retributio in anima mea, » S. Hieronymus ex hebræo reddit, *ita ablactata ad me anima mea*. Sed in hebræo eadem vox *ablactatum* et *retributionem* significat, punctis paululum immutatis : nam גַּמּוּל *gamul* est *ablactatus*, גַּמּוּל *gemul*, *retributio*. Igitur Septuaginta, ubi habetur *ablactatus*, legerunt *gamul*; ubi habetur *retributio*, legerunt *gemul*. S. Hieronymus autem utrobique legit *gomul*; sed lectio Septuaginta, cui concordat nostra Vulgata editio, est longe melior, tum quia vix intelligi potest quid sit, *ita ablactata ad me anima mea*; tum quia secundum lectionem Septuaginta habetur in hebræo elegantissima allusio vocis *retributionis* ad vocem similem *ablactati*.

5. SPERET ISRAEL IN DOMINO EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM. Vers. 5.

Ex hac Psalmi conclusione intelligi potest quod tendat illa humilitatis prædicatio : non enim vere humilis propositum habuit se laudandi, sed admonendi populum suum quam parum de se præsumere, et quam multum in Deo confidere debeat. Ait igitur : « Speret Israel in Domino, » id est, si ego rex et propheta, non me efferre audeo propter potentiam et sapientiam, neque de me ipso præsumo, sed omnem spem meam in

Deo collocatam habeo, certe par est, ut populus meus Israel, qui etiam populus Dei est, non se existimet aliquid esse, cum nihil sit, neque in

viribus suis confidat, sed speret in Domino, et non hodie solum, aut cras, sed omni tempore speret.

PSALMUS CXXXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus :

2. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob :

3. Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei :

4. Si dederò somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem,

5. Et requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.

6. Ecce audivimus eam in Ephrata : invenimus eam in campis silvæ.

7. Introibimus in tabernaculum ejus : adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.

8. Surge, Domine, in requiem tuam, tu et arca sanctificationis tuæ.

9. Sacerdotes tui induantur justitiam, et sancti tui exultent.

10. Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui.

11. Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam : De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

12. Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea hæc, quæ docebo eos :

Et filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam.

13. Quoniam elegit Dominus Sion : elegit eam in habitationem sibi.

14. Hæc requies mea in sæculum sæculi : hic habitabo, quoniam elegi eam.

15. Viduam ejus benedicens benedicam : pauperes ejus saturabo panibus.

16. Sacerdotes ejus induam salutari : et sancti ejus exultatione exultabunt.

17. Illuc producam cornu David : paravi lucernam Christo meo.

18. Inimicos ejus induam confusione : super ipsum autem effloret sanctificatio mea.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

Memento, Domine, David, et omnis afflictionis ejus.

Qui juravit Domino, votum vovit Deo [*h. potenti*] Jacob.

Si intravero in tabernaculum domus meæ, si sedero [*h. ascendero*] super lectum straminis [*h. stratus*] mei.

Si dederò somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem.

Donec inveniam locum Domino : tabernacula [*al. tabernaculum*] Deo [*h. potenti*] Jacob.

Ecce audivimus illum in Ephrata : invenimus illum in regione saltus.

Intremus in tabernacula [*al. tabernaculorum*] ejus : adoremus scabellum pedum ejus.

Surge, Domine, in requiem tuam, tu et arca fortitudinis tuæ.

Sacerdotes tui induantur justitia, et sancti [*h. misericordes te*] tui laudent.

Propter David servum tuum, ne avertas faciem Christi tui.

Juravit Dominus David veritatem, non [*al. et non*] avertetur ab ea :

De fructu ventris tui ponam super sedem tuam [*h. thronum tuum*].

Si custodierint filii tui pactum meum, et sanctificationem meam quam docuero eos :

Et filii eorum usque in æternum, sedebunt super thronum tuum.

Quoniam elegit Dominus Sion : desideravit eam in habitaculum suum [*h. sibi*].

Hæc est requies mea in sempiternum : hic habitabo, quia desideravi eam.

Venationem ejus benedicens benedicam : [*al. add. et*] pauperes ejus saturabo pane.

Sacerdotes ejus induam salutari, et sancti [*h. misericordes*] ejus laude laudabunt.

Ibi oriri faciam cornu David : paravi lucernam Christo meo.

Inimicos ejus induam confusione : super ipsum autem floret diadema ejus.

Argumentum. — « Hunc Psalmum nonnulli in dedicationem templi Salomonici, alii in templi secundi inaugurationem... referunt Salomonis ætati repugnat, quod tristior est Psalmi sonus; cf. imprimis vers. 15. De Serubabelis ætate quominus cogites, obstat vers. 10, ubi *regem* intelligendum esse clarissime perlicet ex vers. 11, 12, 17, 18... Nos igitur compositum putamus carmen iis temporibus, quibus res Judæorum ad finem vergere cœperunt, fortasse in Josiam regem post instaurata ab illo Jovæ sacra ad præscriptum legis Mosaicæ nuper inventæ. » Maurer. Strophæ quatuor: vers. 1-5, Davides constituit locum stabilem condere arcæ sacræ; vers. 6-9, propositum peregit; vers. 10-12, promissa tunc facta Davidi utinam Jova nunc præstet; vers. 13-18, nam Sionem sedem suam sempiternam, regisque populique florentissimum per omnes ætates statum esse voluit.

1. Canticum ascensionum.

Memento, Jova, Davidi
omnis ærumnæ ejus.

2. Qui juravit Jovæ,
vovit Forti (Deo) Jacobi :
3. « Si (certe non) ingrediar tentorium domus meæ (domum meam),
non conscendam lectum stratorum meorum ;
4. Non dabo somnum oculis meis,
palpebris meis soporem :
5. Donec invenero locum pro Jova,
ædes pro Forti (Deo) Jacobi. »
6. « En, audivimus eam (arcam) esse in Ephrata,
invenimus eam in campis Jaar.
7. Eamus igitur ad ædes ejus (Jovæ),
prosternamus nos ad scabellum pedum ejus (arcam).
8. Surge, Jova, ad quietem tuam (locum quietis tuum),
tu et arca potentiæ tuæ.
9. Sacerdotes tui vestiant se justitia,
et pii tui lætas voces tollant. »
10. Propter Davidem, servum tuum,
ne repellas faciem uncti tui.
11. Juravit Jova Davidi veritatem,
non recedet ab illa :
« De fructu ventris tui collocabo in solio tibi (successorem).
12. Si observent filii tui fœdus meum,
et præcepta mea, quæ docui eos,
etiam filii eorum in sempiternum sedebunt in solio tibi. »
13. Nam elegit Jova Sionem,
voluit esse habitationem sibi (dicens) :
14. Hæc est quies (ad quietem sedes) mea in sempiternum,
hic habitabo, nam volui eam.
15. Cibos ejus (Sionis) benedicam (abundantes reddam),
pauperes ejus satiabo pane.
16. Et sacerdotes ejus vestiam salute,
et pii ejus (faciam ut), lætas voces tollant.
17. Ibi (Sione) germinare faciam cornu Davidis,
Parabo lucernam (prosperitatem) uncto (regibus) meo.

18. Hostes ejus vestiam pudore,
et in ipso (uncto) micabit (gloriose splendescet) diadema ejus.

NOTÆ.

Vers. 1. Omnem recordare laborem et sollicitudinem, quibus Davides se ipsum afflixit cultus tui restituenti causa : cf. I *Paral.* xiii, 3; II *Sam.* vi, 9. Alexandrinus, quasi legerit *anevatho*, vertit *mansuetudinis*, quo pietatem ac religionem videtur intellexisse.— Vers. 5. Donec sedem stabilem condidero arcæ sacræ.— Vers. 6. *Ephrata*, i. e. in finibus Ephraimitarum, puta silunte. *Campis Jaar*, i. e. in Kiriath-Jearim oppido (I *Sam.* vii, 1; II *Sam.* vi, 2). Verba Davidis continuantur.— Vers. 7. *Eamus* in Ephrata et in campos Jaar, ubi est arca, invitaturi Jovam ad occupandam sedem Sioniam : ita Maurer. Alius : Olim inveniebamus arcam in Ephrata, etc.; nunc vero eamus in montem Sionem, sedem arcæ stabilem.— Vers. 9. *Justitia*, salutis et felicitatis causa. Maurer, *salute*, ad parallelismum. Alii, *ornatu sacro*, quod friget. Hic absolvuntur Davidis verba.— Vers. 10. Accedit jam ad id, cujus causa Davidis de Jovæ sacris merita hucusque laudaverat. *Uncti tui*, regis alicujus, Davidis successoris.— Vers. 15. *Cibos*. Vulgatus, qui vertit *viduam*, *חֲרִיצָה* pro *חֲרִיצָה* legit in cod. Alexandrino vetusto.— Vers. 18. *Ejus* : Maurer, *suum*, puta hujusce uncti (regis); Hengstenberg : *Davidis*. Vulg. *sanctificatio mea*, a *nazar*, *separavit*, a *communi usu segregavit*; fortasse intellexit laminam auream summi pontificis, in qua scriptum : *Sanctum Domino*, ut rex ille simul sit sacerdos, quod de Messia verum est.

BELLARNINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Psalmum hunc vel Salomon composuit, cum, ædificato templo, intulit arcam Domini in locum ei præparatum, vel certe compositum a Davide, sibi que datum ad concinendum post templi ædificationem Salomon cecinit : id perspicuum est tum ex fine cap. vi in lib. II *Paralipom.*; tum ex tota serie hujus Psalmi, ac præcipue ex illis verbis : « Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui. » Continet autem ad litteram Psalmus hic, primo, commemorationem ardentissimi desiderii, quo tenebatur David ædificandi templi; secundo, petitionem ad Deum, ut stabiliatur regnum in domo David, ut sanctificentur ministri Domini, et alia id genus, juxta promissiones Dei, quas multo ante David acceperat. Numeratur hic Psalmus inter Graduales, tum quia cani debebat a populo redeunte a captivitate, ut exercitaretur ad imitandum desiderium Davidis, et diligentiam Salomonis in templo reedificando; tum, ut admonetur spiritualis peregrinus quanto fervore flagrare debeat in ædificando spirituali templo, tum in corde suo, tum in cœlesti Hierusalem, cum pro templo lapideo, in quo arca lignea locum quietis acceptora erat, tam ingenti desiderio arserit cor Davidis, et sumptus prope infinitos fecerit Salomon, et tantos labores susceperint longissimo tempore multa hominum millia. Nam, ut legimus in lib. III *Reg.* cap. iii, erant octoginta millia latomorum, et septuaginta millia portantium onera, et tria millia trecenti præfecti operum. Neque tamen supervacanea aut nimia dicenda sunt, cum ad illius honorem pertineant, cujus magnitudinis non est mensura vel finis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. MEMENTO, DOMINE, DAVID, ET OMNIS MANSUETUDINIS EJUS.

Verba Salomonis hæc sunt, qui Deum orat per merita patris sui David. « Memento, » inquit, Davidis amici tui, et meritorum ejus inter quæ præcipuum fuit studium mansuetudinis. Illud, *memento*, non arguit oblivionem in Deo, sed significat Deum, quando non miseretur filiorum viri justi, ita se gerere quasi non recordaretur, quid apud se vir ille justus meruerit. Nihil igitur isto modo loquendi significatur, nisi Deum orari velle per merita hominum justorum, et propter eadem

merita multa concedere, quæ alioqui minime concessisset. Id cognosci potest ex lib. III *Reg.* cap. xi, ubi Deus per Prophetam loquitur ad Hieroboam, ac dicit se valde irritatum esse peccatis Salomonis, sed tamen conservaturum illi regnum omnibus diebus vitæ suæ, « propter David servum suum, qui custodivit mandata et præcepta sua; » ex quo loco apparet orationem hujus Psalmi fuisse exauditam. Meminit autem Salomon mansuetudinis Davidis, omissis aliis virtutibus, tum quia mansuetudo in Davide potissimum eluxit, ut patuit ex eo quod noluit Saulem occidere, cum posset, cum tamen ab eo sine ulla

per merita hominum justorum.

Davidis mansuetudo.

Deus orari vult

causa quæreretur ad mortem, lib. I *Reg.* xxiv; tum etiam quia mansuetudo mirabiliter placet in oculis Dei, quia individua comes est humilitatis et charitatis, et quia similem facit hominem Deo, qui « suavis et mitis est, et multæ misericordiæ omnibus invocantibus eum, » *Psal.* lxxxv. Itaque ante Davidem, Moses amicus Dei maximus fuit, quia « mitissimus erat super omnes homines, » *Num.* xii; et post Davidem Christus Dominus, plenus gratia et veritate, non aliam virtutem magis in se imitandam esse docuit, cum ait: « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, » *Matth.* xi. Neque repugnat mansuetudini Davidis, vel Mosis, quod uterque multos homines occiderit; neque mansuetudini Christi, quod egerit ex templo ementes et vendentes, mensasque eorum subverterit: nam mansuetudo non est contraria justitiæ; imo soror est zeli honoris Dei; et qui facile tolerat injurias proprias, quod est mansuetudinis, aptior est ad vindicandas injurias Dei et proximi, tum quia omnes vident eum non moveri ex affectu proprio, sed ex solo justitiæ zelo; tum quia oblitus quodam modo sui, totus occupari potest in Dei honore querendo et propugnando. S. Hieronymus ex hebræo vertit: *Memento, Domine, David, et omnis afflictionis ejus.* Sed vox hebraica עניו, quam hebræi humiliari eum reddere solent, potest cum aliis punctis legi *hhanavatho*, quod significat, *mansuetudinis ejus*; et sic legerunt Septuaginta Interpretes.

Mansuetudo soror zeli honoris Dei.

- Vers. 2. 2. SICUT JURAVIT DOMINO, VOTUM VOVIT DEO JACOB.
- Vers. 3. 3. SI INTROIERO IN TABERNACULUM DOMUS MEÆ, SI ASCENDERO IN LECTUM STRATI MEI.
- Vers. 4. 4. SI DEDERO SOMNUM OCVLIS MEIS, ET PALPEBRIS MEIS DORMITATIONEM.
- Vers. 5. 5. ET REQUIEM TEMPORIBUS MEIS, DONEC INVENIAM LOCUM DOMINO, TABERNACULUM DEO JACOB.

Effectum exponit Salomon mansuetudinis et humilitatis David patris sui: quoniam enim mitis erat et humilis corde, indignum putabat ut ipse haberet domum ad habitandum, et lectum ad quiescendum; et arca Dei non haberet sedem stabilem, templum videlicet, in quo honorifice permaneret, sed huc et illuc transferretur: propterea juravit et vovit se non intraturum domum suam, nec in lectum ascensurum, imo etiam neque extra lectum dormiturum, aut quietem ullam capturum, donec inveniret locum quietis arcæ Dei. Quando David hoc votum voverit, non habetur expresse in divinis Litteris; sed tamen colligi videtur ex lib. II *Reg.* vii, ubi David dicit ad Nathan prophetam, se constituisse ædificare templum Domino, eo quod erubesceret ipse habitare in domo cedrina, dum arca Dei maneret in tentorio. Sed eadem nocte jussit Deus per Nathan significari Davidi, non velle ut ipse ædificaret templum, sed hanc provinciam filio suo relinqueret;

quod ipsum repetit ipse David in lib. I *Paralip.* cap. xxii et xxviii. Sed quæstio est, quid proprie David voverit. Qui Hebræos sequuntur, existimant Davidem ignorasse ubi Deus vellet sibi erigi templum, et ideo voluisse se non accepturum ullam quietem, donec sibi a Deo locus templi revelaretur; ac ne nimis longo tempore cogant Davidem extra domum sub dio manere, addunt hoc votum susceptum fuisse a Davide, quando vidit angelum percutientem populum, et illo ipso die revelatum ei fuisse per Gad prophetam velle templum sibi ædificari in area Ornan Jebusæi in monte Moria, II *Reg.* cap. xxiv. Sed ista sine fundamento dicuntur, et ad fabulas Rabinorum fortasse rejici possunt: non enim de situ templi, sed de ipso templo ædificando sollicitus erat David; neque vovisset quod non erat in sua potestate, quale est, habere Dei revelationem, sed quod ipse præstare poterat suo sumptu et labore. Quando igitur dicit: « Donec inveniam locum Domino, » per locum non intelligitur situs, sed templum, quod erat futurum locus, id est, habitaculum Dei: quod explicatur per vocem sequentem, « tabernaculum Deo Jacob, » id est, donec tale templum exstruxero, ut in eo digne possit arca Domini collocari. Verum est quidem situm templi fuisse a Deo demonstratum Davidi, ut dicitur in II *Paral.* cap. iii; sicut etiam demonstrata fuerant omnia, quæ ad templum pertinebant, ut dicitur I *Paral.* cap. xxviii: « Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me; » sed nulla fit eo loco mentio juramenti, aut voti; neque vero, si David juravit se non ingressurum in domum suam, donec exstrueret templum, periculum erat ne nimis diu pernoctaret sub dio; verba enim illius juramenti amplificationem continent Scripturæ divinæ familiarum: proprie autem significant sollicitudinem magnam rei faciendæ. Simile est illud in I *Psal.*: « Sed in lege ejus meditabitur die ac nocte; » et illud *Psal.* xxxiii: « Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo; » et clarius *Isai.* cap. lxii: « Super muros tuos constitui custodes, tota die et tota nocte in perpetuum non tacebunt; » et *Prov.* cap. vi, præscribit Salomon talem sollicitudinem ei, qui promisit aliquid proximo suo, qualem hoc loco tribuit Davidi, dicens: « Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. » Simile est illud in Testamento novo: « Oportet semper orare, et nunquam deficere, » *Luc.* cap. xviii; et cap. xxi: « Vigilate itaque omni tempore orantes. » Neque enim ista significant omni hora et omni momento esse orandum, sed habendam esse orationem in maximis negotiis, et non permittendum ut ab aliis terrenis occupationibus impediatur. Sic igitur juramentum illud intelligimus: « Si introiero in tabernaculum domus meæ, » id est, juro me non intraturum in domum meam,

David quid voverit?

ita ut obliviscar domus Dei ædificandæ. « Si ascendero in lectum strati mei, » id est, juro me non ascensurum in lectum strati mei, ita ut non cogitem de lecto, id est, de loco templi, ubi proprie arca Domini requiescit. « Si dederò somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem, » id est, juro me non dormiturum, neque dormitaturum, ita ut non vigilem circa templum Domini erigendum; « et requiem temporibus meis, » id est, juro me non compositurum caput meum ad quiescendum, ita ut quiescam a sollicitudine domus Domini præparandæ. Quod juramentum et votum, quod in se fuit, accuratissime adimplevit, ut intelligi potest ex verbis ejus, I *Paralip.* cap. xxxix: « Ego, inquit, totis viribus meis præparavi impensas domus Domini Dei mei: aurum ad vasa aurea, argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, lignum in lignea; et lapides onychinos, et quasi stibinos, et diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, et marmor Parium abundantissime, et super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum et argentum in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem sanctam, tria millia talenta auri de auro Ophir, et septem millia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi. » Ac præter has ingentes opes, paravit etiam idem David descriptionem omnium partium templi, atriorum, porticum, cœnaculorum, exedrarum et similibus rerum, ac præterea omnium ornamentorum, ut habetur I *Paralip.* cap. xxviii. Hæc omnia typi fuerunt, ac figuræ veri Davidis Christi, qui ut templum vivum et tabernaculum æternum Deo pararet, pernoctans in oratione, vere non intrabat in domum suam, neque ascendebat in lectum suum, neque dabat oculis somnum, neque temporibus requiem; « et non corruptibilibus auro, vel argento, » sed pretioso sudore, ac sanguine pretiosissimo paravit sibi « gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, » et civitatem illam ædificavit in cœlis, quam vidit S. Joannes in Apocalypsi ornatam « omni lapide pretioso, » *Apoc.* cap. xxi. Ex his denique unusquisque nostrum intelligere debet, quanta vigilantia, sumptu et labore sit opus, ut in corde nostro templum Domino erigamus.

Vers. 6.

6. ECCE AUDIVIMUS EAM IN EPHRATA, INVENIMUS EAM IN CAMPIS SYLVÆ.

Adfert rationem, cur David optaverit templum Domino ædificare, quoniam arca Domini sedem propriam et stabilem non habebat. « Ecce, inquit, audivimus eam, » arcam videlicet, fuisse « in Ephrata, » id est, in terra Ephraim, quando videlicet erat in Silo tempore Samuelis, I *Reg.* iv; deinde « invenimus eam in campis sylvæ, » I *Reg.* cap. vi, quando dimissa a Philistæis inventa est in agro Josue Bethsamitæ, quem esse locum sylvorum perspicuum est ex proxima civitate Caria-

thiarim, quo fuit transportata ex agro Josue: nam *Cariathiarim* dicitur civitas sylvarum. Sed singula verba consideremus: per pronomen *eam*, dicimus significari arcam, ut Chrysostomus, Euthymius et alii docent; tametsi enim antea nominata non fuerit, tamen significata est implicite in illis verbis: « Donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob; » neque enim Dominus, et Deus Jacob eget loco pro se, sed pro arca sua, in qua ipse tanquam in sede sua manere, vel tanquam in scabello pedes habere videbatur, cum inde responsa daret. Quod autem S. Hieronymus reddit ex hebræo, *audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis sylvæ*, nos movere non debet; nam fieri potest ut S. Hieronymus incidit in textum corruptum: nunc enim in hebræo habetur *eam*, non *eum*, ut etiam in codice græco et latinis omnibus; et hoc modo Patres legunt. Per vocabulum *Ephrata*, exposuimus terram Ephraim, in qua erat Silo, ubi longo tempore mansit arca: quamvis enim *Ephrata* in uno, vel in altero loco Scripturæ significet *Bethlehem*, tamen hoc loco non potest Bethlehem significare, cum in ea non legatur unquam fuisse arca Domini, et cum minore fundamento alii quidam per *Ephrata* hoc loco intelligi volunt Hierusalem, quod non longe absit a Bethlehem. Per *campos sylvæ*, non desunt, qui intelligant arcam Ornan Jebusæi, quæ erat in monte Sion, quos irridet S. Hilarius, quia nihil simile habet arca cum sylva. Alii intelligunt *Cariathiarim*, quæ interpretatur *civitas sylvarum*: sed Scriptura non dicit inventam fuisse arcam in civitate, sed in campis; et verbum *invenimus* significat casu inventam, cum esset amissa: cum autem esset in *Cariathiarim*, non erat quærenda, vel invenienda tanquam amissa, cum in ea civitate studiosè collocata fuisset. Respicit igitur Scriptura, ut nos diximus, ad illud tempus, quo arca jamdudum a Philistæis capta, inventa est in agro Josue Bethsamitæ, quo eam detulerant vaccæ indomitæ, quibus a Philistæis fuerat alligata. Verba illa, *audivimus et invenimus*, volunt quidam significare arcam fuisse in Silo ante tempora Davidis, sed Davidis tempore fuisse in *Cariathiarim*: ideo enim de priore mansione dictum esse *audivimus*, quia non ipse viderat, sed a majoribus acceperat; de posteriore dictum esse *invenimus*, quia tempore suo id acciderat. Sed nos existimamus non esse verum, Davidis tempore fuisse arcam inventam in *campis sylvæ*; fuit enim eo loco inventa post septem menses a captivitate sua, ut patet ex lib. I *Reg.* cap. vi, quo tempore David nondum natus erat, ut ex collatione temporum manifeste colligitur. Itaque verba illa non dicuntur a Davide, vel a Salomone in persona sua, sed in persona populi; et idcirco dicitur in numero multitudinis: « Audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis sylvæ, » quasi dicat: Audivimus a majoribus

nostris arcam aliquando fuisse in Silo, in terra Ephraim, et rursus postea invenimus et vidimus eam « in campis sylvæ; » non enim deerant senes qui ejus rei meminisse potuissent: ex quo refellitur argumentum, quo nonnulli demonstrari putant hunc Psalmum non fuisse compositum a Salomone, quia videlicet ipse nondum natus erat, quando arca inventa est in campis sylvæ. Si enim hoc argumentum concluderet, demonstraretur etiam Psalmum non fuisse a Davide compositum; nam neque ipse natus erat, quo tempore arca Dei reperta est in campis sylvæ.

Vers. 7. 7. INTROIBIMUS IN TABERNACULUM EJUS, ADORABIMUS IN LOCO, UBI STETERUNT PEDES EJUS.

Exposito voto et desiderio patris sui Davidis, reducturus Salomon arcam in templum a se ædificatum, ait: « Introibimus in tabernaculum ejus, » id est, fuit hactenus Dominus quasi hospes in variis locis, sed nunc habebit stabilem domum, et ideo nos introibimus « in tabernaculum ejus » jam erectum et constructum in monte Sion, et « adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus, » id est, adorabimus conversi ad arcam sanctam, quæ est scabellum, ubi steterunt, ac stare solent pedes ejus. Sic enim sanctuarium in interiore parte tabernaculi constructum erat, ut arca esset quasi scabellum pedum Domini, et super arcam esset propitiatorium, quasi sedes Domini, quæ tenebatur a duobus Cherubim. Itaque illud, *adorabimus in loco*, positum est pro, *adorabimus in locum*, vel *adorabimus locum*, ut in hebræo clarior est: *Adorabimus scabellum pedum ejus*. Adorabant enim Hebræi arcam, non ut Deum, sed ut scabellum pedum ejus, unde dicitur etiam in *Psalm. xcvi*: « Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est. » Est autem hoc loco notandum, verbum *adorandi* in hebræo proprie significare, *incurvare se*, et ideo construi cum dativo, vel cum accusativo addita præpositione *ad*, ut: *Incurvate vos arcam*, vel *ad arcam*, et non recte diceretur: *Incurvate vos arcam*, et hæc est ratio, cur aliquando Interpretes vertant, *adorate ad scabellum*, aliquando, *adorate scabellum*, quia aliquando servant phrasim hebraicam, aliquando latinam.

Vers. 8. 8. SURGE, DOMINE, IN REQUIEM TUAM, TU ET ARCA SANCTIFICATIONIS TUE.

Introducturus Salomon arcam in templum magnificentissime ædificatum, poetico more eam invitavit ad templum ingrediendum et inhabitandum. « Surge, inquit, Domine, » de loco, ubi hactenus quasi hospes habitasti, et ingredi in domum tuam propriam, in qua deinceps requiesces, id est, unde non transibis de loco ad locum, ut usque modo fecisti. Explicat autem se loqui Domino, non ut est in se, sic enim cæli cælorum Deum non capiunt, ut idem Salomon alibi dicit; sed ut peculiari modo in arca testa-

menti erat, quia ex illa responsa dabat, et ideo addit: « Tu et arca sanctificationis tuæ, » id est, tu cum throno tuo et scabello pedum tuorum: quod scabellum est arca sanctificationis tuæ, id est, arca, in qua et per quam tu ab omnibus qui illam sciunt, sanctificaris et honoraris. In hebræo habetur, *arca fortitudinis tuæ*, et hoc modo legitur in *II Paral. cap. vi*, non solum in textu hebraico, sed etiam in græco et latino. Videntur igitur Septuaginta Interpretes hoc loco voluisse non tam reddere verbum, quam explicare sententiam. *Arca enim fortitudinis Dei* dicitur, quia per eam ostendit Deus fortitudinem suam; nam *Josue III*, cum arca intrasset Jordanem, portantibus eam sacerdotibus, continuo aquæ Jordanis conversæ sunt retrorsum; item *Josue vi*, cum arca septies civitatem Hierico circumisset, muri Hierico corruerunt. Item *lib. I Reg. cap. v*, cum arca capta fuisset a Philistæis, et posita in templo idoli Dagon, mane sequenti inventus est Dagon jacens pronus in terra coram arca, et quocumque circumferretur arca a Philistæis, interficiebat innumerabiles homines, ita ut Philistæi dicerent: « Non maneat apud nos arca Dei Israel, quia dura est manus ejus super nos, et super Dagon deum nostrum. » Denique Bethsamitæ cum arcam Dei ad se delatam curiose inspexissent, occisi sunt supra quadraginta millia ex ipsis, ut habetur *lib. I Reg. cap. vi*; et cum Osa tetigisset arcam Dei, continuo a Deo occisus est, *II Reg. cap. vi*. Sed hæc ipsa fortitudo Dei, quæ per arcam demonstrabatur, efficiebat ut Deus ab omnibus sanctificaretur, timeretur et honoraretur. Siquidem Bethsamitæ, cum interficerentur ob arcam Dei a se visam, dixerunt: « Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? » In idem igitur recidit, *arca fortitudinis tuæ*, ut habetur in hebræo, et *arca sanctificationis tuæ*, ut habetur in codice græco et latino.

9. SACERDOTES TUI INDUANTUR JUSTITIAM, ET SANCTI TUI EXULTENT.

Introducta jam arca in templum, orat Salomon primo pro sacerdotibus, secundo pro rege, id est, pro se: nam ab his dependet salus totius populi. Sacerdotes enim regunt populum in spiritualibus, et reges in temporalibus. Pro sacerdotibus duo quædam postulat, ut sint justii et sancti, quales esse debent, ut recte fungantur officio suo, et ut alacriter Deum laudent, quod est proprium eorum munus. Debent enim pro se et pro toto populo reddere Deo tributum laudis et gratiarum actionis, pro beneficiis, quæ omni tempore accipimus a Deo, et gratias agendo, ac laudando benefactorem, provocare benignitatem ejus ad continuanda et augenda beneficia. Dicit igitur: Oro, Domine, ut per gratiam tuam « sacerdotes tui induantur justitiam, » id est, non solum justii sint intus in corde et animo, sed etiam exterius in omni eorum vita, in verbis et operibus cernatur

Arca
fortitudi-
nis
Dei.
quid

Vers.

justitia, et nihil turpe in eis appareat, qui tibi ministraturi et populum tuum docturi sunt. Metaphora enim indumenti ad hoc adhibetur, ut intelligamus quemadmodum vestis tegit turpitudinem, et ornat hominem, ac distinguit a cæteris: ita debere sacerdotes per opera justitiæ id efficere, ut nihil turpe in eis appareat, et per eximiam sanctitatem discernantur a reliquo populo, et non possit dici: « Sic populus, sic sacerdos. » « Et sancti tui exultent, » id est, et iidem sacerdotes, qui sancti tui proprie sunt, cum ad ministrandum tibi sanctificati et dedicati sint, exultent alacriter laudando te, et sic bene fungantur munere suo. In hebræo habetur, *et sancti tui laudent te*, sive jubilent tibi; ex quo intelligimus exultationem, quam in nostro textu habemus ex græco, non esse quaecumque exultationem, sed exultationem in laudando Deo, et gratias agendo illi, sive dum sacrificant, sive dum psallunt. Et si tanta justitia, et sanctitas, et alacritas requirebatur in sacerdotibus illis qui sacrificabant oves et boves, et laudabant Deum pro temporalibus beneficiis, quid, quæso, requiritur in sacerdotibus illis, qui sacrificant divinum Agnum, et gratias agunt pro beneficiis sempiternis? væ nobis miseris, qui ministerium altissimum sortiti, tam procul absumus a fervore, quem Salomon in umbraticis sacerdotibus exigebat!

Vers. 10. 10. PROPTER DAVID SERVUM TUUM, NON AVERTAS FACIEM CHRISTI TUI.

Orat nunc pro rege, id est, pro se, Salomon, et ut facilius impetret, adducit merita patris sui Davidis. Orat autem ut, quandocumque accesserit ad precandum Deum, Deus exaudiat orationem ejus. « Propter David, inquit, servum tuum, » id est, propter fidele obsequium, quod tibi præstitit pater meus dum in terris vixit; « ne avertas faciem Christi tui, » id est, non facias ut ego, qui loco patris mei unctus sum in regem populi tui, confusus recedam a te, rejecta videlicet prece mea, et eo modo facias me avertere faciem meam a te. Quod enim *avertere faciem orantis*, sit eum non exaudire, sed confusum dimittere, perspicuum est ex lib. III Reg. cap. II, ubi cum mater Salomoni dixisset: « Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam; » respondit Salomon: « Pete, mater mea, neque enim fas est ut avertam faciem tuam. » Sed quamvis hæc vera sint, tamen fideior mihi altiorem sensum in his verbis videre. Omne bonum nostrum in duplici respectu positum est, in respectu pio Dei ad nos, et in respectu nostro pio ad Deum, ut videlicet ille nos patris pietate respiciat, et nos illum filiorum pietate respiciamus; mutuis enim iste pietatis aspectus fons est et origo bonorum omnium, sed prior est respectus Dei, et ab illo respectu noster oritur. « In hoc (inquit Joannes in I epist. cap. IV) est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit

nos. » Itaque Deus, dum nos diligit, facit etiam nos diligere, et dum nos respicit ut filios, facit ut eum respiciamus ut patrem: quamvis autem non peccando, libere avertamus faciem a Deo, tamen si Deus respicere nos voluerit et misereri, respiciendo et miserendo faciet ut peccare non libeat, et ut faciem a Deo non avertamus; vel si averterimus, iterum convertamus. Quomodo *Luc. cap. XXII*, quando conversus Dominus respexit Petrum jam aversum, continuo illum convertit, ita ut « egressus foras amare fleverit; » atque hoc est, quod David orat in *Psalm. XXIV*: « Respice in me, et miserere mei; » et hoc loco Salomon: « Ne avertas faciem Christi tui, » id est, ne sinas averti a te faciem meam, quod facies, si non avertis a me faciem tuam.

11. JURAVIT DOMINUS DAVID VERITATEM, ET NON FRUSTRABITUR EUM: DE FRUCTU VENTRIS TUI PONAM SUPER SEDEM TUAM. Vers. 11.

Hic jam incipit commemorare promissiones factas a Deo Davidi patri suo, ut iis commemoratis facilius impetret quod petit, cum quasi debitum repscere videatur. « Juravit, inquit, Dominus David veritatem, » quasi dicat: Juravit David Domino, se domum illi adificaturum; et Dominus vicissim juravit Davidi se regnum in domo ejus in sempiternum stabiliturum: Deus enim vinci se liberalitate non patitur, et non solum opera, sed etiam voluntates et desideria cumulatissime remuneratur. *Juramentum Dei* significat rei immobilitatem, et hoc loco præsertim, ubi dicitur: « Juravit David veritatem, » id est, rem per se veram ex Dei promissione, certiore et firmitate reddidit juramento. Addit postea aliam firmitatem, dicens: « Et non frustrabitur eum » id est, non faciet irritum juramentum, quod alias dicere solet. « Juravit Dominus, et non pœnitebit eum. » Quo loco recte admonet S. Augustinus, pœnitentiam in Deum cadere non posse, sed metaphorice dici *pœnitere*, quando rem aliquam mutat; *non pœnitere*, quando non mutat, sed stabilem et firmam esse decernit. Ponit exemplum ex lib. I Reg. cap. XV, ubi Dominus dicit: « Pœnitet me quod constituerim Saul regem, » et in eodem capite dicit Samuel Deum non esse ut hominem, « ut pœnitentiam agat. » Ergo, inquit Augustinus, cum Deus immutabili suo consilio aliquid mutat, propter ipsam rei, non consilii mutationem, *pœnitere* dicitur. Neque multum refert, quod in hebræo et græco legatur: *Non frustrabitur eam*, id est, veritatem promissam, et in latino textu legamus: *Non frustrabitur eum*, id est Davidem, ut legit etiam S. Hilarius: nam sensus est idem. Pergit Salomon, ac docet quæ sit veritas promissa et juramento confirmata a Deo, et ait: « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, id est, dabo tibi successorem in regno filium tuum: quæ verba videntur intelligenda ad litteram de Christo, non de Salomone, nisi forte de Salomone dicantur.

Pœnitentia in Deum cadere non potest.

tur, ut typum Christi gereret; nam de hoc eodem juramento dicitur in *Psal. LXXXVIII*: « Semel juravi in sancto meo, si David mentiar; semen ejus in æternum manebit, et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum, et testis in cælo fidelis. » Itaque illud, *ponam*, cum dicitur: « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, » non significat simpliciter *ponam*, sed *constituam et firmabo*: quæ certe Salomoni non conveniunt. Adde, quod B. Petrus, *Act. cap. II*, dicit de Davide: « Propheta cum esset, et sciret quia jurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus, providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. » Ubi S. Petrus unam scripturam *Psalmi XXX* exponit ex alia *Psalmi CXXXI*, quem nunc explicamus. Atque hoc est, quod *Luc. I*, angelus dicit ad Virginem: « Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum. »

- Vers. 12. 12. SI CUSTODIERINT FILII TUI TESTAMENTUM MEUM, ET TESTIMONIA MEA HÆC, QUÆ DOCEBO EOS.
Vers. 13. 13. ET FILII EORUM USQUE IN SÆCULUM, SEDEBUNT SUPER SEDEM TUAM.

Juramentum et promissio sine pœnitentia est de uno filio, id est, de Christo, cujus regni nullus unquam erit finis: sed de aliis filiis promissio conditionata est, id est, « si custodierint testamentum, » hoc est, fœdus Domini de non habendis diis alienis; et si custodierint « testimonia, » id est, prœcepta Dei, « sedebunt super sedem tuam, » sin minus, projicientur. Sic enim expressius dicit ipse David Salomoni, I *Paralip. XXVIII*: « Si quaesieris Dominum, invenies eum; si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum; » et paulo ante de eodem Salomone dicit Deus: « Firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveraverit facere prœcepta mea et judicia, sicut et hodie; » et in *Psal. LXXXVIII*, ubi legimus: « Si dereliquerint filii ejus legem meam, visitabo eos in virga virorum; » non addit: « Misericordiam meam non dispergam ab eis; » sed: « Non dispergam ab eo, » id est, a Davide, quia videlicet thronus David erit firmus jugiter, propter æternum Christi regnum, etiamsi regnum terrenum Salomonis et Roboam et similium deficiat et destruat. Quod affinet ad verba, in hebræo pro *testamento*, est *pactum*, sive *fœdus*; sed Septuaginta vertere solent illam vocem hebraicam, בְּרִית, per vocem græcam διαθήκη, quæ *testamentum* significat; nec solum Septuaginta, sed etiam B. Paulus *ad Rom. cap. IX*, *ad Gal. cap. IV*, et alibi *testamentum* vocat, quod Hebræi dicunt *fœdus*. Verisimile igitur est vocem illam hebraicam utrumque significare, vel etiam præcipue *testamentum*: major enim fides habenda est Septuaginta Interpretibus, quam Rabinorum dictionariis; constat autem ex S. Hieronymo in *cap. II. Malach.*, Septuaginta Interpretes

semper vertisse *testamentum*. Fortasse autem divina providentia voluit ut in Ecclesia exstarent duo ista vocabula, *testamenti* et *pacti*, quoniam revera pactum Dei cum populo non est simplex pactum, sed habet conditiones testamenti, cum sit pactum de hæreditate danda, et quod non habuit vim, nisi intercedente morte testatoris Christi, ut dicitur *Hebr. cap. IX*; ad hoc enim significandum Moses aspersit sanguinem, cum pactum nomine Dei cum populo sancivit, *Exod. XXIV*. Et præterea testamentum hoc non est simplex testamentum, sed habet rationem pacti, cum requirat conditionem de observantia mandatorum et perseverantia in fide. Est igitur testamentum simul et pactum. Illud autem, *usque in sæculum*, non conjungitur cum *sedebunt super sedem tuam*, sed cum verbis præcedentibus, *si custodierint filii tui et filii eorum*, ut aperte colligitur ex textu hebraico. Igitur sensus est: Si filii tui et filii eorum custodierint pactum et præcepta usque in sæculum, id est, si perseveraverint in timore Dei, non deturbabuntur a solio regni tui; si autem non perseveraverint, regnum ipsorum ad alios transferetur, ut factum est, et experientia docet.

14. QUONIAM ELEGIT DOMINUS SION, ELEGIT Vers. EAM IN HABITATIONEM SIBI.

15. HÆC REQUIES MEA IN SÆCULUM SÆCULI; HIC Vers. HABITABO, QUONIAM ELEGI EAM.

Possent aliquo modo hæc accommodari ad arcem, sive civitatem Sion terrenam, ut figura erat Ecclesiæ nunc militantis, et postea triumphantis: elegit enim Deus civitatem illam pro tempore, ut esset civitas regia et sacerdotalis, ita ut ibi esset thronus regius, et etiam templum Domini. Sed tamen quia brevi diruenda erat et evertenda, et regnum ex ea tollendum et templum ipsum incendendum, dicendum est hæc pertinere ad Ecclesiam, quæ est regnum Christi, et ipsa est Hierusalem et Sion, de qua dicitur in *Psal. II*: « Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus; » et continuantur hæc verba cum illis: « Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, » id est, juravit Davidi se positurum et stabiliturum filium ejus Christum super sedem ejus, quæ est Sion, quæ ideo dicitur civitas David, quia « elegit Dominus Sion » id est Ecclesiam, in habitationem suam perpetuam; et de ea dixit: « Hæc requies mea in sæculum sæculi, » id est, non deseram unquam hanc Ecclesiam, sed in ea perpetuo requiescam, quoniam transferam eam ad perfectam beatitudinem in cælis, et ibi habitabo in ea in sempiternum, quoniam firmissimo atque æterno decreto elegi eam. Dicitur autem Deus *requiescere*, ut S. Augustinus notat, quando facit nos requiescere: tunc autem perfecte requiescimus, quando pars Ecclesiæ peregrinans in terris, perveniet ad eam partem, quæ gloriosa triumphat in cælis.

Dei
quanti
dicati
requie
scere

Ver. 16. 16. VIDUAM EJUS BENEDICENS BENEDICAM, PAUPERES EJUS SATURABO PANIBUS.

Hic versiculus cum sequentibus promittit civitati David, quæ est Sion, multa bona, quæ utcumque applicari possunt terrenæ civitati, ut figura erat Ecclesiæ; sed ipsi Ecclesiæ proprie et perfecte conveniunt. Primum igitur promittit abundantiam rerum temporalium tantam, ut etiam viduæ, quæ solent esse maxime destitutæ, et alii pauperes satiari possint: benedictio enim Dei abundantiam in Scripturis significare solet. Sed hæc abundantia in sensu altiore significat copiam cibi spiritualis verbi Dei et sacramentorum, quibus abundant filii Ecclesiæ, illi præsertim, qui sunt spiritu pauperes. Antiqua hæreticorum calumnia occurrit hoc loco breviter refellenda. Ridet enim Calvinus editionem nostram Vulgatam, quod pro *victu* substituerit *viduam*. Dicit enim presbyterum aliquem lusciosum existimasse *c* et *t* esse unum *d*, et sic pro *victum*, legisse *vidum*, et quia *vidum* nihil significat, addidisse *a*, et fecisse *viduam*, et neminem fuisse in Ecclesia nostra qui hanc corruptionem advertere potuerit. Sed facile est calumniam refutare: latinus enim Interpres rectissime vertit, quod invenit in græco; in græco autem sine dubio invenit *χιρην*, quod *viduum* significat omnium consensu; neque solus noster Interpres in græco legit *χιρην*, sed etiam Patres, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Prosper, Cassiodorus et alii. Imo S. Hilarius meminit utriusque lectionis, et contendit veram lectionem esse *viduam*, et sic lectum fuisse antequam Christus nasceretur. Verum quidem est in hebræo non haberi *viduam*, sed *venationem*, vel *victum*, neque ullam esse similitudinem litterarum, ob quam suspicari quis possit illos scripsisse *viduam*, siquidem vidua hebraice dicitur *אלמנה*, et *victus*, seu *venatio* dicitur *ציד*, et hanc vocem in omnibus codicibus invenimus: sed in græco idiomate magna similitudo litterarum est inter *χιρην*, quod significat *viduam*, et *θιρην*, quod significat *victum*. Igitur necesse est, vel in hebræo mutatum esse textum, et Septuaginta legisse longe aliter, quam modo se habet: et hæc sententia S. Hilarii est; vel in græco textu esse corruptionem factam vitio scriptorum, quia unam litteram legerunt pro alia, ut S. Hieronymus putat. Sed in sensu nulla fere diversitas est, cum per utrumque vocabulum significetur abundantiam ciborum fore in civitate Dei. Et quoniam, ut idem Hieronymus dicit, usus obtinuit ut legeretur *vidua*, non est lectio latina ullo modo mutanda, cum non a luscioso sacerdote, ut Calvinus dicit, sed a veneranda antiquitate ortum habuerit.

Ver. 17. 17. SACERDOTES EJUS INDUAM SALUTARI, ET SANCTI EJUS EXULTATIONE EXULTABUNT.

Alterum bonum sanctæ civitatis erit, quod sacerdotes ejus sanctitate et justitia conspici erunt.

Salus enim animæ justitia est, sicut morbus animæ iniquitas est; et quia precatus fuerat Salomon ut sacerdotes induerentur *justitiam*, ideo nunc Deus dicit se id effecturum, ut sacerdotes induantur *salutari*, id est, salute quæ est eadem cum justitia, cum de salute spirituali agatur. Fortasse etiam altiore sensu per *salutare* intelligitur hoc loco Salvator Christus, ut in Cantico Simeonis: « Quia viderunt oculi mei salutare tuum; » et ab hoc loco Psalmi accepit fortasse B. Paulus modum illum loquendi *ad Rom.* XIII: « Induimini Dominum Jesum Christum, » id est, facite ut in vestris moribus conspiciantur sanctitas et justitia Christi. Illud autem, *et sancti ejus exultatione exultabunt*, respondet ei quod antea dictum erat: « Et sancti tui exultent; » nam ut eo loco per exultationem intelligebatur laus Dei cum alacritate, ita hic quoque intelligitur; et ut ibi per Sanctos intelligebantur sacerdotes, ita et hic. Eadem enim verba sunt in textu hebraico in utroque loco.

18. ILLUC PRODUCAM CORNU DAVID, PARAVI LUCERNAM CHRISTO MEO. Ver. 18.

Tertium bonum, et quidem maximum, sanctæ Sion erit, quod ibi orietur regnum David: nam pro voce *illuc*, in hebræo et græco est *ibi*. Accipiendum est igitur *illuc* pro *illic*, id est, in Sion. Per *cornu* significatur metaphorice potestas et excellentia regia: ut enim cornu est durissimum et elevatum, ita regia dignitas est potens et supereminens. Significatur autem ad litteram per *cornu David* regnum Messie, quod erat inchoandum in Sion, et inde per totum mundum propagandum. Explicuit hoc Zacharias in suo cantico *Luc.* I, cum ait: « Erexit nobis cornu salutis in domo David pueri sui; » et idem prædixerunt omnes Prophetæ: Isaias cap. IX: « Super solium David, et super regnum ejus sedebit, ut confirmet et corroboret illud usque in æternum. » Hieremias cap. XXIII: « Ecce dies veniunt, et suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet judicium et justitiam. » Ezechiel, cap. I, non solum prædicit regnum Christi, sed etiam currum ejus triumphalem, qui vehebatur a quatuor animalibus, homine, leone, vitulo et aquila, quæ sunt quatuor Evangelistæ. Daniel cap. II: « In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur. » Zacharias cap. IX: « Exulta satis, filia Sion. Ecce Rex tuus venit tibi justus et Salvator, ipse pauper, et ascendens super asinam, » etc. Ex quo manifeste apparet, non posse intelligi versiculum istum Psalmi de Salomone, nec de regno ejus: tunc enim Salomon regnabat et florebat; hic autem de futuro dicitur: *Illuc producam*, id est, oriri faciam et quasi germinare cornu David: quasi aperte prædiceret everisionem regni temporalis, quod tunc vigeat, et suscitandum postea in eadem civitate regnum æternum Messie. Quod autem sequitur: « Paravi lucernam Christo meo, »

potest duobus modis intelligi. Primum enim per *lucernam* potest intelligi Messias, et per *Christum*, David. Scriptura enim passim vocat *lucernam*, filium sive posteros; nam in filiis parentes vivunt et lucent: vide lib. III *Reg.* cap. XI et XV; et tunc sensus erit: « Illuc producam cornu David, quia paravi lucernam, » id est, filium, successoremque ejus Messiam, « Christo meo » David: et erit quasi explicatio ejus, quod antea dixerat: « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. » Ut enim hoc non intelligerent carnales Judæi de Salomone, explicatur hoc loco de Messia futuro. Potest tamen etiam aptissime intelligi, ut S. Augustinus exponit, de Præcursore Domini et ipso Domino, ut lucerna sit Joannes, ut Christus sit Dominus Jesus; quoniam enim Messias venturus erat sine opibus et comitatu regio, non facile a Judæis expectantibus Messiam, regem temporalem, agnosci potuisset, nisi præcessisset Joannes, qui singulari sua sanctitate et vitæ austeritate omnium oculos in se converteret, instar lucernæ lucentis in caliginoso loco; dicit igitur: « Illuc producam cornu David, » id est, regnum æternum Messiæ, et jam præparavi « lucernam, » id est Præcursorem, qui erit quasi lucerna « Christo meo, » id est, ipsi Messiæ; atque ad hunc locum videtur Dominus aspexisse, cum ait *Joan.* cap. V: « Ipse erat lucerna ardens et lucens.

Vers. 19. 19. INIMICOS EJUS INDUAM CONFUSIONE, SUPER IPSUM AUTEM EFFLOREBIT SANCTIFICATIO MEA.

Prædicat Christum multos habiturum inimicos, ut revera habuit Judæos, qui dixerunt: « Nolumus hunc regnare super nos, » *Luc.* XVI; et ad Pilatum: « Non habemus regem, nisi Cæsarem, » *Joan.* XIX. Sed prædicat quoque penam inimicorum Christi: « Inimicos, inquit, ejus induam confusione, » id est, implebo ignominia maxima, quod etiam impletum esse scimus, et oculis nostris videmus. Nam paulo post Christi mortem venerunt Romani, et, civitate illorum eversa, ipsos magna

strage affecerunt, et eorum qui supererant, alios vilissimo pretio vendiderunt, alios in publicis ludis bestiis objecerunt; et ab illo tempore gens Judæorum ubique servit, ubique contemnitur; sed in die novissimo, non solum Judæi, sed etiam omnes pagani, et hæretici, et omnes falsi fratres, qui Christo in membris ejus inimici fuerunt, induentur confusione. « Super ipsum autem, » id est, super Christum, « effloret sanctificatio mea. » Illi induentur confusione, Christus induetur gloria: nam sanctificatio, quæ in hoc mundo erat quasi semen in terra absconditum, tunc florebit in gloriam, id est, germinabit flores sanctificationis. Nec solum Christus, sed etiam omnia membra ejus induentur gloria, quia tunc sanctificatio emittet flores incredibilis pulchritudinis, quando gratia vertetur in gloriam. In hebræo vox est קָרוֹן, quæ significat *diadema ejus*; sed quamvis *Exod.* XXIV illa vox significet *tiaram Pontificis*; et lib. IV *Reg.* XI accipiat pro corona regia, tamen potest etiam significare *sanctificationem*, ut hoc loco verterunt Septuaginta Interpretes: nam venit a verbo קָדַשׁ, quod significat *separare et consecrare*; unde dicuntur *nazarei*, quasi *sanctificati, et consecrati* Deo; et *corona pontificia* vel *regia* dicitur קָרוֹן *nezzer*, quia consecrat quodam modo pontificem, vel regem, et a vulgo separat. Sed in sensu non est diversitas, nam *gloria sanctificationis* rectissime *corona*, vel *diadema* dici potest; nec multum interest, si dicatur, *florebit sanctificatio*, id est, sanctificatio emittet flores gloriæ; sive *florebit sanctificatio*, id est, micabit diadema gloriæ. Neque etiam multum refert, quod nos legamus *sanctificatio mea*, et in hebræo *sanctificatio*, sive *diadema ejus*: nam Septuaginta legerunt *iod*, ubi nunc est *vau*; et eadem sanctificatio vel diadema et Dei est, quia ab illo datur, et nostra est, quia nobis datur: proinde utraque lectio veritatem continet; sed nostra præponenda est, cum sit in codicibus græcis et latinis, quibus Ecclesia semper usa est.

PSALMUS CXXXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — 1. *Canticum graduum David.*

Ecce quam bonum, et quam jucundum, habitare fratres in unum!

2. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron;

Quod descendit in oram vestimenti ejus:

3. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, et vitam usque in sæculum.

V. S. H. — *Canticum graduum David.*

Ecce quam bonum et quam decorum, habitare fratres in unum!

Sicut unguentum optimum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron: quod descendit super oram vestimentorum ejus.

Sicut ros Hermon, qui descendit super montana [*h. montes*] Sion.

Quoniam ibi mandavit Dominus benedictionem [*al. add. et*] vitam usque in æternum [*h. sæculum*].

Argumentum. — Concordiæ fraternæ laudes.

1. Canticum ascensionum, Davidis carmen.

Ecce quam bonum et quam jucundum,
habitare fratres etiam una !

2. Sicut oleum pretiosum in capite (effusum super caput),
quod descendit (defluit) in barbam, barbam Aaronis,
quod descendit in oram vestimentorum ejus.

3. Sicut ros Hermonis (in montem Hermonis cadens),
sicut ros qui descendit in montes Sionis :
nam ibi (eo) mandat Jova prosperitatem,
vitam (felicitatem) in perpetuum.

NOTE.

Vers. 1... Israelitas habitare ut fratres et una, concorditer.—Vers. 2. Nihil jucundius Orientalibus oleo unctorio. Pretiosissimo autem apud Hebræos oleo ungebatur pontifex maximus (*Exod. xxx*, 23 seqq.), qui ipse significatur nomine Aaronis, quemadmodum a primo Cæsare successores sunt *Cæsares* appellati. *Barbam, barbam*, de pilo in pilum, in barbam totam, anadiplosis. Hengstenberg, *quæ* (barba) *descendit in oram* superiorem *vestimentorum ejus*, quasi barba potius quam oleum hic spectetur!—Vers. 3. Sequitur nova imago, qua concordiæ suavitas exprimitur. Aliis *ros Hermonis* est ros suavissimus et frigidissimus. *Ibi*, ubi concordia viget. Alius, *in Sione*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Compositus videtur hic Psalmus, ut a Judæis cantaretur, quando post reditum a captivitate, et reedificata civitate, ac templo, cœperunt simul pacifice habitare, et esse unus populus, remota distinctione vel schismate, quod erat ante captivitatem inter regnum Israel et regnum Juda. Sed convenit etiam omni multitudini, ubi vigent concordia et communio, quales sunt multitudines servorum Dei in monasteriis, ubi regularis observantia viget. Sed potissimum locum habet hic Psalmus in cœlesti patria, et cantatur ab iis qui finita peregrinatione illuc perveniunt, ubi omnes sunt consummati in unum, ut loquitur Dominus *Joan. xvii*, et ubi Deus est « omnia in omnibus, » juxta Apostolum *I Corinth. xv*.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. ECCE QUAM BONUM ET QUAM JUCUNDUM HABITARE FRATRES IN UNUM !

Vox est eorum, qui jam experiri et gustare cœperunt utilitatem et dulcedinem perfectæ charitatis. Vocat enim *bonum*, id quod est utile; et *jucundum*, id quod est dulce: quamvis enim aliqua sint bona, quæ non sunt jucunda, ut labor pœnitentiæ; et quædam jucunda, quæ non sunt bona, ut voluptas peccati; tamen in concordia et pace fratrum simul habitantium hæc duo conjuncta inveniuntur. Nam virtus unita est major et fortior, et melius ac facilius conservatur, quod pertinet ad utilitatem; et ubi per charitatem multi

sunt cor unum et anima una, unusquisque gaudet de bono aliorum, non minus quam de suo; quod pertinet ad jucunditatem.

2. SICUT UNGUENTUM IN CAPITE, QUOD DESCENDIT IN BARBAM, BARBAM AARON:

3. QUOD DESCENDIT IN ORAM VESTIMENTI EJUS; Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Duabus similitudinibus explicat jucunditatem et utilitatem habitantium in unum; ac primo jucunditatem comparat unguento pretioso, quo ungebatur caput summi pontificis, quod erat

odoris suavissimi, ut patet ex cap. xxx *Exod.*; quod quidem unguentum effusum in caput pontificis, inde defluebat ad barbam, et a barba in oram vestimenti, id est, in illam partem quæ circumdat collum, quæ immediate subjecta est barbæ: non enim per oram intelligitur extremitas vestis, sed summitas, ut notavit S. Augustinus, et ut sonant vox hebraica et græca, et ut ratio ipsa demonstrat: non enim tantum unguenti effundi solebat in caput, ut usque ad extremas vestes deflueret. Sed illud hoc loco notandum est, unguentum non communicari a capite, nisi partibus unitis: nisi enim barba capiti adhæreret, sed abscissa alicubi maneret, sine dubio defluxum unguenti non participaret, et nisi vestis unita esset corpori, sed plicata maneret in arca, similiter unguento non perfunderetur; sic igitur, nisi fratres habitarent in unum, et inter se glutino charitatis conjuncti essent, dona cœlestia a capite Christo defluentia non descenderent in barbam, id est, in praelatos, neque a barba in vestimenta, id est, in reliquum populum. Ait igitur: «Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam,» id est, jucunditas fratrum habitantium in unum et inter se junctorum, ac debita proportione invicem conjectorum, est sicut unguentum pretiosum et fragrantia suavissimæ, quod in capite effusum descendit in barbam. «In barbam Aaron,» id est, non loquor de quocumque unguento, sed de illo quod descendit in barbam Aaronis, tempore consecrationis suæ; quod etiam «descendit in oram,» superiorem videlicet partem «vestimenti ejus.» Deinde comparat utilitatem eorumdem fratrum habitantium in unum rori, qui descendit in montem: neque enim montes ex rore jucunditatem ullam percipiunt, sed utilitatem magnam, quoniam pluvia ad montes vel non descendit, vel non hæret, sed ex montibus ad valles continuo descendit: ros autem hæret in montibus, eosque infundit et germinare facit. Nominat autem duos montes, Hermon et Sion, qui quamvis loco conjuncti non essent, cum mons Hermon esset trans Jordanem ad orientem, et mons Sion citra Jordanem ad occidentem, tamen conjuncti erant quoad similitudinem qualitatum, cum uterque sit verus mons, et unus major et altior, videlicet Hermon, alius minor et humilior, id est Sion. Ex quo voluit nos Spiritus Sanctus admonere, conjunctionem fratrum habitantium in unum debere esse cordium magis quam corporum; nam de primis fratribus habitantibus in unum scriptum est: «Erat autem multitudinis credentium cor unum et anima una,» *Act. iv.* Dicit igitur: «Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion,» id est, bonum utilitatis habitantium

in unum, est «sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion,» sive, ut est in hebræo, *in monte Sion*. Quomodo autem ros montis Hermon, qui longe distat a Sion, descendat in montem Sion, variis modis exponunt Interpretes. Mihi videtur Prophetam considerasse montem Hermon esse altissimum et amplissimum, atque in eo magnam esse roris abundantiam; montes autem Sion esse multo humiliores et aridiores, et ideo more poetico dixisse, ex monte Hermon descendere rorem in montes Sion, quasi communicet mons Hermon rorem, quo abundat, cum montibus Sion qui eo carent: non quod idem omnino ros, qui est in monte Hermon, descendat in montes Sion, sed quod similis ros descendens in montes Sion videatur quodam modo ex monte Hermon descendere. Et aptissime convenit hæc similitudo in conventum fratrum habitantium in unum: sunt enim fratres concorditer quasi tot montes, sive colles Sion, in quos descendit ros cœlestis a Christo, qui est quasi Hermon altissimus et rore cœlesti plenissimus; unde dixit Joannes: «Et de plenitudine ejus omnes accepimus,» *Joan. i.* Non communicat autem Christus nobiscum eam ipsam gratiam et gloriam numero, quam in se habet, sed aliam similem et minorem.

Quomodo
ros montis
Hermon
descendat
in
montem
Sion.

4. QUONIAM ILLIC MANDAVIT DOMINUS BENEDICTIONEM, ET VITAM USQUE IN SÆCULUM. Veru.

Reddit rationem cur tantis bonis abundet conventus fratrum concorditer pacificeque viventium: «Quoniam, inquit, illic mandavit Dominus benedictionem,» id est, illic misit Dominus benedictionem suam, quæ est fons omnium bonorum; Domino enim «benedicere» benefacere est: quoniam igitur Deo gratissima est concordia et charitas fraterna, ideo replet eam copia bonorum omnium, idque non ad breve tempus, sed in æternum; nam ideo cum benedictione misit ad eos «vitam usque in sæculum.» Quæ omnia hic in terris habentur in spe, sed in patria habentur in re. Recte igitur initio diximus hunc Psalmum ab illis proprie cantari, qui ex peregrinatione perveniunt ad patriam. Ibi enim perfecta est concordia, ibi unguentum perfectæ charitatis continuo defluit a capite Christo in omnia membra, et ros luminis gloriæ a monte Hermon in omnes colles Sion; dicitur enim *Hermon* lumen elevatum; et *Sion*, specula: proinde recte ab altissimo lumine descendit participatio ejus in eos qui digni sunt speculari Deum facie ad faciem; ibi est benedictio Domini, id est, affluentia omnium aliorum bonorum; ibi denique est vera vita «usque in sæculum,» quæ nunquam deficiet.

Domini
benedi-
ctio, be-
nificer
est.

PSALMUS CXXXIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini;

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

2. In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum.

3. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum et terram.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

Ecce benedicite Domino, omnes servi Domini : qui statis in domo Domini in noctibus.

Levate manus vestras ad sanctum [*h. sancte*], et benedicite Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, factor cœli et terræ.

Argumentum. — Peregrinatores, ait Hengstenberg, urbem Hierosolymitanam vespere ingressi, Levitas excubias agentes ut Deum celebrent hortantur, qui respondent formula benedictionis vers. 3. Maurero et aliis videtur canticum fuisse Levitarum, quorum erat, nocturnas excubias in templo agere. Versiculus 3 alterius chori responsio erit, vel non, prout jussivum vel indicat, futurum habebitur. Pauca addit Alexandrinus ex Psalmo sequenti.

1. *Canticum ascensionum.*

En, benedicite Jovam, omnes servi Jovæ, qui statis in domo Jovæ noctibus.

2. Tollite manus vestras ad sanctum, et benedicite Jovam.

3. Benedicat te Jova ex Sione, qui fecit cælum et terram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Hic est Psalmus postremus Gradualium, qui eos qui jam feliciter ascenderunt, hortatur ut vacent perpetuis laudibus : quod est officium habitantium in domo Domini, juxta illud *Psalm. LXXXIII* : « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabant te. » Pertinet tamen suo modo hic Psalmus ad eos qui, post ædificationem templi, in illo habitabant; et ad eos qui, dum peregrinantur in terra, corde habitare nituntur in cœlo, et cum Apostolo dicere possunt : « Conversatio nostra in cœlis est, » *Philipp. III*.

EXPLICATIO PSALMI.

VERS. 1. 1. ECCE NUNC BENEDICITE DOMINUM, OMNES SERVI DOMINI.

Ecce, inquit, nunc liberati a tentationibus et persecutionibus, tempus est ut toti intenti sitis laudibus Domini; proinde « benedicite Dominum, » vos « omnes servi Domini, » qui non habetis aliud in quo illi jam serviatis, nisi in persolvendo tributo perpetuæ laudis et gratiarum actionis.

2. QUI STATIS IN DOMO DOMINI, IN ATRIIS DOMUS DEI NOSTRI. VERS. 2.

« Vos, inquam, qui statis in domo Domini, » id est, qui permanentem habetis domum, et non amplius tanquam peregrini in tentoriis habitatis; et præterea statis, id est, securi consistitis, non timentes casum, quomodo ille, « qui in veritate non stetit, » *Joan. VIII*. Nec solum domum, sed etiam atria possidetis, ita ut et interiorem do-

mum, ubi Deus videtur, et exteriorem, ubi videntur creaturæ, quæ sunt veluti atria, felicissimi habeatis.

Vers. 3. 3. IN NOCTIBUS EXTOLLITE MANUS VESTRAS IN SANCTA, ET BENEDICITE DOMINUM.

Tempus maxime opportunum orandi et laudandi Deum nox est, quando quies ubique esse solet. Itaque David *Psalm.* cxviii, « media nocte surgebat ad confitendum Domino; » et Isaias cap. xvi dicit: « Anima mea desideravit te in nocte; » et Jeremias *Thren.* ii hortatur: « Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum. » Et ipse Dominus noster, *Luc.* v, pernoctabat « in oratione Dei; » et Apostolus cum Sila, *Act.* xvi, in ipso carcere « media nocte orantes laudabant Dominum. » Recte igitur admonet Propheta servos Dei, ut nocturno potissimum tempore extollentes manus in Sancta Sanctorum, ubi erant propitiatorum et arca Dei, benedicant Dominum. Moraliter autem significat hic versiculus servos Dei debere benedicere Deum, non solum in die prosperitatis, sed etiam in nocte adversitatis. Sed in sensu præcipue intento, significatur hoc loco, in cœlesti patria, sicut semper est dies, si de luce et tenebris agatur, ita semper esse noctem, si agatur de labore et quiete. Intransibus enim in illam requiem « dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, quia opera eorum sequuntur illos; » et illa est nox de qua dicitur in *Psalm.* cxxxviii: « Et nox illuminatio mea in deliciis meis; » et de qua dicit Dominus *Joan.* v: « Venit nox, in qua nemo

potest operari, » et proinde solis Dei laudibus vacare oportet. In his igitur quietissimis, sed lucidissimis noctibus, « extollite manus vestras, » beati servi Dei; et ad sanctuarium verum, ubi Deus ipse residet, conversi, « benedicite Dominum. »

4. BENEDICAT TE DOMINUS EX SION; QUI FECIT CÆLUM ET TERRAM. Vers. 4.

Hortatus est Propheta sanctos Dei servos, ut assidue Dominum benedicant; nunc vicissim ipse benedictionem illis a Domino precatur, sed utitur numero singulari, quia videbat eos ita esse glutino veræ charitatis unitos, ut essent unum in Domino. Illi igitur unitati servorum Dei dicit: « Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum et terram. » Quod ad verba attinet, in hebræo codice desunt illa verba, *in atriis domus Dei nostri*; sed verisimile est, in codicibus correctioribus; quos habuerunt Septuaginta Interpretes, illa verba non defuisse, præsertim cum in *Psalm.* cxxxiv idem versiculus repetatur, et in eo verba illa legantur etiam in codicibus hebraicis. Illud vero, *in noctibus*, hebræus codex conjungit cum superioribus, hoc modo: *Qui statis in domo Domini in noctibus*; et postea incipit alium versiculum ab aliis verbis: *Extollite manus vestras*, etc. Sed interpunctio Rabbiorum modernorum, qualis nunc est in codicibus hebraicis, non debet præjudicare auctoritati gravissimæ Septuaginta Interpretum, qui illud, *in noctibus*, principium esse versiculi, et cum sequentibus verbis conjungi debere censuerunt.

PSALMUS CXXXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Alleluia.

V. s. h. — Alleluia.

Laudate nomen Domini, laudate, servi, Dominum:

2. Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini ejus, quoniam suave.

4. Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

5. Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Deus noster præ omnibus diis.

6. Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cœlo, in terra: in mari, et in omnibus abyssis.

7. Educens nubes ab extremo terræ; fulgura in pluviam fecit.

Qui producit ventos de thesauris suis.

Laudate nomen Domini, laudate, servi, Dominum.

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

Laudate Dominum, quoniam bonus Dominus: cantate [*h. psallite*] nomini ejus, quoniam decens.

Quia Jacob elegit sibi Dominus: Israel in peculium suum.

Quia ego scio quod magnus Dominus, et Dominus [*h. dominator*] noster præ omnibus diis.

Omnia quæ [*al. quæcumque*] voluit Dominus, fecit in cœlo, et in terra: in [*al. et in*] mari et in cunctis abyssis.

Levans nubes de summitatibus terræ, fulgura in pluviam fecit: educens ventos [*h. ventum*] de thesauris suis.

8. Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.

9. Et misit signa et prodigia in medio tui, Ægypte; in Pharaonem, et in omnes servos ejus.

10. Qui percussit gentes multas, et occidit reges fortes.

11. Sehon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan.

12. Et dedit terram eorum hæreditatem: hæreditatem Israel populo suo.

13. Domine, nomen tuum in æternum: Domine, memoriale tuum in generationem et generationem.

14. Quia judicabit Dominus populum suum, et in servis suis deprecabitur.

15. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.

16. Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.

17. Aures habent, et non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

18. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

19. Domus Israel, benedicite Domino: domus Aaron, benedicite Domino.

20. Domus Levi, benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem.

Qui percussit primitiva Ægypti ab homine usque ad pecus [*h. quadrupedem*].

Misit signa et portenta in medio tui, Ægypte: in Pharao, et in cunctos servos ejus.

Qui percussit gentes multas, et occidit reges fortes.

Seon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan.

Et dedit terram eorum hæreditatem: hæreditatem Israel populo suo.

Domine, nomen tuum in æternum [*h. sæculum*]: Domine, memoriale tuum in generatione et generatione.

Quia judicabit Dominus populum suum, et in servis suos [*al. servis suis*] erit placabilis.

Idola gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.

Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.

Aures habent, et non audient: sed nec est spiritus in ore eorum.

Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnis qui confidit in eis.

Domus Israel, benedicite Domino: domus Aaron, benedicite Domino.

Domus Levi, benedicite Domino: timentes Dominum, benedicite Domino.

Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem. Alleluia.

Argumentum. — Recentioris temporis Psalmus, factus in usum sacrum, maximam partem conflatus ex locis aliis. Populum exhortatur ad celebranda beneficia, majoribus a Deo exhibita, quibus ostenderit potentiam suam, et se verum ac unicum Deum esse, hacque occasione utens ex antithesi exagitat et insectatur idola gentium exterarum et cultum horum, atque superstitionem illorum universam, quorum nugacia numina et nihil sint, et nihil possint simile. Exordium vers. 1-4; strophæ tres, 5-7, 8-14, 15-18; conclusio, 19-21.

1. Laudate Jovam.

Laudate nomen Jovæ,
laudate, servi Jovæ,

2. Qui statis in domo Jovæ (sacerdotes et Levitæ),
in atriis domus Dei nostri (totus populus).

3. Laudate Jovam, nam benignus est Jova;
canite nomini ejus, nam suave (vel *suavis*) est.

4. Nam Jacobum elegit sibi Jova,
Israellem in peculium suum.

5. Nam scio ego, magnum esse Jovam,
et Dominum nostrum majorem (vel *magis*) quam omnes dii.

6. Quæcumque voluit Jova, fecit,
in cælo et in terra,
in maribus et omnibus abyssis.

7. Qui ascendere facit nubes ab extrema terra (horizonte), fulgura ad pluviam (cum pluvia, vel eam afferentia) facit, educit ventum e thesauris (promptuariis) suis.
8. Qui percussit primogenitos Ægypti, ab homine usque ad bestiam.
9. Misit signa et prodigia in medium tuum, Ægypte, in Pharaonem et in omnes servos (ministros) ejus.
10. Qui percussit gentes multos, et interfecit reges potentes (Maurer, *numerosos*):
11. *Cædem, inquam, fecit* Sichoni regi Amoritarum, et Ogo, regi Basanitidis, et omnibus regnis Cananæ.
12. Et dedit terram eorum possessionem (possidendam), possessionem Israeli, populo suo.
13. Jova, nomen tuum *manet* in sempiternum; Jova, memoria tui per omnes ætates.
14. Nam judicat Jova populum suum, et servorum suorum miseretur.
15. Simulacra gentium argentum et aurum *sunt*, opus manuum hominis.
16. Os iis *est*, et non loquuntur; oculi iis, nec vident;
17. Aures iis, neque auscultant, nec est spiritus in ore ipsorum.
18. Similes illis *sunt* qui faciunt ea, quicumque confidunt in eis.
19. Domus Israelis, benedicite Jovam; domus Aaronis (sacerdotes), benedicite Jovam;
20. Domus Levi, benedicite Jovam; cultores Jovæ, benedicite Jovam.
21. Benedictus sit Jova ex Sione, qui habitat Hierosolymam. Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 11. « Falluntur qui $\bar{\iota}$ hic accusativi signum habent. Quod superiore versu cum accusativo positum est, id hoc loco, mutata structura cum $\bar{\iota}$ est constructum. Hoc ipsum verbum ter præter hunc locum sic constructum reperitur, Ps. cxxxvi, 19, 2; Job. v, 20; II Sam. iii, 30. » Maurer.